

ผลไม้ไทยของเรา

ใบแก้คำผิด

หนังสือ “เมืองไทยของเรา”

หน้า	บรรทัดที่	ที่ผิด	แก้ไข/เพิ่มเติมเป็น
53	คำบรรยายภาพ(รูปที่ 2)	...สำนักเลขาธิการรัฐสภา	...สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา
62	คำบรรยายภาพ(รูปที่ 1)	พระบรมสาทิสลักษณ์...	พระบรมสาทิสลักษณ์...
122	คำบรรยายภาพ(รูปที่ 2)	ภาพเขียนจากวรรณคดีเรื่องอิเหนา ...ตอนอิเหนาฉวยกริช	ภาพเขียนจากวรรณคดีเรื่องอิเหนา ...ตอนตัดดอกไม้ฉวยกริช
138	คำบรรยายภาพ(รูปที่ 1)	พระศรีศากยมุนี...	พระศรีศากยมุนี...
139	คำบรรยายภาพ	มัสยิดกลาง...	มัสยิดกลาง...
141	คำบรรยายภาพ(รูปที่ 2)	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว... เสด็จเยี่ยมมัสยิดในภาคใต้	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว... เสด็จเยี่ยมมัสยิดในภาคใต้
153	คำบรรยายภาพ(รูปที่ 2)	จิตรกรรมฝาผนัง... ตอนสมเด็จพระนเรศวรใช้พระแสง- หอกแทงสุรกรรมาตาย	จิตรกรรมฝาผนัง... ตอนสมเด็จพระนเรศวรใช้พระแสงหอก แทงลักไวทำมูตาย
189	19	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

แม้ว่าจะได้แก้ไขคำผิดแล้ว ขอให้คำผิดคงจะยังมีอยู่บ้าง หากท่านผู้รู้ได้อ่านและตรวจพบ ขอให้โปรดแจ้งให้คณะผู้จัดทำทราบด้วย จักขอบคุณยิ่ง ทั้งนี้เพื่อจะได้นำไปแก้ไขปรับปรุงในการจัดพิมพ์ครั้งต่อไป

คณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือ
เกี่ยวกับประเทศไทยสำหรับเยาวชน
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

มกราคม 2526

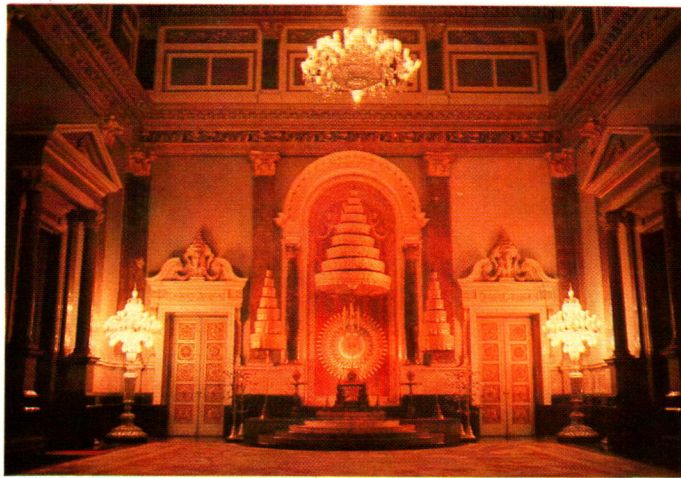

เมืองไทยของเรา

จัดทำโดย

คณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทยสำหรับเยาวชน

ในโอกาสที่รัฐบาลได้จัดการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ 200 ปี คณะกรรมการ
เอกลักษณ์ของชาติได้จัดทำหนังสือเชิงสมุดภาพ “เมืองไทยของเรา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชน
ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยในด้านต่าง ๆ นับเป็นเจตนารมณ์ที่น่าชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง

เยาวชนจะเป็นผู้สืบทอดมรดกความเป็นชาติไทยต่อไป จึงควรจะมีความรู้ความเข้าใจใน
สภาพความเป็นมาและความเป็นอยู่ของชาติบ้านเมืองให้ดี เพื่อจักได้ช่วยกันพัฒนาชาติบ้านเมือง
ในแนวทางที่ถูกที่ควร เพื่อให้ธำรงความเป็นเอกราชของชาติให้สถาพรตลอดไป

ผมหวังว่าหนังสือเชิงสมุดภาพ “เมืองไทยของเรา” จะเป็นประโยชน์แก่เยาวชน สมดัง
เจตนารมณ์ของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

พลเอก

(เปรม ติณสูลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

ในโอกาสการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525 เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ที่ได้ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ รัฐบาลโดยคณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ได้จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยแจกจ่ายให้กับผู้ที่สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และได้สนับสนุนให้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จัดพิมพ์เอกสารเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยสำหรับแจกจ่ายให้กับเยาวชนซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบชาติบ้านเมืองในวันข้างหน้า

คณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทยสำหรับเยาวชน ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึงได้รวบรวมเรื่องราวที่สำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศไทยจัดพิมพ์หนังสือภาพ “เมืองไทยของเรา” เพื่อให้เยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความสำคัญมากส่วนหนึ่งของประเทศ ทั้งที่อยู่ในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีความเข้าใจและรู้จักประเทศไทยมากยิ่งขึ้น อันเป็นการเพิ่มความรู้และประสบการณ์จากที่ได้รับในชั้นเรียนหรือห้องสมุดทั่วไป และเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนบังเกิดความรักและภูมิใจในชาติได้อีกทางหนึ่งด้วย

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ที่ได้ให้การสนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือภาพ “เมืองไทยของเรา” กับขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสืออันเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนของชาติในครั้งนี้ด้วยความจริงใจ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เยาวชนจะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่สนใจเป็นพิเศษ เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติต่อไป

พลเอก

(เสริม ณ นคร)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

เมืองไทยของเรา

สารบัญ

10	ความนำ
14	สภาพปัจจุบัน
22	ความเป็นมาของไทย
34	สังคมไทย
42	สถาบันพระมหากษัตริย์
56	การปกครอง
66	กฎหมายและศาล
76	เศรษฐกิจ
106	การศึกษา
118	วัฒนธรรม
132	ศาสนาและจริยธรรม
142	สุขภาพอนามัย
150	การป้องกันประเทศ
168	นโยบายต่างประเทศ
180	สองศตวรรษรัตนโกสินทร์
186	ภาคผนวก
200	รายชื่อคณะผู้จัดทำ

ความน่า

ประเทศไทยเป็นของเรา เราเป็นทั้งเจ้าของประเทศและเป็นส่วนหนึ่งของประเทศ ดังนั้น เราจะต้องรู้จักประเทศของเราให้ดี หมายความว่า ต้องรู้จักทั้งส่วนที่ดีเลิศ ส่วนที่ด้อยลงมา และส่วนที่มีปัญหาด้วย

เราภูมิใจที่เราเป็นคนไทย ประเทศของเราเป็นประเทศเก่าแก่ เฉพาะสมัยรัตนโกสินทร์ที่เฉลิมฉลองกันในปีพุทธศักราช 2525 นี้ ก็อายุ 200 ปีแล้ว และในพุทธศักราช 2526 ก็จะมีการฉลองลายสือไทยครบ 700 ปี เราภูมิใจที่มีอักษรไทยของเราเอง เรามีศิลปวัฒนธรรมที่บ่งชัดลักษณะไทย เรามีธงชาติของเราเอง เรามีศาสนาประจำชาติ และเหนือสิ่งอื่นใด เรามีพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงรักประชาชน และเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก

เรามีภูมิประเทศที่สวยงาม มีโคดเขาลำเนาไพร แม่น้ำ ลำธาร ห้วย บึง และหนองน้ำ มีหาดทรายและเกาะแก่ง มีทุ่งหญ้า ทุ่งนา ไม้ดอกและไม้ยืนต้นนานาชนิด นอกจากนี้ เรายังเป็นประเทศที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ สินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นผลผลิตการเกษตร ประเทศเรามีผลไม้มากมาย และมีรับประทานสลับเปลี่ยนกันไปตลอดปี

แต่การมีความภูมิใจเพียงเท่านั้นยังไม่พอ เรา ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน นักศึกษา เกษตรกร กรรมกร หรือผู้ค้าอาชีพต่าง ๆ กัน จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของปัจจุบัน เข้าใจปัญหาและหาทางแก้ปัญหา รวมทั้งการมองไปในอนาคตด้วย

เหมือนสภาพอื่นใดในโลกนี้ ประเทศเรามีทั้งส่วนดี และส่วนที่เป็นปัญหา ตัวอย่าง เช่น ภาษาไทยเป็นภาษาที่แสดงเอกลักษณ์ของชาติ ทำให้เราเข้าใจกันและกันได้ และได้วิวัฒนาการเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีผู้ทำลายภาษาในรูปแบบต่าง ๆ กันอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ หรือในขณะที่เราต้องการสงวนรักษาวัตถุโบราณและศาสนสมบัติ เพื่อให้คนรุ่นต่อไปรู้จักความเป็นมาของประเทศ ก็มีผู้เห็นแก่ได้ทำลายหรือลักขโมยสิ่งเหล่านี้เพื่อนำมาขาย หรือทรัพยากรธรรมชาติที่เราควรต้องรักษาดูแล ก็มีผู้ละเมิดกฎหมายทำลายไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน แม้ทรัพยากรมนุษย์เอง ซึ่งเราส่วนใหญ่ต่างเห็นคุณค่าอันมหาศาลของชีวิตมนุษย์และความเป็นอยู่อย่างมนุษย์ แต่ก็ยังมีผู้เห็นชีวิตมนุษย์มีราคาถูก เป็นต้น

แม้แต่ธรรมชาติก็ไม่ได้เข้าข้างเราเสมอไป บางปีบางแห่งน้ำท่วม ทำให้เกิดความเสียหาย บางปีก็ขาดน้ำ ทำให้เกิดความแห้งแล้งและผลผลิตการเกษตรลดลงมาก

ปัจจัยด้านธรรมชาติ รวมกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ส่งผลให้พี่น้องของเราส่วนหนึ่งยากจน ความยากจนทำให้เขาเหล่านั้นต้องขาดโอกาสหลายอย่าง ขาดโอกาสที่จะรับประทานอาหารที่มีคุณภาพ ขาดโอกาสที่จะเรียนหรือที่จะมีความรู้ และขาดโอกาสพัฒนาตัวเอง อันทำให้สภาพชีวิตไม่ได้มาตรฐาน

ถ้าเรามีโอกาสดีกว่า เราควรต้องหัดช่วยตัวเองให้ได้มากที่สุด และเพื่อแผ่ช่วยคนที่ด้อยโอกาสกว่าเรา เราจะต้องเตรียมตัวเพื่อสร้างตัวเองและสร้างพลเมืองในชาติ ให้ทุกคนได้มีโอกาสพัฒนาชีวิตของตัวเองให้มีค่า

ในสภาพที่เป็นเยาวชนอยู่นี้ เราจะทำอย่างไรดี ?

ประการแรก เราจะต้องรู้จักตัวเราเอง เราจะต้องรู้ตัว ว่าเราเป็นคนไทยที่เกิดและอย่างน้อยก็ได้อาศัยอยู่ที่นี้ เราต้องรู้บทบาทหน้าที่ของเราในครอบครัว บทบาทของครอบครัวในชุมชน นอกจากนั้น เราต้องพยายามแสวงหาทิศทางของการพัฒนาชีวิตของเราเอง

ประการที่สอง เราต้องรู้จักเมืองไทยของเรา เรามีชีวิตอยู่ในฐานะคนไทยนั้น ถูกกระทบและได้รับอิทธิพลจากความเป็นไปในส่วนรวมของประเทศมากมายกว่าที่เราคิดนึกในเรื่องของความเป็นอยู่ของเราทุก ๆ วัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนหลับไปก็ว่าได้

ประการที่สาม เราต้องเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวเราเองกับประเทศชาติ เราเป็นจุดเล็ก ๆ ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วเป็นพลังมหาศาล สามารถสืบทอดความเป็นชาติ สามารถสร้างเสริมความมั่นคงให้แก่ชาติ และสามารถหันเหทิศทางของบ้านเมืองให้พัฒนาอย่างมั่นคงได้ กระบวนการดังกล่าว จะต้องอาศัยความรู้ ความเฉลียวฉลาด การแสวงหาความจริง และการรู้จักแก้ไขในสิ่งผิดและสภาพปัญหาให้ลุล่วงไปได้ของพลเมืองของเรานั้นเอง

หนังสือภาพนี้ เป็นเพียงพาหนะหนึ่ง ซึ่งจะช่วยนำให้รู้จักเมืองไทยของเราอย่างน้อยในส่วนที่หวังว่า จะเร้าให้เกิดความสนใจต่อเนื่องไปอีกข้างหน้า

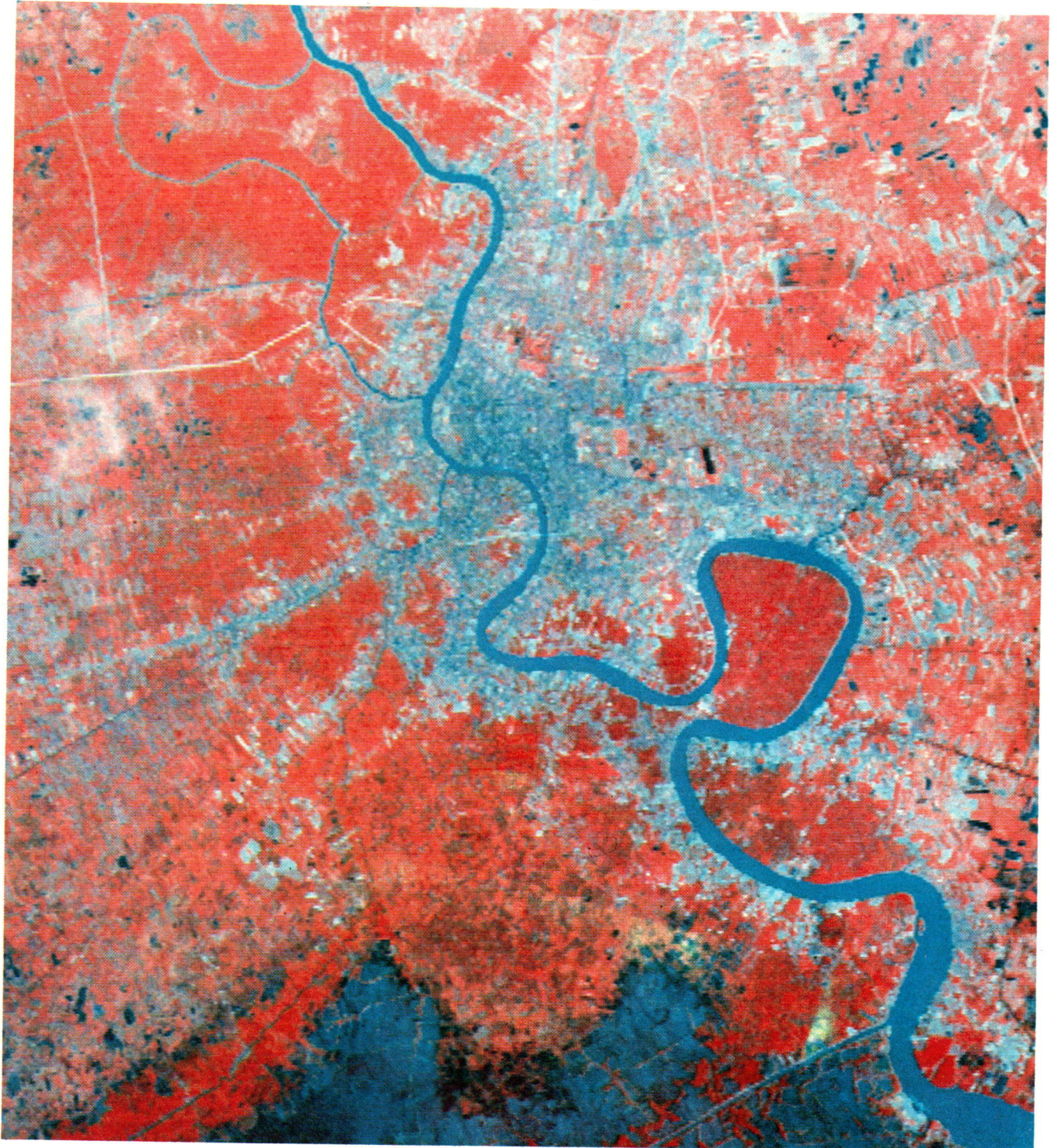

ภาพถ่ายแผนที่ดาวเทียมบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา เป็นภาพถ่ายจากดาวเทียมสำรวจทรัพยากรแลนด์แซท (Landsat) ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งบันทึกภาพด้วยระบบเครื่องรับการสะท้อนของแสงจากทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นพิภพ ภาพสีนี้ไม่ใช่สีธรรมชาติ แต่เป็นภาพสีผสมซึ่งเกิดจากการนำภาพที่ถ่ายบริเวณเดียวกันและในเวลาเดียวกัน แต่ต่างช่วงคลื่นกันนำมาซ้อนทับให้เกิดเป็นภาพเดียวกัน สีที่ปรากฏความแตกต่างอย่างชัดเจนแบ่งได้หลาย ๆ มี 3 สี คือ สีแดง สีขาว-เหลือง และสีน้ำเงิน พื้นที่ป่าไม้หรือบริเวณที่มีพืชพรรณปกคลุมอย่างหนาแน่นจะปรากฏเป็นสีแดงเข้ม ส่วนบริเวณที่มีการใช้ที่ดินทางการเกษตร จะปรากฏเป็นสีแดงจางลง ไปจนกระทั่งเป็นสีเหลือง-ขาว ซึ่งอาจเป็นพื้นที่ที่ทำการเก็บเกี่ยวแล้วหรืออยู่ในระหว่างเตรียมการเพาะปลูก สีน้ำเงินเข้มและสีฟ้าแสดงแหล่งน้ำ โดยระดับความเข้มของสีน้ำเงินชี้ให้เห็นถึงความแตกต่าง เช่นความตื้นลึกหรือตะกอนแขวนลอยในน้ำ เป็นต้น

สภาพปัจจุบัน

ที่ตั้งและอาณาเขต

ประเทศไทยของเราตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย หรือที่เรียกกันว่าคาบสมุทรอินโดจีน มีเนื้อที่ 513,115 ตารางกิโลเมตร เมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันแล้ว มีขนาดเป็นที่สามรองจากอินโดนีเซียและพม่า

ประเทศไทยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ มีแนวพรมแดนระหว่างประเทศทั้งสิ้นประมาณ 5,820 กิโลเมตร เป็นแนวพรมแดนทางบก 3,400 กิโลเมตร และพรมแดนตามแนวชายฝั่งทะเล 2,420 กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีเขตไหล่ทวีปทั้งทางด้านอ่าวไทยและทะเลอันดามัน ซึ่งบริเวณนั้นนับวันจะมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ อันได้แก่ ทรัพยากรสัตว์น้ำ ปิโตรเลียม และสินแร่ต่าง ๆ

ภูมิประเทศ

เพื่อความเข้าใจง่าย เราอาจแบ่งพื้นที่ของประเทศไทยออกได้เป็น 6 เขตใหญ่ ๆ ซึ่งแต่ละเขตจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปคือ มีทั้งพื้นที่ราบ ที่ราบสูง และภูเขา

ภาคเหนือ พื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคนี้มีลักษณะเป็นเทือกเขาสูงสลับกับที่ราบหุบเขา เทือกเขาเหล่านี้เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ซึ่งไหลผ่านที่ราบหุบเขา ทำให้สองฝั่งแม่น้ำซึ่งนำท่วมถึงมีดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชนานาชนิด เช่น ข้าว พืชไร่ พืชผัก และไม้ผล รวมทั้งดอกไม้และผลไม้เมืองหนาวบางชนิด ที่ราบหุบเขาในภาคเหนือเหล่านี้จึงเป็นแหล่งที่มีประชากรหนาแน่น เป็นที่ตั้งของเมืองสำคัญ เช่น เชียงใหม่ ลำปาง เชียงราย เป็นต้น

แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ไหลลงสู่ภาคกลางมารวมกันที่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแม่น้ำที่สำคัญที่สุดเปรียบเสมือน “เส้นเลือดใหญ่” ของประเทศ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน ภาคอีสานหรือที่ราบสูงโคราช เป็นบริเวณที่มีพื้นที่กว้างขวางมาก โดยมีพื้นที่ถึง 170,000 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ พื้นที่ทางด้านตะวันตก เป็นเทือกเขาเพชรบูรณ์ทอดเชื่อมกับเทือกเขาฉกพญาเย็น ทำให้เกิด “ภู” น้อยใหญ่เป็นอันมาก เช่น ภูกระดึง ภูหลวง ภูเขียว ภูเรือ ทางทิศใต้มีเทือกเขาสันกำแพงและเทือกเขาพนมดงรัก เทือกเขาเหล่านี้เป็นที่เกิดของแม่น้ำลำธารสำคัญของภาคอีสานหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำมูล แม่น้ำชี ลำตะคอง ลำพระเพลิง ลำโดมน้อย ลำโดมใหญ่ เป็นต้น พื้นที่ตอนกลางของภาคมีลักษณะคล้ายกะทะ มีที่ราบกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทรายไม่อุ้มน้ำ น้ำซึมผ่านได้รวดเร็ว ผืนแผ่นดินอีสานจึงแห้งแล้งมากในฤดูแล้ง

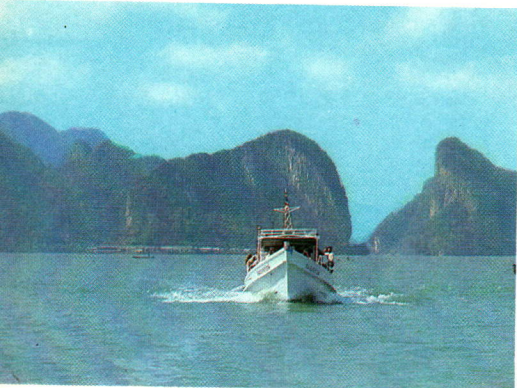
สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ในภาคเหนือ เป็นเทือกเขาสูงสลับกับที่ราบหุบเขา

1. ไร่ข้าวขาวกะเหรี่ยง ดอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่
- 2,3. ทุ่งบัวตองบนคอกแม่อุคค จ.แม่ฮ่องสอน

1. ป่าสนสามใบบนภูหลวง จ.เลย 2. หมู่เกาะอัน
งดงามในอ่าวพังงา 3. หาดป่าตอง จ.ภูเก็ต 4.
แหลมพรหมเทพ จ.ภูเก็ต ทรัพยากรธรรมชาติอัน
งดงามเหล่านี้ปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยว

ภาคกลาง เป็นพื้นที่ราบลุ่มที่เกิดจากการทับถมของดินตะกอน ซึ่งแม่น้ำ
เจ้าพระยาและแม่น้ำสาขาต่าง ๆ พัดพามา ดินจึงมีความอุดมสมบูรณ์สูง เขตนี้
จึงมีการปลูกข้าวมากที่สุดของประเทศ เรียกได้ว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของไทย และ
เป็นเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุดด้วย

ภาคตะวันออก ลักษณะภูมิประเทศของภาคนี้ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและ
เนินเขาลาดลงสู่ที่ราบชายฝั่งทะเล มีแม่น้ำสายสั้น ๆ ซึ่งเกิดจากเทือกเขาฉกรรจ์
และเทือกเขาบรรทัด ไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำที่สำคัญได้แก่แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำ
ฉกรรจ์ แม่น้ำระยอง เป็นต้น ลักษณะชายฝั่งทะเลของเขตนี้มีหาดทรายสวยงาม
และมีเกาะใหญ่น้อยตั้งเรียงรายเลียบตามแนวชายฝั่ง นับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว
ที่สำคัญของประเทศ และเนื่องจากภูมิภาคนี้นับสภาพทางภูมิศาสตร์และ
เศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานคร
นัก และมีพื้นที่ติดต่อเชื่อมโยงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่มา
ของแรงงานและวัตถุดิบหลายอย่าง ติดต่อกับอ่าวไทย อันเป็นช่องทางเข้าออกที่
สำคัญของสินค้า และมีการนำก๊าซธรรมชาติมาขึ้นบกในภูมิภาคนี้ด้วย รัฐบาล
จึงได้กำหนดนโยบายที่จะพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อัน
ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้เป็นศูนย์กลางความเจริญและแหล่งที่
ตั้งของอุตสาหกรรมหลักของประเทศในอนาคต

ภาคใต้ มีลักษณะเป็นคาบสมุทรแคบ ๆ ตั้งอยู่ระหว่างอ่าวไทยและทะเล
อันดามัน ตอนกลางของคาบสมุทรมีเทือกเขาติดต่อกันเป็นแนวยาวไปจนจรด
พรมแดนมาเลเซีย ได้แก่ เทือกเขาตะนาวศรี เทือกเขานครศรีธรรมราช เทือกเขา
สันกาลาคีรี เทือกเขาภูเก็ต ทำให้แบ่งพื้นที่ของภาคใต้ออกเป็น 2 ส่วนคือ ที่ราบ
ชายฝั่งทะเลตะวันตก และที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออก แม่น้ำในภูมิภาคนี้เป็น
แม่น้ำสายสั้น ๆ หลายสายที่สำคัญได้แก่ แม่น้ำปรางบุรี แม่น้ำกระบุรี แม่น้ำ
ตานี แม่น้ำหลังสวน แม่น้ำตรัง และแม่น้ำโกโล

ภาคตะวันตก ลักษณะภูมิประเทศของภาคนี้ เป็นเทือกเขาและหุบเขา
แต่มีความสูงไม่มากนัก เทือกเขาที่สำคัญได้แก่เทือกเขาตะนาวศรี เทือกเขา
ถนนธงชัย ที่ราบหุบเขาที่สำคัญในภาคนี้คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเกิดจาก
การรวมตัวของแม่น้ำใหญ่ 2 สายคือ แควน้อย และแควใหญ่ ไหลลงสู่อ่าวไทย
ที่จังหวัดสมุทรสงคราม

นาข้าวและนากระจัดมีให้เห็นทั่วไปในภาคกลาง

ลักษณะอากาศทั่วไป

ภูมิอากาศของประเทศไทยอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตามลักษณะของลมมรสุมในแต่ละฤดู ระหว่างมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือคือ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศเย็นและแห้งจากประเทศจีนจะพัดเข้าสู่ประเทศไทย มีผลให้ประเทศไทยมีอากาศเย็นลงแม้ว่ามวลอากาศจะเปลี่ยนแปลงเมื่อเคลื่อนลงทางใต้ก็ตาม และตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกันยายน มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ นำอากาศอุ่นชื้นจากมหาสมุทรอินเดียเข้าสู่ประเทศ เป็นสาเหตุให้มีฝนตกมากทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ฝั่งตะวันตก

การเริ่มของมรสุมจะมีการผันแปรอยู่บ้างไม่คงที่เสมอไป แต่โดยปกติแล้วมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะเริ่มในเดือนพฤษภาคม และสิ้นสุดลงในเดือนกันยายน และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ปกติจะเริ่มในเดือนพฤศจิกายน โดยสิ้นสุดในเดือนกุมภาพันธ์ แต่บางครั้งมรสุมตะวันออกเฉียงเหนืออาจยังคงปรากฏอยู่ในเดือนมีนาคม หรือจนถึงต้นเดือนเมษายน

ฤดูกาล

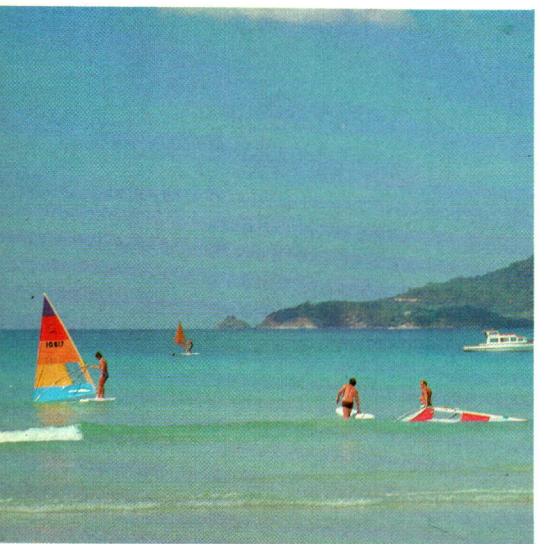
จากลักษณะทางอุตุนิยมวิทยา ภูมิอากาศของประเทศไทยอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูฝน หรือฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม จนถึงกลางเดือนตุลาคม จะมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดมาจากมหาสมุทรอินเดียจะมีกำลังแรงขึ้นตั้งแต่เดือนกรกฎาคม โดยจะมีฝนตกมากเกือบทั่วทั้งประเทศ ปริมาณฝนที่ตกมากที่สุดปกติจะอยู่ในเดือนกันยายน

ฤดูหนาว หรือฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งจะเป็นช่วงที่มีอากาศดีที่สุดในรอบปี

ฤดูร้อน หรือฤดูแล้งหรือฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ช่วงนี้เป็นช่วงเปลี่ยนจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจะมีอากาศร้อนจัดที่สุดในเดือนเมษายน

อุณหภูมิ

ประเทศไทยตอนบนได้แก่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง เนื่องจากอยู่ห่างทะเลและอยู่ในโซนร้อนจึงปรากฏช่วงที่มีอากาศร้อนยาวนาน ทั้งนี้ไม่รวมถึงพื้นที่ที่อยู่ใกล้ทะเล ซึ่งลมทะเลจะทำให้อุณหภูมิในตอนบ้ายลดลงได้บ้าง อุณหภูมิสูงสุดโดยปกติแล้วจะอยู่ระหว่างประมาณ 32 องศาเซลเซียส ถึง 38 องศาเซลเซียส และจะอยู่ในช่วงเดือนเมษายน ซึ่งเป็นเดือนที่ร้อนที่สุดของปี และบ่อยครั้งที่อุณหภูมิจะสูงกว่านี้

ในระหว่างมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อุณหภูมิของประเทศไทยตอนบนจะลดลงมาก และอากาศกำลังสบายสำหรับผู้คน ซึ่งเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ค่าพิสัยของอุณหภูมิประจำวันค่อนข้างจะมาก คือเฉลี่ยประมาณ 12 ถึง 18 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 31.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 15.0 องศาเซลเซียส ในบางครั้งอากาศเย็นจากประเทศจีนจะแผ่ลงมา ทำให้บริเวณภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอุณหภูมิลดต่ำลงมาก ในระหว่างฤดูหนาวนี้บริเวณภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต้องการความอบอุ่นจากอุปกรณ์กันหนาวมากกว่าภาคกลาง

ส่วนทางภาคใต้ของประเทศไทยอุณหภูมิจะคงที่ตลอดปี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ติดทะเล อุณหภูมิสูงเกินกว่าปกติแบบประเทศไทยตอนบนนั้นนาน ๆ จึงจะพบสักครั้งหนึ่ง ค่าพิสัยของอุณหภูมิประจำวันในบริเวณนี้เฉลี่ยประมาณ 8.5 องศาเซลเซียส ค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 31.7 องศาเซลเซียส และค่าอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยประมาณ 23.2 องศาเซลเซียส

ฝน

ในประเทศไทยตอนบนอากาศแห้งจะพัดปกคลุมประเทศในฤดูหนาว ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ และต่อจากช่วงนี้จะเป็นฤดูร้อน จนกระทั่งเริ่มเข้าสู่ต้นเดือนพฤษภาคมจะเริ่มมีฝนและฝนฟ้าคะนอง แม้ว่าโดยทั่ว ๆ ไปฝนจะเริ่มตกมีปริมาณมากขึ้นตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายนก็ตาม ในบางครั้งจะมีช่วงฝนแล้งเกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม บริเวณประเทศไทยตอนบนจะมีปริมาณฝนสูงสุดในเดือนกันยายน ซึ่งในเดือนนี้จะมีพายุไต้ฝุ่นพัดขึ้นจากทะเลจีนใต้เคลื่อนเข้าสู่ประเทศไทยตอนบนได้มากที่สุด ทำให้มีฝนตกมากและเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำท่วมในบริเวณประเทศไทยตอนบนได้

ในภาคใต้ ฤดูฝนจะแตกต่างไปจากบริเวณประเทศไทยตอนบน คือจะมีฝนตกชุกเป็นสองช่วง คือช่วงมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ซึ่งจะทำให้มีฝนตกมากทางชายฝั่งด้านตะวันตก และในระหว่างช่วงมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งฝนจะตกมากทางชายฝั่งด้านตะวันออก

ส่วนใหญ่ของประเทศไทยจะมีปริมาณฝนรายปีสูงปานกลาง ส่วนบริเวณที่แห้งแล้งจะอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศไทยตอนบน รวมทั้งทางเหนือของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งมีฝนรายปีเฉลี่ยต่ำกว่า 1,200 มม.

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเทศไทยของเรามีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตของประเทศ อยู่เป็นอันมาก มีทั้งทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน น้ำ แร่ธาตุและทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้นอกจากจะมีประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแล้ว ยังมีคุณค่าทางสิ่งแวดล้อมและนิเวศน์วิทยาอีกด้วย

ป่าไม้ ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่งของประเทศ เพราะนอกจากจะมีคุณค่าทางเศรษฐกิจได้แก่การใช้เนื้อไม้และผลิตผลจากป่าเพื่อดำรงชีพขั้นพื้นฐานแล้ว ป่าไม้ยังมีคุณค่าต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ กล่าวคือได้ช่วยควบคุมภาวะอากาศไม่ให้ร้อนจัดหรือหนาวจัดเกินไป ช่วยให้ฝนตกตามฤดูกาล ช่วยกักบังลมและพายุ ช่วยลดความรุนแรงของน้ำป่าและการพังทลายของหน้าดินที่เกิดจากกระแสน้ำไหลป่า รวมทั้งยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นของผิวดินและอากาศ ป่าไม้ยังมีอิทธิพลต่อชนิดของพืชและสัตว์ที่ดำรงชีวิตอยู่ในป่านั้น ๆ อีกด้วย ป่าไม้ในประเทศไทยมีหลายชนิด เป็นป่าทั้งประเภทที่ผลัดใบและที่ไม่ผลัดใบ ป่าประเภทที่ไม่ผลัดใบจะมองดูเขียวชะอุ่มตลอดปี ป่าชนิดสำคัญซึ่งจัดอยู่ในประเภทนี้ได้แก่ ป่าดงดิบ ป่าดงดิบเขา ป่าสนเขาและป่าชายเลน ส่วนป่าที่ผลัดใบได้แก่ ป่าเบญจพรรณและป่าแดง จากการสำรวจพบว่าในปี พ.ศ. 2520 พื้นที่ป่าไม้ที่สมบูรณ์ลดลงเหลือเพียง 82 ล้านไร่ หรือเพียงร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งประเทศเท่านั้น

ที่ดิน ที่ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการผลิตทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมหรือกิจกรรมอื่น ๆ ปัจจุบันราวครึ่งหนึ่งของพื้นที่ประเทศได้ใช้ไปเพื่อการเกษตรกรรม พื้นที่ประเทศของเรามีที่จะเหมาะสมเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น เพื่อให้การใช้ที่ดินเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมและให้ประโยชน์สูงสุด จึงมีการดำเนินงานวางแผนการใช้ที่ดินขึ้นตามขั้นตอน ซึ่งเริ่มจากการสำรวจและจำแนกประเภทที่ดิน การจำแนกสมรรถนะของที่ดิน แล้วจึงจะนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลด้านอื่น ทั้งข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การชลประทาน วิถีการเกษตร เป็นต้น เพื่อให้เหมาะสมกับท้องถิ่นแต่ละแห่ง

น้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติของประเทศมีทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน สำหรับน้ำใต้ดิน โดยเฉพาะน้ำบาดาลยังมีศักยภาพสูงที่จะสามารถพัฒนาขึ้นมาใช้ได้ในอนาคต

แร่ธาตุ แร่ธาตุเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และจะมีบทบาทสำคัญในการสนองความต้องการทางด้านปัจจัยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างมากทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและพลังงาน ประเทศชาติจึงจำเป็นต้องมีนโยบายและแผนในระยะยาว เพื่อใช้ทรัพยากรแร่ธาตุในลักษณะของการอนุรักษ์ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติและประชาชนส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งรวมถึงความพยายามที่จะป้องกันผลเสียหายจากการใช้ทรัพยากรแร่ธาตุให้น้อยที่สุดด้วย

ทรัพยากรทางทะเล ทะเลจะเป็นแหล่งผลิตอาหารและแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของมนุษย์ ที่ยังมิได้มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ แต่จะทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากแหล่งผลิตอาหาร และทรัพยากรบนพื้นดินมีขีดความสามารถในการผลิตจำกัดลง ในขณะที่ประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทรัพยากรทางทะเลที่สำคัญได้แก่ที่ดินชายทะเล ชายหาด ป่าชายเลน สัตว์น้ำ แนวหินปะการัง ตลอดจนแร่ธาตุใต้ทะเล เช่น ก๊าซ น้ำมัน ดีบุกและโลหะอื่น ๆ

การขุดน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรกรรมที่ จ.สุโขทัย

ประชากร

นโยบายประชากรมีความเป็นมาอย่างไร

ในสมัยก่อนประเทศไทยมีจำนวนประชากรน้อย ไม่หนาแน่นเช่นปัจจุบัน แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะมีบุตรมาก แต่อัตราการตายของเด็กและทารกก็สูงมากเช่นกัน ทำให้ประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ช้ามาก ไม่เพียงพอต่อการสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงให้กับประเทศ รัฐบาลในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2485 จึงให้การสนับสนุนนโยบายการเพิ่มประชากร ด้วยความพยายามของรัฐบาลในขณะนั้นและในช่วงต่อมา ประกอบกับความร่วมมือของประชาชนในการสร้างชาติ ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์และการขยายบริการสาธารณสุขในรูปแบบต่าง ๆ ออกไปในส่วนภูมิภาค ทำให้อัตราการตายของประชากรในสมัยนั้นลดต่ำลงอย่างรวดเร็ว และในขณะเดียวกัน อัตราการเพิ่มประชากรก็สูงขึ้นตามลำดับ

การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วเช่นนี้ แม้ว่าจะเหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในยุคสมัยหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะต่อมา กล่าวคือการมีภาระที่จะต้องจัดสวัสดิการและบริการที่จำเป็นต่อการดำรงชีพให้แก่พลเมืองที่เพิ่มขึ้นหลายด้าน รวมทั้งการสร้างงานเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลทางด้านประชากรในระยะต่อ ๆ มาจึงต้องลดอัตราการเพิ่มของประชากร แล้วเน้นการเพิ่มคุณภาพประชากรให้สูงขึ้น

ในปี พ.ศ. 2513 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ประกาศนโยบายส่งเสริมการวางแผนครอบครัวโดยสมัครใจ และในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 ได้วางแผนลดอัตราการเพิ่มประชากรให้เหลือร้อยละ 2.5 ต่อปี และเมื่อสิ้นสุดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้ตั้งเป้าหมายที่จะลดอัตราการเพิ่มประชากรให้เหลือร้อยละ 1.5 ต่อปี

การที่อัตราการเกิดของประชากรลดลง ทำให้สัดส่วนของประชากรในวัยเด็กลดลงด้วย ลักษณะเช่นนี้จะมีความสัมพันธ์กับจำนวนคนที่อยู่ในวัยแรงงานในอนาคต ซึ่งนโยบายประชากรของรัฐบาลจะต้องมีการปรับให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ

ขนาดของประชากร

ประชากรไทย 48.5 ล้านคนที่มิชีวิตอยู่เมื่อรัตนโกสินทร์ครบรอบ 200 ปีนี้ ประมาณ 5.5 ล้านคนหรือร้อยละ 11 ของประชากรทั้งหมดอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรมากที่สุดคือประมาณ 17 ล้านคน หรือมากกว่า 1 ใน 3 ของประชากรทั้งประเทศ ภาคกลางรวมกรุงเทพฯ มีประชากรเป็นจำนวนรองลงมาคือประมาณ 15 ล้านคนหรือร้อยละ 30 ภาคเหนือประมาณ 10 ล้าน ส่วนภาคใต้มีประชากรน้อยที่สุดคือประมาณ 6 ล้านคน ประชากรของภาคใต้ทั้งหมดมีจำนวนพอ ๆ กับประชากรที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร

อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยมีลักษณะทางประชากรคล้ายคลึงกับประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป กล่าวคือ อัตราการเพิ่มประชากรยังอยู่ในระดับสูงและสัดส่วนประชากรที่อาศัยอยู่ในชนบทมากกว่าในเมืองมาก และจากการคาดประมาณจำนวนประชากรด้วยอัตราการเพิ่มประชากรตามข้อสมมติดังปรากฏในตารางข้างซ้ายนี้ คาดว่าประเทศไทยจะมีประชากรถึง 65 ล้านคนในอีก 18 ปีข้างหน้า

ประชากรของประเทศไทย และอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยต่อปี พ.ศ. 2453 - 2553		
พ.ศ.	จำนวน ประชากร	อัตราเพิ่ม โดยเฉลี่ยต่อปี
2453	8,149,487	1.37
2462	9,207,355	2.25
2472	11,506,207	2.90
2480	14,464,105	1.89
2490	17,442,689	3.20
2503	26,257,916	3.16
2513	36,370,000	2.63
2523	47,173,000	1.86
2533	56,742,000	1.44
2543	65,431,000	1.05
2553	72,649,000	
ที่มา : รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ของประเทศไทย พ.ศ. 2523		

อะไรทำให้ประชากรเปลี่ยนแปลง

หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า การเพิ่มหรือลดลงของประชากรในระดับประเทศ ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเกิดและการตายเป็นหลัก ในช่วงระยะเวลาใดที่คนเกิดมากกว่าคนตายน้อย จำนวนประชากรจะเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าคนตายมาก คนเกิดน้อย จำนวนประชากรก็จะลดลง ส่วนในระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน การเพิ่มหรือลดลงของประชากร ไม่เพียงจะขึ้นอยู่กับการเกิดและการตายเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการย้ายถิ่นของคนจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งด้วย การย้ายถิ่นดังกล่าวมีทั้งในลักษณะของการย้ายชั่วคราว หรือการย้ายถิ่นไปเลยก็ได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือประชาชนไม่เห็นว่าการที่ต้องไปแจ้งย้ายออกหรือย้ายเข้า หรือการไปแจ้งเกี่ยวกับการเกิด การตายเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและทำให้การวางแผนผิดพลาด

การย้ายถิ่นเกิดขึ้นได้อย่างไร

การขาดแคลนที่ดินทำกินและการสูญเสียที่ดินของชาวชนบท ทำให้ชาวชนบทบางส่วนต้องดิ้นรนหาที่ทำกินใหม่ โดยการบุกรุกทำลายป่าบุกเบิกที่ดินใหม่ ประชากรอีกส่วนหนึ่งย้ายเข้าสู่เขตเมืองประกอบอาชีพรับจ้าง มิใช่ว่าทุกคนจะหางานทำได้หมด เกิดปัญหาการว่างงาน ปัญหาความแออัด ขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขและเพิ่มอาชญากรรม

อย่างไรก็ตามการย้ายถิ่นมิใช่จะมีการย้ายถิ่นจากชนบทไปชนบทหรือชนบทเข้าสู่เขตเมืองเท่านั้น ประชากรส่วนหนึ่งของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่ย้ายไปสู่เขตชนบทก็มี บางที่ย้ายเข้ามาในเขตเมืองระยะหนึ่ง ก็ย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมก็มี

พวกที่ย้ายถิ่นมักเป็นผู้ที่มีอายุน้อย อยู่ในวัยทำงาน และรักความก้าวหน้าในชีวิต เมื่อไปทำงานในที่ใดแล้วก็จะส่งรายได้ที่ตนหาได้บางส่วนกลับมายังครอบครัวในที่ถิ่นเดิมของตน ทำให้คนในหมู่บ้านโดยส่วนรวมมีรายได้สูงขึ้น จึงเป็นแบบอย่างให้คนอื่นต้องการย้ายเข้าสู่เขตเมืองมากขึ้น ข้อดีของการย้ายถิ่นที่คนส่วนมากมักจะมองข้ามก็คือ การย้ายถิ่นนั้นจะมีผลให้เกิดการผสมกลมกลืนและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ อันจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ

ปัจจุบันเมื่อต่างประเทศต้องการแรงงานไทยมากขึ้น จึงมีประชากรส่วนหนึ่งได้ย้ายถิ่นเพื่อไปประกอบอาชีพในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น และได้ส่งรายได้บางส่วนมาให้ครอบครัว ทำให้เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

การกระจายตัวของประชากร

ปัจจุบันการกระจายตัวของประชากรของประเทศไม่สู้จะสมดุลนัก กรุงเทพฯ เมืองเอกเมืองเดียวของประเทศมีความหนาแน่นของประชากรมากกว่าเมืองใหญ่อื่น ๆ คือเฉลี่ยประมาณ 3,500 คนต่อตารางกิโลเมตร ในขณะที่เมืองอื่น ๆ มีความหนาแน่นของประชากรไม่เกินประมาณ 100 คนต่อตารางกิโลเมตร ทั้ง ๆ ที่พื้นที่ของกรุงเทพฯ มีเพียงร้อยละ 0.30 ของพื้นที่ทั้งประเทศ แต่มีประชากรกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ปัญหาการกระจายตัวของประชากรจึงเป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งของบ้านเรา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ฉบับที่ 5 ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาเมืองหลักให้เป็นฐานรองรับประชากรในแต่ละภูมิภาค พร้อมกันนั้นก็ได้หาทางชลอการเติบโตของกรุงเทพฯ ลงด้วย

ความเป็นมาของไทย

แผ่นดินและผืนน้ำ

เมื่อหลายล้านปีก่อน เกิดยุคน้ำแข็งในบริเวณรัฐสูง ๆ ของโลก บริเวณที่เป็นป่าเป็นเขาสูงจึงปกคลุมด้วยหิมะและเกล็ดน้ำแข็ง น้ำในทะเลและมหาสมุทรก็จับตัวแข็งเป็นแผ่นและเป็นก้อน ทำให้ระดับน้ำในแหล่งน้ำต่าง ๆ ลดต่ำลง จนทวีปและเกาะแก่งบางแห่งเชื่อมต่อกันเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันไปเกือบถึงออสเตรเลีย และสัตว์เดินบกไปมาได้ เมื่ออุณหภูมิสูงขึ้น น้ำแข็งละลาย ระดับน้ำก็สูงขึ้นท่วมแผ่นดิน เกิดเป็นเกาะแก่งตัดขาดจากแผ่นดินใหญ่อีก จะไปมาหาสู่หรือเคลื่อนย้ายก็ทำได้แต่ทางเรือ

เมืองไทยของเรามีพื้นที่ส่วนมากเป็นแผ่นดินต่อเป็นผืนเดียวกันกับแผ่นดินใหญ่ และมีจำนวนเกาะแก่งน้อยกว่าประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศเราตั้งอยู่เหนือเส้นศูนย์สูตรซึ่งเป็นบริเวณที่ร้อนจัดอยู่เสมอ ภูมิอากาศระหว่างยุคน้ำแข็งกับยุคปัจจุบันจึงคงจะไม่แตกต่างกันมากนัก แต่สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากคือระดับน้ำที่ลดลงและสูงขึ้นอย่างมากระหว่างการเกิดและสลายตัวของน้ำแข็ง จาก 30000 กว่าปีลงมา ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีน้ำลดและน้ำท่วมหลายครั้ง หลังหนึ่งปีลงมาไม่ถึงไม่กี่พันปี ก็มีน้ำท่วมชายทะเลภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงใต้และที่ราบลุ่มเจ้าพระยา ถ้าและเขาซึ่งอยู่ห่างจากทะเลหลายกิโลเมตร เช่นในจังหวัดกระบี่และพังงา ยังมีกองเปลือกหอยทะเลที่ครั้งหนึ่งคนเอามากินแล้วทิ้งสุ่มไว้เป็นเนิน ซึ่งพบเรียงรายในเขตจังหวัดชลบุรี จันทบุรีและตราดด้วยเหมือนกัน ลุ่มเจ้าพระยาเมื่อ 4000-5000 ปีก่อน ก็กว้างกว่าปัจจุบันมากต่อมานัก คนในสมัยนั้นต้องตั้งบ้านเรือนบนเนินเขาที่ท่วมไปอยู่ใกล้ภูเขา

เมืองไทยปัจจุบันมีภูมิประเทศต่างกันไป และมีเรื่องน่าเรียนรู้น่าทึ่งชวนดูยิ่งนัก ถ้าขึ้นไปทางเหนือและตะวันตก เราจะเห็นภูเขาคดโค้งเป็นทิวแถวทางอีสานหรือตะวันออกเฉียงเหนือจะเหมือนยื่นอยู่บนพื้นราบ ซึ่งแท้ที่จริงเป็นที่ราบสูง เพราะแผ่นดินภาคนั้นถูกดันตัวขึ้นเมื่อหลายล้านปีก่อน ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ มีที่ราบลุ่มและหาดทรายอยู่ระหว่างภูเขาด้านหนึ่งและทะเลอีกด้านหนึ่ง ส่วนแผ่นดินทางใต้นั้นถูกดันตะกอนไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเล็กน้อย ทำให้ฝั่งตะวันออกมีที่ราบกว้างกว่า และฝั่งตะวันตกบางส่วนจมอยู่ใต้น้ำ

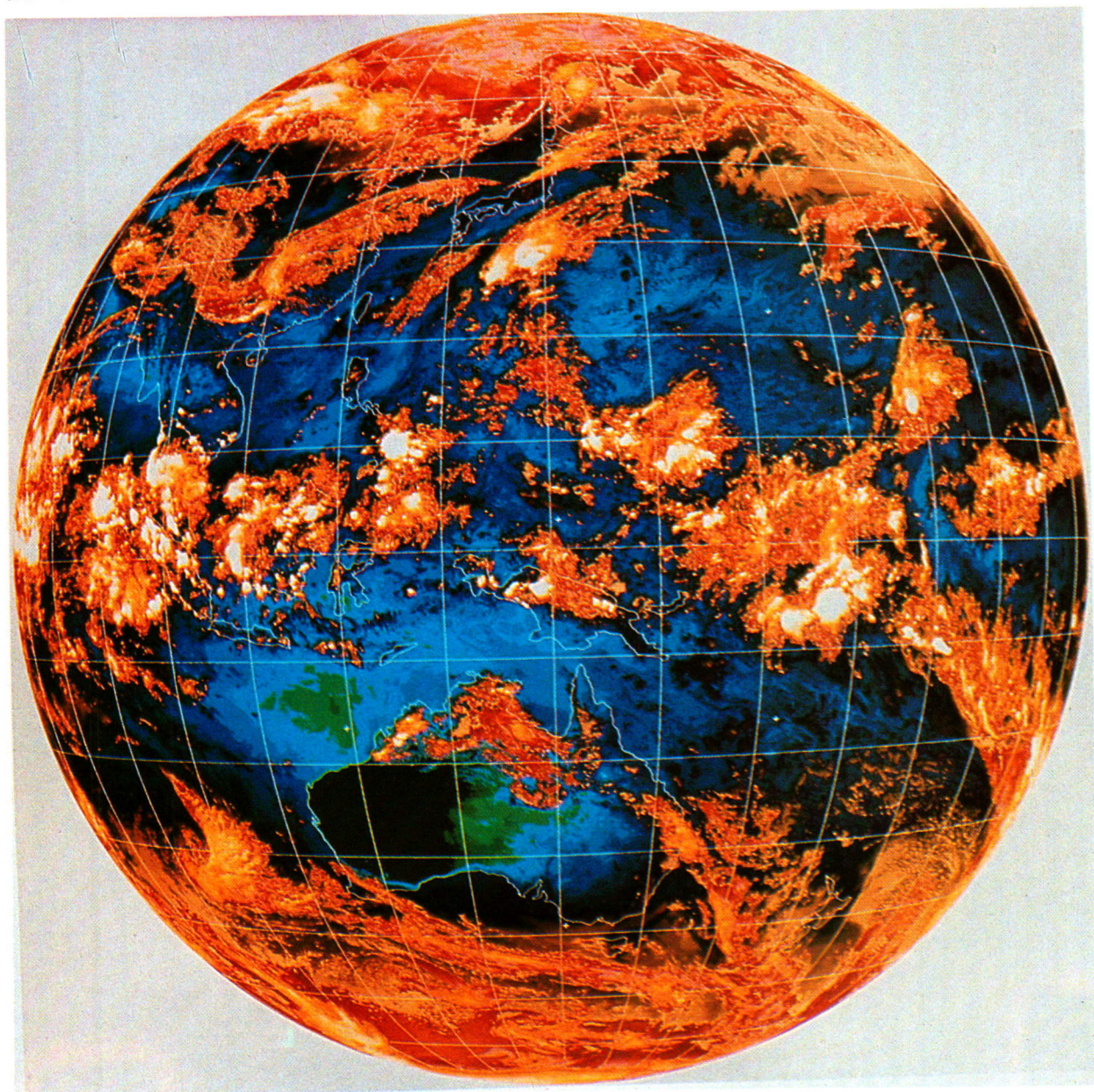
เรามีลุ่มน้ำหลายแห่ง มีแม่น้ำสำคัญและแควใหญ่น้อยหลายสาย เปรียบเหมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงร่างกายเพื่อกินอยู่ใช้สอย อีกทั้งยังให้ประโยชน์ทางคมนาคมและเกษตรกรรมอีกด้วย

สังคมชาวป่า

แผ่นดินไทยเคยเป็นที่อยู่ของคนโบราณมาหลายแสนปี พวกแรกเป็นมนุษย์วานร เพราะรูปร่างหน้าตามีส่วนคล้ายลิงอยู่มาก นานเข้าก็คล้ายมาทางคนมากขึ้นจนถึงเมื่อไม่กี่หมื่นปีมานี้เอง เมื่อคนพวกนั้น “วิวัฒนาการ” ไปมากแล้ว และ

ภาพถ่ายจากดาวเทียม โลกของเรา

ภาพบน : ในภาพแสดงคนทำอิฐ มีหมาอยู่ข้างๆ และคนอื่นทำท่าทางต่าง ๆ กัน เป็นภาพเขียนสีบนผนังเพิงผาที่สี่คว นครราชสีมา
 ภาพล่าง : ภาพเขียนสีบนผนังหินเป็นภาพอยู่ในนาข้าว กำลังจะยิงสัตว์ที่บุกรุกเข้ามาในแปลงนา พบที่โขงเจียม อุบลราชธานี

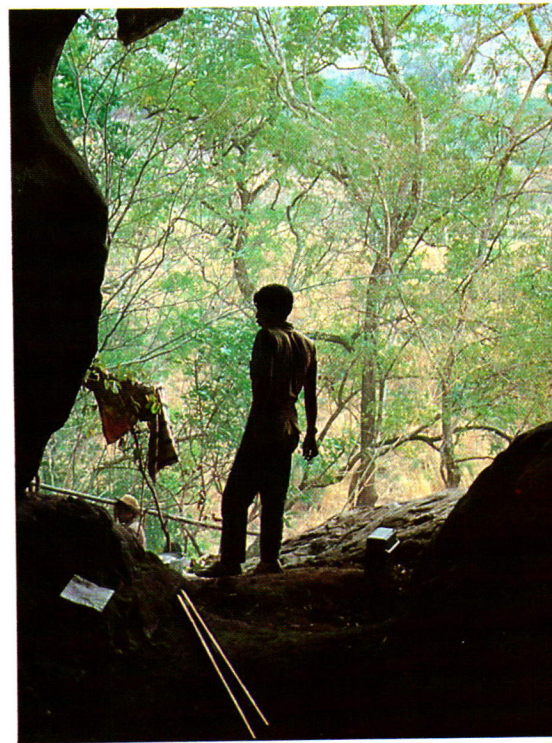
แยกกันอยู่ตามที่ต่าง ๆ แยกเหล่าแตกกอกันไป จนเกิดการสร้างพันธุ์กรรมเฉพาะกลุ่มที่มาอยู่กันใหม่ต่างหาก ซึ่งต้องปรับรูปร่างหน้าตาและผิวพรรณให้อยู่ในสภาพแวดล้อมของกลุ่มตน จนแตกต่างกันพอแบ่งเป็นเชื้อชาติต่าง ๆ กันได้จากเชื้อชาติก็แบ่งเป็นเผ่าพันธุ์และสาขาของเผ่าพันธุ์ต่อไปอีก แต่ในปัจจุบันคนอยู่กันข้ามเผ่าพันธุ์กันไปมา จนยากจะแยกออกได้ว่าใครมีเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ไหน จึงต้องใช้วัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ในการแบ่งอย่างหยาบ ๆ ซึ่งนับว่าเป็นผลดี เพราะทำให้คนเลิกถือผิวและเชื้อชาติน้อยลง และช่วยกันสร้างชาติบ้านเมืองให้มั่นคงและเป็นสุข

คนแต่ก่อนอาศัยทำมาหากินอยู่ในป่า ดัดแปลงถ้ำหรือเพิงผาบนภูเขาใกล้แหล่งน้ำเป็นบ้านเรือนหากินด้วยการล่าสัตว์และจับสัตว์ หาดผลไม้และรากไม้เป็นอาหาร เขาเรียนรู้จากการสังเกตและการสั่งสอนกันต่อ ๆ มาว่าสัตว์และพืชนั้นอาศัยอยู่ที่ใด จะเอามาเป็นอาหารได้อย่างไร เป็นอันตรายหรือไม่ และมีรสชาติอย่างไร เขารู้ว่าร่างกายของคนนั้นไม่สามารถต่อสู้กับสัตว์บางชนิดได้ จึงใช้สมองและสติปัญญาคิดค้นเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อเอาชนะสัตว์ และเก็บพืชต่าง ๆ มาทำเป็นอาหารเพื่อยังชีวิตต่อไปให้ได้ ในระยะต้นก็เพียงเอาหินมากระเทาะเอาไม้มาเหลาให้มีส่วนคมส่วนแหลม เพื่อใช้เป็นมีด ขวาน หรือเสียมสับแล่นเนื้อสัตว์ และขุดหัวเผือกมัน เป็นต้น เมื่อล่วงเลยไปนาน ๆ คนรุ่นต่อมาก็ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้ดีขึ้นกว่าเก่าและมีหลายชนิดขึ้น จึงสามารถหาอาหารได้มากขึ้น และเสี่ยงอันตรายน้อยลง เครื่องมือบางชนิดใช้ล่าสัตว์ได้ในระยะไกล เช่น หอก ธนู ไม้ซางเป่าลูกดอกและฉมวก แต่บางครั้ง เครื่องมือเหล่านี้กลับกลายมาเป็นอาวุธในการวิวาทต่อสู้กันและกัน

ระหว่างหมื่นกว่าปีลงมาถึง 8000 ปี คนไทยได้เคยทดลองเพาะปลูกพืชสวนครัวบางอย่างมาแล้วที่ถ้ำผีและบริเวณใกล้เคียงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน นักโบราณคดีขุดพบพันธุ์พืชกว่า 20 ชนิด ที่นำมากินเป็นผัก ผลไม้ ของสุรส น้ำมัน และใช้เป็นยาพิษ ในช่วงระหว่าง 8000-7000 ปี เขาก้าวหน้าต่อไปจนถึงกับทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นภาชนะใส่และหุงต้มอาหารได้ แล้วเอาใยพืชมาปั่นเป็นด้ายและเชือกเพื่อทำตาข่ายจับปลาและเย็บเครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือหินแต่เดิมซึ่งเคยเทอะทะก็ประณีตสวยงามขึ้น ถึงกับขัดให้เรียบ ลับเป็นคม เพื่อใช้งานประเภทต่าง ๆ มากขึ้น แต่สังคมของเขาก็คงเป็นกลุ่มเล็ก ๆ สะดวกต่อการอพยพย้ายที่พากันไปเรื่อย ๆ เหมือนพวกชาวป่า เช่น เงาะทางภาคใต้ และพวกผีตองเหลืองทางภาคเหนือ

ชาวนาโบราณ

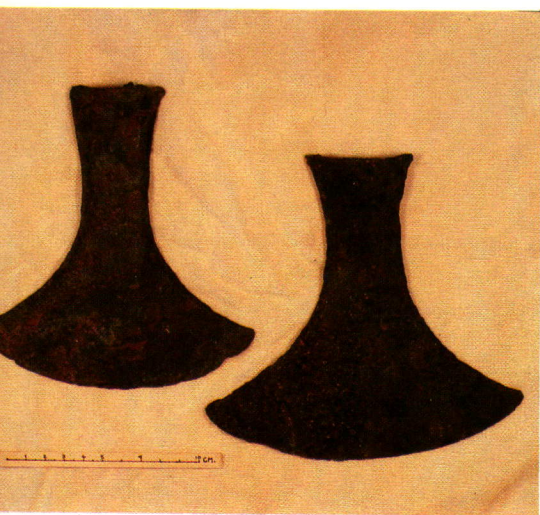
เมื่อคนรู้จักเพาะปลูกกันจริงจัง ก็มาตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกันมากขึ้น โดยเริ่มจากหมู่บ้านเล็ก ๆ ไม่มากครัวเรือน แล้วทำการหักร้างถางพง และทำไร่นาแบบเลื่อนลอยก่อน จนดินจืดปลูกพืชไม่ได้ดีเหมือนตอนแรก จากนั้นก็จะย้ายไปหาที่ใหม่ทั้งหมู่บ้าน อย่างที่พวกชาวเขาส่วนหนึ่งยังทำกันอยู่จนทุกวันนี้ ต่อมาได้รู้จักวิธีเก็บกักน้ำ ให้อยู่ และรู้วิธีปลูกพืชอย่างอื่นดีขึ้น จึงปักหลักอยู่กันอย่างถาวรทั้งบนภูเขาและในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำ หรือที่ราบระหว่างภูเขาและแถบชายทะเล ต่อมาเมื่อชุมชนขยายใหญ่ขึ้น ก็จำเป็นต้องช่วยกันสร้างกฎเกณฑ์ของสังคมสำหรับสมาชิกถือปฏิบัติที่แตกต่างไปจากสังคมเล็ก ๆ ที่เคยอยู่กันแบบครอบครัวดังแต่ก่อน

จากเวลากว่าล้านปีลงมาถึงไม่กี่พันปี คนเราอยู่ในถ้ำและเพิงผา ต่อเมื่อรวมเป็นหมู่บ้านใหญ่ จึงขยายที่ทำกินออกมาเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์กันในท้องทุ่งนา อยู่รวมกันเป็นสังคมใหญ่ขึ้น มีกิจกรรมหลายอย่างที่เป็นส่วนรวม

ขวานสำริด

สังคมขวานาเมื่อแรกเริ่ม ยังเป็นสังคมปิดอยู่ เพราะพึ่งตนเองได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารการกินหรือเครื่องใช้ไม้สอย ล้วนแล้วแต่ทำเองได้ทั้งสิ้น ไม่ต้องไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนข้างนอก แต่เมื่อชุมชนที่อยู่ขยายใหญ่ขึ้นมากแล้ว เทคโนโลยีก็ต้องขยายตัวตาม ได้ติดต่อกับคนข้างนอกมากขึ้น มีการไปมาหาสู่กันและแลกเปลี่ยนผลิตผลกันบ้างหรือวัตถุติดกันบ้าง ตามแต่จะตกลงกัน

การที่คนเราอยู่ร่วมกันในที่ใดที่หนึ่งนาน ๆ และประเพณีปฏิบัติอย่างเดียวกันตามแบบสังคมขวานา ทำให้ชุมชนก้าวหน้ามากขึ้นกว่าสังคมชาวป่า งานช่างฝีมือและเทคโนโลยีของขวานาก็ดีขึ้นและมีมากขึ้น เช่น งานเครื่องปั้นดินเผา และเครื่องมือหิน ส่วนที่ไม่มีก็ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ เช่น การจักสาน การทอผ้า และการทำเครื่องโลหะ เป็นต้น ของทั้งหมดนี้ทำขึ้นเพื่อใช้งานในชีวิตประจำวัน แต่บางอย่างก็ใช้เป็นเครื่องประดับให้สวยงาม และอีกหลายอย่างเป็นของใช้ในงานพิธี

บ้านเรือนของเขาส่งด้วยไม้ เป็นบ้านใต้ถุนสูงแบบขวานาในชนบทปัจจุบัน บ้านใต้ถุนสูงแบบนี้ไม่ได้ปลูกเพื่อกันน้ำท่วมอย่างเดียว แต่เพราะเมืองไทยเป็นเมืองร้อน การสร้างบ้านให้มิดใต้ถุนสูงจะช่วยให้ลมเย็นผ่านใต้ตลอดทั้งใต้ถุนและหลังคาเรือน คือได้ระบายอากาศร้อนและทำให้โปร่งสะอาด ไม่ทึบไม่อุดอู้ นอกจากนี้ใต้ถุนยังใช้เป็นที่ทำงาน เช่น ทอผ้า จักสาน เลี้ยงเด็ก ตลอดจนเป็นที่เก็บของบางอย่างได้อีกด้วย

พืชสำคัญที่นักโบราณคดีขุดพบคือข้าว ซึ่งคงปลูกกันเป็นล่ำเป็นสันมาตั้งแต่ 5000-6000 ปีก่อน เมื่อไม่นานมานี้ เราพบภาพเขียนสีบนหน้าผาแห่งหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี มีภาพคนกำลังปลูกข้าวอยู่ด้วย ถึงทุกวันนี้เราได้สำรวจพบพันธุ์ข้าวที่ขึ้นอยู่ในเมืองไทยมาแต่เดิมกว่า 100 ชนิด แสดงว่าเมืองไทยของเรานั้นเป็น "อู่ข้าว อู่นา" มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว

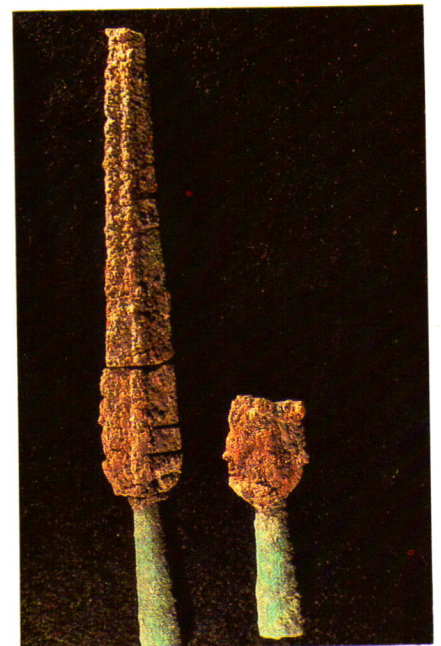
สัตว์เลี้ยงหลายชนิดมีมาแล้วแต่สมัยนั้น เช่น หมู ไก่ หมาและวัว ส่วนควายนั้นพบว่าเอามาเลี้ยงภายหลัง คือไม่เกิน 4000 ปีมาแล้ว

เนื่องจากอยู่กันเป็นหมู่บ้านและมีลูกมีหลานเพิ่มขึ้น ที่ดินที่มีอยู่แต่เดิมก็น้อยเกินไปเสียแล้ว ต้องการที่ดินเพื่อการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น และคนชั้นหลัง ๆ ออกครัวเรือนแล้วต้องไปอยู่ที่อื่น ผู้คนจึงอพยพย้ายบ้านเรือนและที่ทำกิน โดยเดิมาก็อยู่ใกล้ ๆ บ้าน แล้วค่อยห่างออกไปทุกที การไปมาหาสู่อย่างใกล้ชิดแต่เดิมนั้นก็ห่างกันออกไป ของกินของใช้ที่เคยทำเหมือน ๆ กันมาก่อนก็ต่างกันออกไป เพราะต่างคนต่างทำ ต่างบ้านต่างใช้ เมื่อเวลาล่วงไปนานเข้า จึงเกิดเป็นหมู่บ้านใหม่ ๆ มากขึ้น

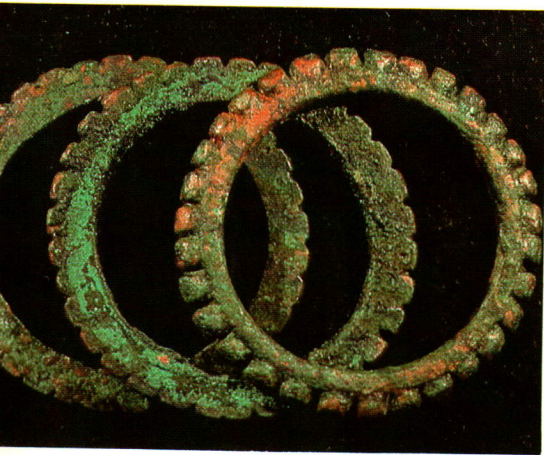

เครื่องมือเครื่องใช้ของคนสมัยแรก ๆ ซึ่งพบอยู่ทั่วไปในประเทศเรา แรก ๆ ทำด้วยหินให้พอใช้ได้ แล้วค่อยประดิษฐ์ขึ้น เปลี่ยนวัสดุมาเป็นโลหะคือ ทองแดงและสำริดตีแต่งเอาก่อน แล้วมาหลอมหล่อ เพื่อให้ได้ครั้งละมาก ๆ จากนั้นจึงทำเครื่องมือเหล็ก ซึ่งสืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้

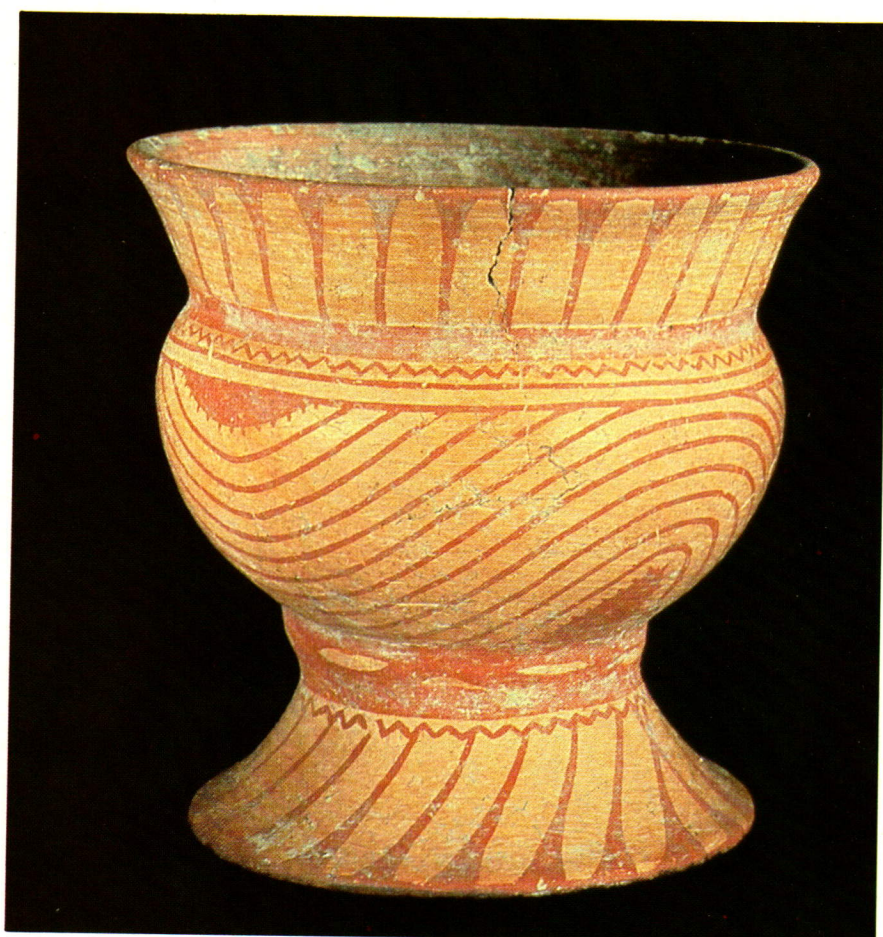

คนโบราณทำของสวยงามบางอย่างถูกใจคนสมัยเรา
จึงเกิดการลักลอบขุด ขโมยขายนโบราณวัตถุอย่างผิด
กฎหมาย เช่นหม้อเขียนสี อายุสองพันกว่าปี ถ้าได้
สำริดอายุสองพันกว่าปี และลูกปัดหินและแก้ว
ซึ่งมีอายุสองพันกว่าปีมาจนถึง 700 กว่าปีมาแล้ว

(ภาพประกอบบางภาพได้รับความเอื้อเฟื้อจากสถา
บันสมิธโซเนียน สหรัฐอเมริกา)

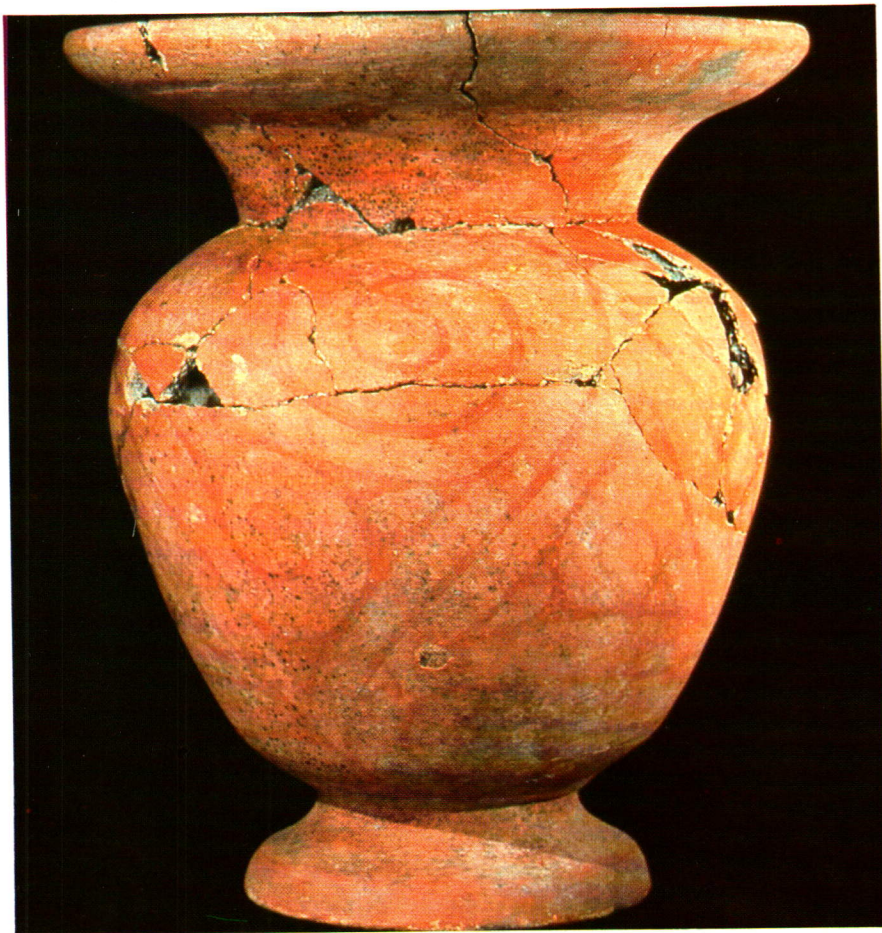
สร้างบ้านแปลงเมือง

แล้วก็ตามมาถึงสมัยที่หมู่บ้านบางหมู่บ้านกลุ่มรวมตัวกันเป็นชุมชนใหญ่ ถึง
ขนาดต้องจัดระเบียบสังคมและการปกครองใหม่ขึ้นมาควบคุมพฤติกรรมของคน
ในชุมชนที่เคยมีพื้นเพต่างกันนั้น ให้ผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้ เพื่อ
ประโยชน์ของส่วนรวม มีการจัดตำแหน่งผู้รับผิดชอบงานต่าง ๆ เสียใหม่ทาง
ฝ่ายปกครอง ให้สูงต่ำกันลงมาเป็นระดับต่าง ๆ ไม่ใช่มีเพียง “หัวหน้าบ้าน” หรือ
“ผู้ใหญ่บ้าน” เป็นสูงสุดอย่างแต่ก่อน ในช่วงนี้มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า การ
ติดต่อกันและกันทั้งใกล้และไกลมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อหลัง 3000 ปีที่แล้วมาจน
ถึงประมาณ 2000 ปีนี้ เมืองทั้งหลายคงเป็นอิสระต่อกัน เพราะไม่เคยพบหลักฐาน
ในเมืองไทยที่เป็นพวกอารยธรรมยุโรปกรณีสำหรับใช้รับฟังทำลายล้างกันอย่างใหญ่
โตเหมือนที่พบในประเทศอื่น ๆ ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เลย

เมืองต่าง ๆ ในช่วง 2000 ปีมานี้ ยังไม่มีบทบาทสำคัญเท่าใดนักในประวัติ-
ศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บางเมืองแถบชายทะเลอาจเป็นสถานที่การค้า
น้อยใหญ่ที่เป็นเพียงทางผ่านของการพาณิชย์นาวิของประเทศทางตะวันตกเท่านั้น
จดหมายเหตุจีนเอ่ยชื่อเมืองหลายเมืองในบางภาคของประเทศไทย บางเมืองก็ยัง
ไม่ทราบแน่ชัดว่าอยู่ที่ใดแน่

ทางภาคเหนือ การ “แป้งบ้านแป้งเมือง” บางแห่งอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 12
เป็นต้นมา อีกหลายภาคก็เช่นกัน ในระหว่างนี้มีหลายเมืองแล้วที่สร้างคูหรือ
กำแพงล้อม “เมืองหลวง” หรือศูนย์การปกครอง เสมือนเป็นปราการป้องกันการ
รุกรานของเมืองอื่น แต่การขุดค้นนั้นยังให้ประโยชน์อย่างอื่นด้วยเช่นอาจป้องกัน
น้ำท่วมได้บ้าง ทั้งยังเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้หรือเพาะพันธุ์ปลาได้อีกด้วย ในภาค
กลางซึ่งเป็นทีลุ่มกว่าภาคอื่น ๆ พบว่ามีเมืองสำคัญหลายเมืองอยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา
เมืองทางอีสานพบมากในเขตลุ่มน้ำมูลและน้ำชี

เมืองใหญ่ที่มีฐานะเศรษฐกิจดี มีประชากรที่เป็นไพร่พลรบมาก และมีเจ้าเมืองหรือพ่อเมืองที่ปรีชาสามารถ อาจตั้งเป็นแคว้นหรืออาณาจักรแบบหลวม ๆ มีเมืองเล็กเมืองน้อยที่อ่อนแอกว่ายอมเป็นเมืองบริวาร เท่ากับมีพันธมิตรไว้ป้องกันตนเอง โดยได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ทางเมืองใหญ่นั้นได้เกียรติยศและความมั่นคงทางการเมือง การค้าและวัฒนธรรม ส่วนเมืองเล็กได้ "เมืองแม่" ไว้คุ้มครอง ได้ทั้งพึ่งทางวัฒนธรรมและการศึกษา ทั้งได้ตลาดการค้าที่ใหญ่และแน่นอนขึ้น

แคว้นและเมืองโบราณที่มีอายุในช่วง 2000 ปีลงมาถึงก่อนสมัยสุโขทัย มีตักโกลา ชี-ตุ หลั่ง-ยะสิว พัน-พัน ทวาราวดี ละโว้ ตามพรลิงค์ ศรีจันทะ และหริภุไชย เป็นต้น เรารู้เรื่องเมืองใหญ่ ๆ เหล่านี้จากจารึก บันทึกการเดินทางตำนาน พงศาวดารและศิลปโบราณวัตถุสถาน แต่เมืองเล็กเมืองน้อยอีกเป็นร้อย ๆ เมืองยังไม่ค่อยได้รู้จัก

แต่ไหนแต่ไรมา แผ่นดินไทยได้เป็นชุมทางและศูนย์กลางของวัฒนธรรมหลากหลาย นักโบราณคดีได้ขุดพบหลักฐานของชุมชนหลายสิบแห่งที่มีอายุใกล้เคียงกันหรือร่วมสมัยเดียวกัน แต่มีประเพณีและของใช้ประจำวันต่างกัน นักประวัติศาสตร์และนักภาษาโบราณค้นพบว่า มีตัวหนังสือและภาษาหลายแบบหลายภาษาใช้เขียนกันในบ้านเมืองเรา ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ "ลายสือไทย" ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1826 กล่าวคือในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมาถึงพุทธศตวรรษที่ 18 มีอักษรปัลลวะ อักษรทมิฬ อักษรเทวนาครี อักษรมอญ และอักษรเขมร เขียนเป็นภาษาสันสกฤต ทมิฬ บาลี มอญและเขมร ส่วนภาษาไทยนั้นก็เป็นภาษาที่คนจำนวนไม่น้อยใช้พูดกันในเมืองไทยและนอกเมืองไทย เช่นในประเทศจีน อินเดีย พม่า เวียดนาม ลาว และเขมรจนถึงปัจจุบันจึงเป็นไปได้ว่าเมืองเล็กเมืองน้อยในระยะแรก ๆ และในระยะต่อมาจำนวนหนึ่งคงเป็นที่อยู่อาศัยของคนที่ใช้วัฒนธรรมไทย

วัดมหาธาตุ สุโขทัย เป็นวัดหลวงซึ่งสำคัญที่สุด
สร้างอยู่ในบริเวณเดียวกับพระราชวังอันเป็นที่ประทับ
ของพ่อขุนผู้ครองกรุงสุโขทัย เป็นแบบอย่างให้มีวัด
พระศรีสรรเพชญ์ อยู่ในบริเวณเดียวกับพระราชวัง
หลวงสมัยอยุธยา วัดแจ้งสมัยธนบุรี และวัดพระศรี
รัตนศาสดาราม สมัยรัตนโกสินทร์

จากแคว้นมาเป็นประเทศชาติ

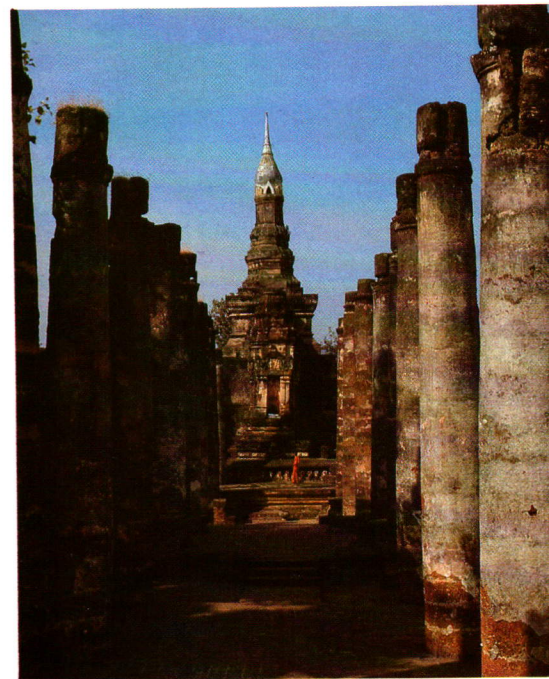
เมื่อเราก็คย้อนหลังจากเมื่อก่อนนี้ไปหลาย ๆ ปี ครั้งเมื่อเรายังเป็นเด็กจะเห็นว่าเราจำเรื่องที่ผ่านไปได้นาน ๆ ได้น้อยลงทุกที การที่จะรู้เรื่องของเหตุการณ์ในอดีตไกล ๆ จึงเป็นเรื่องยาก เพราะผ่านไปนานแล้ว จึงต้องค่อย ๆ ค้นหาเอามาปะติดปะต่อกันทีละเล็กทีละน้อย ทำให้พอได้รู้บ้างว่าสังคมของเราเริ่มจากขนาดเล็ก แล้วเติบโตขึ้นจากครอบครัวมาเป็นบ้านและหมู่บ้าน จากนั้นมาเป็นเมืองเล็ก ๆ แล้วรวมเป็นเมืองใหญ่ จากเมืองใหญ่ขึ้นมาเป็นแคว้น หลาย ๆ แคว้น รวมกันเข้าเป็นประเทศ

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 ชนชาติไทยปกครองเมืองและแคว้นใหญ่ ๆ หลายแห่งแล้ว เช่น เมืองฉ่องและเมืองนายในประเทศพม่าเดี๋ยวนี้ มีแคว้นไทยอาหมในอัสสัม ซึ่งอยู่ในประเทศอินเดีย มีเชียงรุ่งในประเทศจีน เชียงแสน สุโขทัยและเมืองอื่น ๆ ในประเทศไทย และหลวงพระบางในประเทศลาว

ต่อมาถึงพุทธศตวรรษที่ 19-20 แคว้นสุโขทัย ลานนาและอยุธยาเป็นใหญ่กำลังกัน สุโขทัยและลานนาเป็นพันธมิตรใกล้ชิดกันในตอนต้น ๆ ต่างขยายอำนาจไปคนละทิศโดยไม่แย่งกัน ได้พยายามรวบรวมผู้คนพลเมืองไว้ช่วยกันทำมาหากิน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจการเมืองและเป็นไพร่พลกำลังรบป้องกันบ้านเมือง มีจารึกสุโขทัยเขียนข้อความชักชวนให้คนต่างบ้านต่างเมืองมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในกรุงสุโขทัย ให้มาค้าขายกันได้เต็มที่ โดยสัญญาว่าจะไม่เก็บภาษีผ่านทาง (จังกอบ) พร้อมทั้งโฆษณาให้เห็นภาพความน่าอยู่ของกรุงสุโขทัยต่าง ๆ นานา เป็นต้นว่าคุณธรรม ความยุติธรรมของพ่อเมือง และความรุ่งเรืองของศาสนา ทำให้บ้านเมืองสงบร่มเย็น การลงทุนจะดีเพราะการค้าเฟื่องฟู ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินดังคำที่ว่า "...ในนามีปลา ในนามีข้าว"

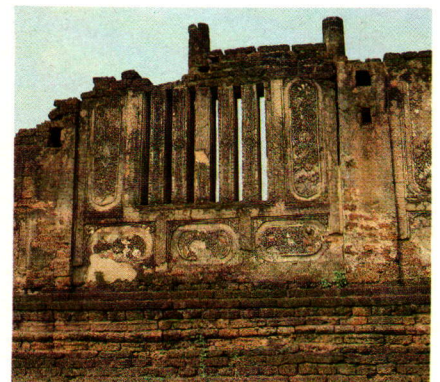
สุโขทัยเป็นแคว้นใหญ่ มั่นคงและเข้มแข็ง เป็นที่รับรู้และยอมรับกันทั่วไปในแผ่นดินไทยและนอกประเทศเช่น จีน รวมทั้งแคว้นอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีเอกสารจีนบันทึกไว้ว่าในระหว่างปี พ.ศ. 1835 รัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ถึงปี พ.ศ. 1866 รัชกาลพระยาเลอไทย ไทยส่งทูตติดต่อกับจีนหลายครั้งด้วยกัน เครื่องบรรณาการหรือของที่ส่งไปถวายจักรพรรดิจีน มีตั้งแต่ทองคำของพื้นเมือง จนถึงสัตว์เช่นเสือและช้าง หรือสิ่งก่อสร้างเช่น เรือ พร้อมกันนั้นได้เคยขอม้าขาวและของอื่น ๆ จากจีนเป็นการตอบแทน

สุโขทัยนับเป็นศูนย์กลางการค้าและการผลิตที่ใหญ่โตพอสมควร อาทิ การสร้างอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาไฟสูงเลียนแบบจีนขึ้นเป็นสินค้าออก ส่งไปขายประเทศต่าง ๆ เพื่อหารายได้เข้าประเทศ นับเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการค้าไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนั้นยังเป็นตัวแทนการค้าโดยรับสินค้าจีนเช่น ถ้วยชาม ผ้าไหมและอื่น ๆ มาขายต่อภายในประเทศและต่างประเทศอีกด้วย

วัดมหาธาตุ มีเจดีย์ทรงดอกบัวตูมเป็นหลักของวัด มีพระวิหารใหญ่เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อดโต คือ พระศรีศากยมุนี ซึ่งรัชกาลที่ 1 โปรดให้เชิญมาประดิษฐานไว้ในพระวิหาร วัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพฯ

เมืองสุโขทัยเก่านั้น ปัจจุบันได้รับการขุดแต่งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เฉพาะวัดมหาธาตุ (ภาพ 1) วัดเดียว พบซากเจดีย์กว่า 200 องค์ (2) พระอนันต์วัดศรีชุม (3) พระอัฐมรศาสดายืนวัดสะพานหิน (4) วัดนางพญา เมืองศรีสัชนาลัย ซึ่งเคยเป็นเมืองลูกหลวงสมัยสุโขทัย

เมื่อนำเหตุการณ์ในปัจจุบันเข้าเทียบเคียง จะยังเห็นชัดว่าทั้งสุโขทัยและลพบุรี เมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว ก้าวหน้ารุ่งเรืองและทันสมัยไม่น้อยทีเดียว ในเมืองจันทบุรีนี้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วยมักจะขายสินค้าเกษตรและวัตถุดิบ เช่นแร่ธาตุเป็นสินค้าออกเป็นส่วนใหญ่ แต่แคว้นโบราณทั้งสองพยายามคิดค้นวิธีการใช้ทรัพยากรในแคว้นมาทำประโยชน์ให้เต็มที่ เพื่อส่งออกไปขายในราคาแพงได้ แม้ว่าจะเป็นเวลากว่า 600 ปีมาแล้ว อุตสาหกรรมดังกล่าวนี้ยังสืบต่อมาจนถึงอยุธยา

สุโขทัยรุ่งเรืองใหญ่โตอยู่ได้ 100 กว่าปี ก็เสื่อมอำนาจลง ในขณะที่แคว้นอื่น ๆ ได้ก่อตัวเข้มแข็งขึ้นจนรวมเอาสุโขทัยไว้ในอำนาจเป็นเมืองขึ้นได้ในที่สุด

ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา อำนาจการปกครองของอยุธยาคล้าแข้งขึ้นเรื่อย ๆ แต่ลพบุรีก็ยังคุมอำนาจทางเหนือที่เคยมีอยู่ก่อนไว้ได้ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงเวลา 417 ปีหรือจาก พ.ศ. 1893 ถึง พ.ศ. 2310 แคว้นอยุธยาได้เจริญเติบโตขึ้นเกือบทุกด้าน ตั้งแต่ด้านการเมืองการปกครอง ไปจนถึงการเศรษฐกิจและสังคม ได้ขยายอาณาเขตออกไปรอบ ๆ จนถึงกับทำศึกสงครามกับประเทศเพื่อนบ้าน มีแพะบังชนะบ้าง ได้สร้างกฎหมายเป็นรากฐานสืบต่อมาถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งได้ปรับปรุงระบบการปกครองให้รวมอำนาจไว้ส่วนกลาง ได้ขยายการค้า สร้างสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศทั้งในเอเชียและตะวันตก

วัดราชนัดดา (ซ้าย) และวัดพระศรีสรรเพชญ์ อยุธยา

อยุธยาถืออำนาจการปกครองเด็ดขาดกว่าสุโขทัยซึ่งปกครองแบบพ่อกับลูก สามารถขยายอาณาเขตได้กว้างขวางใหญ่โตและจัดสรรที่ดินให้ราษฎรเพาะปลูกทำกิน แล้วเก็บอากรเป็นพืชผลเข้าคลังหลวง จนเป็นอู่ข้าวใหญ่ของเอเชีย เอกสารต่างประเทศมีว่า ครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 22 ไทยส่งข้าวออกไปขายต่างประเทศหลายพันตัน

บ้านเมืองสมัยก่อนนั้นต่างทำศึกสงครามซึ่งความเป็นใหญ่กันและกันอยู่เนื่อง ๆ แต่ทั้งผู้แพ้และผู้ชนะต่างก็สูญเสียชีวิตผู้คนและทรัพย์สินสูญเสียเศรษฐกิจและความสงบสุขไปด้วยกัน อยุธยาทำศึกสงครามกับพม่าหลายครั้ง ครึ่งหลังสุดถึงกับเสียเมืองเมื่อ พ.ศ. 2310 บ้านเมืองได้แตกกระส่าระสาย ข้าวยากหมากแพง จนเดือดร้อนกันไปทั่ว เมืองหลายเมืองที่เคยขึ้นอยู่กับแคว้นอยุธยาก็ตั้งตัวเป็นอิสระ เกิดผู้รักชาติรวบรวมผู้คนตั้งขึ้นเป็นกลุ่มรบพุ่งกันเองเพื่อชิงอำนาจเด็ดขาดไว้ต่อสู้กับพม่า ในที่สุดพระยาตากได้ชัยชนะเหนือพวกไทยกลุ่มอื่น ๆ และต่อมาสามารถขับไล่พม่าออกไปได้หมดจนถึงเขตตะนาวศรี ตั้งธนบุรีเป็นเมืองหลวงแทนอยุธยา ปรากฏลักษณะเป็นกษัตริย์ จนถึง พ.ศ. 2325 ก็สิ้นวงศ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช องค์ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีทรงสร้างกรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวง พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในราชวงศ์จักรีได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองเป็นปึกแผ่นรุ่งเรืองสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ขบวนแห่ผ้าป่า

สังคมไทย

สังคมที่เปลี่ยนแปลง

สังคมไทยเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มชนที่ต้องการปกครองตนเอง รักอิสรภาพ มีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา กิริยามารยาท การแต่งกาย เจตคติ ตลอดจนการปกครองตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทยที่เป็นมรดกสืบทอดกันมา

สังคมไทยก็เช่นเดียวกับสังคมอื่น ที่มีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา เริ่มต้นจากการรวมตัวกันเป็นหมู่บ้านและชุมชนขนาดเล็ก แล้วค่อย ๆ ก่อตัวจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ดังที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ บ้านเมืองของเราได้เปลี่ยนไปมากทั้งในด้านวิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิดของผู้คน ตลอดจนการเจริญเติบโตของเมือง แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการนี้ก็ยังคงมีอยู่ต่อไป เราทุกคนในสังคมจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ในขณะเดียวกันเราทุกคนก็น่าจะมีบทบาทในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น โดยที่ยังคงดำรงเอกลักษณ์อันดีงามของไทยไว้

ความเป็นไทย

คนแต่ละชาติต่างก็มีลักษณะเฉพาะของตัว คนไทยก็เช่นกัน ลักษณะเฉพาะของคนไทยนี้เราเรียกว่าเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งแสดงออกทางการกระทำ การพูด ความรู้สึกนึกคิด วัตถุและศิลปกรรมต่าง ๆ ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรม เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้เมื่อรวมกันเข้าก็คือเอกลักษณ์ของชาติไทยหรือความเป็นไทยนั่นเอง

คนแต่ละชาติจะรักและหวงแหน บำรุงรักษาและพัฒนาเอกลักษณ์ของชาติของตนไว้ เราก็เช่นกันที่รักและหวงแหนความเป็นไทยของเราไม่แพ้ชนชาติอื่น เราต่างภูมิใจในความเป็นไทย

ในความเป็นจริงนั้น สิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นไทยรวมทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี สิ่งที่ดีบางส่วนได้สร้างสมสืบทอดกันมาแต่อดีต และบางส่วนก็รับมาจากอารยธรรมของชาติอื่น หล่อหลอมเข้าด้วยกันจนกลายเป็นของไทย ในทำนองเดียวกันสิ่งที่ไม่ดีก็ยังมี จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาเยาวชนของชาติที่จะจดเว้นสิ่งไม่ดีทั้งปวงและเลือกปฏิบัติเฉพาะสิ่งที่ดีงามเพื่อสืบทอดส่วนที่ดีให้ลูกหลานของเราสืบไป

อะไรที่แสดงถึงความเป็นไทย

ลักษณะที่แสดงถึงความเป็นไทยมีมากมายหลายอย่าง แต่ที่สำคัญได้แก่

1. ความเป็นไทยทางการกระทำ

ความเป็นไทยทางการกระทำหมายถึงลักษณะกิริยาท่าทาง การพูด การใช้ภาษา และการประพฤติปฏิบัติตามขนบประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

ภาษานั้นไม่ว่าภาษาใด ของชาติใด ย่อมหมายถึงเครื่องสื่อความเข้าใจ ซึ่งกันและกันของคนในชาตินั้น ไม่ว่าจะสื่อสารกันด้วยการพูดหรือการเขียนเป็น ลายลักษณ์อักษร ภาษาไทยของเราเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นไทยที่สำคัญอย่าง หนึ่ง คนไทยมีภาษาไทยทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นแบบของไทยมาช้านาน มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองที่มีหลักเกณฑ์ของไทยโดยเฉพาะ สำหรับภาษาเขียน ที่ใช้ในปัจจุบันนี้ได้วิวัฒนาการมาจากอักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ ทรงประดิษฐ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1826 ซึ่งจะครบ 700 ปี ในปี พ.ศ. 2526 นี้

ทางด้านเศรษฐกิจ ความเป็นไทยได้แสดงออกในด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพ ซึ่งได้มีการพัฒนามาหลายยุคหลายสมัย ความเป็นไทยทางเศรษฐกิจเกี่ยวข้อง อย่างใกล้ชิดกับการเกษตรกรรม โดยเฉพาะเกี่ยวกับข้าวอยู่เป็นอันมาก จนชาว ตะวันตกบางคนเรียกวัฒนธรรมของเราว่า “วัฒนธรรมข้าว” คือนอกจากจะปลูกข้าว เกี่ยวข้าว นวดข้าว กินข้าวเป็นอาหารหลักและทำอาหารหลายอย่างด้วยข้าวแล้ว เรายังมีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวอีกหลายอย่าง เช่น พิธีแรกนาขวัญ พิธีรับขวัญข้าว ทำบุญลานข้าว เป็นต้น แม้แต่การดำเนินาเกี่ยวข้าวก็ยังช่วยกันทำงานเป็นประเพณี เรียกกันว่าประเพณีลงแขก ปัจจุบันก็ยังมีการทำกันอยู่ในบางท้องถิ่น

ทางการศึกษา การศึกษาของไทยได้มีการพัฒนามาแต่โบราณ การ ศึกษาของไทยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างครูและศิษย์ อันเป็นความผูกพันที่ใกล้ชิด และต่อเนื่อง แม้ว่าลักษณะการให้การศึกษาเปลี่ยนแปลงไปจากรูปเดิม ศิษย์ก็ ยังแสดงความเคารพครู มีการจัดพิธีไหว้ครูเป็นประจำทุกปี และสังคมไทยคาดหวังคุณลักษณะของผู้เป็นครูไว้สูง และถือว่าครูเป็นปูชนียบุคคล

ความเป็นไทยที่แสดงออกทางการกระทำรวมทั้งการพูด การลุก การ นั่ง การเดิน การทักทายปราศรัย การกราบไหว้ และการเคารพนบนอบผู้ใหญ่ เป็นต้น

2. ความเป็นไทยทางความรู้สึกรักใคร่และความเชื่อ

ความเป็นไทยทางความคิดความเชื่อเป็นเรื่องของนามธรรม การคิด อย่างไทย อาจจะดูได้จากสุภาษิตสอนใจ รวมทั้งความเชื่อของคนโบราณด้วย

สุภาษิตไทยที่รู้จักแพร่หลาย เช่น “ข้าฯได้พร้าเล่มงาม” “ปลูกเรือนตาม ใจผู้อยู่ ผูกเรือนตามใจผู้นอน” “อย่าข่มเขาโคขืนให้กินหญ้า” เป็นต้น ซึ่งคติไทยเหล่านี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยนั้นจะทำอะไรก็ทำด้วยความรอบคอบ มีความรับผิดชอบและรักอิสระ อันที่จริงคติไทยอาจมีข้อความกำกวมอยู่บ้าง เช่น “น้ำขึ้น ให้รีบตัก” ซึ่งคงจะแสดงว่าไทยนั้นรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว และยืดหยุ่นมีความคล่องตัวในการทำงานได้พอสมควร

ในเรื่องความเชื่อนั้น บรรพบุรุษของไทยเรานำความเชื่อมาใช้ประโยชน์ ในการอบรมสั่งสอนด้วย และความเชื่อเหล่านั้นมักจะได้รับอิทธิพลจากคติทาง พุทธศาสนา เช่น ความเชื่อในเรื่องนรกสวรรค์ ในเรื่องกรรม การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นอกจากนั้นคนไทยยังเชื่อถือโหราศาสตร์บางอย่างเหมือนบางประเทศด้วย

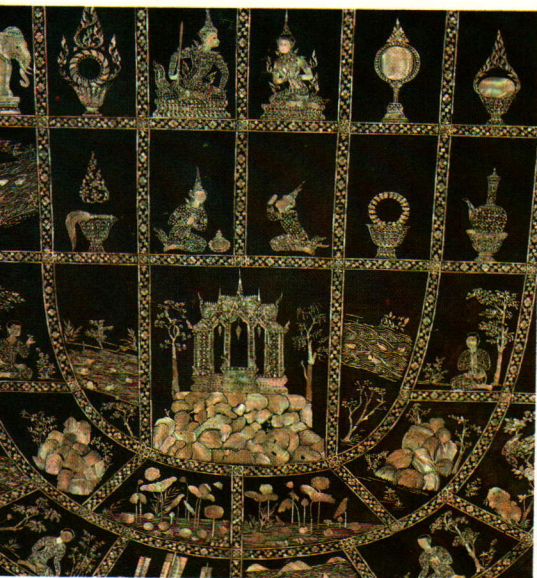

บ้าน ไทยริมน้ำซึ่งร่มรื่นด้วยแมกไม้ ยังมีให้ชมตามแม่น้ำลำคลอง

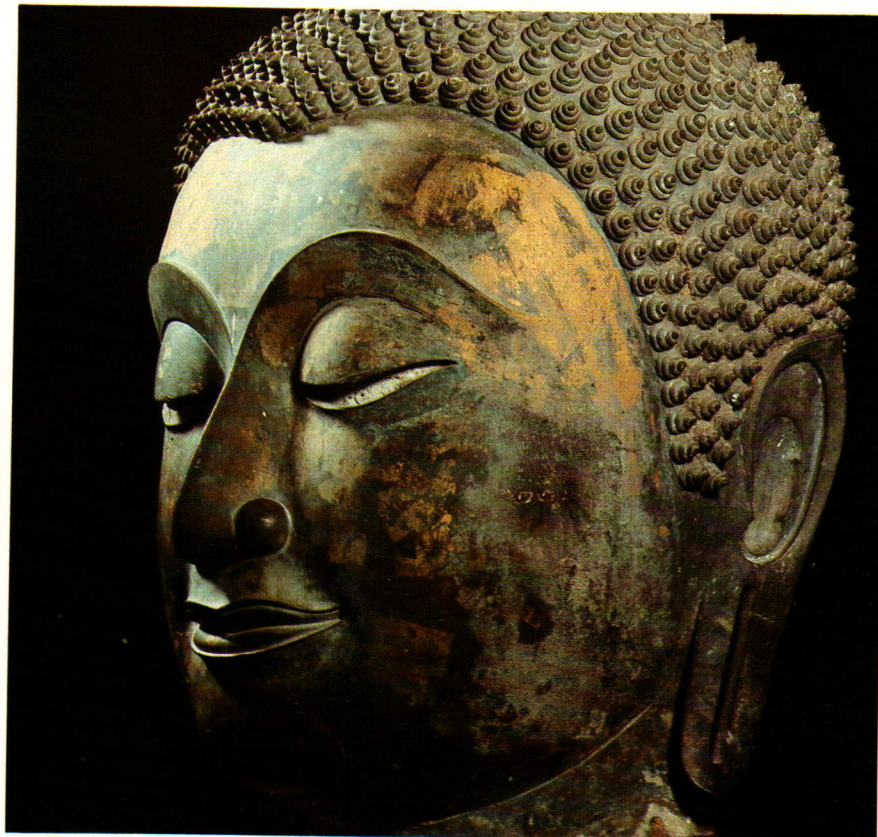

แม้ว่าคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังเชื่อถือโชคลาง และชอบขนานนามเทวดาด้วย ดังจะเห็นได้จากภาพซ้าย : ศาลแม่โพสพริมถนนลาดพร้าว จะมีผู้แวะกราบไหว้บูชามิได้ขาด ขวา : ไร่แก่นัน หน้าศาลหัวมุมหาพรหม โรงแรมเอราวัณ กรุงเทพฯ

พระบาทพระพุทธไสยาสน์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพฯ ประดับมุกเป็นภาพมงคล 108

ความเชื่อของคนไทยนั้น นอกจากจะเชื่อตามหลักธรรมของศาสนาแล้ว ยังใช้หลักทางวิทยาศาสตร์เข้ามาประกอบด้วยเช่น การรักษาโรค เป็นต้น

3. ความเป็นไทยทางวัตถุและศิลปกรรม

ความเป็นไทยที่แสดงออกทางด้านวัตถุ สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมต่าง ๆ นั้น ได้แก่ เครื่องใช้สอย เครื่องมือ เครื่องเขียน เครื่องเรือน อาคารสถานที่ บ้านเรือน วัดวาอาราม รูปหล่อ รูปปั้น ภาพเขียน และลาย เครื่องแกะสลัก เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ เครื่องกีฬาและการละเล่น ตลอดจนงานเขียนและวรรณกรรมต่าง ๆ

ปัจจุบันโบราณวัตถุสถานส่วนใหญ่ได้เสื่อมโทรมและปรักหักพังลงไปเพราะกาลเวลาบ้าง เพราะมนุษย์ทำลายบ้าง เราทุกคนจึงจะต้องช่วยกันทะนุบำรุงรักษาให้เป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลาน ดังที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้จนถึงทุกวันนี้

4. คุณธรรมของคนไทย

การที่คนไทยสามารถดำรงความเป็นเอกราชและปกครองประเทศมาได้ช้านานจนถึงทุกวันนี้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งก็ด้วยอาศัยคุณธรรมอันดีงามที่มีอยู่ในอุปนิสัยของคนไทย อันได้แก่ ความรักอิสระอย่างหนึ่ง ความปราศจากวิหิงสา คือความเอืออวรี ไม่เบียดเบียนผู้อื่นอย่างหนึ่ง และความฉลาดในการประสานประโยชน์อย่างหนึ่ง ดังปรากฏอยู่ในพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาบำรงภูวราชนาถ ในปาฐกถาเรื่อง “ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ”

ตักบาตรมน้ำ

อุปนิสัยของคนไทยที่ว่รักอิสระนั้น เราจะเห็นได้จากการที่คนไทยเราไม่ต้องการอยู่ใต้การปกครองของชาติใด แม้ต้องตกทุกข์ได้ยากเพราะชนชาติอื่น ซึ่งมีกำลังมากกว่าเข้าย่ำยี บางคราวจนถึงบ้านแตกเมืองเสียยับเยิน ก็เอาชีวิตเข้าแลกจนสามารถกู้อิสรภาพกลับคืนมาได้ทุกครั้ง

อุปนิสัยคนไทยที่ว่ปราศจากวิหิงสานั้น ก็คือความเป็นผู้มีใจอารีต่อบุคคลชาติอื่นซึ่งอยู่ในปกครองหรือแม่แต่จะมาอาศัย ซึ่งมีหลักฐานปรากฏตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานีมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ฟังเห็นได้ดังเช่นชาติอื่นหรือคนที่นับถือศาสนาอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทย ไทยก็ได้รังเกียจเบียดเบียนกลับช่วยสงเคราะห์ด้วยถือว่าศาสนาย่อมให้ความสุขแก่ผู้เลื่อมใสเหมือนกัน คุณธรรมความปราศจากวิหิงสาที่กล่าวมานี้เป็นอุปนิสัยของคนไทยทั่วไป ข้อนี้นี้ผู้ที่เคยท่องเที่ยวไปในต่างจังหวัดแม้ที่เป็นชาวต่างประเทศ คงจะได้สังเกตเห็นว่าเมื่อไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะแห่งใดถ้าไม่ประพฤติร้ายต่อเขาแล้ว จะได้รับการต้อนรับเอื้อเฟื้อ โดยมีได้คิดเอาเปรียบอย่างหนึ่งอย่างใดสมดังคำพังเพยที่ว่า “ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” นั่นเอง

สำหรับเรื่องที่คนไทยฉลาดในการประสานประโยชน์นั้น มีตัวอย่างให้เห็นอยู่เป็นอันมาก เรามีปัญหาเรื่องเชื้อชาติน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่เรามีชนหลายชาติอาศัยอยู่ในเมืองไทย แต่เราไม่ถือเขาถือเรา อย่างเช่นชาวจีนที่พากันเข้ามาตั้งรกรากและทำมาหากินในเมืองไทย แม้มายู่เพียงหนึ่งหรือสองชั่วอายุ ก็มักกลายเป็นคนไทยไป หรืออารยธรรมสมัยใหม่ของชาวตะวันตกที่ดี ไทยก็เลเห็นคุณค่าได้นำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์สืบมาจนทุกวันนี้

ตึกรามบ้านช่องและถนนหนทางในเมืองหลวง

สังคมเมืองกับสังคมชนบท

สังคมไทยมีทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท ลักษณะสังคมในชนบทนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิประเทศและการประกอบอาชีพเป็นสำคัญ เช่น หมู่บ้าน ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน และชาวประมง เป็นต้น เป็นสังคมที่มีความเป็นอยู่อย่างกันเอง ความสัมพันธ์กันหมู่บ้านเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นแบบ “พวกเรา” “พวกเรา” รู้จักกันหัวบ้านท้ายบ้าน ยึดมั่นอยู่ในประเพณีไม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เครื่องคิดในศาสนา อาชีพที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติอยู่มาก ปีใดฝนฟ้าดี ก็ปลูกข้าว หรือพืชผลได้มาก ไม่เดือดร้อน แต่ปีใดฝนแล้งน้ำน้อย ข้าวกล้าเสียหาย ชาวบ้าน ก็จะเดือดร้อนกันทั่ว เด็ก ๆ ในชนบทมีทุ่งกว้างสำหรับเป็นที่วิ่งเล่นออกกำลังกาย ทำให้มีพลานามัยแข็งแรง

สังคมเมืองกับสังคมชนบทมีลักษณะแตกต่างกันหลายประการที่เห็นได้ง่ายคือ คนในเมืองอยู่กันหนาแน่นในสภาพแออัด บ้านเรือนมีบริเวณคับแคบเพราะมีคนจำนวนมากอาศัยอยู่ในพื้นที่จำกัด ส่วนในชนบทนั้นพื้นที่อยู่อาศัยมีบริเวณกว้างขวางเพราะมีเรือกสวน ไร่นา ป่าไม้ มากกว่า ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ ชีวิตในเมืองมีความเกี่ยวข้องกับเครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ทันสมัยและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นอันมาก ซึ่งเกิดขึ้นจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ สิ่งเหล่านี้มีส่วนเพิ่มปัญหาให้กับเมืองมากยิ่งขึ้น เช่น การจราจรติดขัด เพราะมีรถยนต์ในเมืองเป็นอันมาก เกิดอากาศเป็นพิษ เพราะควันหรือไอเสียจากยานพาหนะ ซึ่งปัญหาเช่นนี้ไม่เกิดขึ้นในชนบท นอกจากนั้น ชีวิตในเมืองเต็มไปด้วยการแข่งขันและรีบเร่ง เพราะคนมาก และทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งตรงกันข้ามกับชีวิตในชนบทที่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง เป็นชีวิตที่เรียบง่ายไม่ร้อนรนรีบเร่ง

แต่ในปัจจุบันความแตกต่างระหว่างชนบทกับเมืองได้ค่อย ๆ ลดลงอย่างช้า ๆ เนื่องจากชีวิตแบบเมืองได้แพร่หลายไปสู่ชนบทมากขึ้น เครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนบริการซึ่งเคยมีกันแต่ในเมือง ได้มีผู้นำไปใช้ในชนบท การสื่อสารและการคมนาคมที่สะดวก ทำให้คนในชนบทเดินทางเข้ามาศึกษาเล่าเรียนและทำงานในเขตเมืองมากขึ้น เมืองเองก็ขยายออกไปยังเขตชนบทมากขึ้นทุกที ลักษณะความเป็นอยู่ของคนก็เปลี่ยนแปลงไปไม่ใช่ชาวชนบทเหมือนแต่ก่อน

ชาวไทยส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร พืชที่ปลูกมากที่สุดได้แก่ ข้าว

หมู่บ้านประมง สุราษฎร์ธานี

การดำรงความเป็นไทย

การรักษาความเป็นไทยให้ดำรงคงอยู่ตลอดไปได้นั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือประชาชนชาวไทยทุกคนจะต้องบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์และใช้คุณธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช เมื่อวันที่ 5 เมษายน พุทธศักราช 2525 ในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปี ตอนหนึ่งว่า

“... การรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไป ถือเป็นกรณีกิจอันสำคัญสูงสุด นอกจากต้องอาศัยการบริหารที่ฉลาด สามารถ และสุจริตเป็นธรรมแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั้งประเทศด้วย คือ ประชาชนแต่ละคน จะต้องชวนช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ

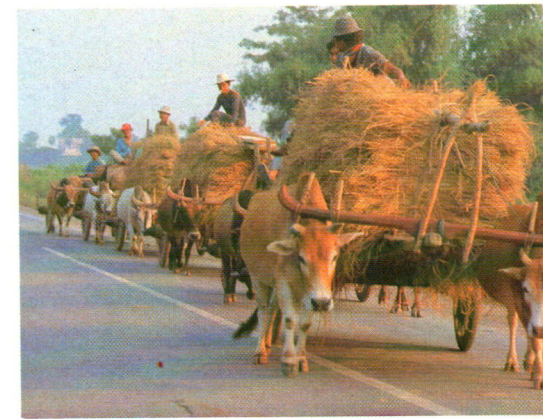
ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติตนแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์....”

ชาวบ้านเกวียนลำงขนข้าวจากนาไปเก็บยังผู้ฉางในฤดูเก็บเกี่ยว

วัดมหาธาตุ กลางเมืองสุโขทัยเก่า มีเจดีย์ทรงดอกบัวตูมเป็นหลักของวัด และเป็นแบบสุโขทัยโดยเฉพาะ

สถาบันพระมหากษัตริย์

พ่อเมือง

เมืองไทยของเรานั้น สัมพันธภาพระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรเป็นไปในลักษณะพ่อกับลูก มีความผูกพันลึกซึ้งต่อกันนับแต่รวมตัวก่อตั้งประเทศเป็นต้นมา

คำว่า “พระมหากษัตริย์” หมายถึง นักรบผู้ยิ่งใหญ่ ทั้งนี้เพราะคำว่า “มหา” แปลว่า ยิ่งใหญ่ และ “กษัตริย์” แปลว่า นักรบ

ในสมัยโบราณเมื่อมีศึกสงคราม พระมหากษัตริย์ทรงเป็นจอมทัพ นำทัพออกรุกไล่ข้าศึกศัตรูด้วยพระองค์เอง ดังปรากฏหลักฐานในประวัติศาสตร์นับแต่สุโขทัยลงมาว่า พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นจอมทัพนำทัพออกป้องกันและกู้ชาติบ้านเมืองมาทุกยุคทุกสมัย ยามสงบ ก็ทรงบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ราษฎรในโอกาสต่างๆ ทรงเป็นทั้งพ่อ ทั้งผู้ปกครอง และทั้งตุลาการของราษฎร ราษฎรจึงมีความใกล้ชิดพระมหากษัตริย์ถึงขนาดสั่นกระดิ่งถวายฎีกาได้ ดังมีอ้างอิงในศิลาจารึกกรุงสุโขทัย ว่าราษฎรมีวิธีร้องทุกข์แบบ “สั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้...” และมีตลอดมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันพระมหากษัตริย์ได้เสด็จไปทรงดูแลทุกข์สุขถึงถิ่นถึงตัวราษฎร ไม่ว่าราษฎรนั้นจะอยู่ในถิ่นทุรกันดารสักเพียงใดก็ตาม

กล่าวได้ว่า ตลอดระยะเวลา 800 ปี ที่ชนชาติไทยได้รวมตัวกันตั้งประเทศ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสืบต่อกันมารวม 52 พระองค์ นั้น ทรงเป็นจุดรวมของความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ และเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่ส่งผลให้ไทยเป็นเอกราช และมีเกียรติศักดิ์ของตนเองมาจนบัดนี้

สุโขทัย - รุ่งอรุณแห่งความสุข

คนไทยเรานั้น รักสงบ ใฝ่สันติ รักความเป็นไท มีน้ำใจประนีประนอม และประสานประโยชน์

เมื่อพ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองบางยาง ร่วมใจกับพระสหายสนิท คือพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด นำนักรบไทยผู้กล้าหาญขับไล่ขอมผู้รุกรานจนล่าถอยไปจากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน และได้สถาปนาเมืองสุโขทัยขึ้นเป็นเมืองหลวงของคนเฝ้าไทย โดยมีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์พระร่วงขึ้นปกครองในปี พ.ศ. 1781 แล้ว นับเป็นการรวมชนเฝ้าไทยตั้งประเทศขึ้นบนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน

สุโขทัยเป็นดินแดนแห่งความสุข เป็นศูนย์กลางของราชอาณาจักรไทยที่ร่ำรวยด้วยศิลปวัฒนธรรม และเป็นดินแดนแห่งความภูมิใจของคนไทยทุกคน

สุโขทัย คือ รุ่งอรุณแห่งความสุขอย่างแท้จริงตามความหมายของชื่อเมือง

แม้ว่า กรุงสุโขทัยจะมีอายุยืนยาวถึง 200 ปี และมีกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงปกครองสืบต่อกันมา 9 รัชกาล แต่สุโขทัยมีเวลาเป็นอิสระเฉพาะ 120 ปีแรกเท่านั้นเอง ช่วงที่เจริญรุ่งเรืองที่สุด คือช่วงรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ต่อจากนั้นก็ค่อย ๆ เสื่อมลง จนกระทั่งตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรไทยที่มีอำนาจ และรุ่งเรืองอยู่ทางลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างคือกรุงศรีอยุธยาในที่สุด

ผู้สร้างลายสือไทย

พ่อขุนรามคำแหงนั้น ทรงแสดงความกล้าหาญมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ เมื่อมีพระชนมายุเพียง 19 พรรษา ได้ชนช้างชนะขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดที่ยกทัพมาตีเมืองตาก พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จึงพระราชทานนามว่า “รามคำแหง” ซึ่งเคยมีผู้แปลว่า “เด็กผู้กล้าหาญ”

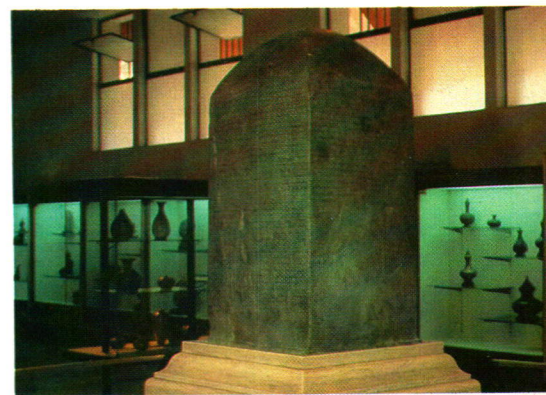
เมื่อได้เป็นกษัตริย์รัชกาลที่ 3 ต่อจากพ่อขุนบานเมืองแล้ว ได้ทรงทะนุบำรุงให้กรุงสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองในทุกทาง สมดังนาม “รุ่งอรุณแห่งความสุข” หรือสุโขทัย กล่าวคือ มีการปกครองภายในด้วยเมตตาธรรม มีการติดต่อต่างประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง “ไพร่ฟ้าหน้าใส” อยู่ดีกินดี “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” เพราะบ้านเมืองก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า ในด้านการชลประทาน ทรงทำเขื่อนหรือทำนบกักน้ำ ที่จารึกสุโขทัยเรียกว่า “สรีดภงส์” เพื่อใช้ในการเพาะปลูกและใช้สอย ในด้านอุตสาหกรรม ทรงปรับปรุงการทำด้วยขามได้ดีถึงขนาดส่งเป็นสินค้าไปขายยังต่างประเทศอย่างแพร่หลาย ในทางศิลปกรรมนั้น ได้ทรงปรับปรุงศิลปไทยขึ้นใหม่ เป็นแบบใหม่หมด มีเอกลักษณ์ของตนเอง ชาวเมืองใฝ่ใจในศาสนา มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต ประการสำคัญที่สุดคือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1826 เป็นการวางรากฐานแห่งความเจริญไว้ให้คนไทยที่กำเนิดมาในชั้นหลังได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันได้อย่างดียิ่ง

ผู้ให้กำเนิดโรงเรียนไทยแห่งแรก

พระมหาธรรมราชาลิไท เป็นพระราชนัดดาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อยังทรงเป็นอุปราชครองเมืองศรีสัชนาลัยนั้น ได้ทรงนิพนธ์วรรณคดีพุทธศาสนาเล่มแรกในภาษาไทย ชื่อ เถกมุกดา หรือ ไตรภูมิพระร่วง ครั้นได้เป็นกษัตริย์สุโขทัยแล้ว ได้ทรงพยายามปฏิบัติการกิจการอย่างพระอัยกาด้วยการยกทัพไปทำสงครามกับหัวเมืองต่าง ๆ ที่แยกตัวออกไป และทรงขยายอาณาเขตเพิ่มเติม แม้จะไม่กว้างขวางเท่าสมัยพ่อขุนรามคำแหง แต่ก็ทำให้สุโขทัยกลับเป็นปึกแผ่นขึ้นอีก เมื่อเสร็จราชการสงครามแล้ว ก็ทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดถึงลูกหลานไทยทุกวันนี้มากมาย เป็นต้นว่า ได้ทรงสร้างพระมหาธาตุเมืองนครชุม (กำแพงเพชร) ทรงสร้างวัดป่าแดง (สุโขทัย) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก ทรงสร้างรอยพระพุทธบาทไว้ตามยอดเขาสำคัญ ๆ ทั่วแคว้นสุโขทัย ทั้งยังทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ระยะหนึ่ง ชาวสุโขทัยจึงถวายพระนามว่า “พระมหาธรรมราชาลิไท”

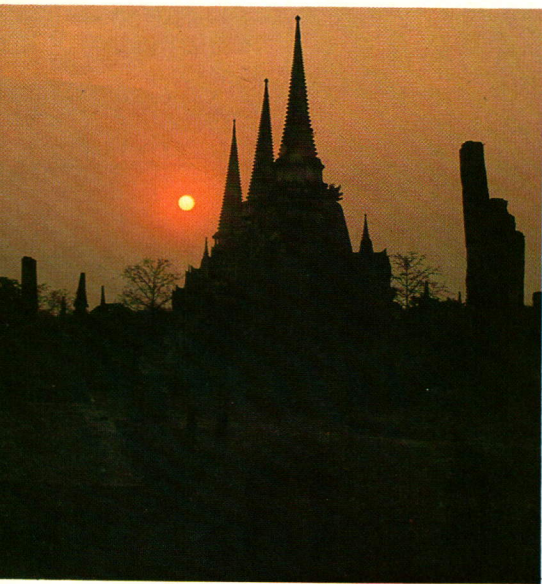
ในรัชกาลนี้ เกิดโรงเรียนไทยโรงเรียนแรกขึ้น กล่าวคือ ได้ทรงอุทิศพระราชมณเฑียรเป็นที่บอกพระปริยัติธรรมแก่ภิกษุสามเณร อันเป็นแบบอย่างให้พระมหากษัตริย์อยุธยาและรัตนโกสินทร์เจริญรอยตาม

พระพุทธรูปสำคัญที่ทรงสร้างและเหลือเป็นมรดกของชาติ คือ พระศรีศากยมุนี ในพระวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวราราม พระพุทธชินราช เมืองพิษณุโลก พระพุทธชินสีห์ และ พระศรีศาสดา ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ยังมีพระอริสวร พระนารายณ์ และพระอุมา หล่อด้วยสำริดขนาดโตกว่าคนธรรมดาฝีมือเยี่ยม ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราชผู้สร้างลายสือไทย ประดิษฐาน ณ เมืองสุโขทัยเท่าวันถึงวันเพ็ญเดือน 12 ชาวเมืองจะจัดพนมหมากพนมดอกไม้นำไปถวายสักการะก่อนมัจฉาเผาเทียนเล่นไฟ

บน : พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทอง จ.พระนครศรีอยุธยา
ล่าง : พระเจดีย์สามองค์ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ อยุธยา

ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยา

เมื่ออำนาจการปกครองของกรุงสุโขทัยเสื่อมลง หัวเมืองในราชอาณาจักรแยกตัวเป็นอิสระบ้าง ตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรอื่นบ้าง จนถึง พ.ศ. 1893 พระเจ้าอู่ทองก็ทรงรวบรวมหัวเมืองทางใต้ ตั้งกรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานีได้สำเร็จ และกรุงศรีอยุธยาที่พระเจ้าอู่ทองทรงสถาปนาแห่งนี้เองได้เป็นราชธานีอันมั่นคงและมั่งคั่งของไทยเป็นเวลายาวนานถึง 417 ปี มีพระมหากษัตริย์ปกครอง 33 พระองค์

ผู้ประสานประโยชน์

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นพระราชโอรสสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 หรือเจ้าสามพระยา พระชนนีเป็นราชธิดาพระมหาธรรมราชาที่ 4 แห่งพระราชนครศรีธรรมราช ลิลิตยวนพ่าย กล่าวว่า ทรงพระราชสมภพในพลับพลาที่ประชุมพล ณทุ่งพระอู่ทวย หรือ ทุ่งหันตรา นอกกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 1974 ในขณะที่พระชนนีไปเสด็จสมเด็จพระบรมชนกนาถเตรียมยาตราทัพไปปราบปรามข้าศึก

เมื่อพระชนมายุ 7 พรรษา ได้เป็นที่พระราชมครตำแหน่งพระมหาอุปราช ครั้นพระชนมายุได้ 15 พระราชบิดาโปรดให้ขึ้นไปครองเมืองพิษณุโลก หลังจากนั้น 2 ปี ต้องเสด็จกลับมาครองราชสมบัติ ณ กรุงศรีอยุธยา เพราะพระราชบิดาเสด็จสวรรคต มีพระนามตามจารึกวัดจุฬามณีว่า “สมเด็จพระรามาธิบดีศรีบรมไตรโลกนาถรตนพิตร์เป็นเจ้า”

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงได้รับการอบรมศึกษาเป็นอย่างดี ทรงรอบรู้ทั้งทางรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ยุทธศาสตร์ การศาสนา และอักษรศาสตร์ การที่เคยประทับอยู่ทั้งภาคเหนือ (พิษณุโลก) และภาคใต้ (อยุธยา) ของประเทศ เป็นเหตุให้ทรงประสบพบเห็นเหตุการณ์บ้านเมืองด้วยพระเนตรพระกรรณตลอดมา หลังจากเสวยราชย์ได้ 15 ปี ก็ทรงประจักษ์ในความสำคัญทางรัฐประศาสน์นโยบายและยุทธศาสตร์สมัยนั้นเป็นอย่างดี จึงเปลี่ยนราชธานีที่ประทับเสียใหม่ไปประทับอยู่ ณ เมืองพิษณุโลก แล้วโปรดให้ราชโอรสนาม “บรมราชา” ครองกรุงศรีอยุธยาแทน ด้วยเหตุนี้เมืองพิษณุโลกจึงมีฐานะเป็นเมืองหลวงขึ้นอีกแห่งหนึ่งตลอดเวลา 25 ปี ที่พระองค์ท่านทรงอยู่ในราชสมบัติ

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า พอขึ้นเสวยราชย์ก็ยกพระราชวังเดิมในกรุงศรีอยุธยาถวายเป็นวัด ซึ่งต่อมาได้ชื่อว่า “วัดพระศรีสรรเพชญ์” นอกจากนี้ ได้ทรงสร้างพระวิหารและวัดพระราม และโปรดให้หล่อรูปพระโพธิสัตว์ 500 พระชาติในปีนั้นด้วย

ครั้นเสด็จแปรพระราชสำนักไปครองราชสมบัติ ณ เมืองพิษณุโลก เพื่อประโยชน์สำคัญทางยุทธศาสตร์ในเวลานั้นแล้ว ได้โปรดให้ปฏิสังขรณ์วัดจุฬามณีขึ้น ณ เมืองนั้น ทั้งได้ส่งพระราชโอรสพระองค์หนึ่งไปสืบศาสนายังลังกาทวีป พระองค์ท่านเองได้เสด็จออกทรงผนวช และดำรงสมณเพศอยู่ 8 เดือนครึ่ง นอกจากนั้นยังโปรดให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งมหาชาติคำหลวง ซึ่งทางวรรณคดียกย่องว่าเป็นเสมือนเพชรสุกใสอย่างยิ่งเม็ดหนึ่งในอักษรศาสตร์ไทย

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ครองราชสมบัติอยู่ 40 ปี ก็เสด็จสวรรคต ณ เมืองพิษณุโลก ใน พ.ศ. 2031 เมื่อพระชนมายุได้ 57 พรรษา รัชกาลของพระองค์ยืนยาวยิ่งกว่ารัชกาลใด ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เริ่มรัชกาลเมื่อก่อนสิ้นสมัยกลางของยุโรป และก่อนเริ่มสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการของยุโรป 4 ปี รัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงเป็นเสมือนสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการของไทย

เราด้วย และรัชกาลของพระองค์สิ้นสุดลงก่อนหน้าโคลัมบัสพบทวีปอเมริกาใน พ.ศ. 2035 เป็นเวลา 4 ปี เหมือนกัน แต่ขณะนั้นประเทศไทยเราได้มีศิลปทาง วรรณคดีและอารยธรรมเป็นหลักฐานมั่นคงอยู่แล้ว

นักรบผู้ยิ่งใหญ่

พระมหากษัตริย์พระองค์สำคัญที่คนไทยทุกคนยังสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอยู่จนทุกวันนี้คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงเป็นพระราชโอรสสมเด็จพระมหาธรรมราชา กับพระวิสุทธิกษัตริย์ ขณะเมื่อมีพระชนมายุได้ 9 พรรษา ต้องเสด็จไปประทับอยู่ในราชสำนักพระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่าในฐานะตัวประกัน เพราะไทยตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า สมเด็จพระนเรศวรทรงพระปรีชากล้าหาญมาแต่ยังทรงพระเยาว์ ได้ทรงเรียนรู้วิชาการทหาร นิสัยใจคอชาวพม่าทั้งพระ-ราชวงศ์และราษฎรสามัญ รู้ภาษาพม่าและขนบประเพณีอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งทรงเป็นที่รู้จักรักใคร่ของชาวมอญด้วย

ครั้นพระชนมายุได้ 15 พรรษา พระเจ้าหงสาวดียินยอมให้กลับมาช่วยราชการที่กรุงศรีอยุธยาตามที่สมเด็จพระชนกนาถทรงขอ สมเด็จพระนเรศวรทรงบากบั่นทะนุบำรุงบ้านเมืองและฟื้นฟูกำลังทหารขึ้นใหม่ให้กล้าแข็ง เพราะระหว่างนั้นประเทศข้างเคียงโดยรอบต่างก็มีกษัตริย์ที่เข้มแข็งในการทำสงครามทั้งสิ้น พระองค์ได้ทรงทำสงครามเพื่อกู้ชาติให้พ้นจากอำนาจของพม่าเป็นเวลาถึง 9 ปี ประเทศไทยจึงเป็นอิสระอย่างแท้จริงเมื่อทรงชนช้างชนะพระมหาอุปราชา หลังจากไทยต้องเป็นเมืองขึ้นอยู่นานถึง 15 ปี

เมื่อทรงเห็นว่าบ้านเมืองมั่นคงดีแล้ว ก็ทรงกระทำสงครามเพื่อรวบรวมดินแดนที่ไทยต้องเสียไปให้กลับคืนมาดังเดิม แล้วจึงทำสงครามเพื่อแผ่อาณาเขตให้กว้างขวางออกไป กล่าวได้ว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงกระทำสงครามมาตลอดพระชนม์ชีพ เริ่มตั้งแต่พระชันษาได้ 20 ปี จนกระทั่งเสด็จสวรรคตเมื่อพระชนมายุ 50 พรรษา ตลอดเวลาเหล่านั้นเคยเสด็จไปประทับพักผ่อนเพียงครั้งเดียวที่พระตำหนักตำบลสามร้อยยอด เป็นเวลาเพียง 14 วัน หลังจากได้ทรงตราครุฑทำสงครามกับประเทศต่าง ๆ ตลอดเวลาสิบกว่าปีจนทรงเหน็ดเหนื่อยเป็นอย่างยิ่งแล้ว

ผลสะท้อนที่เกิดจากพระราชมณเฑียรกิจที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงบากบั่นกระทำไว้ตลอดพระชนม์ชีพ และประชาชนคนไทยได้รับในขณะนั้นคือสันติสุข เพราะหลังจากสงครามยุทธหัตถีอันยิ่งใหญ่แล้ว ก็ไม่มีศัตรูต่างด้าวกล้าเข้ามาย่ำยีกรุงศรีอยุธยา ทำให้ชาวไทยได้รับความร่มเย็นเป็นสุขต่อมาเป็นเวลาถึง 150 ปี จนนักประวัติศาสตร์ต่างประเทศยอมรับว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไม่เฉพาะแต่จะเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ไทยเท่านั้น พระองค์ยังเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของแหลมอินโดจีนทั้งหมดด้วย

ราชาผู้เป็นปิ่น นกรินทร์เขตแขวง

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาที่ชาวต่างประเทศรู้จักมากที่สุด เพราะมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศดีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับฝรั่งเศสซึ่งเป็นมหาอำนาจในยุโรปขณะนั้น จนทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงคิดว่าสมเด็จพระนารายณ์จะทรงเข้ารีต จึงทรงส่งบาทหลวงมาหลายคณะ

สมเด็จพระนารายณ์ทรงเป็นนักการทูตผู้ทรงพระปรีชาสามารถมาก ทรงดำเนินนโยบายต่างประเทศอันลึกซึ้ง เป็นผลให้บ้านเมืองในรัชสมัยของพระองค์เจริญรุ่งเรืองทั้งด้านการติดต่อต่างประเทศ ด้านพาณิชย์ และนำศิลปวิทยาการ

ภาพนูนต่ำฐานเจดีย์ยุทธหัตถี จ.สุพรรณบุรี ตอนสมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ และทรงทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา

ภาพราชทูตฝรั่งเศสถวายพระสาสน์แด่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ณ เมืองลพบุรี

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
จ. จันทบุรี

ภาพเขียน ณ โถงพระที่นั่งอนันตสมาคม ตอนชาว
พระนครอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก
ขึ้นเป็นกษัตริย์

ต่าง ๆ ของฝ่ายตะวันตกมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองเป็นอันมาก เช่น การ
สร้างนารายณ์ราชนิเวศน์ ป้อมวิชัยประสิทธิ์ ป้อมวิชัยนทร์ ป้อมกำแพงและคู
เมืองนครราชสีมา ฯลฯ หลวงศรีมหิสดกวีสำคัญในยุคนั้น ได้แต่งโคลงยอยศ
สมเด็จพระนารายณ์ว่า ท้องพระโรงแห่งราชสำนักกรุงศรีอยุธยา นั้น เกือบกลา
ไปด้วยท้าวพระยาร้อยเอ็ดพระนครมาเฝ้าพระยุคลบาท

ส่วนพระราชกรณียกิจภายในประเทศ นอกจากทรงทะนุบำรุงบ้านเมือง
ให้ร่มเย็นเป็นสุขแล้ว รัชสมัยของพระองค์ก็ยังเป็นยุคทองของวรรณคดีด้วย ชาว
ไทยได้วรรณคดีเอกในรัชกาลนี้หลายเรื่อง สมเด็จพระนารายณ์เองก็ทรงเป็นกวี
เอกที่ทรงพระราชนิพนธ์สมุทโฆษคำฉันท์ต่อจากพระมหาราชครู

มหาราชผู้รวบรวมชนุมต่าง ๆ เป็นประเทศ

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่ข้าศึกครั้งสุดท้ายใน พ.ศ. 2310 ทรัพย์สินสมบัติ
ตลอดจนผู้คนและช้างต่าง ๆ ถูกกวาดต้อนไปหมดนั้น ก็มีวีรบุรุษสำคัญของไทย
เกิดขึ้น คือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงรวบรวมคนไทยให้สามานสามัคคี
กันได้อีกครั้งหนึ่ง กอบกู้เอกราชและความเป็นไทคืนมา ได้ทรงสถาปนากรุงธนบุรี
ขึ้นเป็นเมืองหลวงแทนกรุงศรีอยุธยาซึ่งถูกเผาทำลาย ยากแก่การบูรณะซ่อมแซม
ขึ้นใหม่ได้ ทรงยกทัพไปปราบก๊กต่าง ๆ 5 ชุมชน ได้สำเร็จ โดยมีสมเด็จพระยา
มหากษัตริย์ศึก กับเจ้าพระยาสุรสีห์พิชัยณรงค์ราช สองพี่น้อง ผู้เป็นทั้งเพื่อนและ
นายทหารคู่พระทัยช่วยเหลือ

15 ปีที่ทรงครองกรุงธนบุรี ต้องทรงรบทัพจับศึกอยู่ตลอดรัชสมัย แต่
ในขณะเดียวกันนั้นเอง ก็ได้ทรงทอดทิ้งราชการงานเมือง ทรงรวบรวมแบบแผน
ด้านต่าง ๆ ซึ่งกระจัดกระจายหายสูญไปในการสงครามเข้าไว้เป็นแบบสำหรับ
พระนคร สิ่งใดซึ่งชำรุดบกพร่องอยู่ที่ทรงจัดสร้างไว้ในราชการ สิ่งสำคัญที่ได้
ทรงสร้างขึ้นใหม่ก็คือ ความสามานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนไทย ซึ่ง
ตกทอดมาจนถึงคนไทยตราบนานเท่าทุกวันนี้

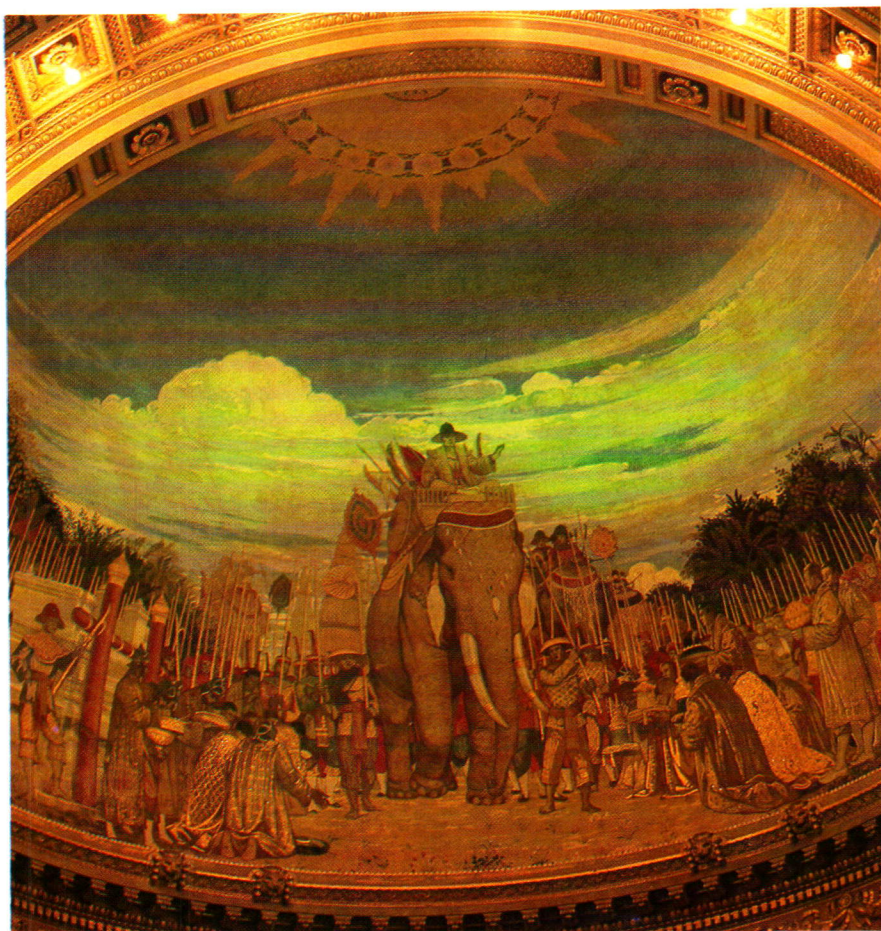
แก้รัชกาลแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

ปลายสมัยกรุงธนบุรี มีเหตุการณ์วุ่นวายเกิดขึ้นในพระนคร พระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงระงับความวุ่นวายนั้น และสถาปนากรุงรัตน-
โกสินทร์ คือกรุงเทพมหานครแห่งนี้ขึ้นเป็นราชธานีเมื่อปี พ.ศ. 2325 มีพระ-
มหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ปกครองบ้านเมืองสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน 9
พระองค์

สมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์ราชเจ้าในพระบรมราชจักรีวงศ์นั้น แต่
ละพระองค์ล้วนทรงพระปรีชาพิเศษ สามารถในพระราชกิจเหมาะแก่สมัยเวลานั้น
นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงปลุกฝังความ
มั่นคงให้แก่ราชอาณาจักรไทยแล้ว รัชกาลต่อมาที่ทรงทะนุบำรุงบ้านเมืองด้วยการ
สร้างสรรค์วัฒนธรรมทุกสาขา ทรงเชิดชูพระบวรพุทธศาสนา และสร้างสม
ความมั่งคั่งสมบูรณ์แก่ประเทศชาติสืบช่วงต่อกันมาโดยลำดับ

ครั้นถึงสมัยที่ไทยต้องติดต่อกับโลกภายนอก ก็ทรงดำเนินวิเทศไมยสุขุม
คัมภีรภาพ รักษาเอกราชของชาติมาโดยตลอด พร้อมกับทรงเร่งรัดสร้างความ
เจริญเช่นอารยชาติ เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน โดยทรงบำเพ็ญ
พระราชกรณียกิจด้วยพรหมวิหารธรรมอันเป็นธรรมะของบิดา จึงเป็นการแสดง
ให้เห็นชัดว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยเราทุกรัชกาลในพระบรม-
ราชวงศ์นี้ ได้ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นกุลบิดรของชาติไทย รับทั้งผิดและชอบของ
ประชาชน สมกับที่ไทยเรียกว่า “พ่อเมือง” เป็นอย่างยิ่ง

ทรงฟื้นฟูวัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้น นอกจากทรงย้ายพระนครจากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามาอยู่ทางฝั่งตะวันออก ซึ่งมีชัยภูมิดีกว่าเพราะความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ และทรงทำศึกเพื่อรักษาเอกราชของชาติแล้ว ยังทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นเอนกประการ เป็นต้นว่า ทรงสร้างพระบรมมหาราชวัง ทรงสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์วัด โปรดให้สังคายนาพระไตรปิฎกและเชิญพระพุทธรูปในเมืองร้างต่าง ๆ มาเก็บรักษาไว้ในพระนครนับพันองค์ ทรงกวตั้นศีลธรรมข้าราชการและพลเมือง ทรงฟื้นฟูและวางรากฐานราชประเพณีที่สูญหายไปขึ้นใหม่ นับแต่พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พิธีพืชมงคล พระราชพิธีอาภรณ์พินาศ พระราชพิธีโสกันต์ และธรรมเนียมอื่น ๆ ได้ทรงจัดระเบียบราชการ ทรงรวบรวมกฎหมายเก่าใหม่ขึ้นเป็นหมวดหมู่ ทรงชำระพระราชพงศาวดารขึ้นใหม่ นอกจากนี้ ได้ทรงฟื้นฟูและส่งเสริมศิลปและวรรณกรรมไว้มาก เมื่อใดที่ทรงว่างอาวธุ คือว่างศึกสงคราม ก็ทรงจับดินสอทรงเป็นนักกวีในพระองค์เอง และทรงมีกวีที่ข่อยเยียมหลายคน ก่อให้เกิดวรรณกรรมสำคัญขึ้นมากมายเป็นอาภรณ์ประดับพระนคร ปวงชนชาวไทยจึงพร้อมใจกันเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็น มหาราช ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2525

1. ภาพเขียนสี ณ โคมพระที่นั่งอนันตสมาคม ตอนสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพกลับจากเขมร
2. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งรัชกาลที่ 1 ทรงสร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระแก้วมรกต
3. พระบรมมหาราชวัง
4. พระบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

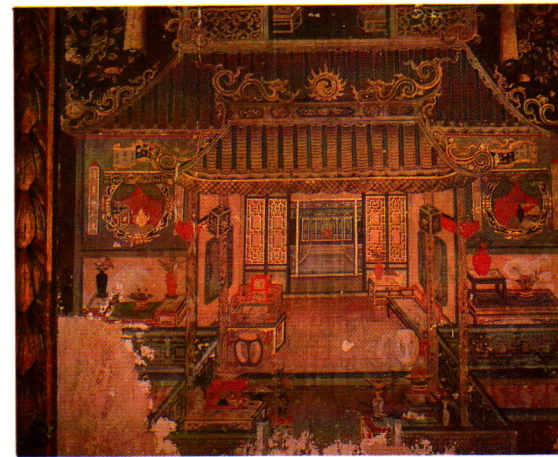

ราชศิลป์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บ้านเมืองมีความสงบสุข พอสสมควร จึงทรงมีเวลาทำนุบำรุงวัฒนธรรมเสริมต่อจากที่รัชกาลที่ 1 ได้ทรงฟื้นฟูไว้แล้ว ทั้งด้านศิลปกรรม วรรณคดี นาฏศิลป์ และดุริยางคศิลป์ ซึ่งนอกจากทรงบำเพ็ญไปด้วยน้ำพระทัยรักแล้ว ยังทรงมุ่งผลทางการเมืองเป็นสำคัญ เพื่อเป็นการฟื้นฟูจิตใจของประชาชนในชาติ และต้องการให้ความระบือไปถึงนานาประเทศว่า บัดนี้ประเทศไทยตั้งตัวได้แล้ว พร้อมไปด้วยกำลังทหาร เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันเป็นปัจจัยสำคัญทางยุทธศาสตร์ของชาติ

1. หน้าพระยารักใหญ่ พระยารักน้อย กล่าวกันว่า เป็นศิลปะที่รัชกาลที่ 2 อยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
2. โขนกลางอุทยานพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
3. วัดอรุณราชวราราม รัชกาลที่ 2 มีพระราชประสงค์จะทรงสร้างพระปรางค์องค์ใหญ่ให้เป็นศรีสง่าแก่พระนคร แต่ทรงทำได้เพียงกะทะและวางราก ก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างต่อจนสำเร็จ
4. พระบรมสาทิสลักษณ์รัชกาลที่ 2 ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

นักเศรษฐกิจ

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากทรงค้าสำเภาระหว่างประเทศด้วยพระองค์เอง จึงทรงหาเงินเข้าประเทศได้มากมาย ส่วนหนึ่งเก็บไว้เป็นเงินแผ่นดิน นอกนั้นได้นำมาใช้ในด้านป้องกันประเทศ ทำนุบำรุงบ้านเมืองและพระพุทธศาสนา ได้ทรงสร้างพระพุทธรูปมากมาย ทรงสร้างวัดใหม่ 3 วัด และบูรณะปฏิสังขรณ์อีก 35 วัด ทั้งได้โปรดให้จารึกสรรพวิชาความรู้ในวัดโพธิ์ หรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นวิทยาทาน ทรงสร้างพระไตรปิฎกและอุดหนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม กับทั้งทรงชักชวนให้ผู้อื่นทำตามพระราชนิยมด้วย ในรัชกาลนี้ ไทยเริ่มติดต่อทำการค้าและทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับชาติตะวันตก มิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาได้นำวิทยาการตะวันตกใหม่ ๆ ด้านการแพทย์ การสาธารณสุข การพิมพ์ และการศึกษาแบบใหม่เข้ามาเผยแพร่ เป็นประโยชน์แก่ไทยอย่างใหญ่หลวง

1. ภูมิทัศน์เกาะเมืองกรุงรัตนโกสินทร์ แลเห็นคลองรอบกรุง (โอ่งอ่าง-บางลำพู) ป้อมมหาเทพ และภูเขาทอง ซึ่งรัชกาลที่ 3 โปรดให้สร้าง
2. โลหปราสาทวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม รัชกาลที่ 3 ทรงสร้าง นับเป็นโลหะปราสาทแห่งที่ 3 ของโลก
3. จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดราชโอรสาราม วัดประจำรัชกาลที่ 3
4. พระบรมสาทิสลักษณ์รัชกาลที่ 3 ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

1. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม รัชกาลที่ 4 ทรงสร้างเป็นวัดประจำรัชกาล ภายในพระอุโบสถ มีจิตรกรรมฝาผนัง พระราชพิธีสิบสองเดือน
2. พระนครคีรี จ.เพชรบุรี รัชกาลที่ 4 ทรงสร้าง
3. พระปฐมเจดีย์ รัชกาลที่ 4 ทรงจาริกไปพบพระ ยังเป็นพระภิกษุ แล้วโปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์ ขึ้นใหม่ดังที่เห็น
4. พระบรมสาทิสลักษณ์ รัชกาลที่ 4 ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

ทรงเปิดประเทศ

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตก กำลังแผ่ขยายในประเทศใกล้เคียงและทวีปเอเชีย แทนที่จะทรงใช้พระบรมราโชบาย ในการป้องกันประเทศด้วยการต่อต้านแข็งแกร่ง กลับทรงใช้วิธี “เปิดประเทศ” ให้ ประเทศไทยเข้ากับนานาประเทศตะวันตกได้ โดยทรงเป็นต้นคิดริเริ่มยอมรับอารย- ธรรมตะวันตก ทรงเลือกคัดเฉพาะสิ่งซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ทรง ปรับปรุงประเทศให้เหมาะสมกับกาลสมัย และเข้ากันได้กับวิถีชีวิตของคนไทย ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญ รับกับโลกซึ่งวิวัฒน์ไป ประเทศไทยจึงรอดพ้น ปากเหยี่ยวปากกา

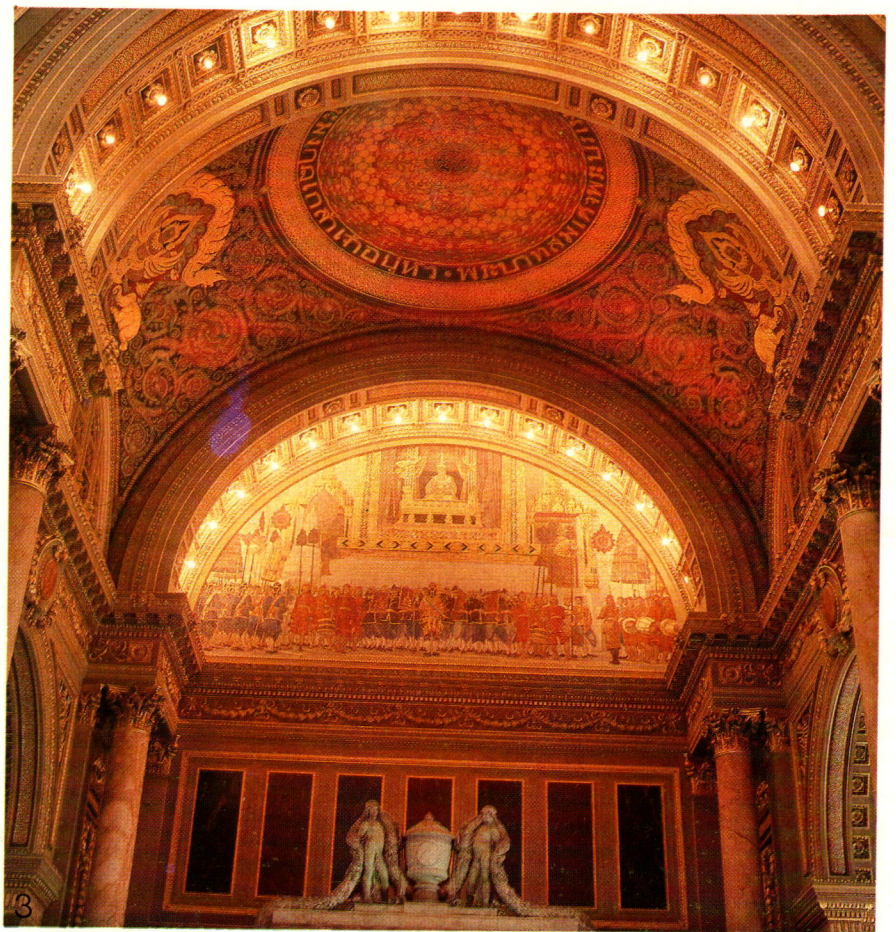
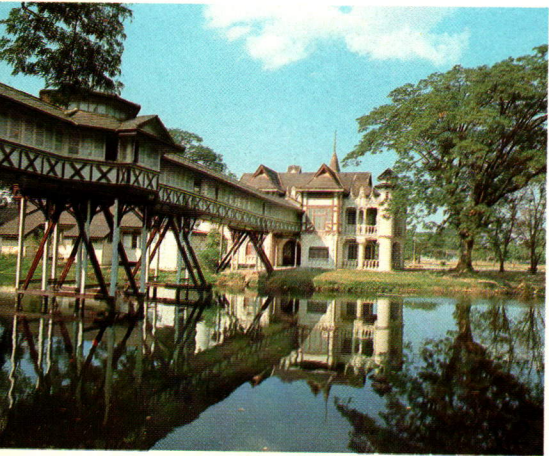
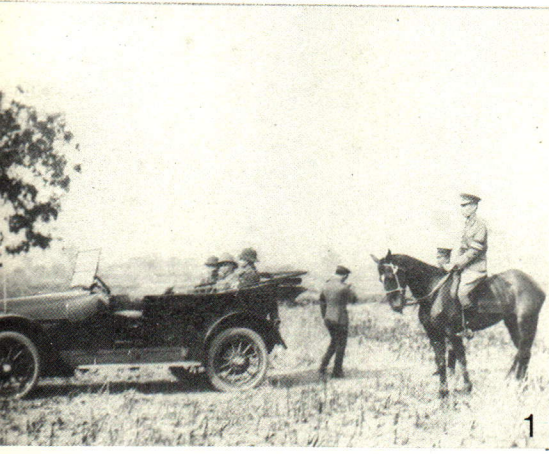
นักปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้นำของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ในการดำเนินการปรับปรุงบ้านเมืองตามคตินิยมตะวันตก ตลอดระยะเวลา 42 ปี แห่งรัชสมัยของพระองค์ เป็นสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทางการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างที่เรียกได้ว่า “พลิกแผ่นดิน” ทรงทุ่มเทกำลัง พระสติปัญญาและพระวิริยภาพอันแรงกล้า เพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ความเจริญแก่ชาติบ้านเมือง ทรงเลิกทาส ทรงดำเนินพระราชวิเทโศบายฉลาดลึกซึ้ง ทำให้ชาติอยู่รอดปลอดภัยจากการรุกรานแสวงหาอาณานิคมของมหาอำนาจใน สมัยนั้น ที่สำคัญคือ ทรงเป็นนักปกครองที่ยึดเอี่ยม ทรงวางรากฐานการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยขึ้น มุ่งเน้นหนักในด้านจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนพลเมือง เป็นสำคัญ เพื่อ “เข้า” ถึงประชาชน ได้เสด็จไปเยี่ยมเยียนดูแลทุกข์สุขของราษฎร ตามหัวเมืองด้วยพระองค์เอง ทรงเป็นที่รักใคร่ของอาณาประชาราษฎร์เป็นอย่าง ยิ่ง แม้จะเสด็จสวรรคตไปนานกว่า 70 ปี แต่ประชาชนก็ยังรำลึกถึงพระมหากรุณา ธิคุณมิเสื่อมเลย

1. พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นศิลปผสม ตะวันตก - ไทย ซึ่งรัชกาลที่ 5 โปรดให้สร้างขึ้น
2. รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสยุโรปเพื่อเจริญทางพระราชไมตรี
3. เรือยนต์ สำหรับรับรองเพื่อนต้น ในพระราชวังดุสิต กรุงเทพฯ
4. พระบรมสาทิสลักษณ์รัชกาลที่ 5 ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

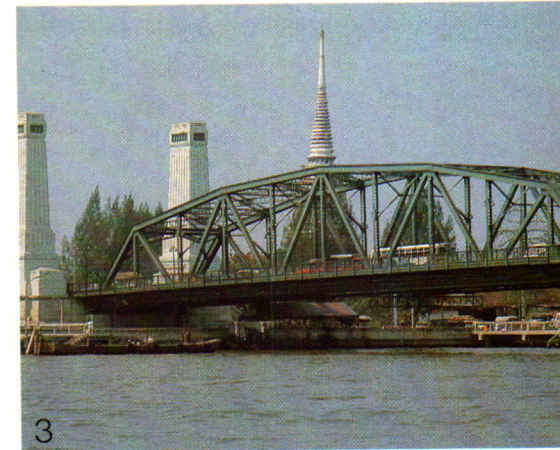
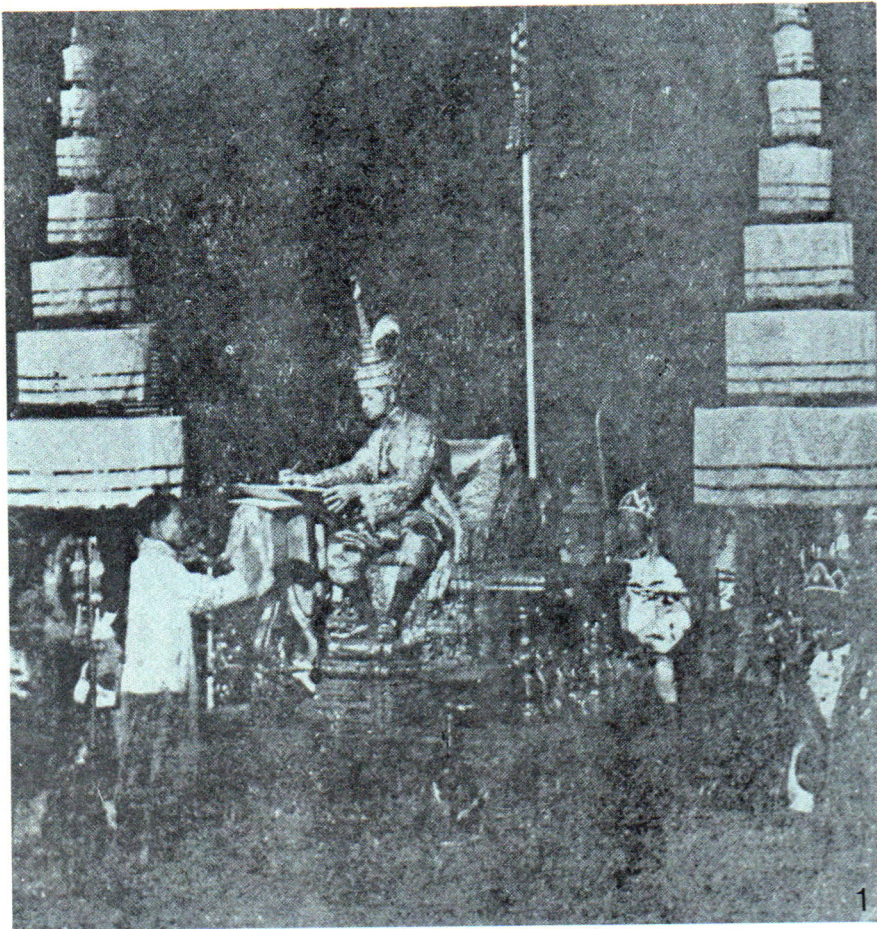

ผู้ทรงปลุกคนไทยให้รักชาติบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจแก่ประเทศชาติมากมายหลายประการ เป็นต้นว่า ได้ทรงออกพระราชบัญญัติ ประถมศึกษา พระราชทานกำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และสภากาชาด ทรงตั้งกองเสือป่า ลูกเสือ และอนุกาชาด โปรดให้ใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติ ทรงตั้งนามสกุล ทรงประกาศเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นผลให้ประเทศไทยเป็นที่ยอมรับของประเทศต่าง ๆ ทำให้แก้ไขสัญญาระหว่างประเทศที่ไม่เป็นธรรมไปได้มาก ทรงริเริ่มการสอนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทรงขยายและปรับปรุงกองทัพไทย โปรดให้สร้างเขื่อนพระราม 6 และสะพานพระราม 6 โปรดให้จัดหาและรักษาโบราณวัตถุของประเทศ ฯลฯ โดยที่พระองค์ท่านเองทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ นักประพันธ์ กวี ได้ทรงพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นภาษาไทยและต่างประเทศมากกว่า 200 เรื่อง ส่วนใหญ่ล้วนแต่ทรงปลุกใจให้ประชาชนตื่นตัวรักประเทศชาติทั้งสิ้น ประชาชนชาวไทยได้ถวายพระนามท่านว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า”

1. ร.6 เสด็จทอดพระเนตรการซ้อมรบของเสือป่าที่ จ.นครปฐม 2. พระที่นั่งชาลีนจกลาสนี
3. ภาพเขียนสี ณ โถมพระที่นั่งอนันตสมาคม ภาพรัชกาลที่ 6 เสด็จออกมหาสมาคม ณ มุขด้านเหนือพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก 4. พระบรมสาทิสลักษณ์รัชกาลที่ 6 ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

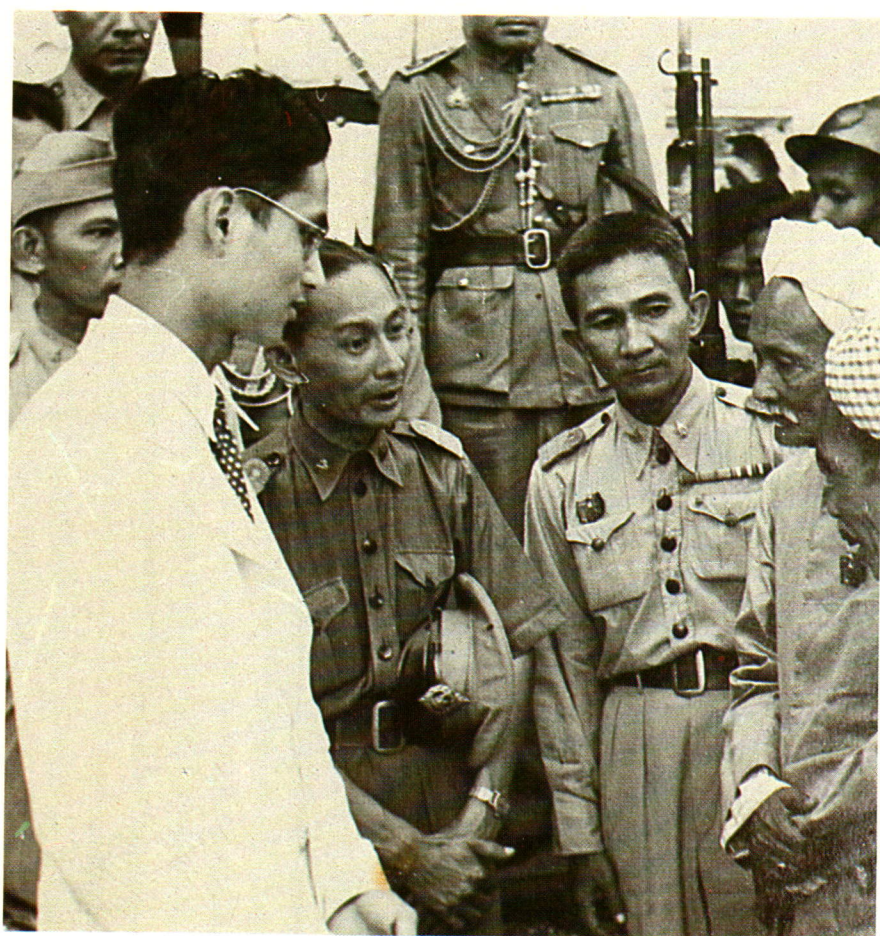
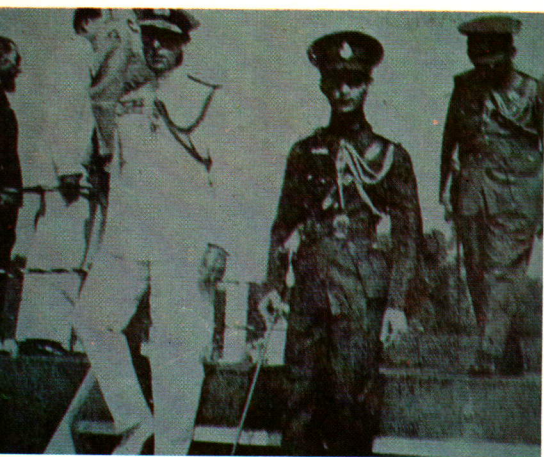
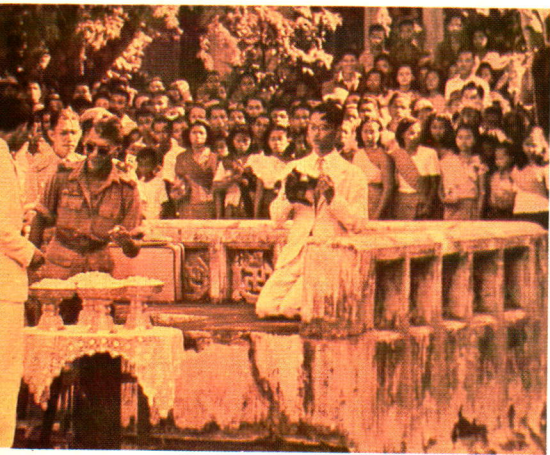
นักประชาธิปไตย

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่เตรียมการจะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชน ทรงตระหนักดีว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นต้อง “รอเวลาอันเหมาะสม” แต่แล้วเมื่อมีบุคคลคณะหนึ่งได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 พระองค์ก็ทรงส่งเสริมให้ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญโดยปราศจากอุปสรรคใด ๆ ทรงยอมลดพระราชอำนาจที่ทรงมีอยู่อย่างสมบูรณ์ลงมาอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

1. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญฉบับแรกแล้วพระราชทานเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475
2. พระบรมราชานุสาวรีย์ หน้าสำนักเลขาธิการรัฐสภา ซึ่งเป็นที่ประชุมรัฐสภาในปัจจุบัน
3. สะพานพุทธยอดฟ้า ซึ่งรัชกาลที่ 7 โปรดให้สร้างข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อเชื่อมการคมนาคมระหว่างกรุงเทพฯ-ธนบุรี เมื่อคราวฉลองกรุงครบรอบ 150 ปี
4. พระบรมสาทิสลักษณ์ รัชกาลที่ 7 ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

ผู้เป็นที่รักแห่งข้าแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขึ้นเสวยราชย์ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ และจำเป็นต้องประทับในต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่เพื่อทรงศึกษา แม้กระนั้น การเสด็จนิวัติพระนครเพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรเพียงไม่กี่ครั้ง พระราชจริยวัตรและพระเมตตาคุณของพระองค์ก็เป็นที่ยึดจำฝังใจพสกนิกรซึ่งรักพระองค์มิรู้ลืม

1,3 : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จเยี่ยมราษฎรที่พระประแดง และฉะเชิงเทรา มีรัชกาลปัจจุบันขณะดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช โดยเสด็จ

2 : รัชกาลที่ 8 เสด็จฯคู่กับลอร์ดหลุยส์ เมทท์แบทตัน ตรวจสอบพลสวนสนามของกองกำลังเสรีไทย ณ พระนคร

4. พระบรมสาทิสลักษณ์ รัชกาลที่ 8 ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

ผู้ไม่เคยละทิ้งประชาชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน มีพระบรมราชโองการพระราชทานอภัยโทษแก่ประชาชนของพระองค์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2493 ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” และนับแต่นั้นมา พระองค์ก็ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ โดยทรงมุ่งถึงประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์เป็นสำคัญ ได้ทรงอุทิศเวลา พระวรกาย พระอัจฉริยะ และพระอุตสาหะทั้งมวลในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎรทั่วพระราชอาณาจักร ทรงหาหนทางให้ราษฎรพ้นจากความลำบากยากจน พ้นจากความเจ็บไข้ได้ป่วย และพ้นจากความไม่รู้ ทรงใช้เวลาปีละ 8 เดือนในการเสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรทุกหนทุกแห่ง ทุกภูมิภาคของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นถิ่นทุรกันดารหรือในดงผู้ก่อการร้าย ได้ทรงทราบด้วยพระเนตรพระกรรณถึงทุกข์สุขของราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวนาชาวไร่ซึ่งเป็นราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศ พระราชกรณียกิจที่พระองค์ท่านทรงพระอุตสาหะบำเพ็ญด้วยพระเมตตาธิคุณและพระกรุณาธิคุณเพื่อทรงบรรเทาความทุกข์ยากเดือดร้อน และบำรุงสุขแก่ราษฎรทางด้านเกษตร ได้แก่ โครงการชลประทานตามพระราชดำริ โครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์ โครงการหลวงพัฒนาชาวเขา โครงการขุดคลองระบายน้ำ โครงการฝนเทียม โครงการปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ โครงการประมงพระราชทาน โครงการนาสาธิต ฯลฯ ในด้านสาธารณสุข ได้แก่ โครงการแพทย์หลวงและแพทย์พระราชทาน ด้านการศึกษา ได้แก่ โครงการสารานุกรมสำหรับเด็ก โครงการโรงเรียนร่มเกล้า และโครงการจัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนขึ้นในวัด เป็นต้น 36 ปีที่ทรงครองแผ่นดินมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือ “ในหลวงของเรา” ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในด้านอื่น ๆ อีกเป็นอนกประการ โดยมีเห็นแก่ความเหนื่อยยากและไม่เคยละทิ้งประชาชนเลย

“ในหลวงของเราไม่เคยละทิ้งประชาชนเลย”
พระบรมสาทิสลักษณ์รัชกาลปัจจุบัน ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

การปกครอง

ทำไมเราจึงต้องมีการปกครอง

เมื่อคนเราอยู่รวมกัน ต่างคนต่างมีอาชีพ มีชีวิตความเป็นอยู่ และความรู้นึกคิดแตกต่างกัน จึงเป็นธรรมดาที่แต่ละคนแต่ละกลุ่มย่อมมีผลประโยชน์หรือความต้องการที่แตกต่างกัน มีการขัดแย้งกัน เมื่อผลประโยชน์หรือความคิดไม่ตรงกัน สังคมจึงต้องจัดระเบียบการปกครองขึ้น โดยมีฝ่ายปกครองทำหน้าที่ปกครองและดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในสังคม

ผู้ปกครองที่ดีจะทำหน้าที่ประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ จะเลือกดำเนินการในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ เพราะสังคมที่ดีนั้นคือสังคมที่คนส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จและได้รับประโยชน์โดยเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้ คนส่วนน้อยบางครั้งจึงต้องยอมเสียสละประโยชน์ของตนเพื่อคนส่วนใหญ่หรือเพื่อส่วนรวมตามความจำเป็น

การทำให้บ้านเมืองมีความเป็นปกติสุขเรียบร้อยจึงเป็นสิ่งสำคัญของการปกครอง

แท้จริง การขัดแย้งหรือการมีผลประโยชน์ต่างกันนั้น ได้เกิดขึ้นตั้งแต่สังคมหน่วยเล็กสุดคือครอบครัว ซึ่งมีสมาชิกประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกและญาติพี่น้องอยู่รวมกัน การปกครองจึงต้องเริ่มต้นที่บ้านก่อน สมาชิกทุกคนภายในครอบครัวต่างต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อตนเองและรับผิดชอบต่อครอบครัวด้วย ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว จะเป็นพ่อหรือแม่ก็ตาม ต้องทำงานหนักกว่าคนอื่น ๆ เพราะต้องหาเลี้ยงครอบครัว ให้ความสุขแก่สมาชิกในครอบครัวทุกคนและต้องคอยแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว ตั้งแต่เรื่องเล็กไปจนถึงเรื่องใหญ่ ในบางครั้งปัญหาอาจแก้ด้วยคน ๆ เดียวไม่ได้ สมาชิกทุกคนจึงต้องช่วยกันแก้ไขด้วย การที่สมาชิกภายในบ้านได้พูดคุยและพบปะกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเป็นประจำ ย่อมทำให้การปกครองภายในบ้านเป็นไปอย่างราบรื่น จึงอาจกล่าวได้ว่า หากทุกบ้านสามารถจัดระเบียบการปกครองภายในบ้านได้ดีแล้วการปกครองนอกบ้านซึ่งหมายถึงการปกครองบ้านเมืองก็จะดีตามไปด้วย

การปกครองของไทยเป็นมาอย่างไร

ไทยเรามีการจัดระเบียบการปกครองภายในอย่างเป็นระบบมาช้านานแล้ว ซึ่งยังผลให้ประเทศไทยมีความเป็นปึกแผ่นและสามารถรักษาเอกราชมาได้จนถึงทุกวันนี้ นอกจากนั้น ในช่วงเวลาอันยาวนานนี้ การปกครองของไทยได้รับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับกาลสมัย และเป็นไปตามความต้องการของประเทศชาติเสมอมา ทำให้วิธีดำเนินการปกครองแต่ละสมัยแตกต่างกันไป

สมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1781 - 1981) การปกครองเป็นแบบพ่อปกครองลูก ผู้ปกครองคือพระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติต่อประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองของพระองค์เหมือนพ่อปกครองลูก ประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองก็ยกย่องนับถือผู้ปกครองของตนเหมือน พ่อ หรือหัวหน้าครอบครัว ด้วยเหตุนี้ค่าน้ำหน้าของพระมหากษัตริย์ไทย

พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหง
มหาราชผู้ทรงปกรองแบบพ่อปกรองลูก ประดิษฐาน ณ บริเวณเมืองสุโขทัยเก่า จ.สุโขทัย

ในสมัยนั้นจึงใช้ว่า “พ่อขุน” พระองค์ทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ และให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพของประชาชนเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากข้อความในศิลาจารึกที่ว่า “เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ดี ในนามีปลาในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักค้าช้างค้า.....ใครจักค้าม้าค้า ใครจักค้าเงินค้าทองค้า ไพร่ฟ้าหน้าใส.....”

การปกครองในสมัยอยุธยา (พ.ศ. 1893 – 2310) เริ่มต้นเมื่อพระเจ้าอู่ทอง ทรงตั้งกรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานีเมื่อราวปี พ.ศ. 1893 ถ้าเราศึกษาพงศาวดาร จะเห็นว่า พระเจ้าอู่ทองทรงมีฐานะแตกต่างจากพ่อขุนรามคำแหงในสมัยสุโขทัย เป็นอันมาก จะเห็นได้จากถ้อยคำจารึกที่มีปรากฏในพระราชพงศาวดาร คำที่ใช้เรียกพระเจ้าอู่ทองมิได้เรียก “พ่อขุน” อย่างที่เรียกกันมาครั้งสุโขทัย แต่เรียกว่า “สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว” พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเทวราช เป็นองค์รัฐาธิปัตย์ปกครองแผ่นดิน การที่สถาบันพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเปลี่ยนแปลงจากความเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือความเป็นบิดาของคนทั้งปวง มาเป็นฐานะเทวราชหรือสมมติเทพเช่นนี้ ก็เพราะความจำเป็น คือพระเจ้าอู่ทองเมื่อแรกตั้งกรุงศรีอยุธยานั้น ได้ทรงแผ่อำนาจปกครองอาณาจักรกัมพูชาทั้งหมด ซึ่งในสมัยนั้นอาณาจักรกัมพูชาเป็นอาณาจักรที่ใหญ่มากเกือบจะเรียกว่าปกครองเอเชียอาคเนย์ทั้งหมด กษัตริย์เขมรทรงปกครองด้วยลัทธิไศเลนทร์แปลว่าผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ ลัทธิการปกครองนี้มาจากคติพราหมณ์ เมื่อพระเจ้าอู่ทองทรงแผ่อำนาจปกครองอาณาจักรเขมรเช่นนี้ ก็จำเป็นต้องที่จะต้องตั้งพระองค์ให้เป็นองค์ไศเลนทร์ จึงจะมีพระราชอำนาจปกครองดินแดนต่าง ๆ ที่เขมรเคยปกครองได้ การจะปกครองแบบคติไทยในสมัยสุโขทัยนั้น อาจจะเหมาะสมสำหรับเมืองเล็กประเทศเล็ก แต่เมื่อสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นมหาอาณาจักรแล้ว พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจมาก พระราชโองการทั้งปวงของพระมหากษัตริย์จึงเป็นเทวโองการ ที่ผู้ใดจะละเมิดหรือแย้งมิได้ แม้ว่าพระมหากษัตริย์จะทรงดำรงอยู่ในฐานะเทวราช แต่ก็ทรงปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธศาสนา คือ ทศพิธราชธรรม

การปกครองในสมัยอยุธยานี้ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค การปกครองส่วนกลางเรียกว่า “จตุสดมภ์” สำหรับการปกครองในส่วนภูมิภาคได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็นหัวเมืองชั้นนอกและหัวเมืองชั้นใน ผู้ปกครองหัวเมืองได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ให้ไปเป็นผู้ปกครองดูแลต่างพระเนตรพระกรรณ

มาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 – 2475) ได้นำเอาแบบอย่างการปกครองในสมัยสุโขทัยและอยุธยามาผสมกัน แม้ว่ารูปแบบการจัดระเบียบการปกครองยังคงแบ่งออกเป็นส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคตามแบบของอยุธยา แต่ว่าฐานะของพระมหากษัตริย์เปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้อยู่ในฐานะเทวราชดังแต่ก่อน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรมีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ถึงแม้จะปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็มีลักษณะประชาธิปไตยแฝงอยู่ในหลายรูปแบบ เช่น แทกรออยู่ในการปกครอง เป็นต้น พระมหากษัตริย์ทรงให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการดำรงชีวิต สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ พระมหากษัตริย์ในสมัยนี้ทุกพระองค์ทรงได้รับความยินยอมพร้อมใจจากประชาชนจากข้าราชการหรือตัวแทนของข้าราชการ หรือประชาชนที่เรียกว่า “อเนกนิกร สโมสรสมมติ” นับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์ทรงได้รับความยินยอมจากข้าราชการ สมณชีพราหมณ์ และปวงอาณาประชาราษฎร์ให้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติปกครองแผ่นดิน

การเตรียมประเทศไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย

การเตรียมการไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ได้เริ่มมีตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นว่าการเลือกตั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตย จึงโปรดให้มีการเลือกตั้งผู้ทำหน้าที่ตุลาการเป็นการเริ่มต้นก่อน ทรงให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการนับถือศาสนา โปรดให้ยกฐานะของสตรีด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักพาเมื่อ พ.ศ. 2408 ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกสารเชิดชูสิทธิสตรีฉบับแรกของประเทศไทย โปรดให้รื้อฟื้นสิทธิในการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา รวมทั้งการให้ความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อกฎหมาย นอกจากนี้ได้ทรงริเริ่มตีพิมพ์กฎหมาย เพื่อให้มหาชนทราบในหนังสือข่าวราชการคือ “ราชกิจจานุเบกษา” ซึ่งในปัจจุบันถือเป็นการประกาศของกฎหมายที่ประชาชนควรทราบ ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานในประมวลกฎหมายอาญาว่าบุคคลใดจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาระบบกฎหมายในรัชสมัยของพระองค์เป็นการวางรากฐานประชาธิปไตยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินและสภาองคมนตรีขึ้น โปรดให้ปฏิรูปการศาล ระบบการปกครองทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนภูมิภาค โปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของจังหวัด อำเภอและหมู่บ้าน ริเริ่มให้ประชาชนได้เลือกตั้งคนในหมู่บ้านเดียวกันเป็นผู้ใหญ่บ้านและให้ผู้ใหญ่บ้านเลือกกำนัน รวมทั้งให้สิทธิแก่สตรีในการออกเสียงเลือกตั้งด้วย นับว่าก้าวหน้ากว่าประเทศประชาธิปไตยในยุโรปขณะนั้นอีกหลายประเทศ ทรงให้เสรีภาพและความเสมอภาคแก่บุคคลโดยการเลิกทาส ตลอดจนโปรดให้จัดการศึกษาแก่ราษฎรโดยทั่วหน้ากัน ซึ่งพระราชกรณียกิจดังกล่าวนี้ล้วนเป็นรากฐานสำคัญของการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

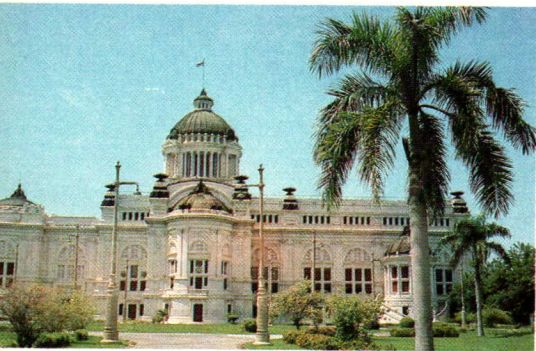
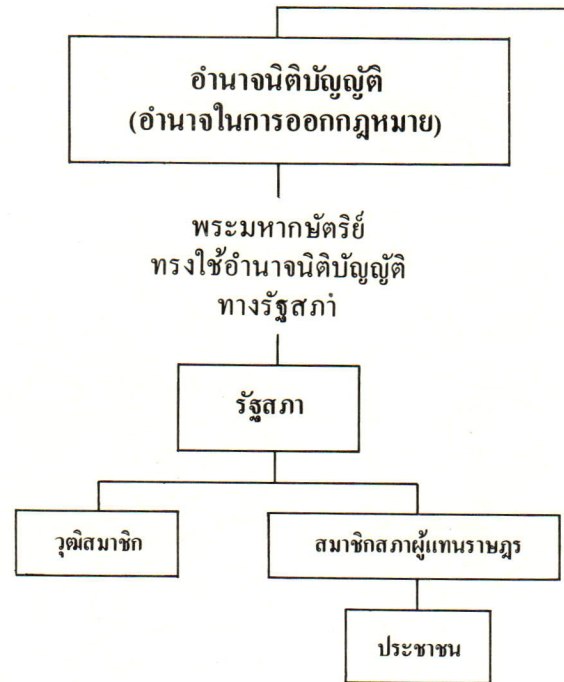
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่าประเทศไทยในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะมีรัฐสภา เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตย จึงโปรดให้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาอันเป็นการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเป็นรากฐานของการปกครองประชาธิปไตย พระราชทานเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์อย่างกว้างขวาง เนื่องจากทรงเข้าพระทัยในบทบาทของหนังสือพิมพ์ในประเทศประชาธิปไตย แต่ก็ทรงเขียนบทความแนะนำประชาชนให้ใช้วิจารณญาณในการเลือกเชื่อข่าวสารที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อการตัดสินใจที่ถูกต้องด้วย โปรดให้สร้าง “ดุสิตธานี” เมืองประชาธิปไตยสมมติขึ้นในบริเวณพระราชวังดุสิต เป็นบ้านตุ๊กตาดขนาดใหญ่ โดยให้เจ้าของบ้านตุ๊กตาเหล่านั้นร่วมกันจัดการปกครองแบบเทศบาล แบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่ มีบ้านเรือน ราษฎร วัด ที่ทำการรัฐบาล พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่แผนกต่าง ๆ มีกฎหมายเป็นหลักในการปกครองเรียกว่า “ธรรมนูญลักษณะการปกครองคณะนคราภิบาล” ประชาชนในเมืองสมมติมีสิทธิที่จะเลือกผู้ปกครอง ด้านการเมืองได้แบ่งออกเป็น 2 พรรค คือพรรคโบว์น้ำเงินและพรรคโบว์แดง พรรคที่มีเสียงข้างมากจะได้สิทธิในการจัดตั้งรัฐบาล ในสภามีการอภิปรายโต้แย้งวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน และมีหนังสือพิมพ์ชื่อ “ดุสิตสมิต” ออกในเมืองนั้นด้วย ทำให้การปกครองเมืองสมมติเต็มไปด้วยความจริงจัง อาจกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาเมืองดุสิตธานีขึ้น เพื่อให้เป็นตัวอย่าง

พานรัฐธรรมนูญ
ประดิษฐาน ณ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย
กรุงเทพมหานคร

แผนภูมิโครงสร้าง
การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย

พระที่นั่งอนันตสมาคม
ในพระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร

ของการปกครองประชาธิปไตยในภาคปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศในอนาคต

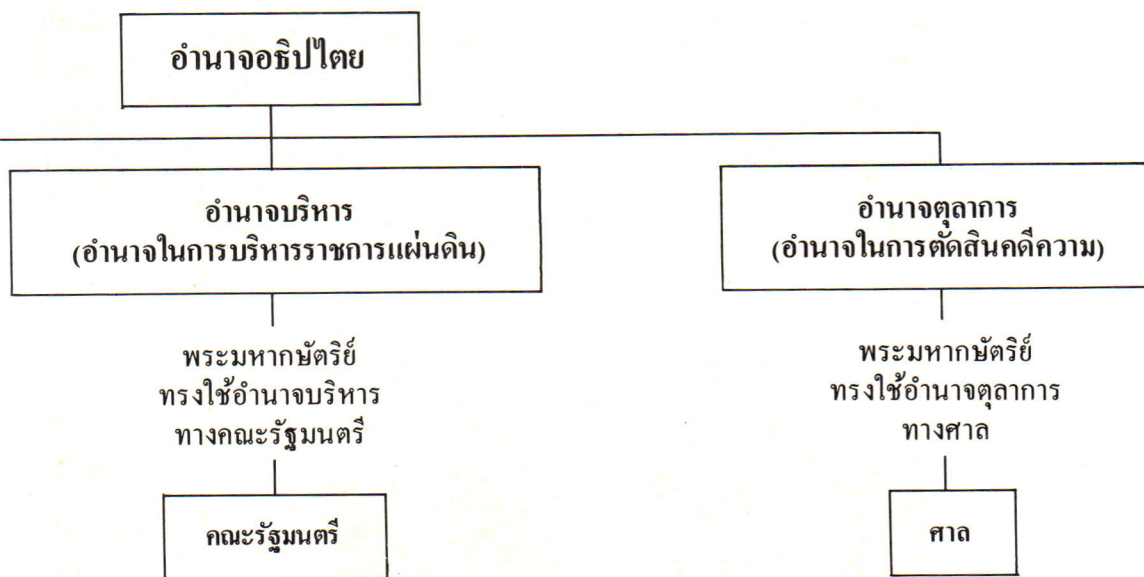
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงการปกครองประเทศให้เหมาะสมกับกาลสมัยและก้าวทันกับความเจริญของโลก ทรงสนับสนุนการฝึกอบรมให้ประชาชนรู้จักปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น ในรูปแบบของเทศบาล ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลหรือองค์กรอิสระ พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งในการเตรียมการปกครองแบบประชาธิปไตยคือได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายเรมอนด์ บี.สติเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศและพระยาศรีวิสารวาทา ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศหรือเทียบเท่าตำแหน่งปลัดกระทรวงในปัจจุบัน ร่างรัฐธรรมนูญถวายเพื่อเตรียมพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในโอกาสวันฉลองพระนครครบรอบ 150 ปี วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2475 แต่มีพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ทรงคัดค้านว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควรที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจากพระมหากษัตริย์สู่ประชาชนจึงต้องชะงักงันไป

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สิ้นสุดลงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎร อันประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือและพลเรือน ซึ่งได้รับการศึกษาสมัยใหม่จากประเทศในยุโรป ได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ยังผลให้พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ยังคงมีฐานะเป็นประมุขของประเทศเช่นเดิม

การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุข มีศูนย์อำนาจการปกครองอยู่ที่ 3 สถาบันสำคัญคือสถาบันนิติบัญญัติซึ่งมีรัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมาย สถาบันบริหารซึ่งมีคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและสถาบันตุลาการซึ่งมีศาลสถิตยุติธรรมเป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่พิพากษารรคดีในพระปรมาภิไธย

หลักการประชาธิปไตย

หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็คืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศหรือที่เรียกว่าอำนาจอธิปไตยนั้น เป็นของปวงชน ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคโดยเท่าเทียมกัน หลักการดังกล่าวนี้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ

อำนาจอธิปไตยประกอบด้วยอำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

อำนาจอธิปไตยหมายถึงอำนาจในการบัญญัติหรือตรากฎหมาย เพื่อบังคับใช้ต่อประชาชนทุกคนภายในประเทศ รวมทั้งการควบคุมและสอดส่องดูแลให้ฝ่ายบริหารดำเนินการให้อยู่ในขอบเขตของกฎหมายและนโยบายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ให้ความเห็นชอบแล้ว

อำนาจบริหารหมายถึงอำนาจในการจัดการปกครองประเทศ โดยการนำกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ให้ความเห็นชอบแล้วไปบังคับใช้ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนของประเทศเป็นส่วนรวม

ส่วนอำนาจตุลาการหมายถึงอำนาจในการพิจารณาและพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ อันเนื่องมาจากข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานกับเอกชนหรือระหว่างเอกชนด้วยกันเอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม

จะเห็นได้ว่าอำนาจอธิปไตยมีความสำคัญมาก มีผลต่อวิถีชีวิต สิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงได้แยกองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแต่ละด้านออกจากกัน โดยสถาบันรัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย สถาบันบริหารหรือรัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร และสถาบันศาลยุติธรรมเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ การแยกสถาบันผู้ใช้อำนาจอธิปไตยออกจากกันเช่นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหลักประกันคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเป็นการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

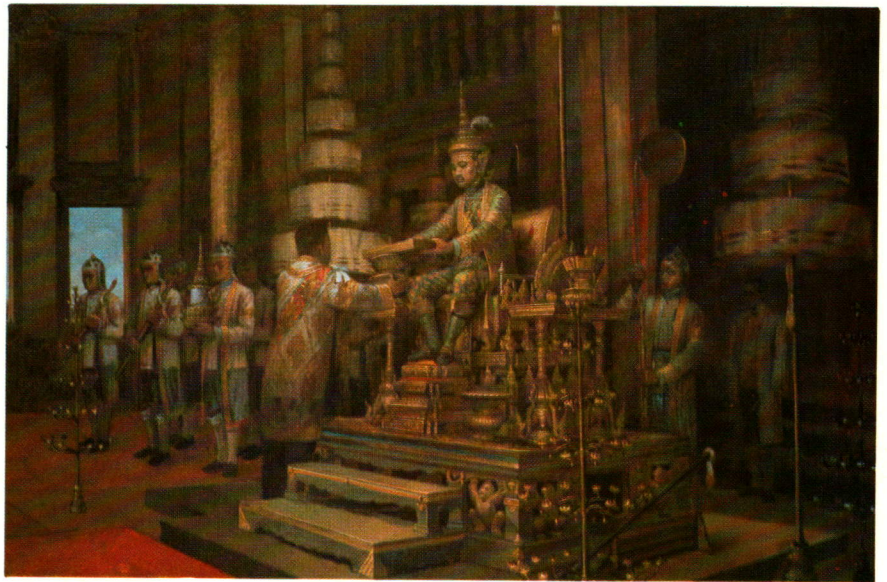
อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย
ถนนราชดำเนินกลาง กรุงเทพมหานคร

พระบรมสาทิสลักษณ์
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรก
เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475

ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
กำลังตรวจดูรายชื่อตน ณ หน่วยเลือกตั้ง

สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

ในระบอบประชาธิปไตย สิทธิและหน้าที่เป็นของคู่กัน กล่าวคือ ประชาชนได้รับสิทธิและมีหน้าที่พร้อมกัน ในระบอบนี้ถือว่าประชาชนทุกคนต่างล้วนเป็นเจ้าของประเทศด้วยกันทั้งสิ้น

สิทธิของประชาชนหมายถึง ความคุ้มกันทางกฎหมายของบุคคลที่มีให้บุคคลอื่นหรือรัฐเข้ามาก้าวก่าย โดยไม่มีเหตุผลอันชอบธรรม สิทธิของประชาชนเป็นสิทธิเฉพาะบุคคลและมีอยู่ควบคู่กับตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิด ดังนั้นบุคคลใดที่ถือกำเนิดมาเป็นมนุษย์และมีชีวิตอยู่ต่อมาถึงทุกวันนี้ เขาก็จะได้รับสิทธิของประชาชนโดยอัตโนมัติ

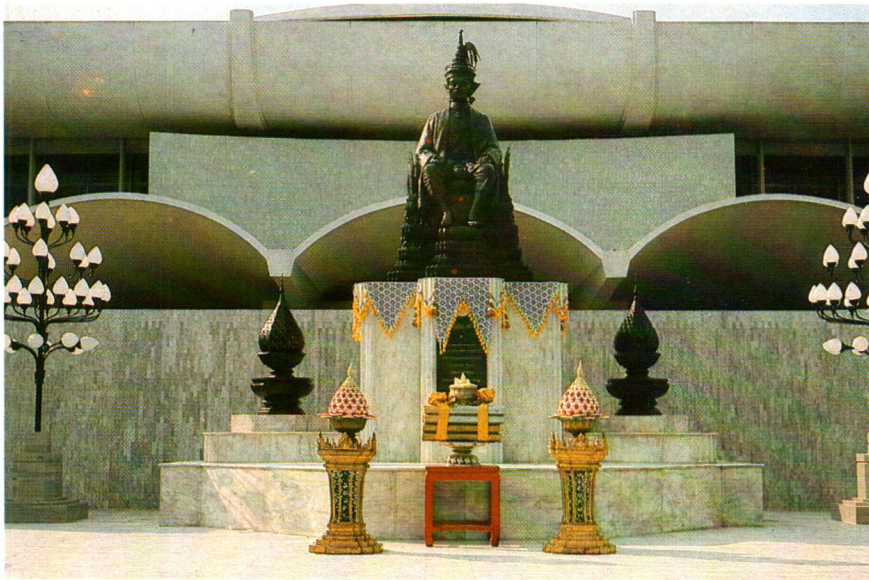
สิทธิของประชาชนขั้นพื้นฐานที่สำคัญได้แก่ สิทธิเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย สิทธิที่จะมีอิสรภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการทำสัญญา สิทธิในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยอิสระ สิทธิในการก่อตั้งสมาคม สิทธิในครอบครัว เป็นต้น ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายที่กำหนด และจะไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นไม่ได้

เมื่อประชาชนได้รับสิทธิดังกล่าวแล้ว ก็จะต้องมีหน้าที่ควบคู่กันไปด้วย หน้าที่ของประชาชนบางอย่าง รัฐออกกฎหมายบังคับให้ประชาชนปฏิบัติ เช่น หน้าที่ในการเสียภาษี หน้าที่ในการเป็นทหาร หน้าที่ในการเข้าช่วยเหลือภัยพิบัติ สาธารณะต่าง ๆ ที่ทางการขอร้อง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หน้าที่ของประชาชนบางอย่างไม่มีกฎหมายบังคับไว้ แต่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยทุกคนก็จะมีควมรู้สำนึกในหน้าที่ของตนอยู่แล้ว เช่น หน้าที่ช่วยเหลือประเทศชาติด้วยการเคารพกฎหมาย หน้าที่รักษาความลับของประเทศชาติ หน้าที่รักษาสถาบันของส่วนรวม สาธารณสมบัติและทรัพย์สินของทางราชการ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น การมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศของประชาชนมีความสำคัญมาก การมีส่วนร่วมในการปกครองที่สำคัญ ๆ ได้แก่ การออกเสียงเลือกตั้ง การสมัครเข้ารับเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกหรือผู้สนับสนุนพรรคการเมืองทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม การเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งในสถาบันการเมืองต่าง ๆ การแสดงมติมหาชนหรือประชามติ รวมตลอดถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การติดตามข่าวสารความเป็นไปทางการเมือง การวิพากษ์วิจารณ์และวิเคราะห์การกระทำ กิจกรรมและพฤติกรรมทางการเมืองของสถาบันทางการเมือง ได้แก่ รัฐสภา คณะรัฐบาล

พระบรมราชานุสาวรีย์
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7
ประดิษฐานหน้าสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาซึ่งใช้เป็น
ที่ประชุมสมาชิกรัฐสภาในปัจจุบัน

พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อโน้มน้าวมติมหาชนหรือเพื่อให้มีอิทธิพลต่อผู้มีอำนาจในการการเมือง ให้ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่

คนไทยทุกคนเมื่ออายุครบ 20 ปี มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือที่เรียกกันว่า ส.ส. รวมทั้งการเลือกสมาชิกสภาท้องถิ่น เช่น สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกเทศบาล ตลอดจนการเลือกตั้งผู้นำในท้องถิ่นคือกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยมีสภาตำบลเป็นหน่วยการปกครองขั้นพื้นฐาน การเลือกตั้งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะให้คนส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน การเลือกตั้งเป็นกระบวนการคัดเลือกหรือสรรหาผู้ปกครองโดยสันติวิธีและตามความเห็นของเสียงส่วนใหญ่ ในระบบรัฐสภาเช่นที่ประเทศไทยกำลังใช้อยู่ ประชาชนจะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปทำหน้าที่ออกกฎหมายและแสดงเจตนารมณ์แทนประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไปเลือกนายกรัฐมนตรีอีกต่อหนึ่ง นายกรัฐมนตรีที่มาจากความเห็นชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมถือได้ว่าเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เป็นผู้ปกครองประเทศ นอกจากจะเลือกนายกรัฐมนตรีแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังทำหน้าที่คอยควบคุมคณะรัฐมนตรีให้บริหารบ้านเมืองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอีกด้วย

การเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับระบอบประชาธิปไตย เพราะรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งสามารถกระทำการต่าง ๆ ในนามของประชาชนได้อย่างเต็มที่และมีสิทธิที่จะทำเช่นนั้นเพราะได้รับอำนาจโดยความยินยอมจากประชาชนจริงๆ การเลือกตั้งเป็นหลักประกันให้รัฐบาลต้องปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน เพราะการจะได้เป็นผู้ปกครองหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับการเลือกตั้ง ถ้ารัฐบาลไม่ทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนแล้ว รัฐสภาจะไม่ให้การสนับสนุน เมื่อเวลามีการเลือกตั้งครั้งใหม่ ประชาชนก็จะไม่ลงคะแนนเสียงสนับสนุนให้เป็นรัฐบาลอีก

การติดตามข่าวสารบ้านเมืองไม่ว่าจะโดยการฟังวิทยุ รับชมโทรทัศน์หรืออ่านหนังสือพิมพ์ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชนทุกคนที่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนทางการเมือง เพราะการกระทำดังกล่าวทำให้ได้รับทราบความเป็นไปทางการเมือง ทำให้รู้บทบาทของนักการเมืองหรือรู้ว่าใครเขากำลังทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และจะมีผลอะไรต่อสังคม เมื่อถึงเวลาจะมีการเลือกตั้ง ก็จะต้องติดตามว่าในเขตของเรามีใครสมัครรับเลือกตั้งบ้าง ใครสังกัดพรรคการเมืองอะไร พรรคการเมืองแต่ละพรรค มีนโยบายที่จะบริหารประเทศอย่างไร ถ้าหากพรรคนั้นมีโอกาสเป็นรัฐบาล สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ควรทราบประกอบการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

รักประชาธิปไตยต้องไปเลือกตั้ง
ภาพขณะหย่อนบัตรเลือกตั้ง

ทำเนียบรัฐบาล
กรุงเทพมหานคร
เป็นที่ทำการของรัฐบาล ซึ่งทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

พรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญในการเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชน ดูแลรักษาผลประโยชน์ของประชาชน ช่วยสะท้อนความเห็นและมติมหาชนที่เกิดขึ้นในสังคม พรรคการเมืองประกอบขึ้นด้วยกลุ่มบุคคลซึ่งมีความเห็นและมีผลประโยชน์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่คล้ายคลึงกัน และต้องการที่จะนำแนวความคิดดังกล่าวนี้ไปใช้เป็นหลักในการบริหารประเทศ เมื่อได้เป็นรัฐบาล

พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะต้องมีนโยบายของพรรคการเมือง จะกำหนดนโยบายของพรรคขึ้นคือสิ่งที่จะทำหรือแผนการที่จะทำ นโยบายจึงเป็นเสมือนคำมั่นสัญญานั้นเอง นโยบายจะกำหนดจากแนวความคิดของบรรดาสมาชิกพรรคการเมืองที่ช่วยกันคิดและกำหนดว่ามีวิธีการอะไรบ้าง เมื่อกระทำแล้วบ้านเมืองจะเจริญก้าวหน้า และประชาชนจะมีความสุข เมื่อคิดได้แล้วก็นำมาเผยแพร่ให้ประชาชนพิจารณา แต่ละพรรคการเมืองอาจมีนโยบายหรือวิธีการที่กลุ่มของตนคิดว่าดีแตกต่างกันไป เรียกว่าต่างพรรคต่างนโยบาย เมื่อถึงคราวเลือกตั้ง ประชาชนในฐานะเป็นผู้ลงคะแนนเสียงจึงมีหน้าที่ที่จะต้องพิจารณาว่านโยบายหรือวิธีการของพรรคใดเป็นที่น่าเชื่อถือ หรือมีเหตุผลสามารถพัฒนาสังคมได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงต้องให้ความสนใจและศึกษา นโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ให้ละเอียดรอบคอบก่อนตัดสินใจ

คุณค่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย

คุณค่าของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งก็คือ การถือหลักว่า การดำเนินไปของสังคมหรือชาติบ้านเมืองนั้น เป็นเรื่องของสมาชิกของสังคมเป็นผู้กำหนดในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน เพราะฉะนั้นการบริหารประเทศจึงมิใช่เป็นภาระหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่การที่ประชาชนทุกคนจะเข้าไปบริหารประเทศย่อมเป็นไปได้ ประชาชนจึงต้องเลือกคณะบุคคลขึ้นมาโดยผ่านการออกเสียงเลือกตั้ง แล้วมอบหมายให้ทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตน ผู้ปกครองหรือรัฐบาลจึงเป็นเพียงคณะบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนนั่นเอง

การประชุมกรรมการ ณ ห้องประชุมย่อย
สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

คุณค่าของระบอบประชาธิปไตยอีกประการหนึ่งคือ วิธีการประนีประนอม
ทั้งนี้ เนื่องจากในสังคมทุกสังคมจะต้องมีความขัดแย้ง การที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็น
จำนวนมากและแต่ละคนมีอาชีพชีวิตความเป็นอยู่ความรู้สึกลึกซึ้งแตกต่างกันออกไป
จึงเป็นธรรมดาที่แต่ละคนแต่ละกลุ่มย่อมมีผลประโยชน์หรือความต้องการ
ขัดกัน จนกระทั่งในบางครั้งเมื่อมีการตัดสินใจดำเนินการในเรื่องหนึ่ง ๆ ก็อาจมี
ความขัดแย้งเกิดขึ้น

สังคมประชาธิปไตยจึงเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายที่มีความคิดเห็นและความ
ต้องการไม่ตรงกัน ได้หันหน้าเข้าหากัน พุดจาตกลงกัน แล้วหาทางออกหรือข้อ
ยุติที่พอจะยอมรับกันได้ทุกฝ่าย โดยไม่มีฝ่ายใดได้เปรียบมากเกินไปและฝ่ายใด
เสียเปรียบมากเกินไป วิธีการเช่นนี้จะช่วยลดความขัดแย้งอย่างรุนแรงลงได้ และ
ทำให้การดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ เป็นไปด้วยความรอบคอบ นอกจากนี้เรายังมี
โอกาสได้รับรู้ข้อดีและข้อเสียของการที่จะดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ วิธีการ
ประชาธิปไตยไม่นิยมการแก้ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรง แต่ต้องการให้มีการประนี
ประนอมกันเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น หลักการประชาธิปไตยจึงมีความยืดหยุ่นในการ
ดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพราะฉะนั้น หากเราจะสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย
แล้ว ทุกฝ่ายในสังคมจะต้องยอมรับว่า ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เกิดได้
และจะต้องมีทางเจรจาประนีประนอมปรองดองกัน โดยคำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน
โดยสันติเป็นหลัก

การที่ประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครองหรือคณะรัฐบาลได้
เป็นหลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งของระบอบการปกครองประชาธิปไตย เป็น
ลักษณะของการบอกเลิกความยินยอม ถ้าเห็นว่าผู้ที่เลือกเข้าไปบริหารบ้านเมืองนั้น
ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นที่พึงพอใจ การเป็นตัวแทนหรือผู้รับมอบอำนาจนั้น
มีลักษณะเป็นการชั่วคราว โดยมีระยะเวลาที่กำหนดไว้แน่นอนเป็นวาระ ครั้นเมื่อ
ถึงเวลาหมดวาระตัวแทนนั้นจะต้องมาขอความเห็นชอบโดยเสนอตัวให้ประชาชน
พิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่า สมควรจะทำหน้าที่ต่อไปอีกหรือไม่ การที่ประชาชน
สามารถเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครองได้ เท่ากับเป็นหลักประกันว่า ถึงแม้จะตัดสินใจ
เลือกคนผิด ก็อยู่ในวิสัยที่พอจะแก้ไขเยียวยาได้ และเป็นการผิดพลาดเพียงชั่วคราว
ชั่วคราวเท่านั้น

"กฎหมายตราสามดวง"

ซึ่งรัชกาลที่ 1 โปรดให้ชำระขึ้นใหม่ แล้วประทับตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว เก็บไว้ในหอหลวง (คือหอสมุดแห่งชาติในปัจจุบัน) ฉบับหนึ่ง

กฎหมายคืออะไร

กฎหมายนั้นเป็นระเบียบข้อบังคับอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกรอบความประพฤติของมนุษย์ในสังคม เพื่อให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติภายในขอบเขตที่กำหนด ไม่ล่วงเกิน เอร็ดเอาเปรียบ หรือเบียดเบียนฝ่าฝืนกัน

กฎหมายบังคับเฉพาะการกระทำ ไม่บังคับใจ ใครจะคิดอย่างไรกฎหมายไม่ห้าม กฎหมายจึงคล้ายกับศีลซึ่งเป็นเครื่องควบคุมกายให้ปกติ แต่ต่างกันตรงที่ว่า ศีลนั้นผู้ใดประพฤติผิดเป็นบาป ไม่มีการลงโทษ แต่กฎหมายนั้นผู้ใดฝ่าฝืนผู้นั้นต้องรับผิด ซึ่งอาจถูกลงโทษหรือชดใช้ค่าทดแทน เช่นผู้ใดขับรถชนผู้อื่นบาดเจ็บสาหัส นอกจากจะต้องเสียค่ารักษาพยาบาลและค่าป่วยการให้แก่เขาแล้วผู้นั้นอาจจะต้องรับโทษจำคุกฐานขับรถโดยประมาทอีกด้วย

กฎหมายมีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติ ข้อห้ามเช่น ห้ามฆ่าผู้อื่น ห้ามทำร้ายผู้อื่น ห้ามลักทรัพย์หรือขโมยทรัพย์ผู้อื่น และห้ามทำอนาจารแก่ผู้อื่น ส่วนข้อปฏิบัตินั้นก็เช่น กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องการมีที่ดินไปขออนุญาตจากทางราชการเพื่อจับจองที่ดินรกร้างว่างเปล่า หรือมีละเมิดที่ซื้อจากผู้อื่น จะถือเอาโดยอำเภอใจไม่ได้

กฎหมายเป็นหลักความยุติธรรมที่ทุกคนต้องรู้ ผู้ใดจะอ้างว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้ตนพ้นผิดนั้นไม่ได้ แต่เนื่องจากปัจจุบันนี้ กฎหมายมีมากมาย บางอย่างก็พอเห็นได้ในตัว เช่น ฆ่าผู้อื่นหรือลักทรัพย์ผู้อื่นเป็นต้น ใครทำก็ย่อมจะเห็นว่าผิด แต่บางอย่าง เช่น ห้ามจับปลาในหนองน้ำสาธารณะ ห้ามเก็บของป่า ห้ามยิงนกบางชนิด อย่างนี้ยากที่ประชาชนจะรู้ได้ กรณีหลังนี้กฎหมายยอมให้ผู้กระทำผิดพิสูจน์ว่าตนไม่รู้กฎหมายเช่นนั้น แต่ถ้าศาลเห็นว่าผู้นั้นไม่รู้กฎหมาย เช่นว่านั้นจริง ๆ ก็จะลงโทษแต่น้อย

เมื่อมีกฎหมายก็ย่อมจะมีการฝ่าฝืน และผู้ฝ่าฝืนมักจะไม่ยอมรับผิด จึงจำเป็นต้องมีผู้รู้กฎหมายไว้เป็นผู้พิจารณาชี้ขาด ผู้นั้นเรียกว่าผู้พิพากษา ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลยุติธรรม ศาลนั้นเมื่อตัดสินแล้วจะต้องบังคับให้การเป็นไปตามคำตัดสินด้วย เช่น ตัดสินให้จำคุก ก็จะต้องออกหมายสั่งให้เจ้าหน้าที่นำตัวจำเลยไปควบคุมไว้ในเรือนจำ ตัดสินให้ใช้หนี้ ก็จะต้องบังคับให้ลูกหนี้ใช้หนี้ บางกรณีอาจต้องให้เจ้าพนักงานยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ออกขายทอดตลาด เอาเงินที่ได้มาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้

กฎหมายทั่วไปมีสองประเภทคือ กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา ทั้งนี้ไม่รวมถึงกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นอีกสาขาหนึ่ง กฎหมายแพ่งว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของประชาชน ส่วนกฎหมายอาญาเป็นเรื่องความผิด ข้อพิพาทในศาลเรียกว่า คดี แบ่งเป็นคดีแพ่งและคดีอาญา แล้วแต่ว่าเป็นคดีเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งหรือกฎหมายอาญา

ความเป็นมา

สมัยดึกดำบรรพ์ มนุษย์อาศัยอยู่ในป่า ลำสัตว์และเก็บผลไม้กินเป็นอาหาร

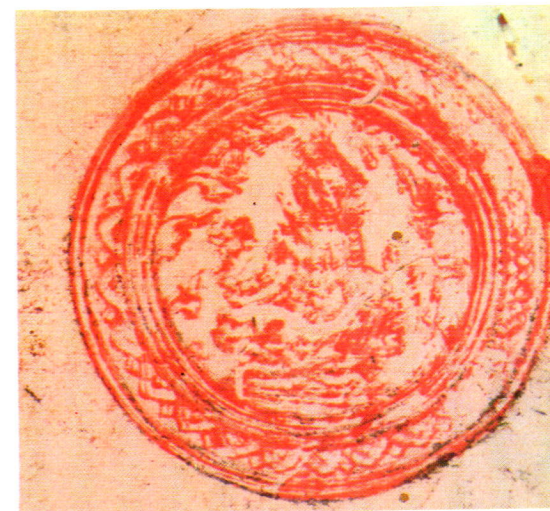
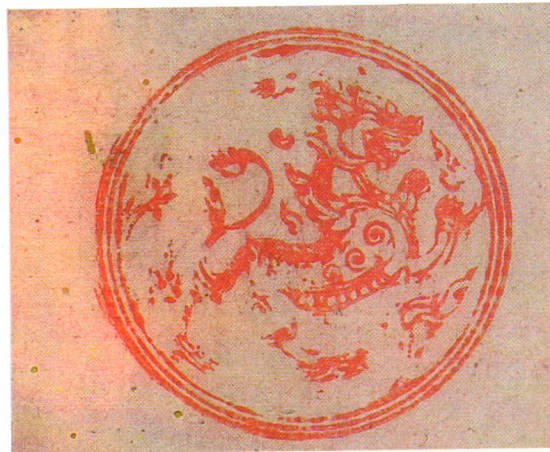

กฎหมายและศาล

เร่ร่อนไปไม่มีที่อยู่แน่นอน ใครใคร่ทำอะไรก็ได้โดยอิสระ ครั้นกาลเวลาล่วงมา ผู้คนมากขึ้น รวมกันอยู่เป็นชุมชน มีการหวงแหนที่อยู่อาศัย ทรัพย์สิน คุ้มครอง เมื่อมีการหวงแหนก็ย่อมจะมีการละเมิดกันขึ้น จึงจำเป็นต้องมีข้อกำหนดของชุมชน มีลักษณะเป็นข้อห้าม ผู้ละเมิดจะถูกพิจารณาโทษ หรือไต่ลงเถียงประลองดองแล้วแต่กรณี ผู้กำหนดข้อห้ามดังกล่าวได้แก่ผู้เป็นหัวหน้าของชุมชนนั่นเอง และผู้พิจารณาตัดสินก็มักจะเป็นหัวหน้าของชุมชนเช่นเดียวกัน ข้อบังคับของชุมชนนี้ค่อย ๆ พัฒนามาเป็นกฎหมายของบ้านเมือง และการชี้ขาดข้อพิพาทดังกล่าวได้พัฒนา มาเป็นสถาบันที่เรียกว่า ศาลยุติธรรม ที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้

กฎหมายมีอยู่สองระบบ คือ ระบบหนึ่งเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กฎหมายที่เป็นประมวล อย่างเช่นกฎหมายของประเทศ ไทยเรา และประเทศอื่นทำนองเดียวกันนี้ ส่วนกฎหมายอีกระบบหนึ่งไม่เขียนไว้ เป็นตัวหนังสือ แต่อาศัยประเพณีและคำพิพากษาของศาลเป็นแนว ประเทศอังกฤษ เป็นต้นตอของกฎหมายประเภทหลังนี้ เรียกชื่อเป็นภาษาอังกฤษทับศัพท์ว่า คอมมอนลอว์ ใช้อยู่ในอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพอังกฤษทั้งหลาย กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เก่าแก่ที่สุด เห็นจะได้แก่ประมวลกฎหมายของ พระเจ้าฮัมมูราบี แห่งกรุงบาบิโลน แถบประเทศอิรักปัจจุบัน จารึกไว้บนแผ่น ดินเผา เมื่อราว 5,000 ปีมาแล้ว ถัดจากนั้นมาได้แก่กฎหมาย 12 โต๊ะ ของชาว โรมัน ซึ่งจารึกไว้บนแผ่นทองแดงเมื่อราว 2,000 ปีเศษมาแล้ว ส่วนกฎหมาย ประเพณีน่าจะมีมานานกว่านั้น

เดิมประเทศไทยของเรามีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจทั้งหมดในการปกครองแผ่นดินโดยพระองค์เอง รวมทั้งการออกกฎหมายและการตัดสินความด้วย ดังปรากฏในประวัติ ศาสตร์สมัยกรุงสุโขทัยว่า มีกระดิ่งแขวนไว้ที่ประตูเมืองให้ราษฎรไปสนรื่องทุกข์ ได้ แล้วพระมหากษัตริย์จะทรงพิจารณาเรื่องทุกข์ร้อนให้ ครั้นบ้านเมืองเจริญขึ้น พระราชภาระก็มากตามขึ้นมา จึงได้โปรดฯให้เสนาอำมาตย์ ข้าราชการพารา ทำหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ แบ่งกันรับผิดชอบเป็นส่วน ๆ ซึ่งเดิมก็มีไม่มากนัก เช่น ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีเพียง 4 หน่วย ได้แก่ เวียง วัง คลัง และนา ที่เรียกว่า จตุสดมภ์ การแบ่งส่วนราชการแบบนี้ใช้มาจนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น ส่วนราชการมีเพิ่มขึ้นเป็นหลายกระทรวง สำหรับศาลนั้น เดิมขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อพระเจ้าอยู่หัวโดยเฉพาะ คือ กระทรวงวัง ในระยะหลังศาลสังกัดอยู่ในหลายกระทรวง โดยเฉพาะสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้การตัดสินลักลั่นกัน เพราะต่างกระทรวงต่างตัดสิน มาถึงสมัยพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน เปลี่ยนจากแบบที่เราอยู่เดิมมาเป็นแบบตะวันตก พระองค์ได้ทรงสถาปนากระทรวง ต่าง ๆ ขึ้นตามประเภทของงาน สำหรับงานศาลและการกฎหมายนั้นจัดให้อยู่ใน กระทรวงยุติธรรม ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2434 มีกฎหมายฉบับหนึ่งว่าด้วยเรื่องศาล โดยเฉพาะเรียกว่า “พระธรรมนูญศาลยุติธรรม”

อนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรก
ฤทธิ์ ซึ่งประดิษฐานหน้ากระทรวงยุติธรรม นักกฎหมาย
ถือว่าท่านเป็นบิดาแห่งกฎหมายไทย

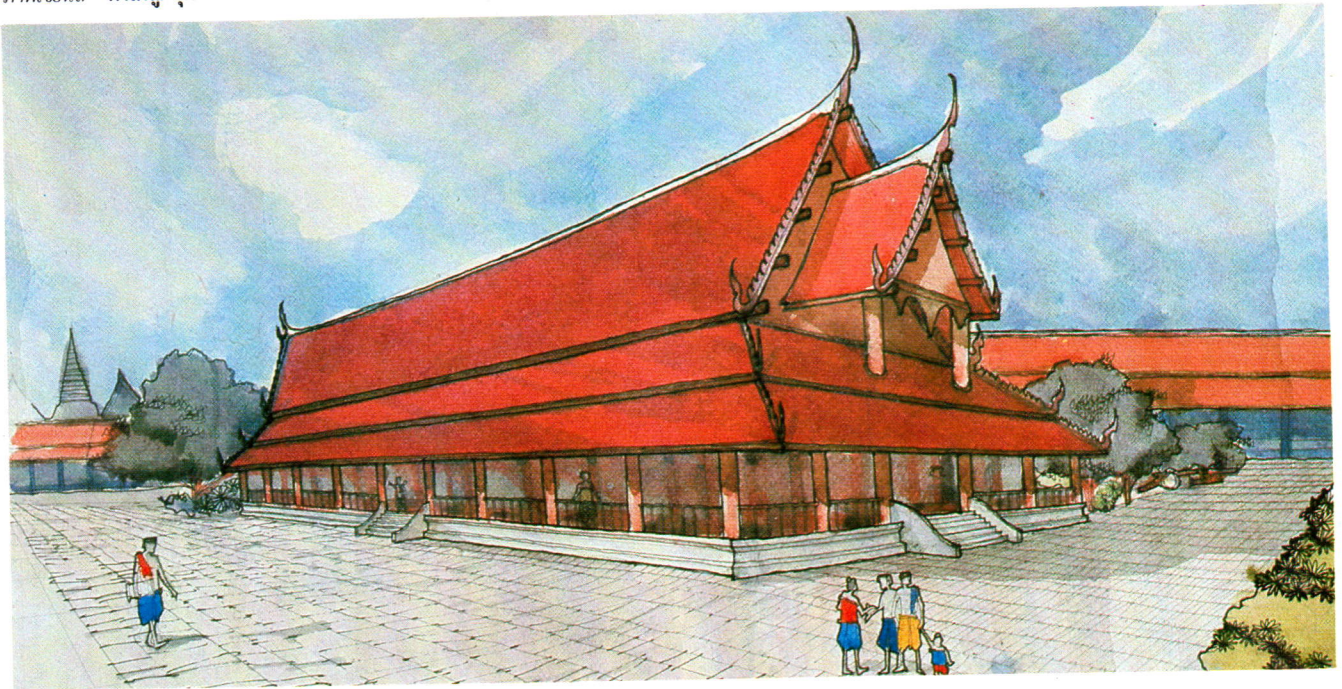
แต่เดิมนั้น เมื่อศาลตัดสินแล้ว คู่ความไม่พอใจก็มีสิทธิทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลต่อพระเจ้าอยู่หัว แต่ศาลที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ แบ่งเป็น 3 ชั้น คือศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และ ศาลฎีกา ซึ่งเป็นศาลสูงสุด มีการอุทธรณ์ฎีกาขึ้นไปตามลำดับชั้นของศาล เช่น เมื่อศาลชั้นต้นตัดสินแล้วคู่ความไม่พอใจก็อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์ตัดสินแล้วยังไม่พอใจอีก ก็อุทธรณ์ชั้นที่สุดไปยังศาลฎีกา ซึ่งมีกฎหมายสำหรับการนี้โดยเฉพาะเรียกว่า “กฎหมายวิธีพิจารณาความ” ซึ่งมีทั้งความแพ่งและความอาญา สองเล่มแยกต่างหากจากกัน บางเรื่องก็อุทธรณ์ไม่ได้ บางเรื่องอุทธรณ์ได้ แต่ฎีกาไม่ได้ จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลไม่ได้เหมือนเมื่อก่อน ได้แต่ขอพระราชทานอภัยโทษในคดีอาญาเท่านั้น ส่วนการกฎหมายนั้นเป็นงานของกรมร่างกฎหมาย ซึ่งเดิมรวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรมเหมือนกับศาล แต่ภายหลังได้แยกออกไปเป็นสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

กฎหมายไทยที่จัดเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรปรากฏอยู่บนแผ่นศิลาจารึกมาแต่สมัยสุโขทัยเป็นเวลาประมาณ 700 ปีมาแล้ว นอกจากนั้นก็ยังมีกฎหมายของพระเจ้ามังรายแห่งล้านนาไทย ซึ่งเป็นมรดกสืบทอดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ กฎหมายเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ค้นหามาได้แก่กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ ซึ่งถูกพม่าเผาเมื่อคราวเสียกรุงเป็นจำนวนไม่น้อย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ได้ทรงรวบรวมที่หลงเหลืออยู่จารึกไว้ในสมุดข่อยเป็นกฎหมายตราสามดวง ภายหลังได้พิมพ์เป็นเล่มโดยหมอบรัดเลย์และใช้มาจนกระทั่งปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในรัชกาลที่ 5

สาเหตุที่ทำให้เราต้องเปลี่ยนแปลงการศาลและกฎหมายนั้น เนื่องมาจากชาวต่างประเทศเป็นเหตุ คือเขาเห็นว่าการศาลและกฎหมายของเราในสมัยนั้นยังไม่เจริญพอ มีการลงโทษแบบทารุณกรรม เช่น บีบขมับทับเล็บ หรือสักหน้า เป็นต้น เขาจึงไม่ยอมขึ้นศาลไทย เมื่อคนของเขามีคดี เขาก็จัดศาลของเขาไว้พิจารณาต่างหาก มีผู้พิพากษาเป็นคนฝรั่งล้วนเรียกกันสมัยนั้นว่าศาลกงสุล ซึ่งแต่ละคนของเขามักเป็นฝ่ายชนะ ต่อมาเขามาชั้นศาลไทย แต่มีผู้พิพากษาฝรั่งมาร่วมตัดสินด้วย ผู้พิพากษาไทยจะตัดสินอย่างไรต้องอาศัยความเห็นของเขา ศาลประเภทนี้เรียกว่า ศาลต่างประเทศ มีคนไทยจำนวนไม่น้อยแปลงชาติไปอยู่ในบังคับต่างประเทศ เพื่อจะได้มีสิทธิพิเศษยิ่งกว่าคนไทยอื่น ไทยเราได้รับความคับแค้นมาก จึงได้เร่งปรับปรุงการศาลและกฎหมายตามแบบต่างประเทศเป็นการใหญ่ แล้วค่อย ๆ เจริญทำสนธิสัญญายกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตอันนี้กับประเทศต่าง ๆ เป็นรายประเทศไป กว่าจะทำกับทุกประเทศที่เกี่ยวข้องได้หมดสิ้นก็ล่วงเข้า พ.ศ. 2469 นอกจากนั้นยังมีเงื่อนไขที่ไทยจะต้องปฏิบัติตามยึดเยื้อต่อมาอีกหลายปี กว่าจะได้เอกราชทางการศาลโดยบริบูรณ์ก็ต่อเมื่อเรามีประมวลกฎหมายต่าง ๆ ครบถ้วน อันเป็นเวลาภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว

ภาพเขียนสี "ศาลาสุทนต์" ในพระบรมมหาราชวัง สมัยต้นรัตนโกสินทร์

กระทรวงยุติธรรม กรุงเทพมหานคร

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

เหตุการณ์ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และได้มีกฎหมายสำคัญเพิ่มขึ้นอีกฉบับหนึ่ง เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยระบอบการปกครองโดยเฉพาะเรียกว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญ ประกาศใช้เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 กฎหมายนี้เป็นกฎหมายแม่บท ซึ่งกฎหมายอื่นจะต้องยอมตาม หากบทบัญญัติกฎหมายอื่นใดเกิดไปขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญเข้าแล้วจะถือเป็นโมฆะ คือใช้ไม่ได้ เป็นกฎหมายที่จะต้องมียู่คู่ระบอบการปกครองประชาธิปไตยตลอดไป

การปกครองประเทศตามกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นอาศัยอำนาจอธิปไตย ซึ่งถือว่ามาจากปวงชนชาวไทย องค์พระประมุขทรงเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ มี 3 ทางด้วยกันคือ

อำนาจนิติบัญญัติ มีหน้าที่ออกกฎหมายและควบคุมการบริหารของรัฐบาล ตกอยู่แก่รัฐสภา มีประธานรัฐสภาเป็นหัวหน้า ที่ทำการตั้งอยู่ที่ถนนอุทองใน ใกล้ ๆ กับลานพระบรมรูปทรงม้า กรุงเทพมหานคร

อำนาจบริหาร มีหน้าที่ปกครองประเทศ บำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชน ตกอยู่แก่คณะรัฐมนตรี ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้า ที่ทำการอยู่ที่ถนนพิษณุโลก กรุงเทพมหานคร เรียกว่าทำเนียบรัฐบาล

อำนาจตุลาการ มีหน้าที่ตัดสินคดีตามตัวบทกฎหมาย ตกอยู่แก่ศาลยุติธรรมทั้งหลาย มีประธานศาลฎีกาเป็นหัวหน้าแห่งอำนาจนี้

กฎหมายรัฐธรรมนูญกล่าวถึงอำนาจเหล่านี้แต่โดยกว้าง ๆ และเพียงหลักใหญ่ ๆ เช่น กล่าวถึง องค์พระประมุขในฐานะที่เป็นที่เคารพสักการะของปวงชน ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ส่วนรายละเอียดต้องอาศัยกฎหมายเฉพาะต่างหาก ถ้ามีการกล่าวอ้างว่าบทบัญญัติกฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ ตามหลักแล้วศาลจะเป็นผู้ชี้ขาด แต่ในระยะหลัง ๆ กฎหมายรัฐธรรมนูญมักจะกำหนดให้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นองค์กรพิเศษ เป็นผู้ชี้ขาด ระยะใดที่มีการร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญ ระยะนั้นเราจะใช้หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญตามที่เคยมีมา ในระหว่างช่วงเวลานั้น อำนาจการชี้ขาดเช่นนั้นก็จะตกมาอยู่กับศาลอีก เป็นอยู่อย่างนี้มาแล้วหลายหน

ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด
ต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย

ลำดับความสำคัญของกฎหมาย

ดังได้กล่าวแล้ว กฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุด เป็นกฎหมายแม่บท จัดไว้เป็นอันดับที่ 1 เพราะเป็นใหญ่กว่ากฎหมายทั้งหลาย กฎหมายอื่นใดจะขัดต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้

กฎหมายอันดับที่ 2 ได้แก่ พระราชบัญญัติ (รวมทั้งพระราชกำหนดซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหาร) กฎหมายเหล่านี้ได้แก่ประมวลกฎหมายต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นความ พระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติเหมืองแร่ พระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ ฯลฯ

ส่วนกฎหมายลำดับที่ 3 ได้แก่ พระราชกฤษฎีกา กฎหมายนี้ส่วนมากออกเมื่อพระราชบัญญัติให้อำนาจไว้ พระราชกฤษฎีกาจึงมักจะเป็นเพียงกฎหมายบริวารของกฎหมายอื่น

ลำดับสุดท้ายได้แก่ กฎกระทรวง ซึ่งออกโดยรัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมายใดกฎหมายหนึ่ง เป็นกฎหมายบริวารทำนองเดียวกับพระราชกฤษฎีกา แต่เล็กกว่า เพราะเป็นเพียงกฎ

นอกจากนี้ยังมี เทศบัญญัติ ซึ่งออกโดยสภาเทศบาล และใช้บังคับแต่ภายในเขตเทศบาลเท่านั้น ทำนองเดียวกับข้อบัญญัติของสุขาภิบาล ซึ่งใช้เฉพาะแต่ในเขตสุขาภิบาล ข้อบัญญัติทำนองนี้ในกรุงเทพมหานครเรียกว่า ข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร ใช้เฉพาะในเขตกรุงเทพฯ ข้อบัญญัติเหล่านี้เป็นกฎหมายเล็กน้อย ๆ ที่ใช้บังคับเฉพาะท้องถิ่น โดยมากกำหนดเพียงโทษปรับเล็กน้อยเท่านั้น

ตึกกระทรวงยุติธรรมนี้ มีศาลอุทธรณ์อยู่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ
ศาลอาญาอยู่ด้านตะวันออกเฉียงใต้ ศาลฎีกาและศาลแพ่งอยู่ด้านตะวันตก

ประเภทของศาล

ศาลมี 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจัดว่าเป็นศาลสูง มีอย่างละหนึ่งศาล ตั้งอยู่ในบริเวณกระทรวงยุติธรรม เยื้องวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ศาลนอกนั้นเรียกว่าศาลชั้นต้น ซึ่งมีอยู่หลายประเภทดังนี้

ศาลแขวง เป็นศาลที่มีอำนาจชำระคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา มีวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว ฟ้องและตัดสินด้วยวาจาก็ได้ เป็นหลักประกันเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดที่จะไม่ต้องถูกควบคุมตัวไว้หลาย ๆ วัน ศาลแขวงนี้มีอยู่ตามหัวเมืองใหญ่ ๆ รวม 17 ศาล ซึ่งมีเขตอำนาจศาลหลายอำเภอ และที่กรุงเทพฯ อีก 3 ศาล ได้แก่ ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ และศาลแขวงธนบุรี แบ่งเขตพื้นที่กันรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม ศาลแขวงไม่มีอำนาจชำระคดีล้มละลายหรือคดีแพ่งที่มีได้มีการเรียกร้องเงินทองกัน

ศาลจังหวัด เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง โทษถึงประหารชีวิตก็ฟ้องที่ศาลจังหวัดได้ ตั้งอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ บางจังหวัดมีศาลจังหวัดหลายศาล เช่น ที่จังหวัดนครราชสีมา มีศาลจังหวัดตั้งอยู่ที่อำเภอปากพนัง เรียกว่า ศาลจังหวัดปากพนัง และที่อำเภอทุ่งสง เรียกว่า ศาลจังหวัดทุ่งสง กับที่ตัวอำเภอเมืองนครราชสีมาเองอีกหนึ่งศาลเรียกว่าศาลจังหวัดนครราชสีมา แบ่งท้องที่รับผิดชอบกันศาลหลายอำเภอ ศาลจังหวัดตามอำเภอทำนองนี้มีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ แม้ในกรุงเทพมหานครเองก็มี

ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง ตั้งอยู่ริมคลองคูเมืองเดิมที่มักเรียกกันว่าคลองหลอด

ศาลแพ่งและศาลอาญา สองศาลนี้ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่แยกกัน คือ ศาลแพ่งทำหน้าที่ชำระคดีแพ่ง และคดีล้มละลาย ส่วนศาลอาญาชำระคดีอาญาและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งโจทก์ฟ้องรวมกันมา เดิมมีอยู่ 2 ศาลทางฝั่งพระนครในบริเวณเดียวกับกระทรวงยุติธรรม ต่อมา ได้มีการเปิดทำการศาลแพ่งและศาลอาญาธนบุรีอีก 2 ศาลในเขตภาษีเจริญ ให้มีอำนาจตลอดเขตต่าง ๆ ทางด้านตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา

ศาลคดีเด็กและเยาวชน เป็นศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งและคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน คำว่าเด็กนั้น หมายถึงบุคคลอายุไม่เกิน 14 ปี ส่วนคำว่าเยาวชนหมายถึง บุคคลอายุไม่ถึง 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส (เช่น ชายหญิงที่มีอายุ 17 ปี สมรสแล้วตามกฎหมาย ก็ถือว่าบรรลุนิติภาวะแล้ว ถ้าเกิดต้องคดีก็จะถูกส่งขึ้นศาลอื่น) ศาลคดีเด็กและเยาวชนนี้มีไว้เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชน โดยมีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กเป็นผู้รับผิดชอบในการนี้ เด็กที่ถูกจับจะได้รับการดูแลเป็นอย่างดี มีแพทย์ไว้ตรวจรักษาร่างกายและจิตใจให้ นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ออกไปสืบประวัติทางครอบครัวและประวัติการศึกษาของเด็กมาวิเคราะห์ทำความเข้าใจให้ศาลประกอบการพิจารณาตัดสิน เมื่อศาลตัดสินว่าเด็กกระทำความผิด เด็กก็จะถูกส่งไปฝึกอบรม ณ สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เวลานี้เรามีศาลประเภทนี้อยู่ที่กรุงเทพมหานคร สงขลา นครราชสีมา อุบลราชธานี เชียงใหม่ และระยอง ทางกรมนโยบายที่จะจัดตั้งขึ้นในจังหวัดอื่นอีก

ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง

กรมอัยการ

ศาลแรงงาน เป็นศาลที่มีอำนาจชำระคดีข้อพิพาทแรงงาน เช่น ลูกจ้างฟ้องเรียกค่าแรงจากนายจ้าง มีวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว uthorn ได้แต่ข้อกฎหมายตรงไปยังศาลฎีกาเลยทีเดียว ขณะนี้มีอยู่เพียงศาลเดียว คือศาลแรงงานกลาง ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร มีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพฯ และท้องที่จังหวัดใกล้เคียงด้วย คือ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม

ศาลทหาร เป็นศาลอีกประเภทหนึ่ง สังกัดอยู่ในกระทรวงกลาโหม มีจำนวนไม่มากเหมือนศาลพลเรือน มี 3 ชั้น เช่นเดียวกับศาลพลเรือน คือ ศาลทหารชั้นต้น ศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุด ศาลทหารชั้นต้นนั้นมียุทธการกองทหารทั่วไป ส่วนศาลทหารกลางและศาลทหารสูงสุด ตั้งอยู่ในกระทรวงกลาโหม ที่กรุงเทพฯ มีอำนาจชำระคดีอาญาที่ทหารและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับราชการทหารเป็นจำเลย แต่ไม่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง เช่น ทหารเป็นหนี้กันต้องมาฟ้องศาลพลเรือน

ถ้าบ้านเมืองอยู่ในภาวะไม่ปกติ ทางราชการจะประกาศตั้งศาลพลเรือน (นอกจากศาลแพ่ง ศาลแขวง ศาลคดีเด็กและเยาวชน และศาลแรงงาน) ให้เป็นศาลทหาร และให้มีอำนาจชำระคดีอาญาบางประเภทที่พลเรือนกระทำผิด ซึ่งทางการเห็นว่าควรกำราบปราบปรามเป็นพิเศษอีกด้วย ศาลทหารในยุทธรบิเวณ เรียกว่า ศาลอาญาศึก ซึ่งมีอำนาจชำระคดีอาญาทุกชนิดที่เกิดขึ้นในบริเวณนั้น แม้ว่าพลเรือนจะเป็นจำเลยก็ตาม

ศาลอาญา

ศาลแรงงาน

สำหรับศาลชั้นต้นนั้น กฎหมายกำหนดท้องที่ไว้ให้แต่ละศาลใช้อำนาจ แต่ภายในอาณัติบริเวณที่กำหนด เรียกว่า เขตอำนาจศาล ทั้งนี้เพื่อให้ศาลใช้อำนาจ ก้าวข้ามกัน เช่น ศาลจังหวัดมณฑลบุรี มีเขตอำนาจตลอดท้องที่อำเภอ (เขต) มณฑลบุรี หนองจอก และลาดกระบัง ความนอกเขตสามอำเภอนี้ย่อมจะฟ้องที่ศาลจังหวัด มณฑลบุรีไม่ได้ ในบางท้องที่มีศาลชั้นต้นหลายประเภท และมีเขตอำนาจซ้อนทับกัน เช่นในกรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออกแม่น้ำเจ้าพระยา มีศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาล- แฉวง ศาลแรงงาน และศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง การยื่นฟ้องกรณีเช่นนี้ต้อง คำนึงถึงอำนาจของศาลประกอบกับเขตศาล ปกติคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลประเภท หนึ่ง ย่อมจะไม่อยู่ในอำนาจของศาลอีกประเภทหนึ่ง เช่น คดีที่อยู่ในอำนาจของ ศาลคดีเด็กและเยาวชนย่อมไม่อยู่ในอำนาจของศาลอื่น จะยื่นฟ้องต่อศาลแพ่งหรือ ศาลอาญาย่อมไม่ได้ ต้องยื่นต่อศาลคดีเด็กและเยาวชน คดีที่ทหารกระทำผิด อยู่ในอำนาจของศาลทหาร ย่อมไม่อยู่ในอำนาจของศาลพลเรือน ต้องนำไปฟ้อง ที่ศาลทหาร คดีที่ขึ้นศาลแรงงานย่อมไม่อยู่ในอำนาจของศาลแพ่ง จะยื่นฟ้องที่ ศาลแพ่งย่อมไม่ได้ ต้องนำไปยื่นฟ้องต่อศาลแรงงานกลาง คดีอาญาที่มีโทษจำคุก ไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์เรียกร้อง ไม่เกิน 10,000 บาท ย่อมอยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา หากนำ มาขึ้นที่ศาลแพ่งในกรณีเป็นคดีแพ่ง หรือยื่นต่อศาลอาญาในกรณีที่คดีอาญา ศาลทั้งสองนี้ก็จะไม่รับฟ้องไว้พิจารณา คดีใดอยู่ในอำนาจศาลใดกฎหมายได้กำหนด ไว้แล้วโดยบริบูรณ์.

ข้าว พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยเรา

โรงงานปูนซีเมนต์ ส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ในเมืองไทย

เศรษฐกิจ

อะไร ๆ ก็เศรษฐกิจ

คำว่าเศรษฐกิจถ้าจะอธิบายให้เข้าใจกันง่าย ๆ ก็คือ การทำมาหากินนั่นเอง เศรษฐกิจของบุคคลหรือครอบครัว คือ การทำมาหากินของบุคคลหรือครอบครัว เศรษฐกิจของประเทศ คือ การทำมาหากินของคนทั้งประเทศ ถ้ารวมกันทุก ๆ ประเทศก็เป็นเศรษฐกิจของโลก และเศรษฐกิจของประเทศใดจะดีหรือไม่ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของโลกด้วยเช่นกัน

การทำมาหากินของคนเรามีมาตั้งแต่โบราณแล้ว ในสมัยก่อนพลเมืองมีจำนวนน้อย ทรัพยากรธรรมชาติยังมีอยู่มาก การทำมาหากินก็ง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน คนส่วนใหญ่ผลิตข้าวของขึ้นมาไว้กินไว้ใช้เอง ที่เหลือนำไปแลกเปลี่ยนหรือค้าขายกัน การค้าขายก็อยู่ในวงแคบ ๆ เงินตราที่ใช้เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนค้าขายก็เป็นไปอย่างง่าย ๆ สำหรับของกินของใช้ที่เหลือขายไปประเทศอื่น ๆ ก็มีไม่มากนัก ประกอบกับการติดต่อกับคนที่อยู่ห่างไกลทำได้ยาก การทำมาหากินของคนในสมัยโบราณจึงเรียกว่าเป็นเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง ปิโตฝนฟ้าดี ทำไร่นาได้ผล มีพืชพันธุ์ธัญญาหารสมบูรณ์ ประชาชนก็มีความสุขไม่คอยอยากขาดแคลน ปิโตแห้งแล้ง ผู้คนก็จะลำบากขัดสน จนมีคำกล่าวที่ว่า “เกิดข้าวยากหมากแพง”

เศรษฐกิจสำคัญที่ไหน

เศรษฐกิจของประเทศใดก็ตามจะขึ้นอยู่กับเรื่องหลัก ๆ 3 ประการ คือ เรื่องของคนหรือพลเมือง เรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และเรื่องของการรู้ความชำนาญในการผลิต

คนหรือพลเมืองเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด เพราะคนเป็นทั้งผู้ผลิตสินค้าและผู้กินผู้ใช้สินค้า พลเมืองมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ย่อมหมายถึงมีปากมีท้องที่ต้องหาเลี้ยงกันมากขึ้น ถ้าพลเมืองเพิ่มมากขึ้นแต่คุณภาพไม่ดี คือมีแต่คนหิวโหย เจ็บป่วยและโง่เขลา ประเทศนั้น ๆ ก็จะลำบากในทางเศรษฐกิจ

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐานสำคัญทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น ล้วนเป็นแหล่งทำมาหากินของพลเมือง ทรัพยากรธรรมชาติบางประเภท เช่น สัตว์เมื่อนำมาใช้แล้วหมดสิ้นไป สร้างทดแทนไม่ได้ แต่บางประเภท เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ ถ้ารู้จักบำรุงรักษา ก็จะมีใช้ตลอดไปไม่หมดไม่สิ้น

สำหรับความรู้ความชำนาญหรือที่เรียกว่ากรรมวิธีการผลิต นั้น เป็นเรื่องที่เราปรับปรุงขึ้นมาได้ ความรู้ทางวิชาการสาขาต่าง ๆ เป็นตัวกระตุ้นให้มีการวิธีการผลิตที่ดีขึ้น ได้ผลผลิตมากขึ้น ความรู้ความชำนาญในด้านการผลิต ซึ่งเป็นผลของความเจริญทางเทคโนโลยี มีความสำคัญต่อการทำมาหากินเป็นอย่างมาก

ชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจ จะต้องประกอบด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพดี การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างเหมาะสม มีการทะนุบำรุง

นาข้าวอันกว้างใหญ่ไพศาล
สัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์

รักษามิให้เสื่อมโทรมสามารถเก็บไว้เป็นแหล่งทำมาหากินชั่วคราวชั่วคราว และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิทยาการต่าง ๆ ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ความมั่นคงสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจยังเป็นรากฐานการป้องกันรักษาประเทศอีกด้วย เพราะกองทัพเดินได้ด้วยท้อง ซึ่งหมายถึงจะต้องมีเศรษฐกิจดีนั่นเอง

หัวเลี้ยวหัวต่อทางประวัติศาสตร์

เศรษฐกิจของประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์มาช้านานแล้ว คำพังเพยที่ว่า “เมืองไทยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” เป็นหลักฐานแสดงว่าคนไทยมีความสุขสบายในการทำมาหากินมาแต่เดิม ความดีอีกประการหนึ่งที่เราได้ปกป้องรักษากันเป็นมรดกตกทอดกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงทุกวันนี้ ก็คือการมีอิสระเสรีในการทำมาหากิน ดังปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงที่ว่า “ใครใคร่ค้าช้าง ค้า ใครใคร่ค้าม้า ค้า” ซึ่งได้อธิบายระบบเศรษฐกิจหรือการทำมาหากินในสมัยนั้นได้ดีที่สุด

เศรษฐกิจของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงและขยายตัวตามกาลเวลาโดยตลอด ในช่วงที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญที่สุดของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจคือ ในระหว่าง พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2453 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจที่ได้ทรงริเริ่มไว้

ป่าไม้ธรรมชาติ ทางภาคเหนือ

มีมากมายเป็นต้นว่า ด้านการเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักของคนไทย ได้มีการขุดคลองชลประทานเพื่อการเพาะปลูกและการคมนาคมอย่างทั่วถึงในเขตที่ลุ่มภาคกลาง ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้มีการออกพระราชบัญญัติควบคุมการทำแร่ และห้ามเอกชนตัดฟันไม้สักที่ยังไม่เติบโตพอ เพื่อเป็นการสงวนทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ลูกหลาน ด้านการคมนาคมและสื่อสาร ได้จัดสร้างทางรถไฟสายแรกขึ้นใน พ.ศ. 2433 จัดให้มีการไปรษณีย์โทรเลขขึ้นในปี 2424 โดยสร้างสายโทรเลขสายแรกขึ้นเพื่อใช้ติดต่อระหว่างพระนครกับสมุทรปราการ ต่อมาได้ขยายไปตามหัวเมืองต่าง ๆ ด้านการเงินการคลัง ได้จัดทำงบประมาณแผ่นดินขึ้นเป็นครั้งแรก เปลี่ยนระบบเงินตรามาเป็นหน่วยบาทและสตางค์ นำธนบัตรมาใช้เรียกว่าอัฐกระดาษ ทำให้ประเทศไทยมีการใช้เงินตราในลักษณะเดียวกับนานาอารยประเทศ อนุญาตให้มีการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นเป็นแห่งแรกสำหรับด้านการปรับปรุงคุณภาพของพลเมือง ได้มีการจัดตั้งระบบการศึกษาและสาธารณสุขขึ้น โดยจัดตั้งโรงเรียน มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาล สุขศาลา เพื่อให้ประชาชนมีความเจริญฉลาดและมีพลานามัยที่สมบูรณ์

เศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงดังกล่าว นับได้ว่าเป็นการเปิดศักราชใหม่ของการใช้วิทยาการที่ทันสมัย เพื่อช่วยในการทำมาหากินของคนไทย และถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญของประเทศไทย

เศรษฐกิจก้าวสู่ยุคพัฒนา

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นคำใหม่ ได้นำมาใช้อย่างแพร่หลายเมื่อประมาณ 20 กว่าปีมานี้เอง ความหมายที่เข้าใจกันง่าย ๆ ก็คือ การทำให้ประชาชนมีการกินอยู่ดีขึ้นอย่างทั่วถึงนั่นเอง เมืองไทยมีปัจจัยทุกด้านพร้อมที่จะพัฒนาให้เพียงพอได้โดยไม่ยาก ในทางเศรษฐกิจเรามีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีพลเมืองที่มีคุณภาพ การฝึกฝนอบรมและถ่ายทอดความรู้ก็ทำได้ง่าย ในทางการปกครองคนไทยมีความรักอิสระเสรีซึ่งสอดคล้องกับทางเศรษฐกิจ ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพ มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตน ตลอดจนมีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอันเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมา

ประเทศไทยได้เริ่มเร่งรัดงานพัฒนาเศรษฐกิจอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา โดยรัฐบาลได้เป็นผู้ริเริ่มและบุกเบิกการลงทุน จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นก่อน การลงทุนของรัฐบาลเป็นการเพิ่มโอกาสและช่องทางการทำมาหากินของประชาชนให้มากขึ้นและง่ายขึ้น งานหลักที่ทำปรากฏเป็นคำขวัญที่จำกันง่าย ๆ คือ “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีกินมีใช้” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนมีรายได้มากขึ้นและมีความเป็นอยู่ดีขึ้นนั่นเอง

ความจริงรัฐบาลมิได้ทำแต่งาน 4 อย่างที่กล่าวถึงเท่านั้น ในด้านอื่น ๆ เช่น การสร้างโรงเรียน มหาวิทยาลัย โรงพยาบาลและสถานอื่นนมัย รัฐบาลก็ได้ทำควบคู่ไปด้วย งานต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้ริเริ่มทำขึ้นมีมากมายหลายด้าน รัฐบาลจึงได้จัดทำแผนการด้านต่าง ๆ ขึ้นรวมเรียกว่า “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” แผนพัฒนาฯ เป็นเสมือนเข็มทิศชี้ทางให้รัฐบาลและประชาชนทำงานถูกต้องตามแนวที่ดี รัฐบาลได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2504 มีระยะเวลา 6 ปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ถึง 2509 สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อ ๆ มา มีระยะเวลาช่วงละ 5 ปี ปัจจุบันอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ห้า

โรงงานอุตสาหกรรม ก้าวใหม่ของเศรษฐกิจในบ้านเรา

คือระหว่างปี พ.ศ. 2525 - 2529

ทำไมงานพัฒนาตามแผนในระยะแรกเริ่มจึงต้องเร่งเรื่อง น้ำ ไฟฟ้า การคมนาคม และอุตสาหกรรมก่อน เหตุผลสำคัญก็เพื่อเร่งให้มีการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น การจัดหานี้ก็เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีน้ำไว้กินไว้ใช้ และทำไร่ไถนาได้ตลอดปี งานสำคัญคือลงทุนสร้างเขื่อนชลประทานเก็บกักน้ำ ขุดคลองกั้นน้ำและกั้นน้ำ การสร้างเขื่อนนอกจากจะได้น้ำไว้ใช้ในทางเกษตรกรรมแล้ว ยังสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้อีกด้วย ไฟฟ้าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ให้ประโยชน์ทั้งแสงสว่างในครัวเรือน และเป็นพลังงานช่วยการทำมาหากินด้านต่าง ๆ ถนนหนทางและการขนส่งที่สะดวก จะช่วยให้ผลผลิตต่าง ๆ ขยายในตลาดได้มากขึ้น และได้ราคาดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ท้องไร่ท้องนาที่อยู่ห่างไกลเกิดความเจริญขึ้น อุตสาหกรรมเป็นอาชีพสำคัญที่จะเพิ่มการมีงานทำที่มั่นคงให้แก่ประชาชนได้มาก นอกเหนือจากการเกษตร อุตสาหกรรมเป็นอาชีพที่สูงไปอีกขั้นหนึ่ง ต้องใช้ความรู้ทางวิทยาการสาขาต่าง ๆ เข้าช่วย ต้องมีการฝึกหัดคนงานให้มีความชำนาญและมีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ

การเร่งเพิ่มผลผลิตในสาขาอาชีพต่าง ๆ มีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่ของคนไทยเป็นอย่างมาก ประเทศไทยมีพลเมืองเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา เราจึงต้องเร่งผลิตสินค้าให้เพิ่มขึ้นเร็วกว่าการเพิ่มของพลเมือง ประชาชนจะได้มีของพอกินพอใช้ไม่อดอยาก นอกจากนั้นจะต้องมีเหลือพอส่งออกไปขายต่างประเทศหาเงินเข้าประเทศด้วย มิฉะนั้นจะไม่มีเงินพอซื้อสินค้าจากต่างประเทศที่เมืองไทยยังผลิตไม่ได้ เมื่อประชาชนมีรายได้จากการขายผลผลิตต่าง ๆ แล้ว รัฐบาลจะเก็บภาษีอากรได้มากขึ้น และสามารถนำเงินภาษีมาใช้จ่ายทะนุบำรุงการทำมาหากินของประชาชนต่อไปได้อีก

การวางท่อก๊าซธรรมชาติบริเวณชายฝั่งของไทย

เกษตรกรรมเป็น กระดูกสันหลังของชาติ

เมืองไทยเป็นเมืองเกษตร เพราะเกษตรกรรมยังเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของคนไทย ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 320 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ทำกินทางการเกษตร ราวครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด ประชาชนที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมมีราว 3 ใน 4 ของคนทำงานทั่วประเทศ เกษตรกรได้ผลิตอาหารมาเลี้ยงคนทั้งชาติ และมีเหลือส่งออกไปขายต่างประเทศ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานจวบจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยยังคงเป็นประเทศที่ผลิตอาหารเหลือกินเหลือใช้ส่งไปขายต่างประเทศได้ นอกจากนี้สินค้าเกษตรกรรมของประเทศไทยยังเป็นสินค้าที่ทำรายได้เข้าประเทศมากที่สุดคือ ราวร้อยละ 60 ของรายได้จากการส่งออกทั้งหมด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เกษตรกรรมมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจเสมือนหนึ่งเป็นกระดูกสันหลังของชาติ

การผลิตของสาขาเกษตรหากแยกย่อยออกสามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ การเพาะปลูก ปศุสัตว์ ประมง และป่าไม้ ซึ่งมีความสำคัญลดหลั่นกันตามลำดับ การเพาะปลูกพืชและผลไม้มีความสำคัญมากที่สุด มีคนทำมากที่สุด พืชที่สำคัญคือ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย และยางพารา สำหรับปศุสัตว์มีการเลี้ยงสัตว์ปีก สัตว์เล็กและสัตว์ใหญ่ การประมงของเมืองไทยมีทั้งการประมงทะเล ประมงน้ำจืด และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ ส่วนป่าไม้ก็มีทั้งผลผลิตที่ได้จากป่าไม้ธรรมชาติ และการปลูกสวนป่า

การเพาะปลูกพืช

การเพาะปลูกพืชจะให้ผลดีนั้น ต้องประกอบด้วยที่ดินและน้ำที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากประเทศเรามีพื้นที่จำกัด จึงจำเป็นต้องเพิ่มผลผลิตจากพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์พืชที่ดี ใช้น้ำที่เหมาะสม มีวิธีการเพาะปลูกที่ถูกต้อง และมีน้ำใช้ในการเพาะปลูกอย่างเพียงพอ

ข้าว เนื่องจากคนไทยกินข้าวเป็นอาหารหลัก การปลูกข้าวจึงเป็นอาชีพสำคัญที่ทำรายได้จากการส่งออกสูงสุดให้แก่ประเทศติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยยังคงครองอันดับ 1 และ 2 ในการส่งข้าวออกไปขายยังตลาดโลก

มันสำปะหลัง การปลูกมันสำปะหลังเริ่มมีการต้นตอเมื่อ 10 ปีที่แล้วนี้เอง พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มันสำปะหลังใช้ทำอาหารสัตว์ ซึ่งส่วนใหญ่ผลิตเพื่อการส่งออก ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกรายใหญ่ที่สุดรายหนึ่งของโลก เดิมส่งออกในรูปแบบมันสำปะหลังเส้น แต่ปัจจุบันได้ส่งออกในรูปแบบมันสำปะหลังอัดเม็ดด้วย

ข้าวโพด พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดทั่วประเทศในฤดูการผลิตในปี พ.ศ. 2523 - 2524 มีประมาณ 9.7 ล้านไร่ เนื่องจากเกษตรกรตื่นตัวในการปลูกข้าวโพดพันธุ์ดีกันมากขึ้น จึงทำให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น แหล่งเพาะปลูกข้าวโพดที่สำคัญอยู่ในบริเวณภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่างประเทศได้สั่งซื้อข้าวโพดจากประเทศไทย เพื่อไปใช้ทำอาหารสัตว์

ข้าวคือผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดของเรา

อ้อยใช้ในการผลิตน้ำตาล

อ้อย อ้อยปลูกกันมากในภาคตะวันออก ภาคกลาง มีบางส่วนปลูกในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การปลูกอ้อยเริ่มขยายตัวอย่างมากในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา อ้อยที่ผลิตได้ใช้ในการผลิตน้ำตาล โดยมีโรงงานทำน้ำตาลอยู่หลายแห่ง ไทยเราจึงได้พัฒนาตัวเองจากผู้ซื้อน้ำตาลเข้าประเทศมากลายเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่รายหนึ่งของโลก

ยางพารา ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของภาคใต้ มีปลูกกันบ้างทางภาคตะวันออก ยางพาราเป็นไม้ยืนต้นต้องใช้ระยะเวลาการปลูกประมาณ 6 ปี จึงจะกรีดน้ำยางจากต้นได้ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น ทางราชการจึงได้ให้เงินทุนช่วยเหลือชาวสวนยางที่จะตัดต้นยางเก่าทิ้งและปลูกพันธุ์ใหม่ทดแทนเนื้อที่ปลูกยางพาราพันธุ์ใหม่จึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ในระยะหลัง ทางราชการได้พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าชนิดใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดผลดีในการกระจายสินค้าส่งออก และการหาตลาดในต่างประเทศ ดังนั้น จึงมีสินค้าอื่น ๆ ที่มีมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้น เช่น ปอ ไบยาสูบ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ข้าวฟ่าง ปุ๋ยนุ่น เมล็ดงา ดอกกัลยไม้สด เป็นต้น

การปศุสัตว์

การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพทางการเกษตรที่สำคัญรองลงจากการเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์มีอยู่ทั่วไปทุกภาคของประเทศ เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงสัตว์ใหญ่ คือ โค กระบือ เพื่อใช้เป็นแรงงานช่วยทำไร่ ไรนา กรอบคร้วละ 2-3 ตัว ส่วนสัตว์เล็กและสัตว์ปีก เช่น หมู เป็ด ไก่ ห่าน เลี้ยงในบริเวณบ้านไว้เป็นอาหาร

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา การปศุสัตว์ได้เจริญขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทสัตว์ปีก คือ ไก่ เนื่องจากสามารถผลิตข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง ซึ่งเป็นส่วนประกอบของอาหารสัตว์ได้มาก จึงมีการตั้งโรงงานอาหารสัตว์ และมีการคิดค้นกรรมวิธีการเลี้ยงและการจัดหาพันธุ์ไก่ขึ้นใหม่ ทำให้สามารถผลิตไก่ได้ปีละจำนวนมาก ทั้งใช้บริโภคภายในประเทศและส่งออกขายต่างประเทศ

สำหรับสัตว์ใหญ่ เช่น สุกร โค กระบือ ได้มีการเร่งรัดให้มีการพัฒนาในการเลี้ยงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ โค กระบือ เนื่องจากรัฐบาลกำลังเร่งรัดให้มีการผลิตอาหารนมให้เพียงพอใช้ภายในประเทศ ในระยะข้างหน้า

อนาคตการพัฒนาปศุสัตว์ของไทยมีโอกาสเป็นไปได้มาก เนื่องจากมีอาหารสัตว์มากพอ หากได้รับการสนับสนุนและเร่งรัดในทุก ๆ ฝ่าย ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่ผลิตเนื้อสัตว์ได้มากที่สุดในภูมิภาคนี้

การเลี้ยงสัตว์ที่กำลังส่งเสริมกันมากอย่างหนึ่งคือการเลี้ยงวัว

การปลูกฝ้ายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ฝ้ายที่มีคุณภาพดีมาก

ส่วนยางพาราปลูกกันมากในภาคใต้และภาคตะวันออก

การประมงทางทะเล
ที่สามารถทำได้ทั้งในอ่าวไทยและทะเลอันดามัน

การประมง

แหล่งอาหารที่สำคัญของไทยอีกแหล่งคือ อาหารจากสัตว์น้ำ โดยเฉพาะการจับสัตว์น้ำจืดตามแหล่งน้ำธรรมชาติพบเห็นได้ทั่วไป ในระยะหลัง ๆ รัฐบาลได้จัดสร้างเขื่อนชลประทานและเขื่อนพลังน้ำต่าง ๆ ขึ้นมากมาย การประมงทำัยเขื่อนใหญ่จึงมีความสำคัญมากขึ้น

สำหรับการประมงทะเล ก็ได้มีการพัฒนาอย่างมากในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา จนกลายเป็นประเทศที่ส่งสัตว์น้ำออกไปขายมากเป็นอันดับ 7 ของโลก ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มีราว 2 ล้านตัน ในจำนวนนี้ได้แก่ ปลา ปลาทู ปลาหมึก กุ้งและปู ปัญหาที่ชาวประมงพบอยู่ในปัจจุบันนอกจากการขาดแคลนน้ำมันสำหรับเรือประมงแล้ว ยังมีปัญหาในเรื่องแหล่งประมงในอ่าวไทยและทะเลฝั่งตะวันตกที่ลดความสมบูรณ์ลง ชาวประมงไทยต้องเดินทางไปทำการประมงในประเทศใกล้เคียง เช่น สิงคโปร์ บังกลาเทศ เขมร เวียดนาม พม่า อินเดีย แม้กระทั่งจีน ในบางกรณี ไทยได้ให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการประมงแก่บางประเทศ และมีการร่วมลงทุนกับประเทศเจ้าของน่านน้ำด้วย

ป่าไม้

ในอดีตป่าไม้เคยมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศจากการส่งไม้สักและไม้อื่น ๆ ไปขายต่างประเทศ ทำรายได้ปีละ 100 - 750 ล้านบาท แต่ปัจจุบันกลับต้องนำเข้าไม้เข้ามาจากต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากเกิดการแสวงหาประโยชน์จากป่าไม้มากเกินไป จนเกินกำลังผลิตของป่าและมีการปลูกไม้ขึ้นทดแทนน้อย จะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2514 ประเทศมีพื้นที่ป่าไม้ 157 ล้านไร่ แต่ในปี พ.ศ. 2523 ลดลงเหลือเพียง 82 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศเท่า

ป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ของประเทศ
สภาพภูเขาหัวโล้นที่ถูกทำลายโดยการทำไร่เลื่อนลอย

นั้น สาเหตุที่สำคัญ นอกจากการลักลอบตัดไม้หรือการบุกรุกทำลายป่าไม้เพื่อมาใช้สอยและเพื่อการค้าแล้ว อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้มีความต้องการที่ดินเพื่อการเพาะปลูกที่สูงขึ้นอย่างมากอีกด้วย

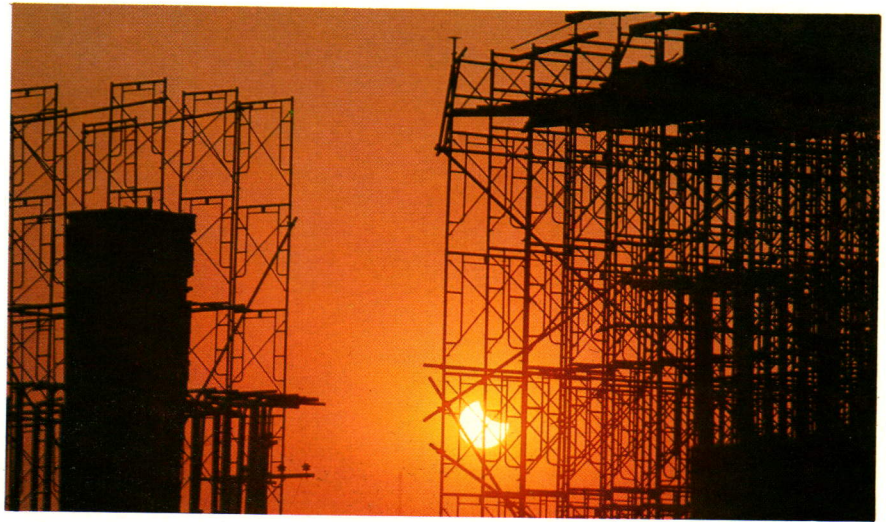
รัฐบาลจำเป็นต้องรักษาป่าไม้มิให้ถูกทำลายต่อไป และต้องส่งเสริมให้มีการปลูกป่าทดแทนเพิ่มขึ้น เพื่อให้มีป่าไม้รักษาความสมดุลตามธรรมชาติ ป้องกันการพังทลายของดินและรักษาความชุ่มชื้นของดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณต้นน้ำลำธาร

ตลอดระยะ 20 - 30 ปีที่ผ่านมาจะเห็นว่า ทางราชการได้ทุ่มเทการลงทุนและลงแรงในการพัฒนาการเกษตรอย่างมาก เช่นการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้าและการชลประทาน จนปัจจุบันมีเขื่อนขนาดใหญ่กระจายไปทั่วประเทศ และยังมีฝายกั้นน้ำหรือเขื่อนทดน้ำอีกจำนวนมาก รวมทั้งการขุดคลองซอยต่าง ๆ ทำให้มีพื้นที่ในเขตชลประทานทั่วประเทศประมาณ 16 ล้านไร่ ทางราชการได้ส่งเสริมการเพิ่มความรู้แก่เกษตรกรทุก ๆ สาขาอาชีพ โดยจัดให้มีสถานทดลองกั้นกว่าต่าง ๆ จัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรขึ้นเพื่อให้เกษตรกรได้กู้ยืมลงทุน นอกจากนี้ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร

นอกจากความช่วยเหลือจากทางราชการแล้ว เกษตรกรไทยโชคดีกว่าเกษตรกรในประเทศอื่น ๆ ที่เรามองคัมภีร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่สนพระราชหฤทัยในเรื่องเกษตรกรรมและทรงเป็นห่วงเป็นใยความเป็นอยู่ของเกษตรกรอยู่ตลอดเวลา พระองค์ได้ทรงเสียดสละทุกอย่างทุกประการ ทรงเยี่ยมเยียนสอบถามและช่วยเหลือราษฎรเกี่ยวกับงานพัฒนาการเกษตร ซึ่งเกษตรกรในบ้านเมืองอื่นไม่อาจจะมิได้ และด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ได้มีส่วนทำให้เกษตรกรรมของประเทศเจริญก้าวหน้าอย่างมาก

การสร้างทางด่วนพิเศษในกรุงเทพมหานคร

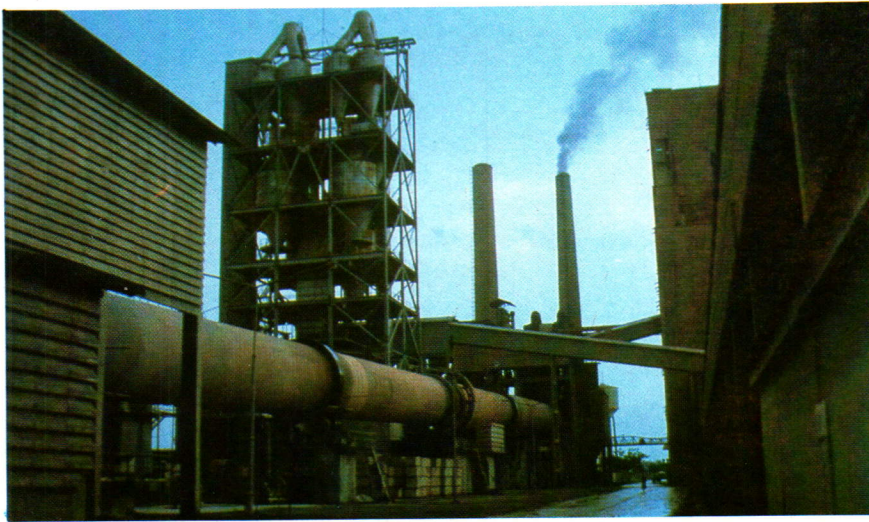
อุตสาหกรรม รถยนต์และเฟืองฟู

อุตสาหกรรมดั้งเดิมในเมืองไทยเป็นอุตสาหกรรมแบบครัวเรือนในรูปหัตถกรรม เป็นต้นว่า การทำเครื่องปั้นดินเผา ทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง ทอผ้าไหม ทำร่ม ฯลฯ อุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่กว่าหัตถกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร เท่าที่ทำกันอยู่มาก ได้แก่ โรงสีข้าว โรงเลื่อยไม้และโรงงานน้ำตาล ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง คนไทยประสบความเดือดร้อนและขาดแคลนสินค้าอุตสาหกรรมที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก ภายหลังสงครามโลกยุติลง รัฐบาลได้ริเริ่มลงทุนจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นมาเอง เรียกว่า รัฐวิสาหกิจ สินค้าที่ผลิตส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ขาดแคลนในระหว่างสงคราม โรงงานต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ โรงงานทอผ้า โรงงานแก้ว โรงงานฟอกหนัง โรงงานกระดาษ โรงงานทอกระสอบป่าน โรงงานน้ำตาลทราย แม้ว่าในระยะแรกรัฐบาลจะได้ริเริ่มอุตสาหกรรมโดยเป็นผู้นำสร้างโรงงานเอง แต่ปรากฏว่า เอกชนก็ยังไม่มีความตื่นตัวประกอบอาชีพนี้ เพราะการพัฒนาอุตสาหกรรมต้องอาศัยปัจจัยสำคัญหลาย ๆ อย่างประกอบเข้าด้วยกัน ที่สำคัญได้แก่เงินลงทุน ความรู้เทคนิคของผู้ประกอบการ ช่างฝีมือ สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงงาน เช่น พลังงานไฟฟ้า น้ำประปา ถนนหนทาง การคมนาคม ขนส่ง ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ในระยะนั้นยังมีอยู่จำกัดมาก

การพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยรัฐบาลได้ทุ่มเทเงินลงทุนจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นอย่างมาก รัฐบาลเล็งเห็นว่าการประกอบอุตสาหกรรมควรเป็นเรื่องของเอกชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ รัฐบาลควรทำหน้าที่ส่งเสริมแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ควรไปทำแข่งกับเอกชน ในปี พ.ศ. 2505 รัฐบาลได้ปรับปรุงกฎหมายส่งเสริมการลงทุนและในปี พ.ศ. 2508 ได้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนขึ้น กฎหมายส่งเสริมการลงทุนได้อำนวยความสะดวกและให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการลงทุนทั้งที่เป็นเงินลงทุนของคนไทยและชาวต่างประเทศ เป็นต้นว่า ยกเว้นและลดหย่อนภาษีอากรที่เรียกเก็บจากการนำเข้าเครื่องจักรและวัตถุดิบต่าง ๆ ที่ส่งเข้าจากต่างประเทศ ยกเว้นภาษีรายได้จากกำไรที่เกิดจากการลงทุน อนุญาตให้ชาวต่างประเทศที่มีความรู้ทางเทคนิคเข้ามาทำงานในเมืองไทยได้ และอนุญาตให้ชาวต่างประเทศที่มาลงทุนซื้อที่ดินเพื่อตั้งโรงงานได้ด้วย

ผลจากการสนับสนุนและส่งเสริมของรัฐบาลในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว อุตสาหกรรมของประเทศไทยได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนอาจกล่าวได้ว่าการประกอบอาชีพทางอุตสาหกรรมได้ขยายตัวมากที่สุดเมื่อเทียบกับสาขาอื่น ๆ โรงงานอุตสาหกรรมที่ได้จัดตั้งขึ้นในระยะแรกเป็นโรงงานที่ผลิตสินค้าประเภทที่เราต้องนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อเป็นการประหยัดเงินตราต่างประเทศ อุตสาหกรรมเหล่านี้ได้แก่ สิ่งทอซึ่งมีทั้งปั่นด้าย ทอผ้า ย้อมสี พิมพ์ลายและเสื้อผ้าสำเร็จ

รูป โรงกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม วัสดุก่อสร้าง กระดาษชนิดต่าง ๆ เครื่องจักรขนาดเล็ก ผลิตภัณฑ์แก้วและกระจก ยารักษาโรค ฯลฯ

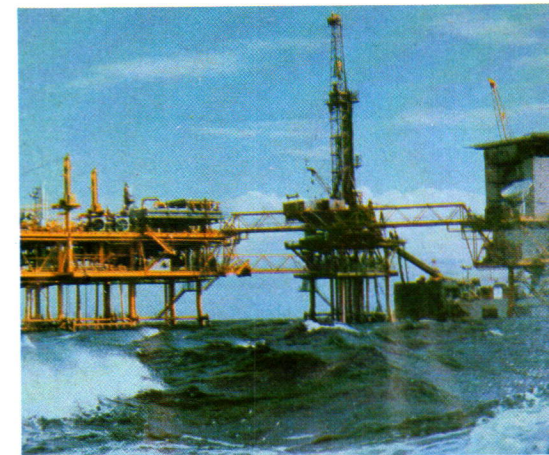
อุตสาหกรรมที่ผลิตขึ้นมาทดแทนการซื้อจากต่างประเทศได้ขยายตัวเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามลำดับ สินค้าอุตสาหกรรมในปัจจุบันไม่ต้องนำเข้าของสำเร็จรูปเข้าจากต่างประเทศ แต่นำเข้ามาเป็นวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนมาผลิตและประกอบภายในประเทศ ในระยะข้างหน้าการพัฒนาอุตสาหกรรมในเมืองไทย จะเริ่มขยายตัวมาผลิตชิ้นส่วนและอุปกรณ์ต่าง ๆ มากขึ้น สำหรับอุตสาหกรรมบางประเภทเมื่อผลิตจำหน่ายภายในประเทศได้เต็มที่แล้ว ก็เริ่มผลิตไปขายต่างประเทศนำเงินตราเข้าประเทศได้ เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น

นอกจากอุตสาหกรรมที่ผลิตทดแทนสินค้านำเข้าแล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบจากเกษตรกรรมซึ่งเคยเป็นอุตสาหกรรมดั้งเดิมของเรา ได้มีการพัฒนาก้าวหน้าไปเป็นอันมาก เช่น อุตสาหกรรมน้ำตาลทราย อุตสาหกรรมอาหารและผลไม้กระป๋อง สินค้าอาหารทะเลทั้งที่แช่แข็งและบรรจุกระป๋อง

ประเทศไทยยังมีแรงงานที่เหลือจากภาคการเกษตรอีกมาก สามารถฝึกหัดให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือได้ง่าย และค่าจ้างแรงงานไม่สูงเมื่อเทียบกับประเทศที่มีความเจริญในทางอุตสาหกรรมแล้ว ดังนั้นอุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยแรงงานจำนวนมากจึงได้เกิดขึ้นและได้พัฒนาจนเป็นอุตสาหกรรมการส่งออกที่สำคัญ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทย เป็นอุตสาหกรรมที่ขึ้นชื่อในต่างประเทศ อุตสาหกรรมประเภทนี้เป็นการผลิตเครื่องเรือนต้องใช้แรงงานมาก อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และแผงวงจรไฟฟ้าเป็นอุตสาหกรรมอีกประเภทหนึ่งที่ต้องใช้แรงงานมาก ในบ้านเราอุตสาหกรรมประเภทนี้เพิ่งจะเริ่มขึ้น ในอนาคตจะกลายเป็นอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญ

การพัฒนาอุตสาหกรรมทุก ๆ ประเภทในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา นับว่ามีความรวดเร็วและเฟื่องฟูเป็นอย่างมาก ปัจจุบันประเทศไทยมีโรงงานทุกประเภทที่กระจายอยู่ทั่วประเทศเท่าที่จดทะเบียนแล้วรวมทั้งสิ้นประมาณ 68,000 โรง มีคนทำงานในภาคอุตสาหกรรมราว 1.5 ล้านคน รายได้ทางอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 21 ของรายได้ประชาชาติ สินค้าอุตสาหกรรมที่ส่งออกไปขายต่างประเทศทำรายได้เข้าประเทศประมาณ 1 ใน 4 ของรายได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอุตสาหกรรมในเมืองไทยยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นเท่านั้น โอกาสของเรายังมีอีกมากในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการที่เรากันพบทั้งน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติในประเทศของเราเอง

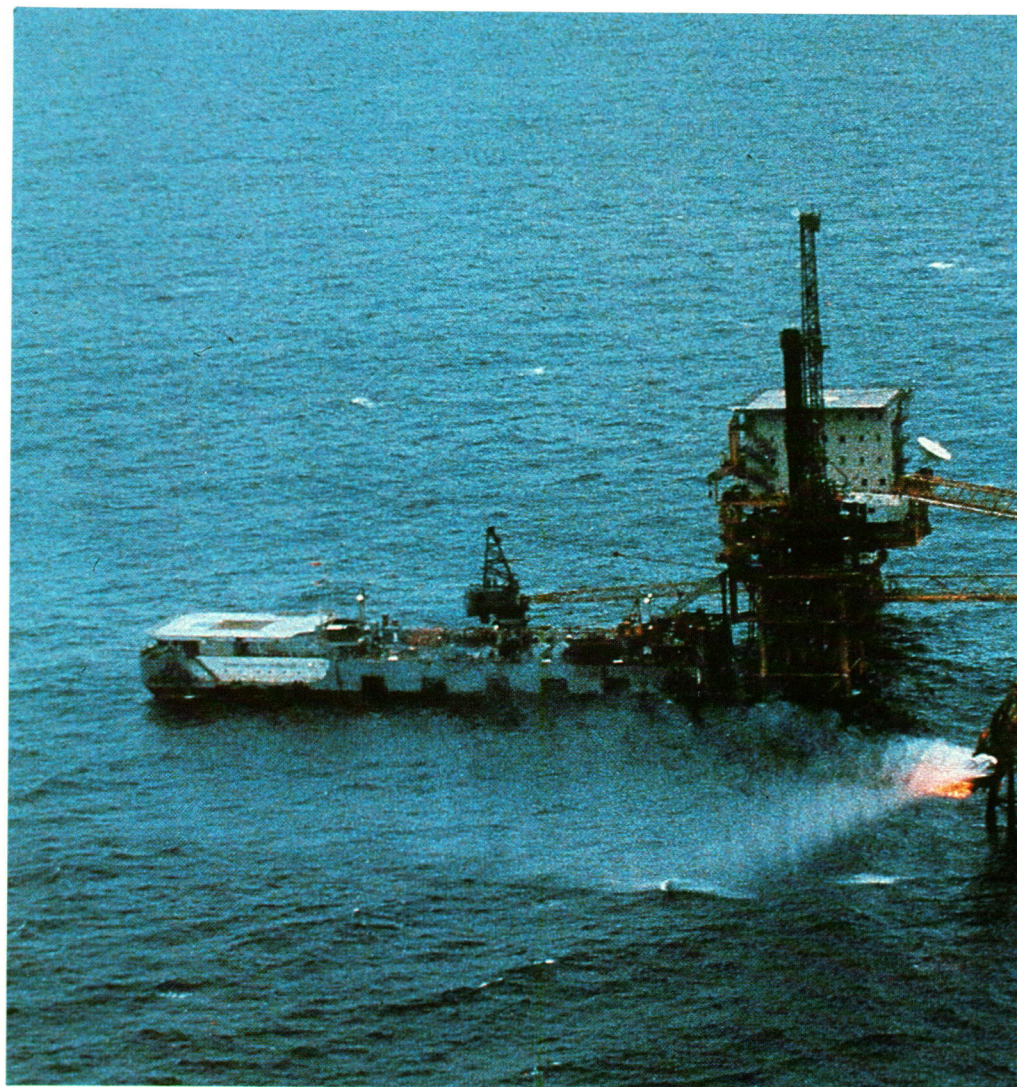
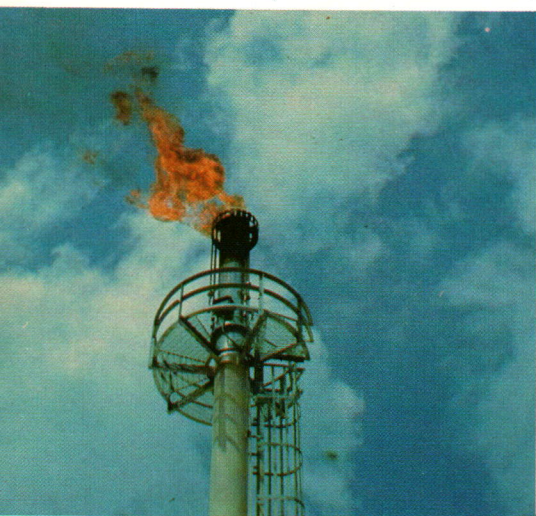
โรงงานปูนซีเมนต์ที่ท่าหลวง สระบุรี

แท่นเจาะผลิตก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย
การเจาะก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย
ที่กำลังเป็นความหวังของเศรษฐกิจที่จะรุ่งโรจน์ต่อไป

การขุดเจาะก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย

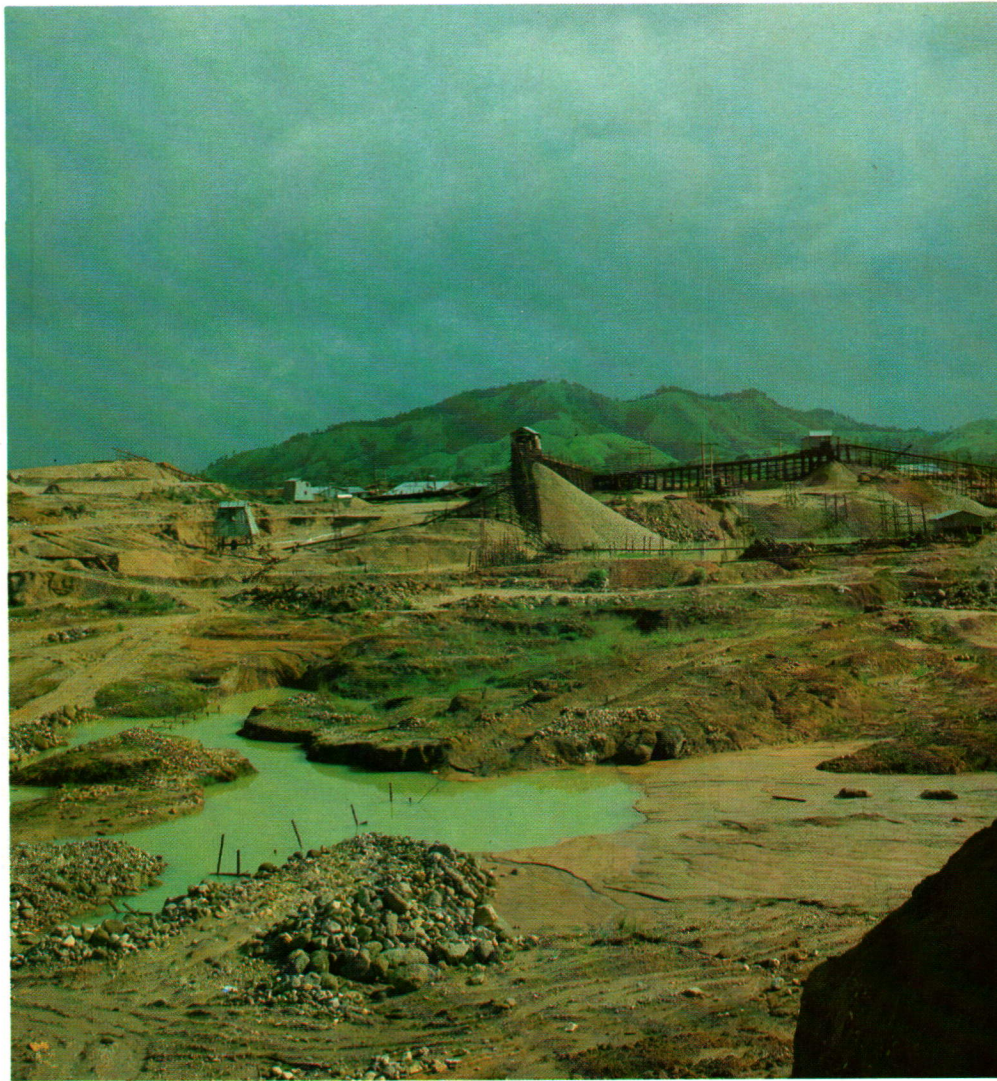
ทรัพยากรในดิน - สิ้นในน้ำ

ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีโชคในทางทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากจะมีที่ดินและแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรแล้ว ยังมีสินแร่ที่อุดมทั้งบนบกและในทะเลอีกด้วย สินแร่เท่าที่สำรวจพบและนำมาใช้ประโยชน์บ้างแล้วมีมากกว่า 30 ชนิด สินแร่บางชนิดมีราคาและหายากเป็นต้นว่า ดีบุก วุลแฟรม พลวง น้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ ส่วนสินแร่บางชนิดถึงแม้ว่าราคาจะไม่สูงนัก แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานสำคัญทางอุตสาหกรรม เช่น ถ่านลิกไนท์ ยิบซัม ฟลูออไรท์ หินปูน เหล็กหิน แร่โปแตช เป็นต้น

อาชีพขุดแร่ของประเทศไทยทำกันมานานกว่าร้อยปีแล้ว แร่ดีบุกเป็นแร่ที่มีความสำคัญที่สุดทั้งในอดีตและปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นเมืองที่ผลิตแร่ดีบุกได้มากเป็นที่สองของโลก แร่ดีบุกส่วนใหญ่มีมากในภาคใต้ของประเทศ สมัยก่อนแหล่งแร่บนบกยังมีมาก การทำเหมืองดีบุกส่วนใหญ่เป็นเหมืองบนบก ปัจจุบันแหล่งดีบุกในทะเลมีความสำคัญและยังเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์อีกด้วย การขุดแร่ในทะเลจึงเพิ่มขึ้นอย่างมาก

สินแร่เป็นปัจจัยสำคัญทางอุตสาหกรรม สามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบและเป็นพลังงาน ปัจจุบันอุตสาหกรรมในเมืองไทยหลายประเภทได้ใช้สินแร่ภายในประเทศเป็นวัตถุดิบโรงงานใหญ่ ๆ เหล่านี้ได้แก่ โรงงานปูนซีเมนต์และโรงงานผลิตยิบซัมบอร์ดได้ใช้แร่ยิบซัมและหินปูน โรงงานผลิตแก้วและกระจกใช้ทรายจากชายฝั่งทะเลภาคใต้และภาคตะวันออก โรงงานผลิตถ้วยชามเคลือบและกระเบื้องเซรามิกใช้ดินขาวจากภาคกลางและภาคเหนือ โรงงานผลิตกระเบื้องยิบซัมใช้แร่ยิบซัมจากภาคต่าง ๆ ของประเทศ โรงงานถลุงและหลอมเหล็กก็ใช้

สินแร่เหล็กในภาคกลาง ส่วนสินแร่ที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงคือ ถ่านลิกไนท์ในภาคเหนือและภาคใต้ได้มีการนำมาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าและปัมปิยาสูบ

เหมืองแร่ดีบุกในภาคใต้ของประเทศ

สินแร่บางชนิดก่อนจะนำไปใช้ประโยชน์ต้องมีการถลุงเพื่อปรับปรุงคุณภาพให้สูงขึ้น ปัจจุบันเรามีโรงงานถลุงแร่ดีบุกแต่เพียงชนิดเดียวเท่านั้น ในระยะข้างหน้าจะมีการจัดตั้งโรงงานถลุงสังกะสีขึ้นในภาคเหนืออีกด้วย

สินแร่ในทะเลที่สำคัญที่ได้เจอะพบแล้วและมีปริมาณสำรองจำนวนมากที่สามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย รัฐบาลได้ลงทุนวางท่อเพื่อนำก๊าซมาใช้ในการปี พ.ศ. 2524 ประโยชน์จากการใช้ก๊าซธรรมชาติมีอยู่มากมาย คือ สามารถนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงแทนน้ำมันเตา หรือเมื่อนำมาแยกแล้วใช้เป็นก๊าซหุงต้ม ผลิตปุ๋ยเคมี ผลิตสินค้าพลาสติกต่างๆ ได้ ปริมาณสำรองแน่นอนที่นำมาใช้ได้ มีอยู่ไม่ต่ำกว่า 15 ล้านล้านลูกบาศก์ฟุต จะมีพอใช้ไม่น้อยกว่า 20-30 ปี

สินแร่สำคัญบนบกที่ได้มีการสำรวจพบแล้วมีหลายชนิด แร่โปแตชและเกลือหินมีอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แร่โปแตชเป็นวัตถุดิบสำคัญของอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี เกลือหินนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์โซดาแอชเพื่ออุตสาหกรรมแก้วและกระดาษ นอกจากนี้ได้มีการสำรวจพบหินน้ำมันในภาคเหนือที่จังหวัดตากและแหล่งน้ำมันดิบที่ลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชรอีกด้วย

ทรัพยากรในดิน สินในน้ำ ของเมืองไทยยังมีอยู่อีกมาก อนาคตของชาติขึ้นอยู่กับความรู้จักหามาใช้และสงวนไว้ใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

โฉมหน้าที่แสดงถึงความสุขสงบของประเทศเรา

สยาม ดินแดนแห่งรอยยิ้ม

กิจการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสาขาหนึ่งที่ค่อนข้างจะใหม่ เมื่อเทียบกับเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมอื่น ๆ ประเทศไทยนับเป็นประเทศแรก ๆ ในทวีปเอเชียที่เห็นความสำคัญในกิจการด้านนี้ โดยได้จัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ขึ้นในปี พ.ศ. 2503 และสนับสนุนให้มีกิจการนำเที่ยวและการสร้างที่พักที่ทันสมัยเพิ่มขึ้นเป็นระยะ ๆ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น และทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งสามารถทำรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนสูงมากในปัจจุบัน ในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2524 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวถึง 2,015 ล้านคน สามารถนำเงินตราเข้าประเทศถึง 21,455 ล้านบาท เมื่อเทียบกับสินค้าออกที่สำคัญ ๆ แล้ว เป็นลำดับที่ 2 รองจากข้าว แม้การท่องเที่ยวภายในประเทศเอง คนไทยก็มีความนิยมในการเดินทางไปพักผ่อนหย่อนใจและทัศนศึกษายังสถานที่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น นับเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของภาคต่าง ๆ และทำให้ประชาชนคนไทยทุกภาคได้มีโอกาสเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น

กิจการท่องเที่ยวยังช่วยให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจอื่น ๆ อีกหลายประเภท เป็นต้นว่า ธุรกิจการขนส่ง บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจด้านอาหาร การผลิตสินค้าและของที่ระลึก ซึ่งนอกจากจะทำรายได้ให้แก่ผู้ดำเนินธุรกิจนั้น ๆ แล้ว ยังก่อให้เกิดการจ้างแรงงานเป็นจำนวนมากอีกด้วย

ประเทศไทยค่อนข้างจะได้เปรียบประเทศอื่น ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะเรามีทรัพยากรในเรื่องนี้อย่างสมบูรณ์ เรามีภูมิประเทศอันสวยงามทั่วทุกภาค มีโบราณวัตถุสถานทางประวัติศาสตร์อันสวยงามและมีคุณค่ายาวนานนับพันปี ประชาชนคนไทยมีความเป็นมิตร มีนิสัยโอบอ้อมอารีและยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมอันสูงส่งและประเพณีอันดีงาม ประชาชนได้จัดงานเทศกาลเฉลิมฉลองอยู่เป็นเนืองนิจ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วไม่ต้องสร้างขึ้น

ตลาดน้ำคลองดำเนินสะดวก ราชบุรี
ชีวิตความเป็นอยู่อย่างไทย
ที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีค่ายิ่ง

พระบรมมหาราชวัง

เขื่อนภูมิพล

เขื่อนเป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้า ที่ส่งผลมาสู่ด้านการเกษตรกรรมของอาณาบริเวณนั้น

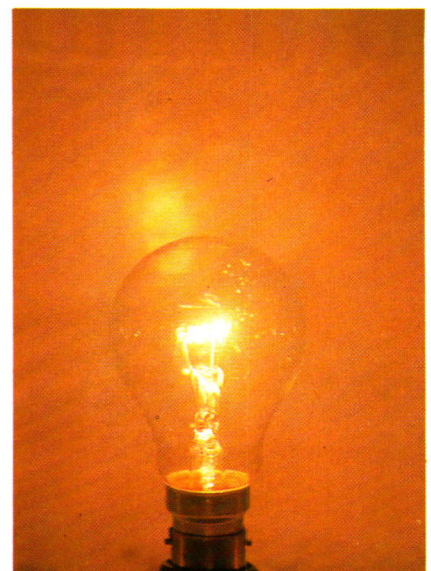
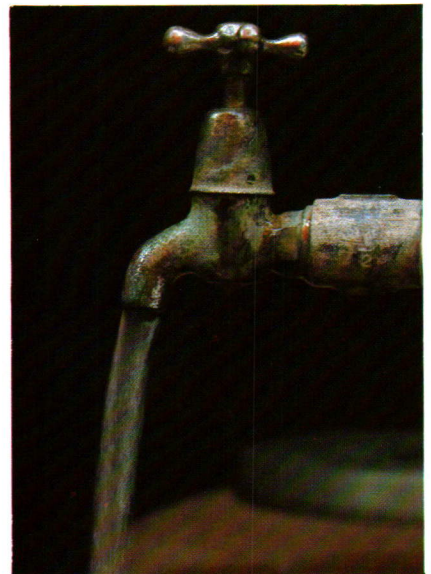
ไฟฟ้าเป็นพลังงานที่ใช้กันมากที่สุดประเภทหนึ่งในการพัฒนาประเทศ เพราะนอกจากจะให้แสงสว่างและความสะดวกสบายในครัวเรือนแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตในกิจการต่าง ๆ อีกด้วย ไฟฟ้าผลิตได้จากพลังงานหลายรูปแบบ เป็นต้นว่าผลิตจากน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ จากแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ถ่านหิน แร่ยูเรเนียมในรูปพลังงานปรมาณู จากเศษวัสดุต่าง ๆ ทางการเกษตร จากพลังงานลม พลังงานแสงแดด และที่สำคัญคือจาก พลังน้ำ

ประเทศไทยเริ่มผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำอย่างจริงจังในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากเรามีภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย มีแม่น้ำสำคัญ ๆ หลายสายที่สามารถสร้างเขื่อนกั้นน้ำ แล้วติดตั้งกังหันน้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าได้ การผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำมีต้นทุนต่ำ ไม่ต้องเสียเงินตราต่างประเทศซื้อหาวัตถุดิบมาใช้ และยังสามารถใช้ประโยชน์ของเขื่อนเพื่อการชลประทาน การประมง และเป็นที่ยอดเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจได้อีกด้วย เรียกว่าเป็นเขื่อนเอนกประสงค์ เขื่อนและอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก เขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ เขื่อนอุบลรัตน์ที่จังหวัดขอนแก่น เขื่อนสิรินธรที่จังหวัดอุบลราชธานี เขื่อนจุฬาภรณ์ที่จังหวัดชัยภูมิ เขื่อนศรีนครินทร์ที่จังหวัดกาญจนบุรี และเขื่อนบางลางที่จังหวัดยะลา นอกจากนี้ยังมีเขื่อนชลประทานขนาดใหญ่ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ เขื่อนวชิราลงกรณ์ จังหวัดกาญจนบุรี เขื่อนนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น และยังมีเขื่อนที่กำลังอยู่ในระหว่างก่อสร้างอีกหลายแห่ง เช่น เขื่อนเขาแหลมจังหวัดกาญจนบุรี

ความต้องการใช้ไฟฟ้าในบ้านเราเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ถึงแม้ว่าทางรัฐบาลได้ลงทุนสร้างเขื่อนผลิตพลังงานไฟฟ้าไปเป็นจำนวนมากก็ยังไม่ทันกับความต้องการ รัฐบาลจึงต้องสร้างโรงไฟฟ้าโดยใช้น้ำมันเตาเป็นเชื้อเพลิง รวมทั้งสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน สำหรับพื้นที่ที่มีถ่านหินลิกไนต์มากพอ เช่น ที่จังหวัดกระบี่ และลำปาง แต่การผลิตไฟฟ้าในปัจจุบันยังต้องพึ่งการสั่งซื้อน้ำมันจากต่างประเทศเข้ามาใช้เป็นส่วนใหญ่ ความจำเป็นในการหาแหล่งพลังงานต่าง ๆ ภายในประเทศมาใช้ทดแทนน้ำมันที่ต้องซื้อจากต่างประเทศ จึงเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน ซึ่งไทยเราก็คงคิดที่ค้นพบก๊าซธรรมชาติจำนวนมากในอ่าวไทย ก๊าซธรรมชาติดังกล่าวได้เริ่มนำขึ้นมาใช้ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2524 ทำให้สามารถลดปริมาณน้ำมันเตาที่ใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าลงไปได้ส่วนหนึ่ง และเมื่อเร็ว ๆ นี้ยังสำรวจพบน้ำมันดิบที่อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชรอีกด้วย

การค้นพบก๊าซธรรมชาติและน้ำมันครั้งนี้ จึงเป็นหลักประกันได้ว่า อย่างน้อยที่สุด ประเทศไทยจะมีแหล่งพลังงานภายในประเทศเป็นของตนเองที่จะใช้ได้อย่างน้อยในระยะ 20 - 30 ปีข้างหน้า อย่างไรก็ตาม การค้นพบแหล่งพลังงานอื่น ๆ เพิ่มเติม การรู้จักใช้พลังงานอย่างประหยัดและอย่างมีประสิทธิภาพให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ จะทำให้ประเทศไทยมีพลังงานที่จะทำให้น้ำไหล - ไฟสว่างตลอดไป

น้ำไหล - ไฟสว่าง

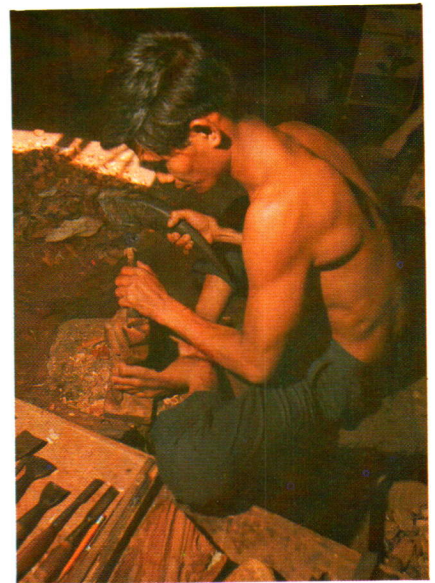
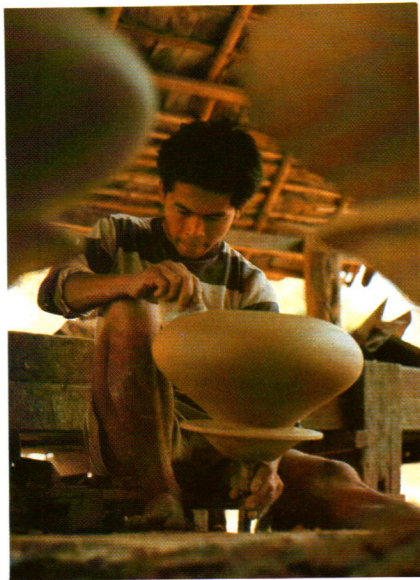
ทางดี

รัฐได้ลงทุนสร้างถนนหนทางทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนได้เดินทางไปมาหาสู่และติดต่อธุรกิจกันได้โดยสะดวก ถนนที่สร้างมีทั้งถนนที่เป็นทางหลวงสายใหญ่ซึ่งเรียกว่าทางหลวงแผ่นดิน ถนนที่เชื่อมระหว่างอำเภอกับจังหวัดเรียกว่า ทางหลวงจังหวัด และถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้านเรียกว่า ทางหลวงท้องถิ่น และทางหลวงชนบท ระยะทางทั้งหมดที่ก่อสร้างจนถึงปี พ.ศ. 2524 มีความยาวรวม 104,000 กิโลเมตร ซึ่งแบ่งเป็นทางหลวงแผ่นดิน 14,000 กิโลเมตร ทางหลวงจังหวัด 30,000 กิโลเมตร ทางหลวงท้องถิ่นและทางหลวงชนบทยาว 60,000 กิโลเมตร การขยายเส้นทางให้เพิ่มขึ้นนอกจากจะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เดินทางแล้ว ยังช่วยให้การค้าขายเกิดความคล่องตัวยิ่งขึ้น กล่าวคือ เกษตรกรสามารถนำพืชผลส่งออกไปขายในตลาด ก่อให้เกิดรายได้และช่วยให้เกษตรกรมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

นอกจากการคมนาคมทางบกแล้ว รัฐยังได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาคมนาคมทางน้ำและทางอากาศ โดยรัฐจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อใช้ปรับปรุงร่องน้ำทางเดินเรือภายในประเทศ รวมทั้งการปรับปรุงร่องน้ำทางเดินเรือระหว่างประเทศด้วย โดยได้มีการปรับปรุงท่าเรือน้ำลึกที่สัดหีบ และมีนโยบายที่จะสร้างท่าเรือน้ำลึกที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรีเพิ่มขึ้นด้วย ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นท่าเรือพาณิชย์เป็นการแบ่งเบาภาระของท่าเรือคลองเตย ซึ่งเป็นท่าเรือพาณิชย์แต่เพียงแห่งเดียวในปัจจุบันนี้ สำหรับทางภาคใต้จะก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกขึ้นที่จังหวัดสงขลาและภูเก็ต ด้านการคมนาคมทางอากาศ รัฐได้ให้การสนับสนุนจัดตั้งบริษัทการบินไทยในรูปรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้เป็นสายการบินแห่งชาติ ให้การบริการแก่ผู้โดยสารและการขนส่งสินค้า เป็นการช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศอีกทางหนึ่ง และได้จัดตั้งบริษัทเดินอากาศไทยเพื่อให้รับผิดชอบการบินภายในประเทศ

ในระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา กิจการสื่อสารในประเทศไทยได้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอันมาก การขยายตัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศ มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความต้องการในด้านการบริการสื่อสารประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กิจการสื่อสารที่รัฐให้ความสำคัญได้แก่ การไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ และโทรพิมพ์ เพื่อช่วยให้ประชาชนที่อยู่ในท้องที่ห่างไกลสามารถติดต่อส่งข่าวคราวถึงกันได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ในปัจจุบันการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ โดยใช้ดาวเทียมสื่อสารของประเทศไทยนับได้ว่ามีความเจริญก้าวหน้าประเทศหนึ่งในทวีปเอเชีย การติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ จะมีส่วนช่วยเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เจริญขึ้นทัดเทียมประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลายได้

คนทุกคนเมื่อมีอายุถึงวัยทำงาน ก็จะต้องทำงานเพื่อเลี้ยงชีพและเลี้ยงครอบครัว บางคนเป็นแพทย์ เป็นทนายความ เป็นชาวนา ชาวไร่ ชาวประมง นักธุรกิจ หรือข้าราชการ เป็นต้น ไม่ว่าจะทำประกอบอาชีพอะไร เราต้องถือว่างานทุกอย่างมีเกียรติเท่าเทียมกัน คนเราจะมัวเลือกงานหรือเกี่ยงงานอยู่ไม่ได้ ไม่ว่างานอะไร เมื่อทำแล้วจะต้องทำให้ดีที่สุด เมื่อทุกคนทำงานขยันขันแข็งในการงาน ประเทศก็จะเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจทัดเทียมประเทศอื่น ๆ

มีงานทำ

อย่างไรก็ตามจะมีคนอยู่จำนวนหนึ่งที่ไม่มียานทำ ทั้ง ๆ ที่เขาสมัครใจที่จะทำงาน ทั้งนี้ เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะป็นหน่วยราชการหรือเอกชนมีตำแหน่งให้ไม่พอ และเศรษฐกิจขยายตัวไม่ทันที่จะรองรับคนเข้าทำงาน ในบางปีจึงมีคนว่างงานอยู่จำนวนมากนับล้านคน แต่บางปีก็น้อย โดยเฉพาะในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจของโลกตกต่ำ จะมีคนว่างงานเพิ่มขึ้นกว่าปรกติ เมื่อมีคนว่างงานเกิดขึ้น ก็เป็นภาระที่ครอบครัวหรือรัฐบาลจะต้องเลี้ยงดู เพราะทุกคนต้องกินต้องใช้ จึงเป็นปัญหาใหญ่อย่างหนึ่งของประเทศที่จะต้องหาทางแก้ไขปัญหาค้นว่างงาน เพราะจะมีผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจอย่างมาก

คนทุกคนจะมีโอกาสทำงานไม่เท่าเทียมกัน คนที่มีการศึกษาน้อย ไร้ฝีมือขาดประสบการณ์และเกียจคร้าน จะมีโอกาสได้งานทำน้อยกว่าคนที่มีความรู้ ขยันและมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ดังนั้น ประเทศใดที่มีพลเมืองมีคุณภาพดีเยี่ยมจะได้เปรียบประเทศที่มีพลเมืองคุณภาพด้อยกว่า

คนไทยนั้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรซึ่งจะทำงานตามฤดูกาล และมักจะมีเวลาว่างอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง บางคนก็จะเดินทางเข้ามาทำงานในเมือง เป็นลูกจ้าง เป็นกรรมกรหรือคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรือในกรณีที่มีปัญหาไม่มีที่ทำกินในท้องถิ่นของตนก็จะมีผู้ดิ้นรนเข้ามาหางานทำในเมืองมากขึ้น คนงานเหล่านี้มักเป็นคนงานประเภทไร้ฝีมือหรือกึ่งมีฝีมือ เมื่อการจ้างงานในประเทศเพิ่มขึ้นไม่เพียงพอกับความต้องการ คนงานเหล่านี้ก็จะหาทางติดต่อไปทำงานในต่างประเทศ เช่นเดียวกับคนที่ไม่มีฝีมือบางอาชีพ ที่หวังความก้าวหน้าและคาดหวังว่าจะได้เงินค่าจ้างมากกว่าการทำงานอยู่ในเมืองไทย ในแต่ละปีจึงมีคนไทยจำนวนหนึ่งออกไปทำงานอยู่ในต่างประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และประเทศในแถบตะวันออกกลาง เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2524 คนงานไทยไปทำงานในต่างประเทศ โดยทำสัญญาเฉพาะที่ผ่านกรมแรงงานจำนวน 26,751 คน (ไม่รวมสหรัฐอเมริกา) ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รายงานว่าคนไทยเหล่านี้ได้ส่งเงินกลับบ้านในปี พ.ศ. 2524 เป็นเงินจำนวน 9,078.3 ล้านบาท

การค้าระหว่างประเทศ

เมืองไทยเริ่มค้าขายกับต่างประเทศมาเป็นเวลานานแล้ว ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงปัจจุบัน สินค้าขาออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรกรรมและเหมืองแร่ที่ประเทศเราผลิตเหลือกินเหลือใช้ ส่วนสินค้าขาเข้าเป็นสินค้าที่ประเทศไทยยังผลิตไม่ได้

ในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมา การค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยได้ขยายตัวออกไปมากหลายเท่าตัว แต่เดิมนั้นสินค้าขาออกที่รู้จักกันมานานปีมีไม่กี่ชนิด คือ ข้าว ไม้สัก ดีบุก เมื่อการเกษตรและอุตสาหกรรมได้ขยายตัวมากขึ้น สินค้าขาออกก็ได้ขยายตัวมากขึ้น ไม่ต้องพึ่งสินค้าเพียงบางชนิดอย่างแต่ก่อน ปัจจุบันสินค้าออกสำคัญทางเกษตรกรรมได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ ไม้สัก ไม้ยาง ไม้ดอกกล้วยไม้ และผลไม้ สินค้าเกษตรกรรมส่งออก คิดเป็นมูลค่าราวร้อยละ 60 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมด สำหรับสินค้าอุตสาหกรรมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาได้ขยายตัวอย่างมาก สินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญได้แก่สิ่งทอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป แผงวงจรไฟฟ้า อาหารกระป๋องและผลไม้กระป๋อง น้ำตาล และผลิตภัณฑ์พลาสติก

สินค้าขาเข้าของประเทศไทยได้ขยายตัวสูงขึ้นมาก สินค้าที่ส่งเข้าเป็นประเภทที่ยังผลิตในประเทศไม่ได้ ที่สำคัญคือ น้ำมันเชื้อเพลิง เคมีภัณฑ์ เหล็ก ชิ้นส่วนรถยนต์ เครื่องจักรและเครื่องกล ปุ๋ยเคมีและเยื่อกระดาษ

การค้าระหว่างประเทศของเรามีประเทศคู่ค้าอยู่ทั่วโลกถึง 100 กว่าประเทศ แต่ประเทศคู่ค้าที่สำคัญมีอยู่ราว 10 ประเทศเท่านั้น ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุด คือค้าขายกับประเทศไทยซึ่งทั้งซื้อและขายสินค้าเกือบ 1 ใน 4 รองลงไปเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา คือราวร้อยละ 15 สิงคโปร์ราวร้อยละ 8 เยอรมันตะวันตกราวร้อยละ 5 นอกจากนั้นได้แก่ อังกฤษ ฮองกง และอื่น ๆ

การที่ประเทศไทยส่งสินค้าเข้ามากกว่าส่งสินค้าออกทำให้เราต้องขาดดุลการค้า การขาดดุลการค้าเป็นสาเหตุที่ทำให้เงินตราต้องไหลออกนอกประเทศสำหรับประเทศต่าง ๆ ที่เริ่มพัฒนา การขาดดุลการค้ามักเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอเพราะต้องส่งสินค้าประเภทเครื่องจักร เครื่องยนต์มาใช้ สินค้าเหล่านี้นำมาลงทุนให้เกิดดอกออกผล แต่เป็นสินค้าประเภทที่มีราคาแพง สินค้าที่เราส่งออกไปขายต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นสินค้าด้านการเกษตร ซึ่งมีราคาถูกและราคาลงไม่ถอยแน่นอน ดังนั้น ในระยะ 6-7 ปีที่ผ่านมา การขาดดุลการค้าได้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันเราขาดดุลการค้าถึงเกือบ 60,000 ล้านบาทต่อปี ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่ต้องซื้อจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การที่ประเทศต้องขาดดุลการค้าเป็นจำนวนมากและติดต่อกันหลาย ๆ ปีเช่นนี้ย่อมไม่เป็นผลดีแก่เศรษฐกิจของเรา ค่าของเงินบาทของเราก็จะไม่เป็นที่เชื่อถือของนานาประเทศ จึงเป็นภาระหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะต้องช่วยกันประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย หันมานิยมไทยพยายามใช้สินค้าไทยที่ผลิตขึ้นได้เองในประเทศ เพื่อจะได้มีเงินเหลือพอที่จะสั่งซื้อสินค้าที่เราผลิตเองไม่ได้ เฉพาะที่จำเป็นจริง ๆ และพร้อม ๆ กันนั้นก็พยายามเสาะหาตลาดและผลิตสินค้าให้มีคุณภาพดี เพื่อให้สามารถส่งไปขายแข่งขันกับต่างประเทศได้

ข้าวเป็นสินค้าส่งออกที่รู้จักกันมานานปี

อัญมณีที่ทำเงินเข้าประเทศราวปีละ 3,700 ล้านบาท

การขนส่งสินค้าเข้าและสินค้าออกของประเทศโดยทางเรือ

การเงินและการธนาคาร

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีระบบการเงินที่มั่นคงที่สุดประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย เนื่องจากเรามีกฎหมายที่ควบคุมอย่างรัดกุม ระบบการเงินและการธนาคารได้ขยายตัวตามความเจริญในทางเศรษฐกิจ ระบบการเงินของประเทศประกอบด้วยสถาบันการเงิน 2 ส่วน ในส่วนแรกคือสถาบันการเงินของภาครัฐบาล และอีกส่วนหนึ่งคือสถาบันการเงินภาคเอกชน

สถาบันการเงินภาครัฐบาลที่สำคัญที่สุดคือ ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือที่เรียกกันว่าธนาคารชาติ หน้าที่หลักของธนาคารแห่งประเทศไทย คือพิมพ์ธนบัตร ควบคุมปริมาณเงินที่หมุนเวียนในประเทศ และควบคุมสถาบันการเงินของภาคเอกชน เป็นต้นว่า ธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนต่าง ๆ เป็นต้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2485 มีกฎหมายควบคุมการดำเนินงานโดยเฉพาะ ธนบัตรที่ธนาคารแห่งประเทศไทยพิมพ์ขึ้นจะพิมพ์จำนวนมากน้อยเท่าไรตามใจชอบไม่ได้ ธนบัตรทุก ๆ ใบที่พิมพ์ขึ้นจะต้องมีทุนสำรองเงินตราหนุนหลังตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ประเทศชาติจะมีทุนสำรองเงินตราได้มากน้อยเพียงใดก็ต่อเมื่อหาเงินเข้าประเทศได้มาก ๆ และเสียเงินตราออกไปน้อยกว่าที่หาเข้ามาได้

นอกจากธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว ภาครัฐบาลยังมีสถาบันการเงินที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง คือ ธนาคารออมสิน ธนาคารออมสินทำหน้าที่รับฝากเงินจากประชาชนโดยทั่วไป

สถาบันการเงินของภาคเอกชนมีหลายประเภทที่สำคัญได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทประกันชีวิต ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่ใหญ่และมั่นคงที่สุด ธนาคารพาณิชย์มีทั้งสิ้น 16 ธนาคาร มีสาขา ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีสาขาในต่างประเทศอีกบางประเทศด้วย ธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่รับฝากเงินจากประชาชนโดยทั่วไป และให้กู้ยืมแก่

ประชาชน ธุรกิจการค้า การลงทุนทุก ๆ สาขาอาชีพ นอกจากบริการรับฝากเงิน และให้กู้ยืมแล้ว ธนาคารพาณิชย์ยังมีบริการด้านอื่น ๆ อีก เช่น การให้บริการ แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การออกหนังสือค้ำประกัน การรับถอนเงินและ ฝากเงินโดยเช็ค เป็นต้น

สถาบันการเงินภาคเอกชนที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ บริษัทเงินทุน หรือที่รู้จักกันในชื่อว่าบริษัททรัสต์ สถาบันการเงินแบบนี้ทำธุรกิจคล้ายกับธนาคาร พาณิชย์คือ รับฝากเงินจากประชาชนและให้กู้ยืมแก่ประชาชน แต่แตกต่างกับ ธนาคารพาณิชย์คือ ธนาคารรับฝากเงินแล้วให้ผู้เงินฝากถอนเงินที่ฝากไว้ได้ และธนาคารพาณิชย์ทำธุรกิจแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศได้ ส่วนบริษัทเงินทุน ทำไม่ได้

ยังมีสถาบันการเงินประเภทพิเศษทำหน้าที่เฉพาะเรื่องทั้งที่เป็นของรัฐบาล และของเอกชน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคาร อากาศสงเคราะห์ สถาบันทั้งสองแห่งนี้เป็นของรัฐบาล ส่วนของเอกชนคือ บริษัท เครดิตฟองซิเอร์ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อดำเนินธุรกิจให้กู้ยืมเรื่องที่ดินและที่อยู่อาศัย บริษัท เงินทุนเพื่อการอุตสาหกรรม บริษัทประกันชีวิตประกันภัย และโรงรับจำนำหรือ ที่เรียกกันว่า “สถานธนาณเคราะห์”

สถาบันการเงินที่กล่าวถึงข้างต้นนี้เมื่อรวมกันเข้าเรียกว่าเป็นระบบสถาบัน การเงินของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันประชาชนมีเงินฝากในสถาบันการเงินต่าง ๆ รวมกัน 220,000 ล้านบาท และสถาบันการเงินได้ให้กู้ยืมไปลงทุนต่าง ๆ รวมกัน 230,000 ล้านบาท นับได้ว่าสถาบันการเงินเป็นเสมือนคนกลางที่รับเงินจากผู้ที่มี เงินออมนำไปให้ผู้ที่ต้องการเงินทุนนำไปลงทุนผลิตสินค้าทั้งขายภายในประเทศ และส่งไปขายต่างประเทศทำให้มีคนมีงานทำ การระดมเงินออมจึงมีประโยชน์ ต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก

เงินตราของไทยซึ่งใช้แลกเปลี่ยนได้ตามกฎหมาย

การใช้จ่ายเงินของรัฐบาลซึ่งมีการจัดสรรงบประมาณ
ไปในแต่ละด้านของประเทศ

การคลัง

การคลังหมายถึงการรับจ่ายเงินของรัฐบาล รัฐบาลเปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ จึงมีรายรับและรายจ่ายมากกว่าบุคคลหรือบริษัทห้างร้านต่าง ๆ การที่รัฐบาลเป็นครอบครัวใหญ่มีสมาชิกอยู่มาก การรับหรือจ่ายของรัฐบาลจึงต้องตราเป็นกฎหมาย และออกเป็นระเบียบให้ทุกคนมีสิทธิมีเสียงรับรองและปฏิบัติตามอย่างเปิดเผย การคลังของรัฐบาลแบ่งออกเป็น 2 ภาคใหญ่ ๆ คือ ภาครายจ่าย และภาครายรับ และแตกต่างกับการเงินของบุคคลหรือธุรกิจทั่ว ๆ ไป คือรัฐบาลมีอำนาจตามกฎหมายที่จะเรียกเก็บภาษีอากร หรือค่าธรรมเนียมต่าง ๆ จากประชาชนได้ ดังนั้นในแต่ละปีไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลใดก็ตาม การใช้จ่ายของรัฐบาลหรือรายรับของรัฐบาลจึงต้องตราเป็นกฎหมาย เรียกว่า พระราชบัญญัติงบประมาณแผ่นดินประจำปี เสนอให้รัฐสภาพิจารณารับรองให้ใช้เป็นกฎหมายได้

รายจ่ายหรืองบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลนั้น ได้นำไปใช้จ่ายสำหรับส่วนราชการต่าง ๆ ทุกกระทรวง ทบวงกรม ซึ่งมีทั้งค่าเงินเดือน ค่าจ้าง วัสดุ วัสดุสิ้นเปลือง ค่าลงทุนที่ดินสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในแต่ละปีก่อนที่จะจ่ายเงินรัฐบาลจะต้องแถลงให้สภาทราบว่าจะนำเงินไปใช้จ่ายในแต่ละด้านอย่างไร เช่น การป้องกันประเทศ รักษาความสงบภายในประเทศ การศึกษา สาธารณสุข เศรษฐกิจ หรือการช่วยให้คนทำมาหากินทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมเท่าไร มีโครงการลงทุนด้านต่าง ๆ อะไรบ้าง รวมทั้งการบริหารอื่น ๆ และการชำระหนี้ด้วย

ส่วนรายรับของรัฐบาลแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือรายได้และเงินกู้ รายได้จากภาษีอากรเป็นรายได้ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 70 ของรายรับทั้งหมด รายได้อีกประมาณร้อยละ 12 ของรายรับทั้งหมดนั้นได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมและค่าบริการ

ปีงบประมาณ 2525

รายได้จากผลกำไรขององค์กรของรัฐต่าง ๆ และรายได้อื่น ๆ เช่น ค่าปรับต่าง ๆ รวมทั้งรายได้จากการผลิตเหรียญกษาปณ์ เป็นต้น

ทั้งหมดนี้เป็นรายได้ของรัฐบาลไทย และถ้ารวมเงินกู้ภายในประเทศ และจากต่างประเทศ เช่น กู้จากธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน และ ธนาคารพาณิชย์รวมทั้งสถาบันการเงินทั้งในและต่างประเทศแล้ว ก็จะเป็นยอด รายรับของรัฐบาล

ตลอดเวลา 20 ปีที่ผ่านมา รายได้ของรัฐบาลเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด โดยในปี 2522 มียอดรายรับเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2510 ถึง 6 เท่าตัว แต่ในขณะเดียวกันรายจ่ายของรัฐบาลก็เพิ่มขึ้นอย่างมากถึง 6.2 เท่าตัว แสดงว่ารายจ่ายเพิ่มขึ้นมากกว่ารายได้ทำให้งบประมาณขาดดุลมาโดยตลอด การที่รัฐบาลมีรายจ่ายมากกว่ารายรับเป็นลักษณะของประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย มิใช่แต่เฉพาะประเทศไทย เพราะประเทศต้องการพัฒนาในทุก ๆ ด้านจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากอย่างเช่นงบประมาณรายจ่ายของประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2525 ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านการป้องกันประเทศ มากที่สุดประมาณร้อยละ 60 ของรายจ่ายทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนคนไทยมีความสงบสุข มีการศึกษา มีงานทำ และมีความกินดีอยู่ดีในที่สุด ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน ที่เปรียบเสมือนสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวใหญ่ที่จะต้องช่วยกันหารายได้โดยการทำงานด้วยความขยันขันแข็ง และเสียภาษีให้แก่รัฐบาลอย่างครบถ้วนเพื่อให้รัฐบาลซึ่งเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวจะได้มีรายได้ไปจัดสรรเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ทำนุบำรุงบ้านเมืองและอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกคือ ประชาชนทุกคนนั่นเอง

บริการทางด้านการดูแลสุขภาพที่จัดดำเนินการเพื่อประชาชน
เช่น รถยนต์โดยสารประจำทาง
เครื่องบินโดยสาร โรงพยาบาล เป็นต้น

โรงพยาบาลศิริราช ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา

ในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของคนเรานั้น เราต้องใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก บางอย่างก็เป็นสิ่งจำเป็นในการครองชีพและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับสิ่งที่จำเป็นในชีวิตนั้น ถ้าพิจารณาในแง่ส่วนบุคคลแล้วก็จะได้แก่สิ่งที่เราเรียกว่า “ปัจจัยสี่” คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค อย่างไรก็ตาม เมื่อคนเรายู่ร่วมกันมากขึ้นเป็นหมู่เป็นเหล่า เป็นสังคมหรือเป็นประเทศ สังคมส่วนรวมก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้บริการต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย นอกเหนือจากสิ่งที่ปัจจัยสี่ที่ทุกคนต้องการ เพื่อสังคมนั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความปลอดภัย มั่นคง เจริญก้าวหน้าและมีความสุขตามสมควร สำหรับบริการที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมส่วนรวมนั้นเราเรียกว่า “บริการสาธารณะ” โดยทั่วไปจะได้แก่ การป้องกันประเทศ การรักษาความสงบภายใน การจัดระเบียบของสังคม การศึกษา การสาธารณสุข การขนส่ง และบริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการอื่น ๆ และโดยทั่วไปแล้วรัฐบาลมักจะเป็นผู้จัดสรรในเรื่องที่เกี่ยวกับบริการสาธารณะเหล่านี้

บริการสาธารณะ

อย่างไรก็ตาม การจัดบริการสาธารณะนั้น แม้จะเป็นความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องจัดให้มีขึ้นเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวมก็ตาม แต่ก็เป็นการะหนักของรัฐบาล ในบางครั้งจึงจำเป็นที่จะต้องให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมและแบ่งเบาภาระของรัฐบาลด้วย บริการสาธารณะประเภทใดที่มีความสำคัญอย่างมากประชาชนทุกคนควรจะได้รับบริการเหล่านั้นอย่างทั่วถึงและเสมอภาคกัน การผลิตบริการสาธารณะเหล่านั้นจึงตกเป็นหน้าที่ของรัฐบาล โดยที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งการจัดบริการบางอย่างโดยไม่คิดมูลค่า เช่น บริการการศึกษาภาคบังคับหรืออาจจะเอากำไรแต่น้อยหรือยอมขาดทุนในบางครั้งเช่น บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข เป็นต้น แต่สำหรับบริการสาธารณะบางอย่างที่ไม่สำคัญมากนักสามารถทำการซื้อขายกันได้ ใครใช้มากก็ต้องจ่ายเงินมากหรือใครมีเงินมากก็มีโอกาสได้ใช้บริการมาก ก็ควรมอบให้เอกชนรับไปดำเนินการ ในกรณีที่เอกชนตั้งราคาบริการสาธารณะแพง และผู้ที่ไม่มีเงินซื้อบริการก็จะได้ไม่ใช้ ซึ่งทำให้ทุกคนไม่มีโอกาสได้ใช้บริการอย่างทั่วถึง รัฐบาลจำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการควบคุมคุณภาพและราคาค่าบริการที่จะขายให้แก่ประชาชน โดยในบางครั้งรัฐบาลอาจให้เงินช่วยเหลือแก่เอกชนผู้ผลิตเหล่านั้นด้วย

ภารกิจในการจัดบริการสาธารณะนั้น เป็นหน้าที่ของรัฐที่จัดขึ้นเพื่อประชาชนโดยตรง ทั้งนี้ โดยอาศัยรายได้จากภาษีอากรที่ประชาชนเป็นผู้จ่ายให้แก่รัฐ ตามความเป็นจริงแล้ว ประชาชนนั่นเองเป็นเจ้าของบริการสาธารณะเหล่านี้ และรัฐเป็นเพียงแต่ผู้จัดการ ให้ดำเนินการตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น ดังนั้น เราทุกคนควรถือเป็นหน้าที่ในการเสียภาษีอย่างถูกต้อง ให้ความช่วยเหลือ ความร่วมมือ เสียสละประโยชน์ส่วนตน และดูแลรักษาบริการสาธารณะอันเป็นผลประโยชน์ส่วนรวม

นักเรียนเข้าชมพระที่นั่งต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง เป็นการทัศนศึกษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

นักเรียนที่อำเภอสนักำแพงเตรียมรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ซึ่งเสด็จ ทอดพระเนตรโครงการสหกรณ์ที่สนักำแพง จ.เชียงใหม่

การศึกษา

เราศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษา คือ การเรียนรู้ คนเราเกิดมาไม่ว่าจะอยู่ในที่ใด ก็จะต้องเรียนรู้ เพื่อให้มีชีวิตอยู่ต่อไปได้

เด็กทารกจะรู้จักกลืน ยืน เดิน และในที่สุดก็วิ่งได้ รู้จักวิธีรับประทาน อาหาร ดื่มน้ำจากถ้วย สวมเสื้อผ้าเอง ฟังคนอื่นพูดเข้าใจ และพูดให้คนอื่นเข้าใจ เป็นต้น

ต่อมาเด็กจะหัดอ่านและเขียน หัดคิดเลข รู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเองและเรื่องรอบ ๆ ตัว ทั้งจากครูและพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ รู้จักเล่นตั้งแต่ หมาเก็บบ ลิงจับหลัก อีตัก และอื่น ๆ จากเพื่อน ๆ พอโตขึ้นก็จะเรียนรู้อาชีพหรือการทำมาหากิน บางคนก็เรียนรู้จากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์หรือหนังสือต่าง ๆ บางคนก็ไปเข้าเรียนในโรงเรียน บางคนก็อาจไปฝึกงานตามสถานที่ต่าง ๆ แม้เป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้สูงอายุแล้ว ก็ยังเรียนรู้ต่อไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง

ดังนั้น ถ้าจะรู้เรื่องให้ทันสมัยทันคนที่ต้องศึกษาด้วยตัวเองจากสิ่งแวดล้อมไปได้เรื่อย ๆ ไม่จำเป็นต้องคอยจนมีครูมายืนหน้าชั้นเรียนแล้วจึงจะเรียนรู้ เราเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ขอแต่ให้มีความใฝ่รู้เท่านั้น

เราควรรู้อะไรในชีวิต

ความรู้พื้นฐานเป็นเรื่องจำเป็นที่เยาวชนทุกคนพึงมี ความรู้พื้นฐานน่าจะประกอบด้วยสาระดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตัวเอง ด้านร่างกาย ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาร่างกายให้มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง รู้จักว่าอาหารอะไรมีหรือไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย รู้จักดูแลร่างกายให้สะอาด บริโภคอาหารที่สะอาด รู้จักรักษาฟัน หู ตา จมูกและปาก มีการออกกำลังกายเพื่อให้แข็งแรง รู้จักป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ และป้องกันไม่ให้ป่วยไข้ นอกจากนั้นยังควรทราบว่ เมื่อเจ็บป่วยแล้วควรรับประทานหรือไม่ควรรับประทานยาอะไร หรือควรรับประทานยาที่แพทย์สั่งเพื่อความปลอดภัยของตัวเอง

2. ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เราทุกคนต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมซึ่งมีทั้งสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติ วัตถุและเทคโนโลยี และคนอื่น ๆ ในสังคม ธรรมชาติมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของเราไม่แพ้เรื่องอื่น ๆ เช่น สภาพดิน น้ำ อากาศ พลังงานและฤดูกาลต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการเกษตร บ้านพักอาศัย และกิจกรรมของเรา มนุษย์จะเอาชนะธรรมชาติได้เป็นบางเรื่อง แต่ต้องตั้งต้นด้วยความเข้าใจธรรมชาติรอบตัว แล้วจึงคิดค้นเทคโนโลยีและสร้างวัสดุมาช่วยเสริมหรือควบคุมธรรมชาติ เช่น การเก็บน้ำไว้ใช้ด้วยการสร้างฝายน้ำล้น เขื่อน ฯลฯ หรือการใส่ปุ๋ยและการปรุอาหารสัตว์ให้เหมาะสม เพื่อช่วยความเจริญเติบโตของพืช ต้นไม้และสัตว์ หรือต้องมีวิทยาการในงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ทั้งในส่วนที่เป็นผลิตผลด้านเกษตรและที่ไม่เป็นผลิตผลด้านเกษตร เช่น การรู้จักหมักดองหรือรักษาอาหาร การทำอาหารกระป๋อง และแปรสภาพผลิตผลการเกษตรมาเป็นเครื่องใช้ อันได้แก่การผลิตเชือกหรือกระสอบเป็นอาทิ หรือการผลิตพลาสติกที่

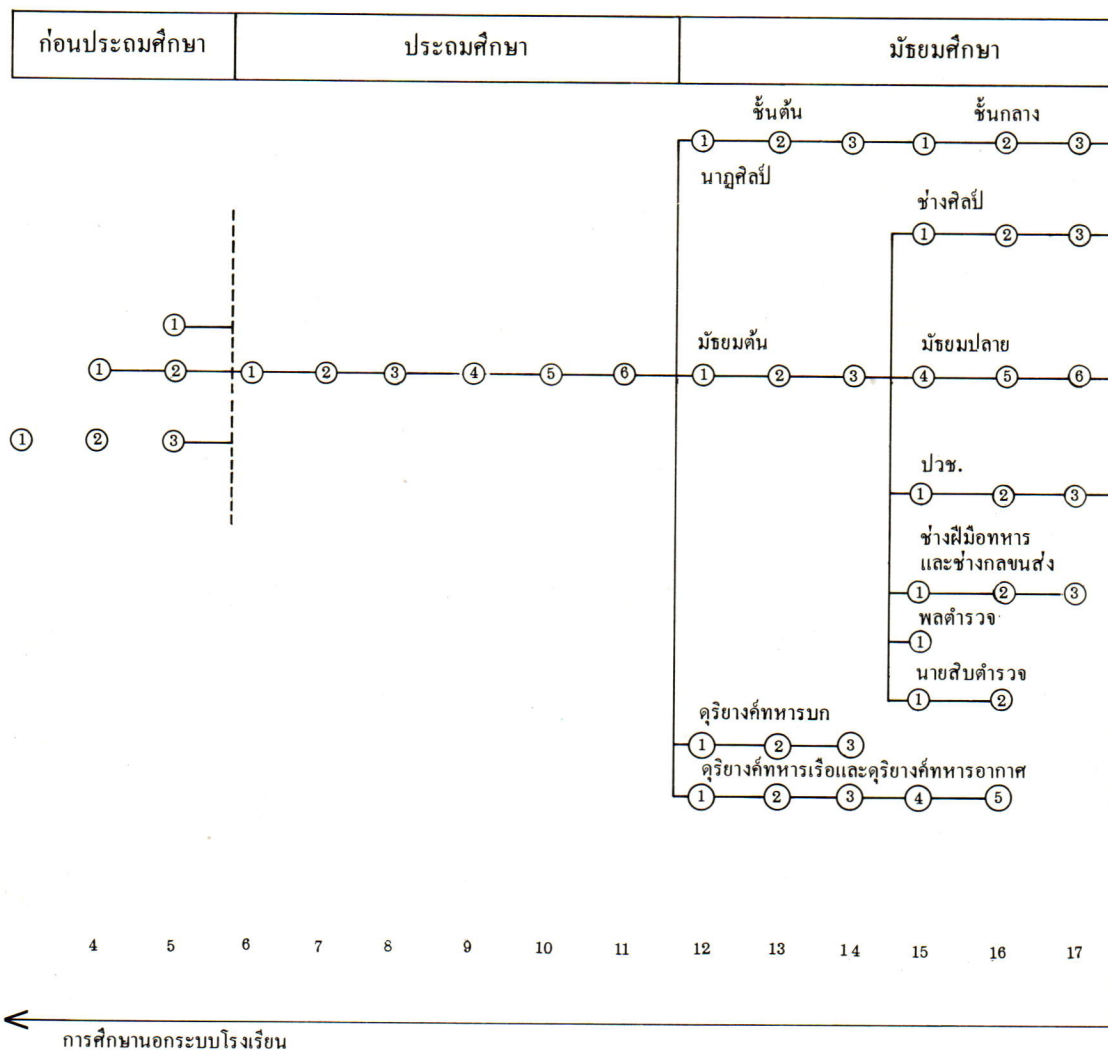

เดินทางไปเรียนหนังสือโดยทางเรือ (พาย)

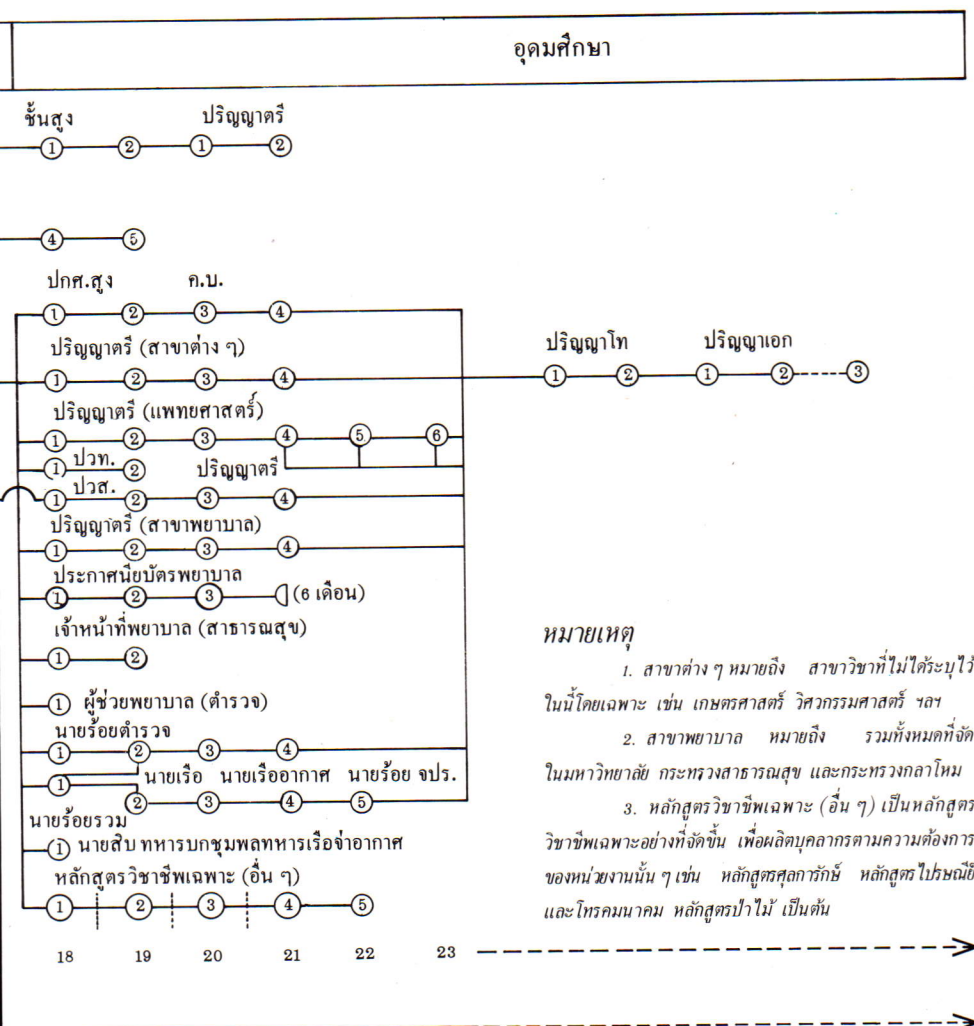
แผนภาพที่ 1

ระบบโรงเรียน

จำแนกตามระดับการศึกษาและประเภทการศึกษา

3. ความรู้สำหรับประกอบอาชีพได้ เราทุกคนจะต้องทำมาหากินประกอบอาชีพได้ แต่เราจะใช้ความรู้และทักษะและอะไรไปประกอบอาชีพอะไรนั้น เป็นเรื่องที่แต่ละคนจะต้องเลือกเอง ถ้าเราจะทำนา เราก็ควรจะหาความรู้ว่า ทำนาอย่างไรจึงจะได้ผลผลิตสูง และรู้จักวิธีขายผลผลิตให้ได้กำไร โดยไม่ให้ใครเอาเปรียบเราเกินไป ถ้าอยากเป็นครูก็ควรศึกษาให้รู้ว่าเป็นครูอย่างไร เพื่อให้นักเรียนของเราเรียนรู้ได้มากที่สุด โดยไม่เพียงเพื่อการเรียนเท่านั้นแต่ต้องนำวิชาไปใช้ให้ได้ ไม่ว่าเราคิดจะเป็นอะไร ก็ควรศึกษาให้รู้วิธีที่ดีที่สุด ที่ได้ผลมากที่สุดและใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุดด้วย อาชีพมีมากมาย ยิ่งประเทศพัฒนานักก็จะยังมีอาชีพมากอย่างและจะยังมีอาชีพเฉพาะอย่าง เขวชนจึงต้องเลือกอาชีพโดยดูว่าตัวเองถนัดและชอบทางใด มีความสามารถด้านใด มีความเป็นไปได้สำหรับเรามากน้อยเพียงใดที่จะศึกษาเรื่องนั้น ๆ และเราจะต้องใช้ความพยายามให้ถึงที่สุดที่

กำลังไปโรงเรียน

จะหาทางศึกษาให้รู้เรื่องนั้น ๆ ให้แจ่มแจ้ง เพื่อทำงานให้ได้ผลดีแล้วตัวเองก็มี ความก้าวหน้า

อาชีพของคนไทยที่จะพัฒนาต่อไป ก็อาชีพเกษตรกรรม ที่จะต้องรู้จัก ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นเพื่อเพิ่มผลผลิต และปรับปรุงคุณภาพ ผลผลิต อาชีพด้านอุตสาหกรรมที่อาศัยผลผลิตทางเกษตร และผลผลิตจากก๊าซ ธรรมชาติและน้ำมัน อาชีพบริการและพาณิชยกรรม อาชีพด้านศิลปหัตถกรรม ที่จะช่วยเพิ่มรายได้ และอาชีพที่ประกอบเป็นเอกเทศ

อย่างไรก็ดี เพียงมีความรู้ด้านอาชีพอย่างเดียวยังไม่พอ ต้องฝึกอาชีพ ด้วยจนมีทักษะจัดเจนทำงานนั้น ๆ ได้ เช่น การมีความรู้เกี่ยวกับการทำอาหาร เท่านั้น โดยไม่ฝึกทำอาหารเองก็จะไม่เพียงพอ หรือมีความรู้เกี่ยวกับการว่ายน้ำ แต่ไม่เคยว่ายน้ำหรือว่ายน้ำไม่เป็น เมื่อตกน้ำก็จะจมน้ำตาย ความอดทนและความ พากเพียรพยายามเพื่อฝึกฝนจนทำงานได้จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นยิ่ง

4. ความรู้ที่จะเสริมให้มีอนาคตดี เยาวชนต้องเตรียมตัวเพื่ออนาคต การ เตรียมตัวสำหรับอนาคตเป็นลักษณะหนึ่งของคนฉลาด ดังนั้น นอกจากจะต้อง เตรียมตัวเพื่อการมีอาชีพแล้ว เราจะต้องเตรียมตัวและฝึกหัดตัวเองอีกหลาย อย่าง เช่น หัดประหยัด หัดใช้ของเครื่องมือและวัสดุให้เป็น จะได้ไม่เสียหาย ง่าย หัดซ่อมแซมของใช้ หัดดูแลรักษาของที่มีอยู่แล้วมิให้สูญเสีย หัดเก็บออม ทรัพย์เพื่อมีใช้เวลาป่วยไข้ หรือในยามจำเป็นอื่น ๆ รวมทั้งเก็บออมไว้ลงทุนทำ มาหากิน เป็นต้น นอกจากนั้นยังต้องรู้จักพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด รู้จักรวม กลุ่มกันเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมและผลประโยชน์ระยะยาว เริ่มต้นจากช่วยพ่อ แม่ผู้ปกครองทำงานบ้านหรือประกอบกิจกรรมเพื่อครอบครัว รู้จักเตรียมตัวที่จะ เป็นสามีภรรยาที่ดี และเป็นพ่อแม่ที่ดีในอนาคต รู้จักใช้เวลานอกเหนือจากการ อาชีพเพื่อความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจที่เสริมสุขภาพพลานามัยและความ รู้รอบตัว ซึ่งหมายรวมถึงการเข้าใจความงามด้านศิลปะ ดนตรี และการละคร สนใจการอ่านหนังสือ ฝึกหาความรู้ เล่นกีฬา และประกอบกิจกรรมสร้างสรรค์

วิ่งขึ้นบันไดของเล่นในโรงเรียน เวลาหยุดพัก

อื่น ๆ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมอดิเรกเหล่านี้ ถ้ารู้จักวางแผนให้ดีแล้ว ก็อาจจะเลือกกิจกรรมที่เป็นประโยชน์จริง ๆ และอาจยึดเป็นอาชีพสำรองได้ด้วยในอนาคต

5. **ความรู้และการปฏิบัติด้านจริยธรรม** ฐานรากของความรู้และการปฏิบัติทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมาแล้วได้แก่ความรู้และการปฏิบัติด้านจริยธรรม เพราะเปรียบเสมือนรากฐานของอาคารบ้านเรือน ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวโยงใยองค์ประกอบอาคารต่าง ๆ เข้าด้วยกันและเป็นพื้นฐานของความมั่นคงของอาคาร ดังนั้น คนที่มีความเป็นคน ก็คือคนที่มีจริยธรรมเป็นพื้นฐาน ทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวโยงใยความรู้ ความคิดและการปฏิบัติต่าง ๆ ของคน ๆ นั้น

จริยธรรมพื้นฐานประกอบด้วยความรู้ผิดรู้ถูก รู้ดีรู้ชั่ว อันได้แก่

(1) การรักความจริง คือการไม่พูดปดและไม่ฉ้อฉล การรักษาความสัตย์ การมีความกล้าที่จะยอมรับความจริงและมีความรู้ผิดถ้าพูดไม่จริง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น

(2) การไม่เบียดเบียนกัน คือการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นและรักษาความเป็นธรรม โดยมีความรักและความเมตตาเป็นฐาน

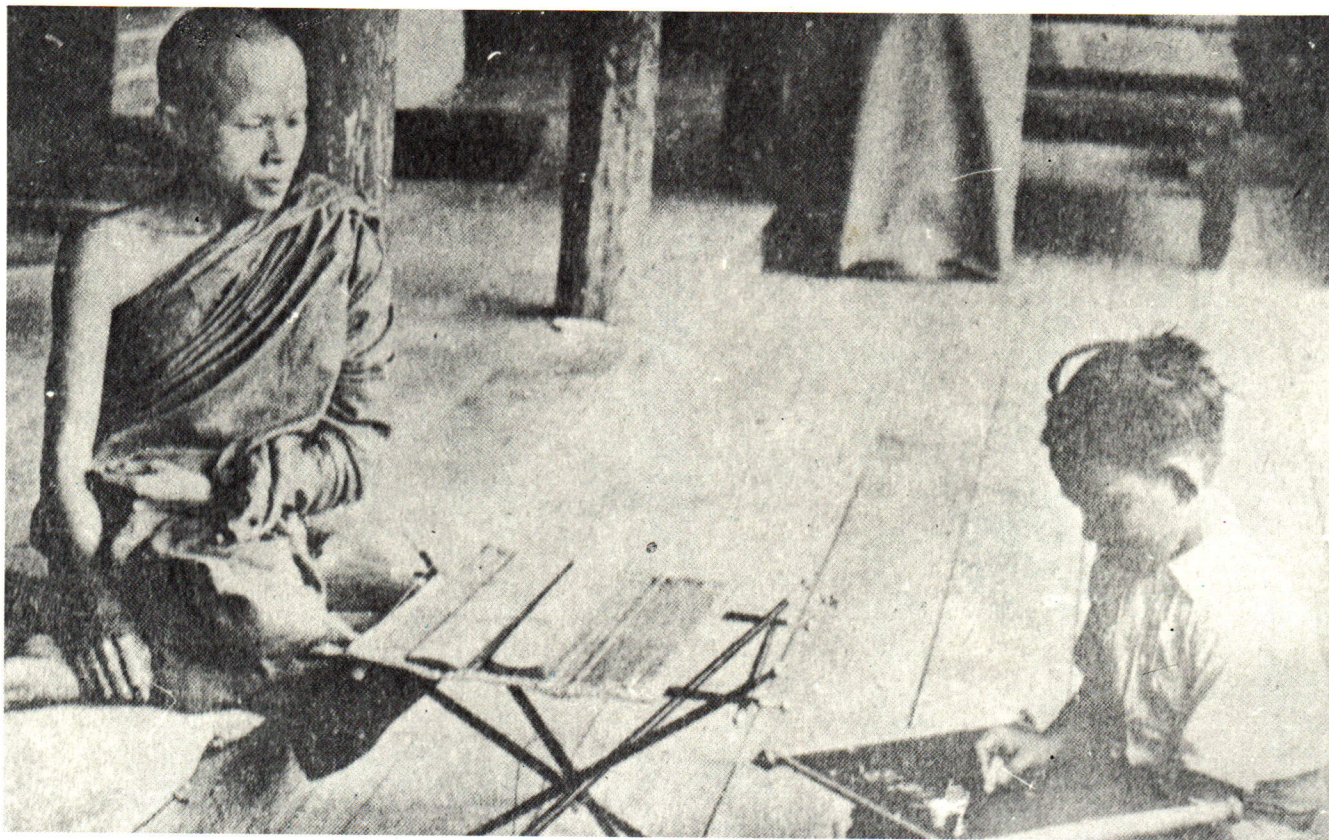
(3) ความสะอาดใจ คือ ความสะอาดใจต่อการกระทำความผิดหรือความชั่วใด ๆ ไม่ว่าจะมีผู้อื่นทราบหรือไม่ก็ตาม

(4) ความรู้จักพอ คือ ความไม่โลภและไม่หลง รู้จักจัดการชีวิตของตนแบบเรียบง่าย

(5) การรู้จักคน คือ การสำนึกในคุณความดีของผู้อื่น

ความรู้พื้นฐานทั้ง 5 ประการดังกล่าวข้างต้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง แต่เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้โดยเฉพาะตัวเองจะต้องอยากรู้อยากเป็น เราแต่ละคนเป็นคนมีค่าของประเทศชาติ และเมื่อรวมกันแล้ว เป็นพลังมหาศาลผลักดันให้ชาติเจริญพัฒนาและมั่งคั่ง เราทุกคนจึงต้องพัฒนาตัวเองให้ได้

สมัยก่อน พ่อแม่นำลูกไปฝากให้เรียนหนังสือกับพระที่วัด

การศึกษาสมัยก่อน

แต่ไหนแต่ไรมา ก่อนที่ลูกหลานจะทำมาหากินเองได้ก็ต้องฝึกอาชีพจากพ่อแม่ ญาติหรือผู้ปกครองที่พ่อแม่ฝากไว้ เช่น การดำนาเกี่ยวข้าว ปั่นถั่วยวซาม หม้อไห เลี้ยงไหม ทอผ้า ทอเสื่อ จักสาน ฯลฯ จนบางหมู่บ้านบางตำบลมีอาชีพเหมือน ๆ กันหมด เพราะเรียนรู้จากกันและกันนั่นเอง

ถ้าพ่อแม่อยากให้ลูกอ่านออกเขียนได้ ก็จะนำลูกไปฝากพระท่านไว้ที่วัด นอกจากวัดแล้ว วังก็เป็นแหล่งให้การศึกษาที่ดีอีกแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง มีการสอนวิชาศิลปะและแม่บ้านการเรือนต่าง ๆ

การเรียนการสอนครอบคลุมการอ่านและเขียนภาษาไทย ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาพระธรรมในพระพุทธศาสนา ต่อมาได้มีการขยายการศึกษา รวมไปถึงการเรียนรู้ งานวรรณกรรม การศึกษาด้านยาและการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การศึกษาพงศาวดารและตำราพิชัยสงคราม เป็นต้น การเรียนสมัยก่อนยังไม่มีหลักสูตรตายตัว ครูผู้สอนจะรู้จักลูกศิษย์ดีว่าหัวไวหัวช้าเพียงใด ใครถนัดทางไหน และผู้ใดควรเรียนมากน้อยหรือจบวิชานั้นเมื่อไร

พระมหากษัตริย์ทรงสนพระทัยเรื่องการศึกษาสำหรับราษฎร

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างมาก ทรงพระราชดำริว่าความรู้หนังสือเป็นคุณสมบัติข้อใหญ่ เป็นเหตุให้ได้วิชาและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวง ขึ้นเป็นแห่งแรกในพระบรมมหาราชวัง เมื่อตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยขึ้นแล้ว ไม่ช้าทรงพระราชปรารภว่า สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอและพระราชวงศ์ซึ่งได้เล่าเรียนภาษาไทยแล้ว ควรจะได้เล่าเรียนภาษาต่างประเทศให้ได้วิชาความรู้สูงขึ้นไปด้วย จึงโปรดให้ตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับสอนภาษาอังกฤษขึ้นอีกแห่งหนึ่ง โรงเรียนหลวงทั้ง 2 แห่งนี้โปรดให้ขึ้นอยู่ในกรมทหารมหาดเล็ก และต่อมาได้โปรดให้ตั้งโรงเรียนสำหรับฝึกสอนผู้ที่จะเป็นทหารในกรมทหารมหาดเล็กเรียกว่า โรงเรียนทหารมหาดเล็ก ขึ้นในบริเวณพระตำหนักเดิมสวนกุหลาบ

โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงฟื้นฟูขึ้นใหม่ในปีการศึกษา 2525

ภายหลังโปรดให้ตั้ง โรงเรียนท่าแพที่ขึ้นอีกแห่งหนึ่งด้วย

ในระยะนั้นกระทรวงต่าง ๆ ต้องการคนที่ได้เล่าเรียนมีวิชาความรู้เข้ารับราชการเป็นอันมากเช่นกัน ไม่เฉพาะแต่เพียงกรมทหารมหาดเล็กเท่านั้น จึงโปรดให้ขยายโรงเรียนทหารมหาดเล็กหรือโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น โรงเรียนข้าราชการพลเรือน สำหรับฝึกหัดผู้ที่

โรงเรียนข้าราชการพลเรือนซึ่งรัชกาลที่ 6 โปรดให้สถาปนาขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อโปรดให้จัดโรงเรียนสำหรับข้าราชการแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปรารภต่อไปอีกว่า ควรจะจัดตั้งโรงเรียนให้แพร่หลายออกไปให้เป็นประโยชน์จนถึงราษฎรด้วย จึงโปรดให้ตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้น ทรงพระราชดำริว่าโรงเรียนหลวงที่จะตั้งขึ้นสำหรับราษฎรเล่าเรียนนั้น ถ้าจะไปตั้งที่อื่นนอกจากวัด ก็จะไปขัดแย้งกับประเพณีเดิมซึ่งนิยมฝากเด็กไปเล่าเรียนตามวัดอยู่แล้ว ประกอบกับถ้าจะตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นใหม่ ก็จะต้องจัดซื้อที่ดิน และทำการก่อสร้างโรงเรียนซึ่งเป็นการสิ้นเปลือง ดังนั้น เหตุผลอีกอันหนึ่งว่าถ้าจะตั้งโรงเรียนขึ้นในวัด จะได้อาศัยทั้งที่ดินและศาลาซึ่งมีอยู่แล้วเป็นที่ตั้งโรงเรียนได้ นอกจากนี้ก็จะเป็นการสะดวก เพราะวัดตั้งอยู่ในที่ชุมนุมชน ราษฎรสามารถส่งบุตรหลานเข้าเล่าเรียนในบริเวณใกล้เขตบ้านของตนได้ จึงโปรดให้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรขึ้นตามวัด โดยได้ตั้งขึ้นที่ วัดมหรณพาราม เป็นแห่งแรกก่อน และขยายออกไปตามพระอารามน้อยใหญ่เป็นลำดับ จนถึงในต่างจังหวัดในที่สุด

ในปี พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในปี พ.ศ. 2464 ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ซึ่งบังคับให้เด็กไทยทุกคนที่มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์เข้าเรียนและอยู่ในโรงเรียนจนอายุ 14 ปีบริบูรณ์ โดยโปรดให้จัดตั้งโรงเรียนประชาบาลขึ้น

เราชาวไทยจึงมีการศึกษาถ้วนหน้า ก็ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์

“จักสาน”
เป็นงานอาชีพที่คนไทยสอนกันมาแต่ไหนแต่ไร

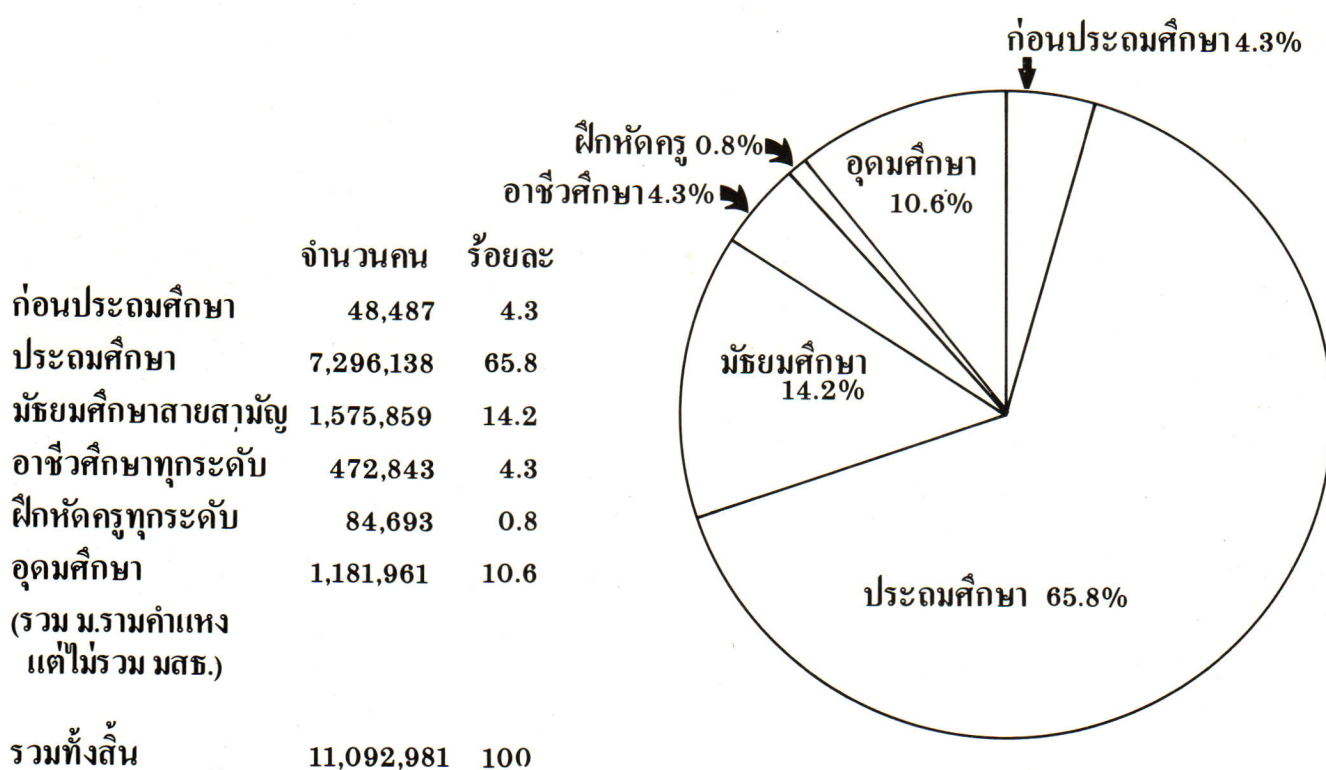

เด็ก ๆ กำลังปั้นขนมปั้นสิบ ซึ่งเป็นขนมไทยในวรรณคดี

คนไทยสนใจให้ลูกหลานมีความรู้

ในระยะแรก ๆ ที่มีการศึกษาภาคบังคับนั้น ยังมีผู้ที่ไม่สนใจมากนัก ไม่ต้องการให้ลูกไปโรงเรียน แต่ต่อ ๆ มา พ่อแม่ส่วนมากเห็นว่า อย่างน้อยลูก ๆ ก็ต้องอ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็น จึงพากันมาเข้าเรียนจนเปิดโรงเรียนแทบจะไม่ทัน

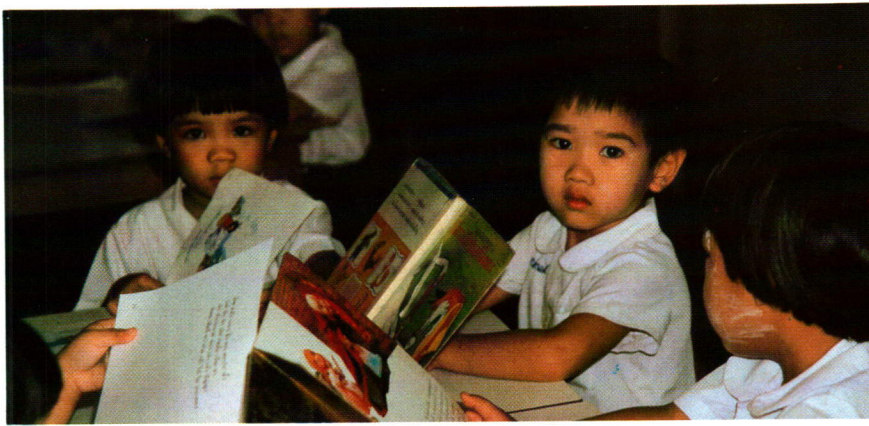
แผนภาพที่ 2 จำนวนนักเรียน นิสิต นักศึกษา แยกตามประเภทและระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2524

มสธ. มีจำนวนนักศึกษา 52,251 คน

ในปี พ.ศ. 2524 เรามีนักเรียนประถมศึกษาถึง 7 ล้าน 3 แสนคน ถ้ารวมนักเรียนระดับและประเภทอื่น ๆ จนถึงมหาวิทยาลัยแล้ว เรามีนักเรียน นิสิต และนักศึกษาในระบบโรงเรียนกว่า 11 ล้านคน หรือประมาณเกือบ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ ยังไม่รวมผู้ศึกษาอีกมากมายที่เรียนฝึกอาชีพหลักสูตรระยะสั้น หรือเรียนโดยครูส่วนตัว หรือที่เรียกกันว่าเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน

นักเรียนอนุบาลกำลังสนใจหนังสือทั้ง ๆ ที่ยังไม่ออก

วิธีการที่จะนำไปสู่ความรู้และการพัฒนาตนเอง

ถ้าเราอยากมีความรู้และพัฒนาความสามารถของตนเอง เราจะต้องรู้จักวิธีการต่าง ๆ ที่นำไปสู่สภาพนั้นได้ดังนี้

ประการแรก รู้จักฟัง การหัดฟังคนอื่นพูดแล้วจับความให้ได้เป็นวิธีการเบื้องต้น ทารกจะฟังผู้ใหญ่จนเลียนเสียงได้ เป็นต้น ต่อมาก็จะฟังคนอื่นพูดรู้เรื่องเพิ่มขึ้น เมื่ออายุและประสบการณ์มากขึ้น

การรู้จักฟัง หมายรวมถึง การฟังความคิดของคนอื่นได้ แม้ว่าความคิดนั้นอาจแตกต่างไปจากของเรา นอกจากนั้น ยังจะต้องหัดฟังจนเป็นนิสัย เช่น การฟังข่าวจากวิทยุหรือโทรทัศน์ การฟังคนอื่นกล่าวให้จบความโดยเราอย่าชิงพูดอันเป็นการขัดจังหวะเขา และการฟังสาระและข้อมูลให้ครบถ้วนก่อนตัดสินใจ เป็นต้น

ประการที่สอง รู้จักอ่าน คนที่รักอ่านจะรู้และเข้าใจเรื่องต่าง ๆ มาก พร้อมทั้งได้เปรียบคนที่อ่านไม่เป็น หรืออ่านเป็นแต่ไม่รักการอ่าน

ความรู้ในโลกทุกด้านที่ค้นพบและเพิ่มพูนภายในช่วงห้าสิบปีที่ผ่านมา รวมกันแล้วมากกว่าความรู้ทั้งหลายทั้งปวงที่มีตั้งแต่มีมนุษย์ในโลกนี้ และยิ่งจะทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว ความรู้เหล่านี้ส่วนใหญ่จะแพร่หลายในรูปหนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เป็นต้น

การที่โรงเรียนพยายามมุ่งมั่นให้นักเรียนอ่านหนังสือออก ก็เพื่อจะให้เราได้ใช้เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรู้ดังกล่าว

ความรู้มีมากมาย แต่เวลาในช่วงชีวิตจำกัด ดังนั้นเราจึงต้องรู้จักเลือกอ่านในส่วนที่เราสนใจใคร่รู้ ที่เราถนัด และที่เราอาจนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในชีวิต แต่เราจะต้องตระหนักว่าความรู้ที่บันทึกไว้นั้น อาจเป็นข้อความผิด ๆ ด้วยความเข้าใจผิดก็มี ที่ล้าสมัยขัดต่อความเป็นจริงในปัจจุบันก็มี หรือเป็นความเท็จโดยจงใจก็มี ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องอ่านไปด้วยคิดไปด้วย

สถานที่ ๆ เป็นแหล่งความรู้มีหลายแห่ง ตั้งแต่ห้องสมุดโรงเรียน ที่อ่านหนังสือและหนังสือพิมพ์ในหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดมหาวิทยาลัย จนถึงหอสมุดแห่งชาติ ถ้าผู้ใดมีพ่อแม่ที่รักการอ่านก็นับว่าโชคดี เพราะจะมีหนังสือต่าง ๆ ในบ้านให้ค้นหาได้มากขึ้น หรือถ้าเราเป็นพ่อแม่ อยากให้ลูกมีความรู้ ก็ต้องเริ่มสะสมหนังสือที่จะเป็นประโยชน์สำหรับลูกหลานในอนาคต

การอ่านก็ปลูกฝังจนเป็นนิสัยได้ เช่น ก่อนรับประทานอาหาร รู้จักอ่านสลากยาเสียก่อนจะติดตั้งเครื่องใช้โดยเฉพาะเครื่องจักร เครื่องยนต์ หรือเครื่องไฟฟ้า ก็ควรอ่านวิธีติดตั้งและวิธีใช้งานเข้าใจ จะซื้ออาหารที่บรรจุในหีบห่อขวดกล่องภาชนะต่าง ๆ ก็ควรอ่านว่ามีอะไรเป็นส่วนผสมเจือปนอยู่บ้าง ของบริษัทอะไร และเคยมีข่าวเกี่ยวกับสารที่เป็นอันตรายอะไร เป็นต้น

“อึดั้น” รถเอนกประสงค์ ใช้ไถนาก็ได้ แทนเครื่องสูบน้ำก็ได้ ฯลฯ

นักเรียน ในภาคเหนือรับเสด็จ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ประการที่สาม รู้จักถาม ผู้รู้ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้ตั้งต้นด้วยการถาม เด็ก ๆ มักอยากรู้อยากเห็นและจะถามพ่อแม่ครูอาจารย์เสมอ เพราะเป็นหนทางที่จะทำให้รู้ได้ ถ้าผู้ใหญ่ไม่ให้ถาม หรือดูเมื่อเด็กถาม ผู้นั้นกำลังจะทำให้เด็กไม่รู้และไม่ใฝ่หาความรู้ ยิ่งไปกว่านั้น ก็จะทำลายเด็กให้ไม่อยากรู้อยากเห็นอะไรต่อไป

ถ้าเราฝึกถามอยู่เนือง ๆ และได้คำตอบจากผู้ใหญ่ นอกจากเราจะได้ความรู้แล้ว ยังเป็นผู้ที่รู้จักถามหรือถามเป็นอีกด้วย คำถามพาไปสู่การได้ข้อมูล ข้อรู้ และข้อคิดเพิ่มเติม

ประการที่สี่ รู้จักคิด การคิดนับเป็นทักษะอย่างหนึ่งเหมือนการฟัง การอ่าน และการถาม การคิดมีหลายแบบ เช่น คิดถามข้อความที่ฟังและที่อ่านเท่านั้น คือนำข้อความที่ฟังที่อ่านมาพิจารณาพร้อมกับข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือการคิดวิเคราะห์สภาพ หรือการคิดหาเหตุผล บางทีเราคิดแบบสรุปความ ส่วนใหญ่ในชีวิตเราคิดแก้ปัญหา แต่จะคิดแบบใดก็ตาม ความสำคัญอยู่ตรงที่มีพื้นฐานความรู้อยู่บ้าง อีกทั้งต้องเป็นคนใจกว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และรู้จักมองปัญหาหลายแง่มุม มิฉะนั้นจะกลายเป็นคนรู้แคบและคิดแคบ

ความสามารถในการคิดที่สลับซับซ้อน ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ และในหมู่มนุษย์ด้วยกัน คนฉลาดคือคนที่คิดเป็น

ประการสุดท้าย รู้จักเขียน การเขียนในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะการเป็นนักเขียน แต่ครอบคลุมความสามารถกว้างขวาง ตั้งแต่เขียนชื่อตัวเองเป็น เขียนสัญลักษณ์ด้านภาษาใช้การได้ จนรู้จักจดบันทึกเรื่องต่าง ๆ อาทิ จดรายรับรายจ่ายของตัวเองและครอบครัว จดการลงทุนการได้กำไรในกิจการหรืออาชีพของตน เป็นต้น การจดบันทึกเป็นการช่วยความจำของเราและผู้อื่น การเขียนข้อความต่าง ๆ ได้เป็นการเพิ่มความสะดวกในการย้อนระยะทางหรือเวลา และติดต่อกับผู้อื่นได้เป็นจำนวนมาก และด้วยการเขียน จึงทำให้คนในชาติรู้ประวัติศาสตร์ของตน

ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนี้ หลายคนคงนึกได้เกี่ยวกับหัวใจของปราชญ์ คือ สุ จิ ปุ ลิ อันได้แก่ สุต คือ การฟัง จินตนะ คือ การคิด ปุจฉา คือ การถาม และลิขิต คือ การเขียน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับ
ราษฎรขึ้นตามวัด ให้พระเป็นผู้สอนหนังสือและสอนธรรมะในโรงเรียนด้วย

ความสำคัญของการศึกษาหรือการมีความรู้นั้น เป็นสิ่งซึ่งเราปฏิเสธไม่ได้
ไม่ว่าเราจะได้รับความรู้ด้วยการไปโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย หรือด้วยการ
เข้ารับการฝึกอบรมในรูปแบบต่าง ๆ หรือการเรียนรู้เองจากบุคคลอื่น สื่อมวลชน
หนังสือ และสิ่งพิมพ์ คุณภาพมนุษย์ขึ้นอยู่กับความรู้และการปฏิบัติทั้งสิ้น ดัง
พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานเนื่องใน
โอกาสพระราชทานรางวัลการ (สอบ) ไล่หนังสือเรียน ณ โรงเรียนพระตำหนักเดิม
สวนกุหลาบ จ.ศ. 1246 หรือ พ.ศ. 2427 ว่า

“...วิชาหนังสือเป็นวิชาที่นับถือ แลเป็นที่สรรเสริญมาแต่โบราณ ว่าเป็นวิชาอย่าง
ประเสริฐ ซึ่งผู้ที่เปนใหญ่ยังนับแต่พระมหากษัตริย์เปนจนตลอดราษฎรพลเมือง สมควร
แลจำเป็นจะต้องรู้ เพราะเปนวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จไปได้ทุกสิ่งทุกอย่าง โดยการ
ทรงจำรำเรียน แลเปนวิชาที่ทำให้ผู้รู้มีความฉลาดได้เร็วได้ง่ายขึ้น...”

วัฒนธรรม

วัฒนธรรมคืออะไร

วัฒนธรรมเป็นผลงานด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น โดยผ่านการคัดเลือกปรับปรุงและยึดถือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นทั้งลักษณะนิสัยของคนหรือกลุ่มคนในชาติ ลัทธิความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียม อาหาร การกิน เครื่องใช้ไม้สอย ศิลปะต่าง ๆ และการประพฤติปฏิบัติในสังคม

วัฒนธรรมเป็นมรดกสังคมที่คนในชาติรับไว้ และจะต้องวิวัฒนาการต่อไปในอนาคต

วัฒนธรรมไทยเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย เป็นรากฐานของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและของการสร้างสรรค์ความมั่นคงของชาติ

วัฒนธรรมแสดงศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ และความภูมิใจร่วมกันของคนไทย

วัฒนธรรมอาจแบ่งออกได้ 5 สาขา เพื่อความเข้าใจง่ายคือ

- (1) วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี
- (2) วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต หรือในกิจการต่าง ๆ ของมนุษย์
- (3) วัฒนธรรมทางจิตใจ เช่น ศาสนา ศิลธรรมและคตินิยม
- (4) วัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีและการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ในสังคม
- (5) วัฒนธรรมทางสุนทรีย์ ได้แก่ ความงดงาม ความไพเราะ หมายถึง ศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์และสถาปัตยกรรม เป็นต้น

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มั่งคั่งด้วยมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งสืบทอดกันมาช้านาน มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยที่เด่นชัด

1. วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี

ส่วนสำคัญของวัฒนธรรมคือ “ภาษา” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายสามารถสื่อความหมายให้คนในกลุ่มหรือคนในชาติเข้าใจกันได้ อันอาจรวมทั้งการกระทำใด ๆ หรือสัญญาณใด ๆ ที่ทำให้คนในกลุ่มหรือต่างกลุ่มสามารถเข้าใจกัน เช่น การทำท่าทางหรือสัญญาณไฟเครื่องหมายจราจร เป็นต้น

ภาษาเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่เป็น “ศาสตร์” เพราะการใช้ภาษามีหลักเกณฑ์ และที่เป็น “ศิลป์” นั้นก็เพราะภาษาที่มีความไพเราะและมีวิธีใช้ให้สื่อความหมายได้อย่างเหมาะสม

ภาษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ภาษาพูดและภาษาเขียน ภาษาพูดใช้สื่อความด้วยการเปล่งเสียงหรือพูดกันในชีวิตประจำวัน ภาษาพูดนั้นมีขึ้นก่อนภาษาเขียน ส่วนภาษาเขียนนั้นใช้ตัวอักษรเป็นสื่อกลาง ใช้หลักไวยากรณ์เป็นหลักในการเขียน ภาษาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งเพราะมนุษย์สร้างภาษา มีความเจริญงอกงามโดยที่เจ้าของภาษาจะปรับปรุงพัฒนาภาษาของตนตามยุคสมัยเป็นลำดับจนสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดคนตรีไทยมาก

แบบอักษรไทยกลาง

อักษรไทยปัจจุบัน	ก	ข	ฅ	ด	ต	พ	ง	จ	ฉ	ช	ซ	ฌ	ญ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ด
อักษรไทยราวพ.ศ. ๑๘๐๐	ค	ค	ค	ค	(ค)	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค
อักษรไทยราวพ.ศ. ๑๙๐๐	{ก	ข	ค	ค	ค	{จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ
อักษรไทยราว พ.ศ. ๒๐๐๐	{ก	{ข	{ค	(ค)	ค	ง	จ	ช	ช	(ช)	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
อักษรไทยราวพ.ศ. ๒๑๐๐	ก	ข	ค	(ค)	ค	ง	จ	(จ)	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
อักษรไทยราวพ.ศ. ๒๒๐๐	ก	ข	(ข)	ค	(ค)	ค	ง	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
อักษรไทยแบบไทยย่อ	ก	ข	(ข)	ค	(ค)	ค	ง	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
อักษรไทยแบบหัดมะขาม	ก	ข	ข	ค	ค	ค	ง	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
อักษรไทยราวพ.ศ. ๒๓๐๐	ก	ข	ข	ค	ค	ค	ง	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	(ท)	ค	ค	ค
อักษรไทยราวพ.ศ. ๒๔๐๐ แบบที่ ๑	ก	ข	ข	ค	ค	ค	ง	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ค	ค	ค
อักษรไทยราวพ.ศ. ๒๔๐๐ แบบที่ ๒	ก	ข	ข	ค	ค	ค	ง	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ค	ค	ค

จัดทำขึ้นเนื่องในการแสดงนิทรรศการเรื่องตัวหนังสือไทยระหว่างเดือนกันยายน-ธันวาคม ๒๕๑๐ โดย กองแก้ว วีระประจักษ์

ประเทศไทยมีภาษาของตนเองโดยเฉพาะ ทั้งภาษาพูดและเขียนเป็นภาษาประจำชาติเรียกว่า “ภาษาไทย” เราไม่ทราบแน่นอนว่าภาษาไทยกำเนิดมาจากแหล่งใด แต่เมื่อพบศิลาจารึกที่พ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1826 เป็นต้นมา ทำให้เราสามารถทราบประวัติและวิวัฒนาการของภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์

ภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะตัว เป็นภาษาที่มีระดับเสียงโดยการใช้วรรณยุกต์กำกับ คือ มีเสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง และมีรูปวรรณยุกต์ 4 รูป คือ ไม้เอก โท ตรี และจัตวากำกับบนอักษร ซึ่งปัจจุบันมีอักษรใช้ 44 ตัว แบ่งออกเป็นอักษรสูง 11 ตัว อักษรกลาง 9 ตัว และอักษรต่ำ 24 ตัว มีสระ 28 รูปซึ่งมีเสียงสระ 32 เสียง ประกอบคำโดยนำเอาอักษรผสมกับสระ วรรณคดีต่างๆ ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรองนั้นกวีได้นำคำมารจนาให้เกิดความไพเราะเพราะพริ้งได้ทั้งนี้ สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากลักษณะของภาษาไทยนั่นเอง

ภาพเขียนจากวรรณคดีเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอน
อิเหนาฉายกริช

คนไทยได้สร้างสรรค์วรรณคดีไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ มากทุกยุคทุกสมัย วรรณคดีเป็นพาหะสะท้อนให้ทราบสภาพความรู้สึกและอารมณ์ ความคิด ปรัชญา ค่านิยม สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ วรรณคดีไทยได้รับการสร้างสรรค์และมีวิวัฒนาการมาโดยลำดับ และล้วนมีอิทธิพลต่อวรรณคดีรุ่นต่อ ๆ มา เช่น ศิลปะจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งเป็นภาษาร้อยแก้วมีอิทธิพลต่อนักวรรณคดีและนักภาษาศาสตร์ หรือโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนในสมัยอยุธยาได้กลายเป็นแม่แบบของสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

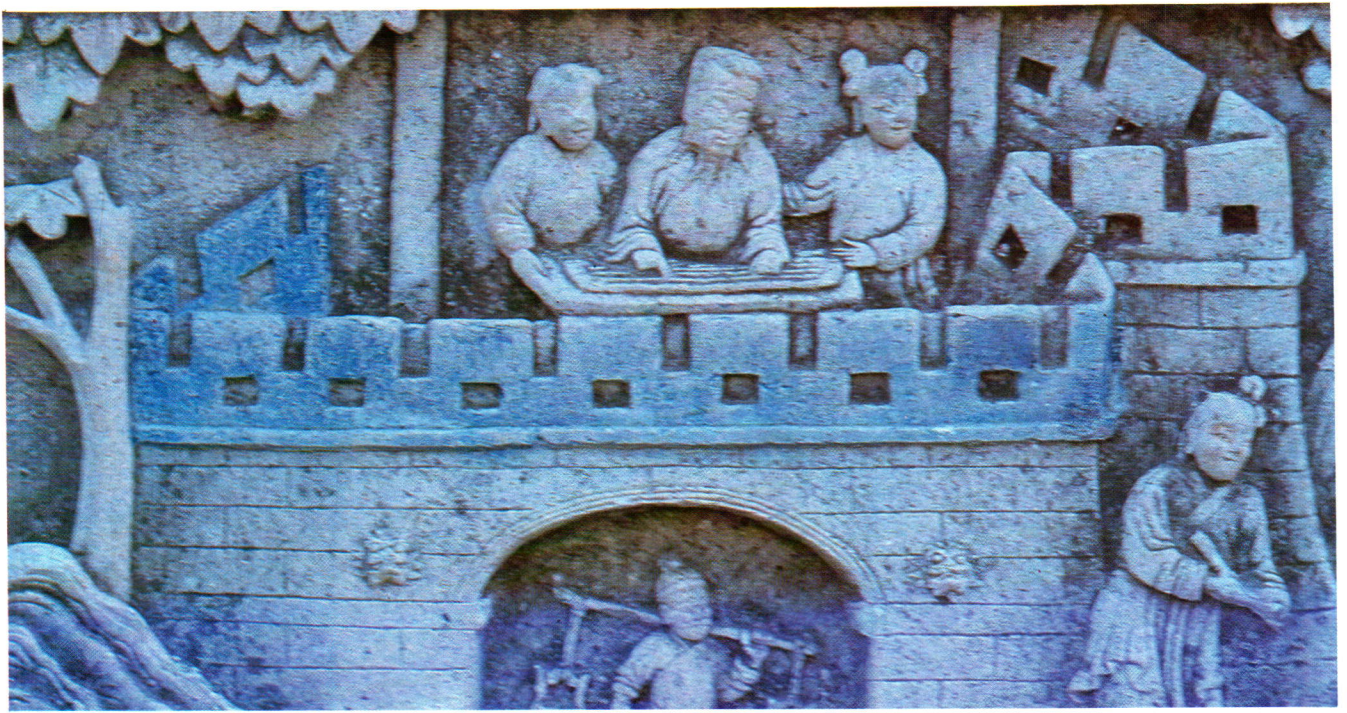
แบบแผนการเขียนภาษามี 2 รูปแบบคือ

- (1) ร้อยกรอง จำแนกออกเป็น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ซึ่งแต่ละชนิดยังมีรายละเอียดของแบบฉบับอีกมาก ร้อยกรองมีลักษณะบังคับสัมผัส กำหนดคำวรรค ตอน หรือประโยค ตลอดจนเสียงสั้น เสียงยาวหรือเสียงวรรณยุกต์
- (2) ร้อยแก้ว คือการเรียงคำโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักที่ใช้ในร้อยกรอง มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยมักจะเป็นแบบรับสัมผัส ในสมัยรัตนโกสินทร์ได้เริ่มรับศิลปะการเขียนหนังสือแบบตะวันตกเข้ามาใช้ เช่น การเขียนนวนิยาย เรื่องสั้น บทละครพูดและสารคดี เป็นต้น

ตลอดระยะเวลาตั้งแต่สุโขทัยเป็นราชธานีมาจนถึงปัจจุบัน วรรณคดีไทยได้รับการสนับสนุนส่งเสริมอุปถัมภ์บำรุง ทั้งจากฝ่ายรัฐและประชาชนตลอดมา ในสมัยก่อนพระมหากษัตริย์และเจ้านายในราชสำนักจะเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมวรรณคดี ทั้งยังอุปถัมภ์คำจูนขุนนางและข้าราชการที่ได้สร้างสรรค์งานทางด้านนี้ไว้มากมาย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐและประชาชนก็ยังให้การส่งเสริมและสงวนรักษาวรรณคดีสืบต่อมาทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น โดยการจัดสัมมนาในหัวข้อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของภาษา และเพื่อให้มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง การประกวดบทกวีนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เป็นต้น นอกจากนี้ระบบการศึกษาของชาติก็ได้กำหนดการเรียนการสอน ภาษาและวรรณคดีไทยไว้ในหลักสูตรด้วย

ภาษาจะต้องพัฒนาต่อไปอย่างมีหยุดยั้งอย่างแน่นอน เราทุกคนมีส่วนในการพัฒนาการใช้ภาษาไทย จึงควรจะต้องฝึกการใช้ภาษาจนเกิดความคล่องตัว เข้าใจความทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ทั้งสะกดและเขียนให้ถูกต้องได้ด้วย

ภาพจำหลักหินจากวรรณคดีเรื่องสามก๊ก ที่กำแพงแก้ววัดพิชัยญาติ ผังธนบุรี ตอนของเบ้งตั้มอยู่บนกำแพง
จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพฯ ในภาพจะเห็นโรงโขนที่กำลังมีการแสดง จะแลเห็นชาวบ้านมีทั้งไทยและเทศชมการแสดง

หัตถกรรมพื้นบ้านภาคอีสาน

หัตถกรรมพื้นบ้าน จ.อ่างทอง

หัตถกรรมในโครงการศิลปาชีพพิเศษในพระบรมราชูปถัมภ์

2. วัฒนธรรมทางวัตถุ

วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตอันมีอยู่มากมายหลายชนิด แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและความนิยมของท้องถิ่น ส่วนใหญ่อาศัยวัสดุที่หาง่าย หรือมีอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ปอ ใบตาล กะลามะพร้าว และดินเหนียว เป็นต้น ภาชนะและสิ่งของ อาทิ กระบุง ตะกร้า ชะลอม ตะกร้อเก็บผลไม้ ชาม โอ่ง คุ่ม เกี้ยวเกี้ยวข้าว มีด พร้าและผ้าทอต่าง ๆ เราเรียกของเหล่านี้ว่าหัตถกรรมพื้นบ้าน

หัตถกรรมพื้นบ้านได้รับการพัฒนาปรับปรุงมาเป็นลำดับ ในกรณีที่วัสดุในท้องถิ่นหายากขึ้น ก็มีการนำวัสดุใหม่ใช้แทน รวมทั้งอาจมีการนำเครื่องทุ่นแรงมาใช้แทนวิธีทำด้วยมือและแรงงานแบบเดิม ในบางกรณี ก็อาจเพิ่มผลผลิตจากการทำไว้ใช้สอยภายในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อขายหรือเพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น

ปัจจุบันการซื้อขายงานหัตถกรรมพื้นบ้านได้ขยายตลาดกว้างขวางมากขึ้น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงเห็นว่างานหัตถกรรมพื้นบ้านนี้จะช่วยสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชาวชนบทได้อีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากการทำไร่ทำนาอันเป็นอาชีพประจำตามปกติ จึงได้ทรงตั้งมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2519 เพื่อช่วยให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ ในขณะเดียวกัน งานหัตถกรรมพื้นบ้านบางอย่างได้กลายเป็นสินค้าออกของประเทศ ทำรายได้เข้าประเทศปีหนึ่งเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีสินค้าของที่ระลึกต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอีกด้วย หัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญ ๆ มีหลายอย่าง เช่น การจักสานเสื่อและภาชนะต่าง ๆ การทอผ้าไหม การทำเครื่องถม รวมทั้งเครื่องปั้นดินเผา การทำกระเป๋าย่านลิเภา การทำเครื่องเงิน และร่ม

การทำทอไหม

ทอผ้าจิต ภาคอีสาน

ผูกข้อมือสู่ขวัญ

3. วัฒนธรรมทางจิตใจ

วัฒนธรรมทางจิตใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความคิดความเชื่อและความศรัทธาในศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเป็นมนุษย์อันจำแนกเราให้แตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ เนื่องจากเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ จึงได้แยกกล่าวไว้ในบทหนึ่งต่างหากว่าด้วยศาสนาและจริยธรรม

4. วัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องผูกพันคนให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทั้งที่เป็นกลุ่มใหญ่ เช่น ระดับชาติ และที่เป็นกลุ่มย่อย เช่น กลุ่มท้องถิ่น

ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยที่สำคัญ ๆ ได้แก่

พระราชประเพณี คือประเพณีที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีพืชมงคล พระราชพิธีพืชมงคลและพระราชพิธีฉัตรมงคล เป็นต้น รัฐพิธีเป็นพิธีที่ทางภาครัฐเป็นผู้จัดขึ้น เช่น งานฉลองรัฐธรรมนูญและงานวันชาติ เป็นต้น

จารีตประเพณี คือประเพณีส่วนที่เกี่ยวกับศีลธรรมและจิตใจ เช่น การตอบแทนบุญคุณบิดามารดาและบุพการี โดยการเลี้ยงดูเมื่อท่านแก่เฒ่า การเคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์หรือการนับถือบรรพบุรุษ เป็นต้น

ขนบประเพณี คือประเพณีที่ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป บางอย่างก็เป็นระเบียบบังคับให้คนในสังคมนั้น ๆ ยึดถือปฏิบัติตาม ซึ่งมีทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนโดยตรง เช่น กฎหมาย กฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม และส่วนที่ไม่มีความแน่นอนว่าจะต้องปฏิบัติตามเสมอไป เช่น ประเพณีการโกนจุก โกนผมไฟ หรือการทำบุญวันเกิด เป็นต้น

ธรรมเนียมประเพณี คือประเพณีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติระหว่างบุคคลต่อบุคคลที่สังคมยอมรับ เช่น การทักทายด้วยการกราบไหว้ ลักษณะการกิน การอยู่ กิริยามารยาท และการแต่งกาย เป็นต้น

ขนบธรรมเนียมประเพณีก็เหมือนเรื่องอื่นใดที่มีวิวัฒนาการ ปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง อาทิ วัฒนธรรมตะวันตก สภาพเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และสภาวะแวดล้อม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะได้รับการทดสอบด้วยเวลา หมายถึงประชาชนส่วนใหญ่และกลุ่มสังคมจะเป็นผู้ตัดสินในที่สุด แต่เราต้องไม่ลืมว่า การเป็นคนไทยด้วยกันนั้น ยังต้องมีส่วนที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกันอยู่เสมอ

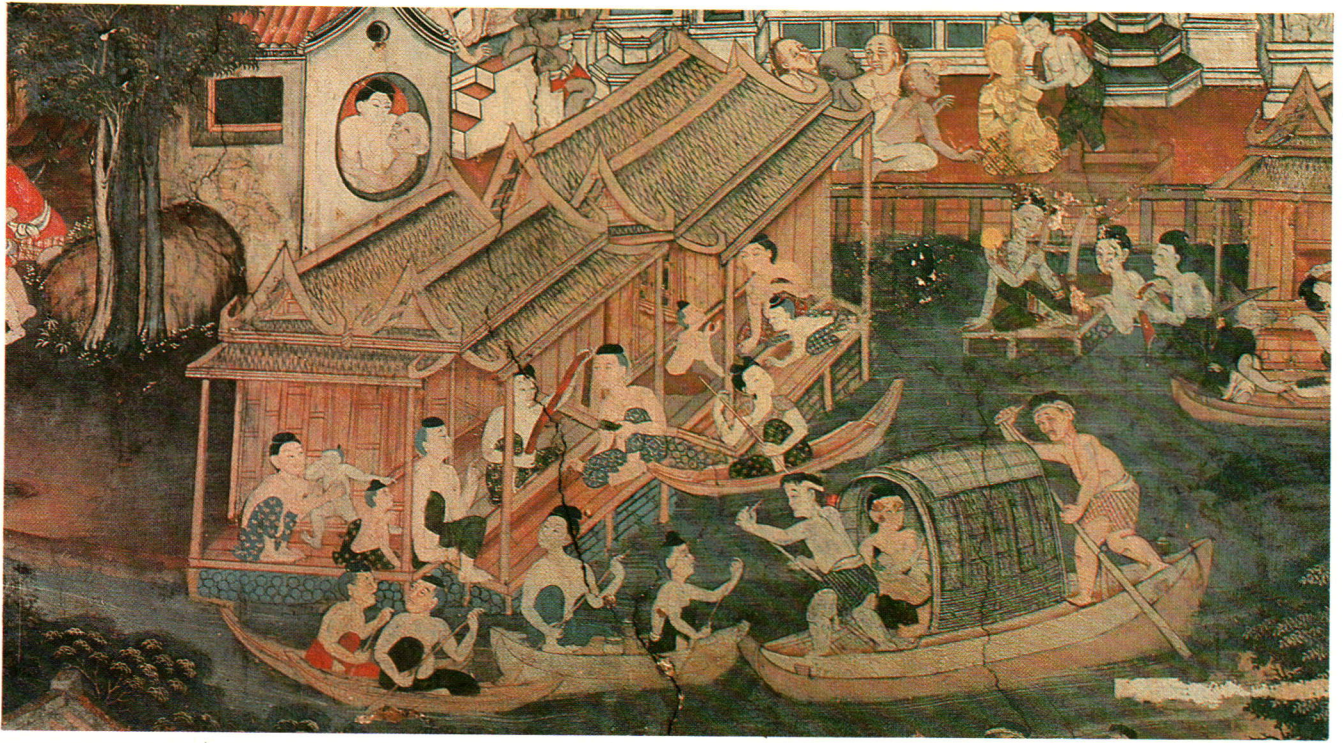

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ณ หอสนามหลวง กรุงเทพฯ

พิธีบายศรีสู่ขวัญของชาวไทยเรณูนคร จ.นครพนม

จิตรกรรมฝาผนัง

ลายรดน้ำ

5. วัฒนธรรมทางสุนทรียะ

วัฒนธรรมด้านนี้อาจแบ่งได้เป็นทัศนศิลป์ส่วนหนึ่ง และศิลปการแสดงอีกส่วนหนึ่ง

(ก) ทัศนศิลป์

ศิลปไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมานานนับพันปี เราอาจแบ่งยุคสมัยของศิลปไทยในเชิงประวัติศาสตร์ด้วยหลักฐานทางโบราณวัตถุสถานที่อยู่เป็น 2 ช่วงคือ ศิลปก่อนไทย หมายถึง ช่วงก่อนที่คนไทยจะรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น ยังไม่มีราชธานีที่แน่นอน แบ่งออกเป็น 3 สมัย คือศิลปสมัยทวารวดี ศิลปสมัยศรีวิชัย และศิลปสมัยลพบุรี กับศิลปไทย หมายถึงช่วงที่คนไทยรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีราชธานีแน่นอนแบ่งออกเป็น 5 สมัย คือศิลปสมัยเชียงแสน ศิลปสมัยสุโขทัย ศิลปสมัยอยุธยา และศิลปสมัยรัตนโกสินทร์

แม้ว่าศิลปไทยจะได้วิวัฒนาการมาหลายยุคหลายสมัย ผ่านการหล่อหลอมและผสมผสานทั้งตะวันออกและตะวันตก แต่ในปัจจุบัน ศิลปไทยก็ยังคงรักษารูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ไว้ได้อย่างเด่นชัด สามารถถ่ายทอดลักษณะความงดงาม ความประณีตบรรจง ความรู้สึกนึกคิด และความเป็นชาติที่รุ่งเรืองด้วยอารยธรรมมาแต่โบราณให้โลกประจักษ์ได้

ทัศนศิลป์ คือผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียภาพที่รับรู้ด้วยประสาทตา จึงหมายรวมผลงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม ในส่วนที่เน้นประยุกต์ศิลป์มากกว่าวิจิตรศิลป์ ก็หมายรวมไปถึงหัตถศิลป์และประณีตหัตถศิลป์ด้วย

งานด้านจิตรกรรมของคนไทยเป็นผลงานที่มีชื่อเสียงทั้งในอดีตและปัจจุบัน จิตรกรรมฝาผนังโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับศาสนานั้น มีลักษณะควรแก่การศึกษาและให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง สำหรับงานสถาปัตยกรรมนั้น ครอบคลุมผลงานหลายด้าน อาทิ โบสถ์ วิหาร สถูป เจดีย์ ปราสาท พระราชวัง และบ้านเรือนของประชาชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานช่างต่าง ๆ ที่เรียกกันว่าช่างสิบหมู่ ซึ่งตามความเป็นจริงอาจมีจำนวนมากกว่านั้น ช่างเหล่านี้เป็นผู้มีฝีมือและมีผลงานประณีตที่ปรากฏ อาทิ ช่างรัก ช่างสลัก ช่างหล่อ ฯลฯ

ปราสาทเมืองสิงห์ จ.กาญจนบุรี ศิลปสมัยลพบุรี

พระธาตุไชยา อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ศิลปสมัยศรีวิชัย

พระพุทธรูปสมัยทวารวดี จ.นครปฐม

เพลงเหย่ย กาญจนบุรี

การแสดงหนังใหญ่ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

(จ) ศิลปการแสดง

ศิลปการแสดง เน้นงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียภาพที่ต้องแสดงออกหรือบรรเลง จึงหมายรวมนาฏศิลป์ การละคร และการดนตรีซึ่งมีวิวัฒนาการจากอดีตเหมือนเรื่องอื่น ๆ

(1) นาฏศิลป์ แต่เดิมเป็นการระบำ รำฟ้อน ภายหลังมีการแสดงเป็นเรื่องราว จึงรวมการละครและโขนด้วย

การรำ ระบำ หรือฟ้อน เป็นการแสดงออกด้วยท่าทางที่ประณีตงดงาม โดยมีดนตรีประกอบ อาจเป็นการรำเดี่ยว รำคู่หรือระบำเป็นชุดก็ได้ หรือจะจัดให้มีการแสดงดังกล่าวโดยเป็นส่วนหนึ่งหรือไม่เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงละครหรือโขนก็ได้

ละครก็มีหลายลักษณะ ตั้งแต่ละครโนราห์ หรือที่บางที่เรียกสั้น ๆ ว่า โนราห์ ซึ่งเล่นกันแพร่หลายในภาคใต้ของประเทศไทย จนถึงละครนอกซึ่งขยายจำนวนผู้แสดง และวิธีการแสดงให้รวดเร็วยิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีบทกลบทขึ้นโดยใช้ถ้อยคำเจรจาตามภาษาที่ใช้กันอยู่ทั่วไป นอกจากนั้นก็ยังมีละครใน หรือละครในวัง หรือละครนางใน ที่มีผู้แสดงเป็นหญิงล้วน โดยดัดแปลงวิธีแสดงให้ผู้ที่เคยระบำรำฟ้อนนั้นได้เล่นละครเป็นเรื่องด้วย เรื่องที่นิยมเล่นคือ รามเกียรติ์ อิเหนา และอุณรุท

ในสมัยรัตนโกสินทร์โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้พัฒนาละครรูปแบบใหม่ ๆ อีกหลายรูปแบบ อาทิ ละครดึกดำบรรพ์ ซึ่งแสดงคล้ายคลึงกับละครร้องของตะวันตกที่เรียกว่า โอ-เป-รา หมายความว่า ตัวละครร้องเองแสดงท่าทางเอง และมีฉากตามเนื้อเรื่องเป็นต้น ละครดึกดำบรรพ์เรียกตามชื่อโรงละคร นอกจากนั้นก็ยังมี ละครพันทาง ซึ่งหมายถึงละครแบบผสม คือมีทั้งทำรำเพลงและฉาก เป็นต้น

โขน เป็นละครที่ผู้แสดงสวมหน้ากากและเครื่องแต่งกายที่เฉพาะตามฐานะของตัวละคร มีดนตรี บทพากย์และบทเจรจาด้วย ประเภทการแสดงโขน เช่น โขนกลางแปลงคือการเล่นโขนบนพื้นดิน หรือกลางสนาม โขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว คือการแสดงในโรงที่ไม่มีพื้นกระดานยกขึ้นสูง แต่มีราวพาดตามส่วนยาวของโรง ไม่มีเตียงสำหรับตัวละครนั่ง แต่นั่งประจำที่บนราวเมื่อแสดงเสร็จแล้ว

โจนโรงใน เป็นโจนที่นำไปแต่งบทละครสำหรับเล่นละครใน โจนหลังจอ คือการแสดงหน้าจอซึ่งแต่เดิมขึงไว้สำหรับเล่นหนังใหญ่ และโจนฉากคือการแสดงที่มีฉากประกอบการแสดง เป็นต้น

(2) ดนตรี

ดนตรีไทยมีเครื่องดีด สี ดี และเป่า เครื่องดีด เช่น จะเข้ กระจับ ปี่ พิณและซึง เป็นต้น ส่วนเครื่องสีก็มีสายและคันชัก เช่น ซอต่างๆ และสะล้อ เครื่องตี เช่น ระนาดชนิดต่างๆ ข้องวง ฉิ่ง ฉาบและตะโพน เป็นต้น สำหรับเครื่องเป่า มีขลุ่ย ปี่ แตร เป็นต้น

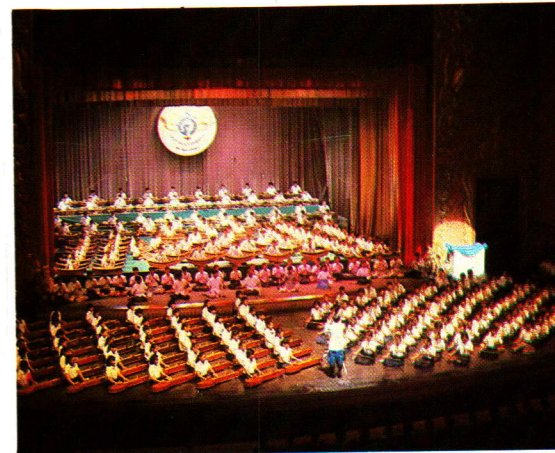
วงดนตรีไทยมีหลายประเภท เช่น วงเครื่องสาย ซึ่งมีทั้งเครื่องสายวงเล็ก เครื่องสายเครื่องคู่ เครื่องสายประสมและเครื่องสายปี่ชวา วงมโหรี ซึ่งมีมโหรีเครื่องเล็ก มโหรีเครื่องคู่ มโหรีเครื่องใหญ่ และวงปี่พาทย์ ซึ่งมีปี่พาทย์เครื่องห้า วงปี่พาทย์เครื่องคู่ วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ วงปี่พาทย์ไม้แข็ง วงปี่พาทย์ไม้ نرم วงปี่พาทย์ดีดคำบรรพ์ วงปี่พาทย์มอญ และวงปี่พาทย์นางหงษ์ เป็นต้น

นอกเหนือไปจากนี้ ก็มีวงขับไม้ และวงเครื่องประโคม ซึ่งใช้ในพระราชพิธีต่างๆ

(3) เพลงกับดนตรีพื้นบ้าน การแสดงพื้นบ้านและการละเล่น

ประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มคนต่างๆ ที่เป็นกลุ่มใหญ่ๆ กระจายไปตามภาคภูมิศาสตร์ต่างๆ จะเห็นได้ว่า เรามีเพลงพื้นบ้านของภาคต่างๆ เช่น เพลงเรือ เพลงเดินกำรำเคียว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงอี่แซว เพลงน้อย ลำตัด เพลงโคราช เพลงบอก ฯลฯ การแสดงเป็นเรื่อง เช่น หมอลำเรื่อง ลิเก หนังใหญ่ ก็เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการละเล่นอื่นๆ ที่น่าสนใจเป็นอันมาก เช่น กาจับหลัก มอญซ่อนผ้า ซักกะเย่อ จั๊มจั๊มเมือง รีรีข้าวสาร แม่จู้ ตั๋งจับ ตั๋งเต ฯลฯ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าวัฒนธรรมไทย คือ ความเป็นอยู่ของคนไทย เราอยู่ในฐานะกลุ่มชนร่วมชาติกันได้ ก็เพราะเราสื่อความหมาย ใช้ชีวิต ประกอบกิจกรรม และสร้างสรรค์ด้วยลักษณะไทย เราจะต้องมาช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งและสภาพที่เรามีอยู่แล้วนี้ ไปในทิศทางที่สู่ความสมบูรณ์มากขึ้น และเราทุกคนมีส่วนในทิศทางนี้.

โนราภักษ์ใต้

มหรรมดนตรีไทยที่โรงละครแห่งชาติ มีเครื่องดนตรีร่วมบรรเลงถึง 200 ชิ้น

การแสดงกับแก้วของอีสาน

ศาสนาและจริยธรรม

ศาสนาและจริยธรรมคืออะไร

ศาสนา คือระบบของคำสอนที่เกี่ยวกับความดีความชั่วที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์สามารถใช้กำกับความคิดและการกระทำทั้งทางกายและวาจาให้มุ่งไปสู่ความดี คำสอนเหล่านี้จะมีศาสดาหรือผู้สอน และเน้นความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อศาสดาหรือในบางศาสนาต่อพระผู้เป็นเจ้า นอกจากนี้ ยังครอบคลุมสาระที่เกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิตและพิธีกรรมทางศาสนาด้วย

จริยธรรม คือระบบค่านิยมที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นความดีในความหมายกว้าง อาจหมายรวมถึงหลักคำสอนในศาสนา ในความหมายแคบ อาจเป็นระบบจริยธรรมของกลุ่มคน หรือสังคม หรือวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ

ทำไมเราจึงต้องมีศาสนาและจริยธรรม

ศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นของคนทางด้านจิตใจ เช่นเดียวกับปัจจัยสี่ที่จำเป็นแก่ร่างกาย ศาสนาเกิดเพราะธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมีทั้งความต้องการทางกายและทางใจ เราแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ และมีความศรัทธาในคำสอน เพื่อเสริมแรงให้สามารถบังคับตนเองให้ประกอบความดีได้

ส่วนจริยธรรมนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นอนุระบบของคำสอน เพื่อช่วยกำหนดแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ อันจะเป็นหลักแห่งความประพฤติที่ดีของคนในสังคม มนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ แต่จะต้องอยู่ร่วมกัน ยิ่งไปกว่านั้นคนต่างจากสัตว์ คือ คิดควบคุมพฤติกรรม โดยเฉพาของตนเองได้ คิดรู้เรื่องความดีความชั่วได้ สามารถเข้าใจตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้ ดังนั้น การอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกนั้น นอกเหนือจากการกำกับพฤติกรรมด้วยกฎหมายหรือชนบทประเพณีจากภายนอกแล้ว ยังต้องมีการกำกับพฤติกรรมด้วยศาสนาและจริยธรรม อันมาจากภายในด้วย

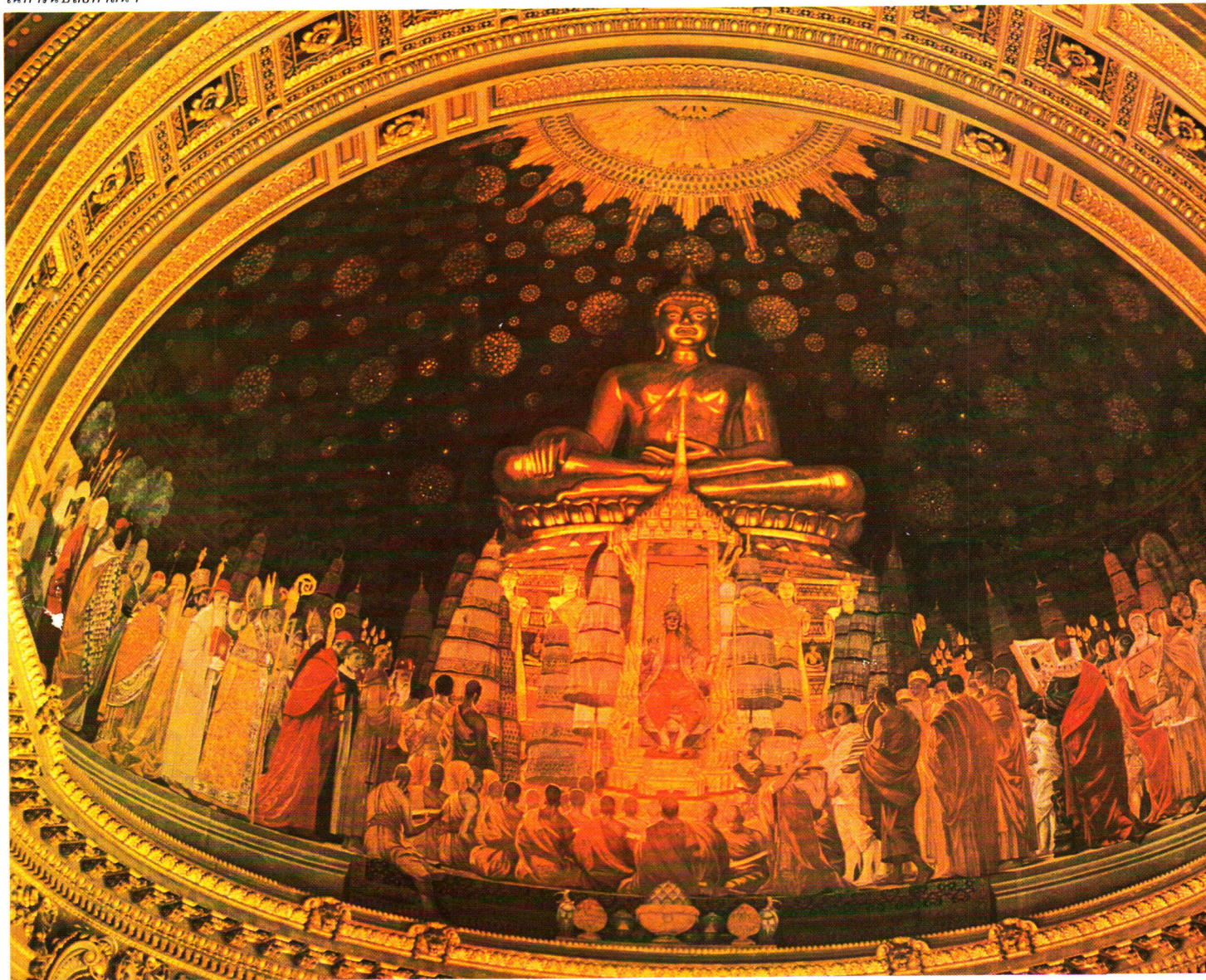
คนไทยนับถือศาสนาอะไรบ้าง

คนไทยนับถือศาสนาต่าง ๆ กัน นอกจากพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ และมีผู้นับถือถึงกว่าร้อยละ 90 แล้ว คนไทยยังนับถือศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์ ฮินดู และซิกข์ เป็นต้น รัฐธรรมนูญของไทยและกฎหมายอื่น ๆ ให้ความคุ้มครองในเรื่องการนับถือศาสนาเป็นอันดี ไม่ได้บังคับให้ประชาชนชาวไทยนับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นการเฉพาะ โดยถือว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา นิkeyของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา ตลอดจนมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน ตราบใดถ้าไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่พลเมืองดีและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

แม้ศาสนาต่าง ๆ จะมีแนวทางปฏิบัติและรายละเอียดบางประการที่แตกต่างกัน แต่ก็มีหลักเดียวกันคือ ดำรงสอนให้ทุกคนประกอบความดีและละเว้นความชั่วทั้งนี้ เพื่อความเจริญของบุคคลในทางร่างกายและจิตใจ อันจะนำสันติสุขมาสู่สังคมส่วนรวม

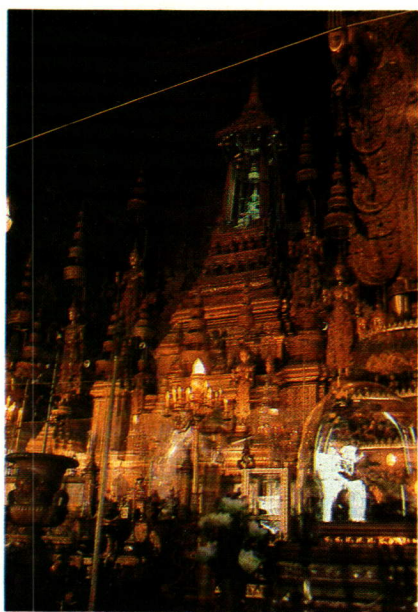

ภาพเขียนสีปูนเปียก บนเพดานโดมด้านทิศตะวันตก
พระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นภาพพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับภายใต้พระพุทธรูปองค์ใหญ่
แวดล้อมด้วยบรรดาชนชาติต่างๆ แสดงว่า ทรงประกาศ
เป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก พระราชทานเสรีภาพ
ในการนับถือศาสนา

พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพฯ
สร้างด้วยหินอ่อนอิตาลี สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา
นริศรานุวัดติวงศ์ทรงออกแบบ

พระพุทธรูปปางนาคปรก (แก้วมรกต) ประดิษฐาน
ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพฯ

ความเชื่อในศาสนาทำให้คนเรายึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เรียกว่าวัฒนธรรมทางจิตใจ คนไทยส่วนใหญ่มีแนวทางดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน

ประเทศไทยได้รับเลือกจากชาวพุทธทั่วโลกให้เป็นที่ตั้งสำนักงานกลางขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก มีศูนย์กลางที่ส่วนภูมิภาคตั้งอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก 34 ประเทศ รวม 77 แห่ง และที่สำคัญมากคือ พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงอุปถัมภ์ศาสนาอื่นที่มีประชาชนนับถืออย่างเสมอภาคกัน

คำสอนหลักของศาสนาพุทธ

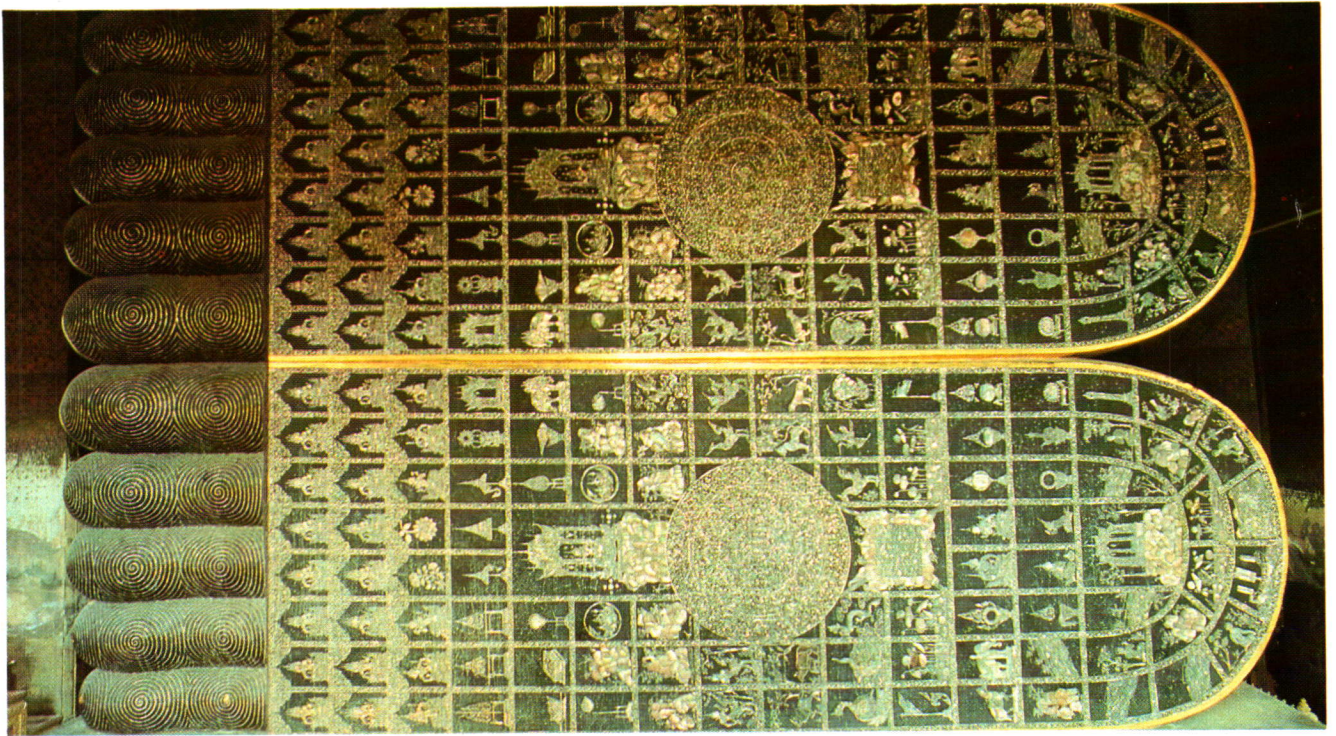
พระพุทธศาสนามีสิ่งสำคัญที่เป็นหลักใหญ่เรียกว่า “พระรัตนตรัย” แปลว่า “แก้วหรือสิ่งล้ำค่า 3 ประการ” คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

พระพุทธ หรือ พระพุทธเจ้า ได้แก่ผู้ตรัสรู้ หรือรู้อย่างแจ่มแจ้งซึ่งความจริงอันทำให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนที่ปวง แล้วสั่งสอนประชาชนให้รู้ และปฏิบัติได้ผลอย่างที่ทรงรู้และปฏิบัติมาแล้ว

พระธรรม ได้แก่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หรือตัวความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบแล้วนำมาสั่งสอน แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่จะต้องเล่าเรียนศึกษา เรียกว่า ปริยัติธรรม ได้แก่พระไตรปิฎก ส่วนที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ เรียกว่า ปฏิบัติธรรม ได้แก่ศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนที่เป็นผลของการประพฤติปฏิบัติ เรียกว่า ปฏิเวธธรรม ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน

พระสงฆ์ หมายถึงหมู่แห่งพระสาวกผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ออกบวชตามแบบอย่างของพระองค์ เป็นผู้ดำรงพระศาสนาให้ยั่งยืนสืบมาจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พระสมมติสงฆ์ ได้แก่ท่านผู้ออกบวชตามพระธรรมวินัย กับ พระอริยสงฆ์ ได้แก่ท่านผู้ได้บรรลุผลแห่งการปฏิบัติ เป็นพระอริยบุคคล ไม่จำกัดว่าจะเป็นหญิงหรือชาย อายุน้อยหรืออายุมาก ออกบวชหรือมิได้ออกบวช กล่าวให้เข้าใจง่าย พระสมมติสงฆ์ คือพระสงฆ์ที่บวชตามระเบียบพิธีกรรมในพระธรรมวินัย พระอริยสงฆ์ คือ พระสงฆ์โดยคุณสมบัติ หรือ คุณธรรม

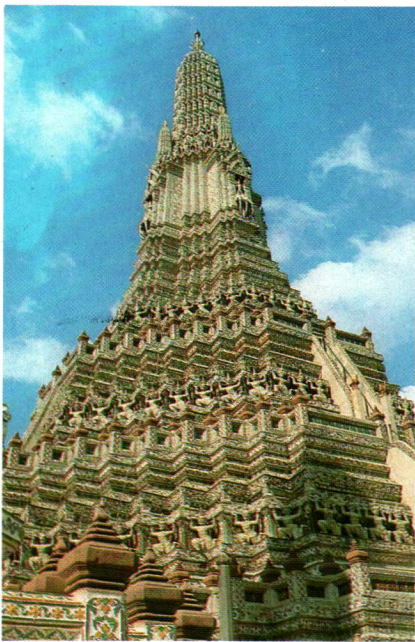
พระบาทพระพุทธไสยาสน์ประดับมุก

พิธีบวชนาคหมู่ชาวเขาในพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ

แถวพระภิกษุสงฆ์ออกบิณฑบาต

พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม รัชกาลที่ 2 โปรดให้สร้างเพื่อเป็นศรีสง่าแก่พระนคร

หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ได้แก่

1. หลักทั่วไป คือ เว้นความชั่ว ประพฤติความดี ชำระจิตใจให้สะอาด
  2. หลักเรื่องธรรมคัมภีร์ครองโลก (โลกบาล) คือ ความละเอียดต่อบาป หรือความชั่ว (หิริ) ความเกรงกลัวต่อบาป หรือความชั่ว (โอตตปัสสะ)
หลักธรรมข้อนี้สูงกว่า การคัมภีร์ครองท้องถิ่นที่เรียกว่า เทศบาล สูงกว่า การคัมภีร์ครองประเทศหรือรัฐ ที่เรียกว่า รัฐบาล แต่ขยายไปถึงการคัมภีร์ครองโลก จึงเรียกว่า โลกบาล
  3. หลักการศึกษา ๓ ชั้น ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติด้วย คือ ความประพฤติเรียบร้อยดีงาม (ศีล) การทำจิตใจให้ตั้งมั่น (สมาธิ) ความรู้แจ้ง เห็นจริง (ปัญญา)
  4. หลักความสำเร็จผล (อิทธิบาท) 4 ประการ คือ พอใจ (ฉันทะ) ขยันหมั่นเพียร (วิริยะ) เอาใจใส่ (วิมังสา) ไม่วางธุระ (จิตตะ) พิจารณาไตร่ตรอง (วิมังสา)
  5. หลักความเพียรชอบ (สัมมปปธาน) 4 ประการ คือ เพียรระงับมิให้ความชั่วเกิดขึ้น เพียรละความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่
  6. หลักการสงเคราะห์ (สังคหวัตถุ) 4 ประการ คือ การเอื้อเฟื้อให้ปัน (ทาน) การพูดอ่อนหวาน ไพเราะ (ปิยวาจา) การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน (อัตถ-จริยา) การวางตนให้เข้ากันได้กับผู้รับการสงเคราะห์ ไม่วางตนสูงเกินไป (สมานัตตตา)
- หลักการศึกษาทั้ง 4 ข้อนี้ ใช้ได้ทั้งแก่เอกชน และแก่ชุมชนเพียงแต่ว่าหลักการนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนมากกว่า 2500 ปีแล้ว
7. หลักการเพื่อบรรลุประโยชน์ปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) หรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม 4 ประการ คือ ขยันหมั่นเพียร รู้จักรักษาหรือเก็บออม คบเพื่อนที่ดีงาม รู้จักใช้จ่ายพอเหมาะสมควร
  8. หลักการเพื่อบรรลุประโยชน์อนาคต (สัมปรายิกัตถะ) หรือประโยชน์

พระสงฆ์เดินชมพระศรีรัตนเจดีย์ ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) เป็นพระเจดีย์ที่รัชกาลที่ 4 โปรดให้สร้างตามแบบพระสถูปในวัดพระศรีสรรเพชญ์ กรุงเทพฯ

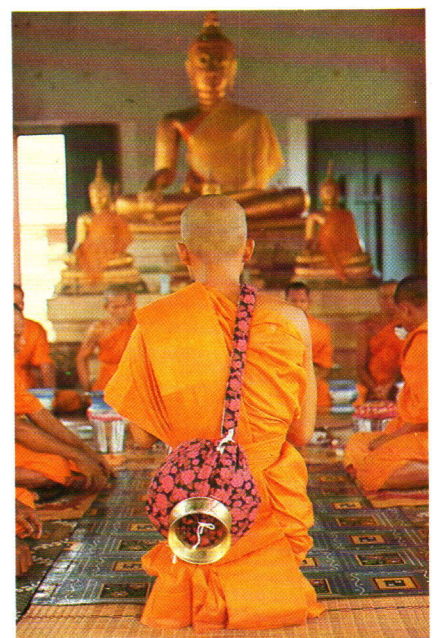
ภายใน 4 ประการคือ เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ คือ เชื่ออย่างมีปัญญากำกับไม่มโนมาย (ศรัทธา) ความประพฤติเรียบร้อยดีงาม (ศีล) เสียสละ เอื้อเฟื้อ ให้ปัน (จาคะ) รู้เหตุของความเสื่อม ความเจริญ (ปัญญา)

9. หลักการเพื่อบรรลุประโยชน์อย่างยิ่ง (ปรমัตตะ) 4 ประการ หรือจะเรียกว่า อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นการว่าด้วยการดับความทุกข์ ความเดือดร้อนโดยเด็ดขาดก็ได้ ทุกข์ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความตาย ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ เหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ความทะยานอยาก หรือตัณหา ความดับทุกข์ ได้แก่ ความดับความทะยานอยากได้

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ทางสายกลาง มุ่งองค์ประกอบ 8 อย่าง ซึ่งอาจย่อลงเหลือ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

10. หลักอุดมคติอันสูงสุด

จุดหมายปลายทางอันสูงสุดทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า "นิพพาน" แปลว่าดับสนิท ถือเอาความว่า ดับความทุกข์ ความเดือดร้อนทั้งปวงโดยสิ้นเชิง การที่ท่านใช้คำว่า "ดับ" นั้น เพื่อจะเปรียบเทียบกับการดับเพลิง เพลิงที่จะดับนั้นมีสองประเภท คือ เพลิงกิเลส ได้แก่กลทินในจิตใจ มีความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นรากเง่าอันสำคัญประเภทหนึ่ง เพลิงทุกข์ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความตาย ความเศร้าโศก ความคร่ำครวญ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ และความคับแค้นใจ เป็นต้นอีกประเภทหนึ่ง ทุกชีวิตที่เกิดมาในโลก ไม่ว่าจะเป็นรู้จักนิพพานหรือไม่ต่างก็ต้องการดับความทุกข์ ความเดือดร้อนด้วยกันทั้งสิ้น ไม่มีชีวิตใดเลยที่ต้องการความทุกข์ความเดือดร้อนให้คงอยู่ ฉะนั้นนิพพานจึงเป็นจุดหมายปลายทางที่ชีวิตทุกชีวิตต้องการ การจะบรรลุนิพพานได้ก็ต้องอาศัยข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ที่เรียกว่า อริยมรรค หรือหนทางอันประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 อย่าง ซึ่งย่อให้สั้นก็เหลือเพียง 3 คือ ศีล การรักษาพฤติกรรมทางกายวาจาให้เรียบร้อย สมาธิ การทำจิตใจให้ตั้งมั่นและปัญญา การรู้ความจริงด้วยการฝึกหัดอบรมให้เกิดปัญญา ตามที่กล่าวไว้ในข้อ (3) หลักการศึกษา 3 ชั้น ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติด้วย

นวกภิกษุ

พระศรีศากยมุนี ประดิษฐานในพระวิหารวัดสุทัศน์
เทพวราราม กรุงเทพฯ เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยสำริด
องค์ใหญ่ที่สุดในเมืองไทย รัชกาลที่ 1 โปรดให้เชิญ
มาจากพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัยเก่า

นาคชาวเขากำลังกราบพระประธานและพระอุปัชฌาย์
เพื่อขออุปสมบท ณ วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ

ข้อควรทราบเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าโดยย่อ

พระพุทธเจ้านั้น เดิมท่านก็เป็นบุคคลธรรมดาคนหนึ่ง แต่ทรงมีความตั้งพระทัยมั่นที่จะค้นหาความจริง เพื่อดับความทุกข์ความเดือดร้อนของพระองค์เอง และของประชาชนชาวโลก เป็นการมุ่งช่วยให้คนหมู่มากพ้นทุกข์ มีความสุข ความเจริญ พระองค์เสด็จออกจากพระราชวัง ไปค้นหาความจริงในเพศของนักบวช ทรงค้นคว้าทดลองอยู่เป็นเวลานานถึง 6 ปี จึงได้ทรงพบความจริงและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เมื่อได้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ได้ทรงใช้เวลาถึง 45 ปี ในการเสด็จเที่ยวสั่งสอนประชาชนในที่ต่าง ๆ ทรงตั้งพระพุทธศาสนาขึ้น เพื่อแนะนำสั่งสอนประโยชน์ 3 ประการคือ **ประโยชน์ปัจจุบัน** อันได้แก่ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และสังคม **ประโยชน์อนาคต** อันได้แก่ประโยชน์ทางศีลธรรม ที่ทำให้ประโยชน์ปัจจุบันมีความมั่นคง ยั่งยืนไปในอนาคต และ **ประโยชน์อย่างยิ่ง** อันได้แก่ การดับความทุกข์ ความเดือดร้อนทั้งปวง ได้อย่างเด็ดขาดที่เรียกว่านิพพาน การจะได้บรรลุประโยชน์ทั้ง 3 ประการนี้ ต้องขึ้นอยู่กับ การประพฤติปฏิบัติของ แต่ละบุคคล ใครพอใจประโยชน์อย่างไหนก็เลือกประพฤติ ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์นั้นได้ตามต้องการ คล้ายนำอาหารมาวางไว้ให้เลือกรับประทานตามชอบใจ

อนึ่ง ท่านสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ไม่เชื่อ ในเรื่องอะไรอย่างงมงาย สอนให้ไตร่ตรองสอบสวนให้รอบคอบก่อนแล้วจึงเชื่อ แม้เรื่องนั้นจะเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าเอง ท่านก็ไม่นิยมให้เชื่อโดยไม่พิจารณา

พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างแห่งบุคคลผู้ประสบความสำเร็จอย่างสูง โดยไม่ต้องพึ่งความบังเอิญ หรือการได้ด้อย่างลอย ๆ ทรงอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความไม่เป็นผู้จับจดอ่อนแอ ทรงต่อสู้กับความยากลำบาก และอุปสรรคทั้งหลายจนได้ประสบความสำเร็จในที่สุด นับว่าทรงเป็นตัวอย่างให้กำลังใจแก่เราทั้งหลายว่า ไม่ควรหวังจะได้ดีอะไรอย่างลอย ๆ ควรมีความขยันหมั่นเพียรและอดทนเอาชนะสิ่งกีดขวางทุกชนิด ถ้าจะถือว่า พระองค์เป็นผู้มีโชคก็อาจกล่าวได้ว่า เพราะทรงทำความดีต่าง ๆ สร้างโชคให้เกิดขึ้น โดยไม่ต้องอาศัยโชคลอยอย่างที่มีหวังกัน

พระองค์ทรงเป็นตัวอย่างของผู้เสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนพระองค์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อตรัสรู้แล้ว ก็ได้เสด็จดำเนินไปด้วยพระบาท แสดงธรรมสั่งสอนประชาชนในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งใกล้และไกล โดยไม่ทรงคำนึงถึงความยากลำบากในการเดินทาง ทรงสอนว่าใครใคร่จะบูชาพระองค์ก็จงประพฤติในทางที่ถูกต้อง จะเป็นการดีกว่าการบูชาพระองค์ด้วยเครื่องสักการะต่าง ๆ การบูชาด้วยการประพฤติดังกล่าวนี้ เรียก ปฏิบัติบูชา ถือว่าเป็นการบูชาอย่างสูงสุด ซึ่งเห็นได้ชัดว่ามีได้ทรงเรียกร้องสิ่งตอบแทนอะไรเลย มุ่งให้ประชาชนปฏิบัติให้ดีงาม อันจะส่งผลดีให้แก่บุคคลเหล่านั้นเอง การที่ทรงกระทำเช่นนั้นเรียกว่า “โลกัตถจริยา” คือการบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก

คำสอนหลักของศาสนาอิสลาม

อิสลาม หมายถึง การน้อมตนเองยังพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า ขณะเดียวกันหมายถึงสันติสุขอีกด้วย อิสลามจึงนับถือพระผู้เป็นเจ้าเพียงองค์เดียวคือ องค์พระอัลเลาะห์ ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่ามุสลิม ผู้ให้กำเนิดศาสนาอิสลามคือท่านโมฮัมมัด ซึ่งท่านเป็นนบีหรือศาสดาหรือผู้แทนของพระผู้เป็นเจ้าในการประกาศพระศาสนาของพระองค์

อิสลามถือว่าคัมภีร์อัล-กุรอานเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การปฏิบัติภารกิจใด ๆ ของมุสลิมไม่ว่าจะเป็นในทางศาสนาหรือการดำรงชีวิตประจำ ต้องยึดคัมภีร์อัล-กุรอานเป็นหลัก วัฒนธรรมประเพณีใด ๆ ที่ขัดกับบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอาน ย่อมนำมาปฏิบัติไม่ได้ คัมภีร์อัล-กุรอานนอกจากจะเป็นคำสั่งสอนทั่ว ๆ ไปตั้งคัมภีร์ของศาสนาอื่นแล้ว ยังมีหลักกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกอยู่ด้วย ศาสนใน 4 จังหวัดภาคใต้ของเราคือ สุลต ยะลา นราธิวาส และปัตตานี ซึ่งมีประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิมนั้น ใช้กฎหมายอิสลามบังคับในคดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกที่คู่ความเป็นมุสลิม

หลักธรรมในศาสนาอิสลามประกอบด้วยศรัทธาและข้อที่ควรปฏิบัติ ศรัทธานั้นคือศรัทธาในพระอัลเลาะห์ ในบิรารในผู้แทนของพระองค์ ในพระคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นต้น ส่วนข้อปฏิบัตินั้นได้แก่ การชำระร่างกายจิตใจให้สะอาดโดยการสวดมนต์ (ละหมาด) วันละ 5 ครั้ง ปฏิบัติศีลถือบวช (อดอาหาร) ปีหนึ่ง 30 วัน ในเดือนที่ 9 ของปีอาหรับที่เรียกว่าเราะมาดาน ปฏิบัติตนในการบริจาคทาน และไปนมัสการสถานกะอabah ณ นครมักกะในชั่วชีวิตหนึ่งครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อย

จริยธรรมในศาสนาอิสลามมีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติเช่นเดียวกับศาสนาอื่น คือ ห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรา ห้ามรุกราน ห้ามลักขโมย ห้ามพูดเท็จ ห้ามโลภต่อสิ่งของของผู้อื่น ห้ามริษยากัน ห้ามบริโภคนเนื้อสัตว์บางชนิดเช่น เนื้อหมู เป็นต้น ห้ามรับหรือให้สินบนทุจริตต่าง ๆ ห้ามประพฤดิชั่วทางการค้า เช่น กักตุนสินค้า โก่งด้วยเครื่องชั่ง ตวง วัด และห้ามประพฤดิผิดต่อคู่ครองของตน และของคนอื่น ส่วนข้อปฏิบัตินั้นได้แก่การบริจาคเพื่อแก้แค้น เด็กกำพร้า คนจน และคนยากจน พุดจาไฟเราะ ดำรงมั่นในความยุติธรรม รู้จักให้อภัย รักษาความสัตย์สุจริต มีความอดทนในยามทุกข์ยาก ปกปิดการให้ทานไม่ประกาศให้คนรู้

มุสลิมในประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของจุฬาราชมนตรี ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพมหานครเรียกว่าสำนักจุฬาราชมนตรี

ศักราชทางอิสลามเรียกว่าศักราชอิสเลาะห์ เริ่มนับตั้งแต่ปีที่ท่านโมฮัมมัดพาบิรารหนีจากการรุกรานของพวกกรากิซ ไปอยู่ ณ เมืองยาatribซึ่งเป็นชาติภูมิแห่งมารดาของท่าน ในปีพุทธศักราช 1165 ศักราชอิสลามจึงเริ่มต้นช้ากว่าพุทธศักราช 1,165 ปี

มัสยิดกลาง จังหวัดปัตตานี

โบสถ์ทางตาครุส บริเวณกุฎีจีน ผังธนบุรี

คำสอนหลักของศาสนาคริสต์

คริสตศาสนิกชนเชื่อและศรัทธา เคารพและภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าเพียงองค์เดียว และพระผู้เป็นเจ้าพระองค์นี้ได้ถือกำเนิดในภาคมนุษย์คือพระเยซู

หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนาคริสต์ สมัยก่อนพระเยซูเจ้ามาบังเกิดจะเน้นพระบัญญัติ 10 ประการ อาทิ ไม่ฆ่า ไม่กล่าวเท็จ ไม่ล่วงประเวณี และไม่โลก เป็นต้น แต่องค์พระเยซูคริสต์เจ้าได้ทรงสรุปทั้งสิบข้อนั้นไว้เป็นธรรมบัญญัติข้อใหญ่ 2 ประการ คือ “จงรักพระเจ้าด้วยสุดจิตสุดใจของท่าน ด้วยสุดความคิด และด้วยสุดกำลังของท่าน” และ “จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง”

ศาสนาคริสต์เน้นความรัก ดังปรากฏในพระคัมภีร์ 1 โครินธ์ บทที่ 13 ว่า “แม้ข้าพเจ้าพูดภาษาแปลกๆ ได้ เป็นภาษามนุษย์ก็ดี เป็นภาษาทูตสวรรค์ก็ดี แต่ไม่มีความรัก ข้าพเจ้าเป็นเหมือนฆ้องหรือฉาบที่กำลังส่งเสียง แม้ข้าพเจ้าจะเผยพระวจนะได้ และเข้าใจในความลึกลับทั้งปวง และมีความรู้ทั้งสิ้น และมีความเชื่อมากยิ่งที่สุดพอจะยกภูเขาไปได้ แต่ไม่มีความรัก ข้าพเจ้าก็ไม่มีค่าอะไรเลย แม้ข้าพเจ้าจะสละของสารพัดหรือยอมให้เอาตัวข้าพเจ้าไปเผาไฟเสีย แต่ไม่มีความรัก จะหาเป็นประโยชน์แก่ข้าพเจ้าไม่

“ความรักนั้นก็อดทนนาน และกระทำความดีให้ ความรักไม่อิจฉา ไม่อวดตัว ไม่หยิ่งผยอง ไม่หยาบผยอง ไม่คิดเห็นแก่ตนเองฝ่ายเดียว ไม่ฉุนเฉียว ไม่ช่างจดจำความผิด ไม่ชื่นชมยินดีเมื่อมีการประพฤติผิด แต่ชื่นชมยินดีเมื่อประพฤติชอบ ความรักทนได้ทุกอย่าง แม้ความผิดของคนอื่น และเชื่อในส่วนดีของเขาอยู่เสมอ และมีความหวังอยู่เสมอ และทนต่อทุกอย่าง

“ความรักไม่มีวันสูญสิ้น แม้การเผยพระวจนะก็จะเสื่อมสูญไป แม้การพูดภาษาแปลกๆ นั้น ก็จะมีเวลาเลิกกัน แม้วิชาความรู้ก็จะเสื่อมสูญไป เพราะความรู้ของเรานั้นไม่สมบูรณ์ และการเผยพระวจนะนั้นก็ไม่มีสมบูรณ์ แต่เมื่อความสมบูรณ์มาถึงแล้ว ความบกพร่องนั้นก็สูญไป เมื่อข้าพเจ้ายังเป็นเด็ก ข้าพเจ้าพูดอย่างเด็ก คิดอย่างเด็ก ใครควรดูแลดูแลอย่างเด็ก แต่เมื่อข้าพเจ้าเป็นผู้ใหญ่ ข้าพเจ้าก็เลิกอาการเด็กเสีย เพราะบัดนี้เราเห็นสลับๆ เหมือนดูในกระจก แต่เวลานั้นจะได้เห็นพระพักตร์ชัดเจน เดียวนี้ความรู้ของข้าพเจ้าไม่สมบูรณ์ เวลานั้นข้าพเจ้าจะรู้แจ้งเหมือนพระองค์ทรงรู้จักข้าพเจ้า

“ดังนั้น ยังตั้งอยู่สามสิ่ง คือ ความเชื่อ ความหวังใจ และความรัก แต่ความรักใหญ่ที่สุด”

คริสตศาสนามีนิกายหลักสองนิกาย คือนิกายโรมันคาทอลิก และนิกายโปรเตสแตนต์ นิกายโรมันคาทอลิก มีองค์สันตปาปาซึ่งถือว่าเป็นผู้แทนขององค์พระเยซูคริสต์เป็นพระประมุขสืบตำแหน่งต่อจากปีเตอร์ อัครสาวกของพระเยซู มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงวาติกัน ประเทศอิตาลี มีบาทหลวง และนักบวชต่างๆ อยู่ทั่วโลก ส่วนนิกายโปรเตสแตนต์นั้น มาร์ติน ลูเธอร์ ชาวเยอรมันเป็นผู้ก่อตั้ง โดยแยกออกจากนิกายโรมันคาทอลิก ภายในนิกายนี้มีสาขานิกายมากมาย เช่น นิกายลูเธอรัน นิกายแองกลิกัน นิกายเพรสไบทีเรียน เป็นต้น

ในประเทศเรามีผู้นับถือศาสนาคริสต์เป็นอันดับ 3 รองจากศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม นอกจากศาสนาดังกล่าวแล้วนี้ ยังมีผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ อีก เช่น ศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ชินโต ขงจื้อ และเต๋า เป็นต้น

บทบาทของศาสนาและจริยธรรมในสังคมที่เปลี่ยนแปลง

มีผู้กล่าวว่า “ธรรมะของศาสนานั้น เปรียบเสมือนเกาะที่อยู่กลางมหาสมุทรที่คนลอยเคี้ยวขวางอยู่กลางทะเลต้องการอย่างยิ่ง เป็นเสมือนหลักที่คนตกน้ำต้องการจะยึดไว้”

การดำเนินชีวิตประจำวันของเราในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างเช่นที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ถ้าเราไม่มีหลักเป็นที่เกาะที่ยึดเหนี่ยวแล้ว ก็จะมีผิดพลาดได้ง่าย ความผิดพลาดในชีวิตประจำวันนั้น เปรียบเสมือนน้ำกลางทะเล เมื่อคนตกลงไปแล้วย่อมเป็นอันตรายแก่ชีวิต เพราะทะเลกว้างลึกและเต็มไปด้วยคลื่นลม คนเราที่มีชีวิตอยู่ทุก ๆ วันนี่ แต่ละวัน ๆ ก็มีอาการเหมือนกับว่าเวียนว้ายอยู่ในทะเล มีอุปสรรคเต็มไปหมดจากทุกสิ่งที่เราเกี่ยวข้องอยู่ด้วย คนเราจึงต้องมีหลักยึด สำหรับเป็นเครื่องประคับประคอง

ธรรมะและจริยธรรมในศาสนาไม่ใช่เป็นเรื่องของคนสูงอายุ หรือเรื่องล้าสมัย แต่เป็นหลักยึดใจเสมือนที่พึ่ง เป็นน้ำหล่อเลี้ยงชีวิตและเป็นดวงประทีปส่องไฟนำทางชีวิต คนที่ไม่มีศาสนาจึงเสมือนคนที่เดินไปอย่างเคี้ยวขวางไร้จุดหมาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิสนธารกับพระภิกษุสงฆ์ ขณะเสด็จเยี่ยมราษฎรในชนบท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ เสด็จเยี่ยมมัสยิดในภาคใต้

สุขภาพอนามัย

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เที่ยมราษฎรในชนบท ได้พระราชทานของใช้ที่จำเป็น โปรดให้แพทย์อาสาสมเด็จพระบรมราชชนนี (พอสว.) ตรวจรักษาราษฎรผู้เจ็บไข้ด้วย

ตั้งแต่โบราณกาลมาแล้ว คนเรายู่รวมกันเป็นหมู่เป็นพวก การที่จะมีชีวิตรอดอยู่ได้ ทุกคนจะต้องแข็งแรง คนใดอ่อนแอจะไม่อาจมีชีวิตอยู่ ทุกคนต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติ สัตว์ร้าย ศัตรูและโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

เมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วย โดยสัญชาตญาณของคนเรา ที่มีความรักชีวิตของตนและของญาติมิตรหมู่เหล่าตน ก็จะต้องหาทางที่จะช่วยตนเองหรือผู้เจ็บป่วยนั้นเท่าที่จะทำได้

โดยที่ไม่ทราบถึงต้นเหตุของโรคหรือความเจ็บไข้ คนในครั้งโบราณนั้นก็คิดว่า ความเจ็บไข้ขึ้นเกิดจากการคลั่งบันดาลหรือการลงโทษจากเทพเจ้า ฟ้าดิน วิญญาณ ภูตผีปีศาจ หรือสิ่งที่ไม่เห็นทั้งหลาย ดังนั้น การที่จะให้หายจากเจ็บไข้ได้นั้น จึงมีการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้เป็นที่พึงพอใจแก่เทพเจ้า ภูตผีปีศาจ วิญญาณหรือสิ่งชั่วร้ายเหล่านั้น เพื่อเป็นการช่วยให้พ้นจากการลงโทษ หรือมีพิธีการขับไล่สิ่งต่างๆที่ทำให้เจ็บป่วยขึ้นนั้น ด้วยการบนบานศาลกล่าว สวด อ้อนวอน กราบไหว้บูชา เช่น ไหว้ ตลอดจนการใช้คาถาอาคมต่าง ๆ

ต่อมาก็มีผู้เกิดความคิดว่า การที่จะติดต่อเพื่อให้เทพเจ้า ภูตผีปีศาจ วิญญาณ หรือสิ่งที่ไม่ทำให้เจ็บป่วยนั้น เพื่อจะได้รู้ถึงสาเหตุของการทำความผิดและขอให้งดเว้นการลงโทษจากสิ่งที่ไม่อาจมองเห็นตัวได้นั้น จำจะต้องมีคนกลางเป็นคนติดต่อให้

การทรงเจ้าเข้าผี จึงได้มีเกิดขึ้นมาเกี่ยวข้องกับการรักษาโรค

คนที่มีความฉลาดในหมู่เหล่านั้นเอง จะตั้งตัวและถูกยกย่องขึ้นให้เป็นคนกลาง ซึ่งจะเป็นผู้ทำพิธีทรงเจ้าเข้าผีนี้ จึงเป็นการเริ่มต้นมีพ่อหมอแม่หมอขึ้นมา พ่อหมอแม่หมอจะเป็นผู้ให้การรักษาคนที่เจ็บไข้ในหมู่พวกของตน

(คำว่า “หมอ” นี้จะเป็นคำชาติใดภาษาใด ยังไม่แน่ชัด มีบางท่านว่าเป็นภาษามอญเก่า ซึ่งคำว่า หมอ นี้ แปลว่า หมอ พ่อหมอแม่หมอ ก็คือพ่อหมอแม่หมอ คนเราพูดกันติดปากว่า ไปหาหมอหาหมอ ก็คงจะเป็นความหมายอย่างเดียวกัน คำว่ามดลูก ก็คงแปลได้ว่า “หมอของลูก” ซึ่งมดลูกนั้นก็คงหมายถึงอวัยวะที่ประทับประคองลูกที่อยู่ในครรภ์ คงพอเข้าใจได้)

วิธีการรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งเคยมีมานับพัน ๆ ปีมาแล้ว ก็ยังคงฝังจิตใจและเชื่อกันมาจนทุกวันนี้

เมื่อคนเรารู้จักการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งบ้างแล้ว การอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเรื่อย ๆ ไปก็มีกัณน้อยลง มีการสร้างบ้านสร้างเมืองขึ้นมา มีผู้คนเข้ามารวมอยู่ทวีขึ้นตามลำดับ ปัญหาของความเจ็บป่วยก็มีมากขึ้น เมื่อเกิดมีโรคระบาด การรักษาโรคก็ยังมีอย่างเดิม เพราะความเชื่อว่าเทพดาฟ้าดิน ภูตผีปีศาจบันดาลให้เจ็บป่วย ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ก็ต้องพากันอพยพหลบหนีไปถิ่นอื่นต่อไป

พ่อหมอแม่หมอเองซึ่งจัดว่าเป็นผู้ฉลาด นอกจากจะใช้วิธีการรักษาโรคด้วยการทรงเจ้าเข้าผีและการใช้คาถาอาคมแล้ว ยังรู้จัก การใช้พวกพันธุ์พืชยาชนิดต่าง ๆ มาทำเป็นยารักษาโรคด้วย

ต่อมาเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น ความรู้และวิทยาการต่าง ๆ เจริญขึ้น การ

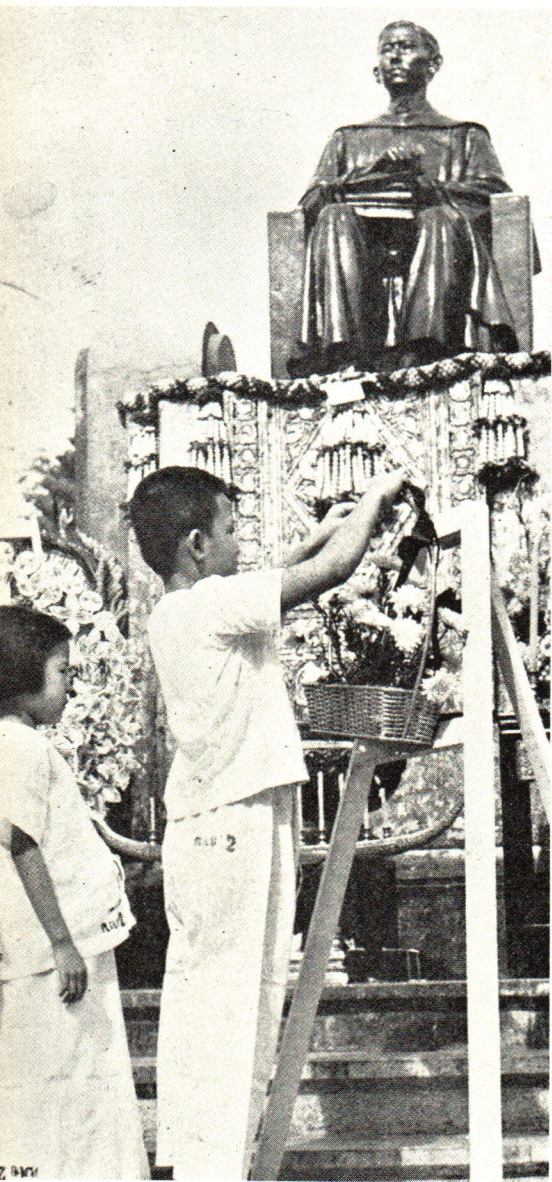

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานยาประจำบ้านแก่วาเขาในภาคเหนือ

สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ในฐานะองค์สภานายิกาสภาอากาศไทย เสด็จฯ เยี่ยมผู้ลี้ภัยชาวเขมรที่ชายแดนจังหวัดตราด แล้วโปรดให้แพทย์หลวงและแพทย์จากสภาอากาศไทยตรวจรักษาผู้อพยพด้วย

คนไข้ในโรงพยาบาลศิริราชถวายสักการะพระราชนุสาวรีย์สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรคุลยุเดชวิกรมพระบรมราชชนก “พระบิดาแห่งการแพทย์ไทย” ในวันมหิดล

แพทย์อาสาในโครงการหูดอกมูกชนบทภาคพายัพกำลังตรวจหูชาวเขา

รักษาโรคก็ค่อย ๆ เปลี่ยนมือจากพอมดแม่มด มาอยู่ในมือของพวกพระหรือนักบวชเป็นส่วนใหญ่ เพราะผู้คนเชื่อกันว่านักบวชนั้นจะติดต่อกับเทพเจ้าหรือวิญญาณได้
ตอนนี้องพวกนักบวชได้เริ่มต้นสนใจเรื่องยาที่จะใช้รักษาโรคมากขึ้น
พร้อม ๆ กับการยังคงสนใจกับเวทมนต์ คาถา นามนต์ และการสวดมนต์
ขณะเดียวกันพวกที่มีความรู้และเฉลียวฉลาดก็เริ่มสนใจในการค้นคว้าหาการรักษาโรคต่าง ๆ ด้วย

เหตุจูงใจในเรื่องการใช้ยารักษาโรค ก็เนื่องจากความเชื่อถือกันว่าร่างกายคนเรานี้ ประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ความเชื่อนี้มีมานานกว่า 2,500 ปีแล้ว ธาตุทั้ง 4 ในตัวคนจะต้องมีสัดส่วนให้พอเหมาะ คนเราจึงจะมีชีวิตเป็นปกติสุข ถ้าธาตุใดมีน้อยไปหรือมากไป ก็จะทำให้เกิดความเจ็บความไข้ขึ้น ด้วยเหตุนี้คนจึงได้แสวงหาสิ่งที่ช่วยแก้ไขให้ธาตุใดธาตุหนึ่งเข้าสู่สัดส่วนอันปกติ
ตอนนี้องที่ได้เริ่มต้นการค้นคว้าหายามารักษาโรค โดยการใช้พวกสมุนไพร

การเรียนรู้ถึงการนำเอาพันธุ์ไม้ต่าง ๆ มาทำเป็นยารักษาโรคได้แพร่หลายมากขึ้น และตำรายาที่ทำมาจากสมุนไพรก็มีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ การรักษาได้เปลี่ยนมาเป็นการใช้ยา ด้วยการอมยาพ่น ฝนยาทา ยาพอกและยาหม้อ การรักษาโรคเป็นผลดีกว่าแต่ก่อน ๆ การใช้เวทมนต์คาถา การทรงเจ้าเข้าผี และพิธีการเก่า ๆ นั้นก็เสื่อมลงไป แต่ก็ยังคงมีการใช้ร่วมกันเรื่อยมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปรุดเกล้าฯ พระราชทาน เลี้ยงปีใหม่แก่เด็กพิการในพระบรมราชูปถัมภ์

เมื่อวิทยาศาสตร์เจริญขึ้น นักวิทยาศาสตร์จึงได้ค้นคว้าศึกษาพวกสมุนไพร และสกัดเอาตัวยาจากสมุนไพรมาใช้รักษาโรค โดยการศึกษาค้นคว้าว่าพืชชนิดไหนมีตัวยาอย่างไร ยานี้มีฤทธิ์อย่างไร ยาที่สกัดได้จะต้องใช้ขนาดในการรักษาเท่าใด มีการทดลองในสัตว์ต่าง ๆ จนนำมาใช้กับคนได้ การใช้ยารักษาโรคแผนใหม่จึงได้เริ่มต้นขึ้น

ถ้าจะนึกย้อนไปถึงความหลัง พวกเราในปัจจุบันนี้ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าพวกพ่อมดแม่มด นักบวช นักวิทยาศาสตร์และสัตว์ที่ถูกทดลอง ซึ่งต้องสูญเสียชีวิตไปนับไม่ถ้วนนั้นอยู่อย่างมากมายมหาศาลทีเดียว

จากยาที่สกัดมาได้จากสมุนไพร นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นคว้าถึงสูตรทางเคมีของตัวยานั้น เมื่อรู้แล้วก็นำมาใช้ในการสังเคราะห์ตัวยานั้นขึ้นมาใช้ การสกัดตัวยาจากสมุนไพร ซึ่งต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมากนั้น ก็เปลี่ยนมาเป็นการสังเคราะห์ตัวยานั้นขึ้นมาใช้ และมีการสังเคราะห์ได้ด้วยยาใหม่ ๆ มาใช้มากขึ้น ๆ จนเวลานี้เรามียารักษาโรคกันนับพันนับหมื่นขนาน

ความจริงความเจ็บป่วยหรือโรคของคนเรานั้น จะเกิดจากสาเหตุได้หลายอย่าง เช่นอุบัติเหตุต่าง ๆ ความร้อนความเย็น สารเคมี เนื้องอก การขาดอาหาร และอีกหลายสาเหตุ แต่ต้นเหตุที่สำคัญมาก ซึ่งพูดได้ว่าเป็นศัตรูที่มองไม่เห็นตัวนั้นก็คือเชื้อโรค เชื้อโรคผลาญชีวิตคนเราไปอย่างมากที่สุด จนมีผู้กล่าวว่า คนเราตายเพราะศัตรูที่มองไม่เห็นตัวนี้มากกว่าการเกิดมหาสงครามเสียอีก

แพทย์อาสาในโครงการหูก คอ จมูก ขนบพ ของสมาคมโรค คอ นาสสิกแพทย์แห่งประเทศไทยเป็นหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกรักษาโรคหูก คอ จมูก ให้แก่ประชาชนต่างจังหวัดทั่วประเทศโดยไม่คิดมูลค่าในภาพกำลังผ่าตัดหู

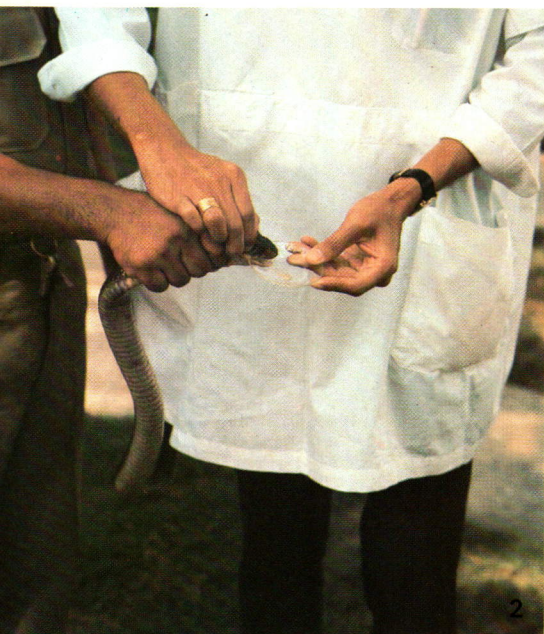
ซ้าย: สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ทรง
เอาพระทัยใส่ราษฎรที่ยากไร้และทุพพลภาพ และ
ทรงพิจารณาพระราชทานความช่วยเหลือแก่ครอบครัว
ล่าง: ทรงเป็นธุระในการช่วยแพทย์ในชุมชนเสด็จฯ
ตรวจและรักษาคนไข้

1, 2 : การรีดพิษที่สถานเสาวภา สภากาชาดไทย
สร้างสวนงูเพื่อเลี้ยงงูพิษสำหรับรีดพิษไว้ใช้ในการ
ผลิตเซรุ่มรักษาผู้ถูกงูกัด นับเป็นสวนงูแห่งที่สอง
ของโลก (แห่งแรกตั้งอยู่ในประเทศบราซิล อเมริกา
ใต้) เปิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2466

3, 4, 5 : ผาแผดไทย ทิวา-ราตรี ซึ่งมีร่างกายอ่อน
ล้าติดกัน แพทย์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ได้ผ่าตัด
แยกออกจากกัน และยังมีชีวิตอยู่

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์
ทรงช่วยแพทย์ในขบวนเสด็จฯ

ความเจริญทางการแพทย์ก้าวหน้ามาตามลำดับ ด้วยอาศัยความรู้ต่าง ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์ จนปัจจุบันนี้การแพทย์มีการรักษาโรคแยกออกไปเป็นแขนงต่าง ๆ มากมาย มีการรักษาทางยา การรักษาทางผ่าตัด การรักษาทางโรคเฉพาะทาง การรักษาด้วยกัมมันตภาพรังสี และ ฯลฯ

การรักษาโรคได้เปลี่ยนแปลงมาจากความไม่รู้แท้ของการเกิดโรค โดยกล่าวโทษว่าเป็นเพราะเทพเจ้า วิญญาณ ภูตผีปีศาจ เวรกรรมหรือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ มาเป็นความรู้ถึงต้นเหตุที่แท้จริงของความเจ็บป่วย และมีการรักษาที่ช่วยให้ชีวิตคนเรายืนนานต่อมาได้มากขึ้นตามลำดับ

แต่แม้ว่าการรักษาโรคจะเจริญและได้ผลดีแค่ไหนก็ตาม คำกล่าวที่ว่า "กันดีกว่าแก้" นั้น ยังคงเป็นความจริงเสมอ

คนเราจะไม่เจ็บป่วยในเมื่อมีสุขภาพอนามัยดี มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจแข็งแรง สุขภาพที่ดีทั้งกายและจิตใจจะสามารถต้านทานโรคได้

การมีสุขภาพอนามัยดี จะมีได้ก็โดยการได้อาหารดี น้ำดื่มน้ำใช้สะอาด ได้รับแสงแดด อากาศบริสุทธิ์ นอนหลับพักผ่อนมากพอ ออกกำลังกายทุกวัน การขับถ่ายอุจจาระปัสสาวะปกติ การละเว้นสิ่งเสพติดมีนเมา มีเวลาหย่อนใจ บำบัดเรื้อนสะอาด ได้วัคซีนและการป้องกันโรค กับมีสุขภาพจิตดีเสมอ

คนเราทุกวันนี้ควรจะภูมิใจว่า เรามีโชคมีลาภต่อชีวิตยิ่งกว่าคนแต่ก่อน เพราะการรักษาโรคได้ก้าวหน้าไปอย่างมาก แต่ความไม่มีโรคนั้นแหละเป็นลาภอันประเสริฐ

เยาวชนจึงต้องรู้จักรักษาสุขภาพของตนเอง ให้เป็นผู้มีพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ รู้จักวิธีป้องกันโรค รู้จักออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอพักผ่อนให้เพียงพอ และจัดให้มีเวลาหย่อนใจบ้าง สิ่งที่เราควรละเว้นเช่นสิ่งเสพติดของมีนเมาที่จะมีโทษต่อสุขภาพอนามัยของตนเอง ก็จะต้องละเว้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าเยาวชนทุกคนปฏิบัติได้ ก็จะทำให้เป็นผู้มีสุขภาพอนามัยที่ดี จะเป็นกำลังสำคัญที่มีคุณภาพของชาติในวันหน้า

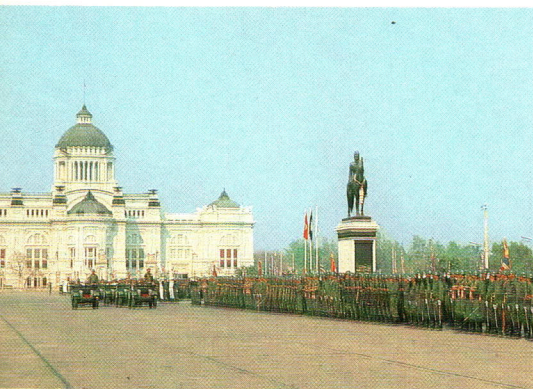
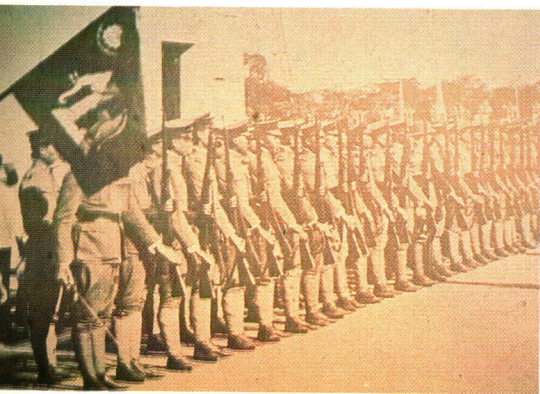

การป้องกันประเทศ

ทหารไทยที่ไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1

การสวนสนามของสามเหล่าทัพ ณ ด่านพระบรมรูป
ทรงม้า กรุงเทพฯ

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กรุงเทพฯ

คนเป็นสัตว์สังคมที่มีสัญชาตญาณในการต่อสู้ในตัวเองทุกคน ในยุคแรกคนต้องต่อสู้เพื่อการอยู่รอด ต่อมาเมื่อคนได้วิวัฒนาการมาถึงขั้นมีการสะสมทรัพย์สินแล้ว คนก็ต้องต่อสู้เพื่อปกป้องรักษาทรัพย์สินของตนมิให้ใครเอาไปได้ ตั้งแต่ต้นมาจนถึงปัจจุบัน สัญชาตญาณในการต่อสู้เช่นว่านี้มีได้ถูกขัดเกลารื้อลอบหายไปจากคนแม้แต่บัดนี้ การวิวาทชกต่อยกันระหว่างคนสองคนดูเป็นสิ่งที่ธรรมดา หากมีการต่อสู้กันระหว่างคนกลุ่มใหญ่ขึ้น เราเรียกว่า การสู้รบได้ ถ้าขยายออกไปเป็นการต่อสู้กันระหว่างกองทัพ มีอาวุธหนักเบานานาชนิด มีแม่ทัพนายกองคอยอำนวยความสะดวก ก็เรียกว่า "สงคราม"

สงครามเกิดจากสาเหตุหลายประการ ในสมัยโบราณสงครามอาจเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชนเล็ก ๆ เพื่อแย่งแหล่งทำกิน หรือเพื่อปล้นทรัพย์สิน หรือจับผู้คนไปเป็นทาส ฝ่ายที่ถูกรุกรานต้องรวมกำลังกันต่อสู้ยับยั้ง มิให้อีกฝ่ายหนึ่งทำทารุณแก่พวกตนได้ตามอำเภอใจ เมื่อฝ่ายชนะได้สิ่งที่ตนต้องการแล้ว ก็ถอยกลับเลิกการกันไป ขอบเขตของการรบจึงอยู่ในวงแคบ

ต่อมาเมื่อผู้คนได้ทวีจำนวนมากขึ้น เกิดเป็นบ้านเมืองขึ้น พื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์สำหรับเพาะปลูกที่มีอยู่เดิมไม่พอเพียง จึงมีการยกกำลังไปทำสงคราม แย่งชิงพื้นที่ของบ้านเมืองใกล้เคียงมาเป็นของตน หรือไมก็ต้องการปล้นทรัพย์สินและกวาดต้อนผู้คนมาเป็นทาสสำหรับใช้งาน นอกจากนั้นสงครามอาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างกันระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ตอนหลัง ๆ มักเนื่องจากแย่งแหล่งทรัพยากรธรรมชาติระหว่างกัน ในปัจจุบันสงครามมักเกิดจากการแย่งตลาดการค้า การเผยแพร่ลัทธิการเมือง การกอบกู้อิสรภาพ และการทำลายเผ่าพันธุ์ อย่างไรก็ตาม สงครามที่เกิดจากการรุกรานเพื่อยึดครองดินแดน เพื่อหาที่อยู่กินให้แก่ชนชาติของตนในอนาคตเหมือนเมื่อสองศตวรรษมาแล้ว ก็คงมีอยู่ในชาติมหาอำนาจทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งแม้จะรวมครั้งน้อยกว่าในสมัยโบราณ แต่ถึงกระนั้นทุกครั้งที่เกิดขึ้นจะมีพื้นที่ทำสงครามกว้างขวางมากกว่า ที่ถึงกับสู้รบกันฝ่ายละหลาย ๆ ประเทศ กลายเป็นสงครามโลกไปแล้วถึง 2 ครั้ง แต่แต่ละครั้งทั้งสองฝ่ายต้องสูญเสียชีวิตคนและสัตว์เป็นจำนวนล้าน ทั้งที่ต้องพิการตกค้างให้เป็นปัญหาสังคมก็มีไม่น้อย ต้องสูญเสียทรัพยากรของชาติที่สะสมมาตั้งแต่โบราณกาลและของส่วนบุคคลไปนอกเหนืออย่างน่าเสียดายยิ่ง นอกจากนั้นสงครามยังก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม วัฒนธรรมและก่อให้เกิดโรคระบาดแผ่กระจายไปทั่ว เมื่อเสร็จสิ้นสงครามแล้วมักเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำปกคลุมไปทั่วโลก.

อย่างไรก็ตาม แม้สงครามจะเป็นสิ่งเลวร้าย นำความพินาศมาสู่ประชาชนในประเทศต่าง ๆ มากมายดังกล่าวนมาแล้วก็จริง แต่ในอีกด้านหนึ่ง สงครามยังมีส่วนดีอยู่ไม่น้อย ที่สงครามเป็นตัวเร่งให้สรรพวิทยาการเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วกว่าปรกติ เช่น ความเจริญในการแพทย์ การเกษตร และเทคโนโลยี ดังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดจรวด ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดขีปนาวุธใช้ยิงในระยะไกลหลายร้อยกิโลเมตรอย่างแม่นยำ และมีอำนาจทำลายร้ายแรงมาก อย่าง

ปืนใหญ่ทุกชนิดทำไม่ได้แล้ว ยังเป็นผลให้การบินพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทั้งยังได้
 แรงให้คิดนำเอาพลังนิวเคลียร์ออกมาใช้เป็นอาวุธและเป็นประโยชน์ทางสันติได้
 ในเวลาไม่นานนัก

แม้สงครามจะมีความอยู่ในตัวดังกล่าวแล้ว แต่ก็ยังไม่มากกว่าความ
 เลวร้ายน่าสพึงกลัวของมัน ที่มวลมนุษย์ได้ประสบตลอดมาในประวัติศาสตร์
 อันยาวนานของแต่ละชาติได้เลย ประเทศต่าง ๆ จึงรวมกันหาวิธีการป้องกันมิให้
 เกิดสงครามเสมอมา ดังจะเห็นว่า หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 นานาประเทศได้ร่วมกัน
 ตั้งสันนิบาตชาติขึ้น เพื่อระงับการสงคราม ที่จะเกิดจากการพิพาทของประเทศ
 ต่าง ๆ แต่ก็ไม่ได้ผลในเมื่อประเทศใหญ่ ๆ เป็นผู้ก่อสงครามเสียเอง เป็นสงคราม
 โลกครั้งที่ 2 เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เสร็จสิ้นสุดแล้ว ประเทศต่าง ๆ ก็ร่วมกัน
 ตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น ทำหน้าที่แทนสันนิบาตชาติ แต่ก็ได้ผลน้อยมาก
 เพราะอภิมหาประเทศที่เป็นแกนขององค์การได้แตกแยกกัน เพราะยึดถือลัทธิ
 การเมืองที่ตรงกันข้ามและเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน จึงต่างก็หาประเทศที่ด้อยกว่ามาเป็น
 พวกของตน ในปัจจุบันโลกจึงแบ่งออกเป็นสองฝ่าย ต่างก็คอยเฝ้าระวังและเตรียม
 และรังแกกันทั้งทางเปิดเผยและทางลับ มีการก่อสงครามเย็นและสงครามลัทธิจีน
 ในประเทศต่าง ๆ ทำให้สถานการณ์ภายในอลเวง เกิดปัญหาแรงงาน การก่อการร้าย
 เพื่อล้มล้างรัฐบาล กระทั่งเกิดการแบ่งแยกดินแดนล้มล้างสถาบันชาติ(ไม่ให้มีชาติ)
 สถาบันศาสนา และสถาบันกษัตริย์ เกิดสงครามใต้ดิน คนภายในชาติฆ่าฟันกันเอง
 ทำให้หลายประเทศต้องเสียอิสรภาพ ถูกล้างเผ่าพันธุ์ ประชาชนต้องทิ้งถิ่นฐาน
 หนีออกนอกประเทศ เกิดความอดอยากและโรคระบาดแพร่หลาย

ในเมื่อเห็นว่า สงครามเป็นมหาภัย ที่แม้แต่สันนิบาตชาติและองค์
 การสหประชาชาติไม่สามารถจะยับยั้งเด็ดขาดได้เช่นนั้น ประเทศต่าง ๆ จึงต้อง
 จัดการป้องกันตนเองเป็น 2 ขั้นตอน คือขั้นแรกพึ่งตนเอง จัดกำลังทหารและอาวุธ
 ทันสมัยไว้ให้ครบครัน เพื่อยับยั้งการรุกรานด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังมติที่ว่า "แม้หวั่ง
 ตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ" ขั้นที่สอง รวบรวมประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง
 ตั้งขึ้นเป็นกลุ่มหรือองค์การเพื่อคอยร่วมมือช่วยเหลือกันเมื่อประเทศหนึ่งประเทศ
 ใดถูกรุกราน

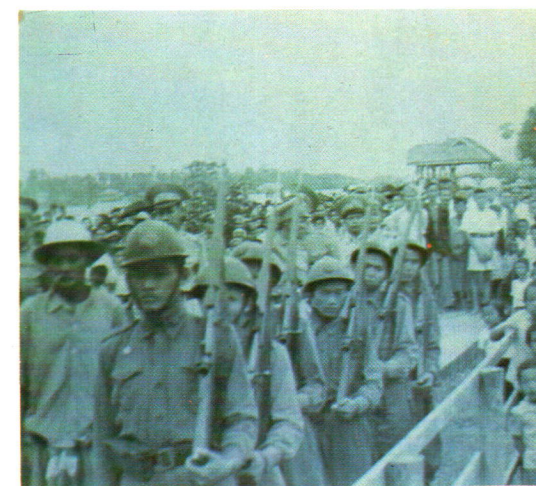
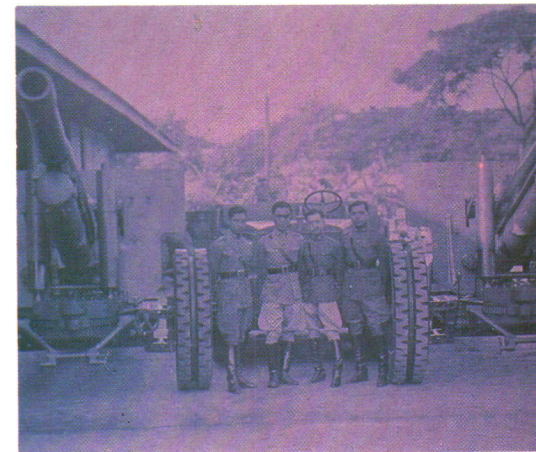
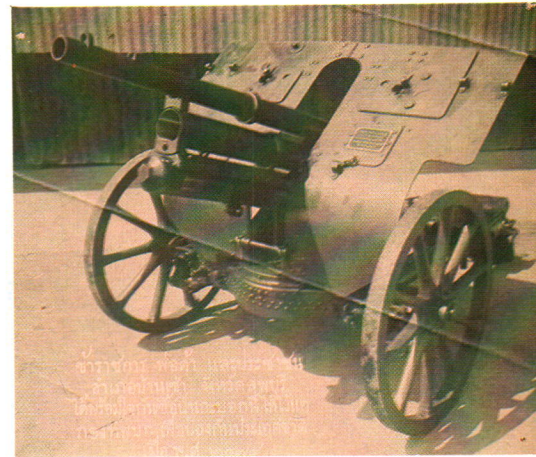
จะว่าเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้ายก็ได้ ที่ประเทศไทยของเราตั้งอยู่บนพื้นที่
 อุดมสมบูรณ์ อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แต่ในขณะที่เดียวกันตำบลที่ตั้งนั้น
 กลายเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของโลก

เพื่อให้เห็นว่า ประเทศไทยได้ดำเนินการป้องกันประเทศตั้งแต่โบราณ
 มาจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไรจึงทำให้เป็นอิสระมาได้ ทั้ง ๆ ที่ประเทศใกล้เคียง
 ซึ่งเคยทำสงครามกันมา ต้องตกไปเป็นเมืองขึ้นของประเทศมหาอำนาจตะวันตก
 หหมดสิ้น เพิ่งมาหลุดพ้นเป็นอิสรภาพได้หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้เอง จึงต้อง
 หวนกลับไปทบทวนเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่งตามระยะเวลาทางประวัติศาสตร์สักเล็ก-
 น้อยก่อน

ปืนใหญ่ชนิดสองกระบอกซ้อน กองทัพบกส่งซื้อเข้า
 มาใช้หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน พ.ศ. 2475

ทหารปืนใหญ่

ทหารราบ

การสวนสนามในวันกองทัพไทย ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า

การป้องกันประเทศของเรา

หนังสือพงศาวดารของชาติไทยทุกฉบับมักจะได้กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการทำสงครามที่มีการเกณฑ์ชาวลัทธิไทยมาเข้ากองทัพ แล้วแม่ทัพซึ่งอาจจะ เป็นพระมหากษัตริย์ก็ได้ เป็นขุนนางผู้ใหญ่ก็ได้ ยกไปรบขับไล่กองทัพข้าศึกที่ เข้ามารุกรานให้ถอยออกไปให้พื้นพระราชอาณาเขตเป็นเช่นนี้ตลอดมา ทำให้ ประเทศไทยสามารถรักษาตัวอยู่รอดเป็นเอกราชมาได้ช้านาน จนเป็นที่อศรรยใจ ของชาวต่างประเทศ

การรวมตัวกันป้องกันประเทศชาติของชนชาวไทยให้พ้นจากการรุกราน ที่มีมาแต่ข้าศึก ซึ่งถือเป็นประเพณีประจำชาติไทยมาแต่โบราณว่า การป้องกัน ประเทศชาติเป็นหน้าที่ของชนชาวไทยทุกคน โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุขรับผิดชอบในการปกป้องมิให้ศัตรูยกกำลังเข้าย่ำยีรุกราน ทำลายอิสรภาพ ของบ้านเมืองลง และก่อความเดือดร้อนต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน ในการป้องกัน ประเทศดังกล่าวนี้ พระมหากษัตริย์ทรงถือเป็นพระราชภารกิจสำคัญยิ่งที่พระองค์ จะต้องทรงเป็นจอมทัพ ยกกองทัพไปต่อสู้ข้าศึกด้วยพระองค์เอง เว้นแต่จะทรงมี พระราชกรณียกิจอื่นที่สำคัญกว่าเข้ามาแทรก จึงจะทรงแต่งตั้งขุนนางที่ชำนาญ ศึกผู้อื่นไปเป็นแม่ทัพใหญ่แทนพระองค์ ประเพณีในการป้องกันประเทศดังกล่าว นี้เพิ่งมาเปลี่ยนไปเมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนการปกครองมาใช้ระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 ซึ่งรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่ได้ตราขึ้นใหม่ได้กำหนด ให้รัฐบาลซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารับเอาพระราชภารกิจต่าง ๆ ของพระ- มหากษัตริย์แต่เดิมมาปฏิบัติเสียเอง แต่ถึงกระนั้นก็ยังคงปงไว้ในรัฐธรรมนูญอัน เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศไทยว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นจอมทัพ ไทยตามประเพณีโบราณเสมอมา

อย่างไรก็ตาม การป้องกันประเทศคงเหมือนกับกิจกรรมหลักอื่น ๆ ที่ รัฐบาลจะต้องยึดเป็นหลักในการวางนโยบายและปฏิบัติเพื่อความมั่นคงอยู่รอดของ ประเทศชาติ คือ การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการป้องกันประเทศ ซึ่งการ ปฏิบัติของแต่ละข้อจะต้องปรับปรุงแก้ไขไปตามสถานการณ์ของประเทศและของ โลก เพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอซึ่งพอจะสรุปมากล่าวเป็นสมัย ๆ มาตั้งแต่โบราณ ได้ดังนี้

สมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1781 - 1980)

อาณาจักรสุโขทัยเป็นอาณาจักรเริ่มแรกของชนชาวไทยในลุ่มแม่น้ำเจ้า- พระยา การปกครองของอาณาจักรนี้ใช้แบบดั้งเดิมของไทย คือ แบบครอบครัว หรือแบบฟ้อปกครองลูก มอบให้แต่ละเมืองป้องกันตนเอง และชาวลัทธิไทย ทุกคนไม่ว่าจะทำหน้าที่อะไรหรือมีอาชีพใด จะต้องเป็นทหารทำการป้องกันถิ่น ฐานของตนทุกคน สมเด็จพระเจ้าอู่ทองทรงกล่าวไว้ในตำนาน การเกณฑ์ทหารว่า

...ลักษณะการปกครองพระราชอาณาจักรครั้งพระเจ้ารามคำแหงนั้น...พระเจ้าแผ่นดิน เป็นทั้งเจ้าเมืองและเป็นจอมพลกองทัพหลวง...ถ้ามีการสงคราม ทัพพลอยู่ในเมืองไหนก็รวม เข้ากองทัพเมืองนั้น แล้วแต่ราชธานีจะมีคำสั่งให้ยก ไปแต่โดยลำพังหรือให้ไปสมทบเข้า กระบวนทัพหลวง....

นี่เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ทรงป้องกันเมืองตากให้พ้น จากการรุกรานของขุนสามชน เจ้าเมืองลพบุรี และพ่อขุนรามคำแหงทรงขยาย พระราชอาณาเขตออกไปกว้างขวางได้

อนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน จ.สิงห์บุรี

สมัยอยุธยา (พ.ศ. 1893 – 2310)

การป้องกันประเทศของอาณาจักรอยุธยานั้น ในสมัยต้น ๆ ได้แยกหน้าที่ราชการพลเรือนกับราชการทหารออกจากกัน แต่ก็ทำได้เฉพาะในยามปกติเท่านั้น พอเกิดสงครามขึ้น ราชการทั้งสองส่วนต้องรวมกันเป็นทหารทั้งหมด เพื่อเป็นการรวมกำลังรบให้มากขึ้น

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991 – 2031) ได้ทรงตั้งทำเนียบส่วนราชการต่าง ๆ ที่มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นสัดส่วนขึ้น เพื่อกำหนดหน้าที่ให้แน่ชัด เฉพาะหน้าที่ทหารกับพลเรือนได้กล่าวไว้ในพระราชพงสาวดารว่า “เอาทหารเป็นสมุหพระกลาโหม เอาพลเรือนเป็นสมุหนายก” คือราชการฝ่ายทหารให้อัครมหาเสนาบดีที่สมุหพระกลาโหมบังคับบัญชารับผิดชอบ และราชการฝ่ายพลเรือนมอบให้อัครมหาเสนาบดีที่สมุหนายกมหาไทยบังคับบัญชารับผิดชอบ และในทำนองเดียวกัน เมื่อเกิดสงครามขึ้น ข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนก็ยังต้องรวมกัน ทำหน้าที่ป้องกันประเทศร่วมกันเหมือนอย่างเดิม ฉะนั้นไม่เป็นการแปลกอะไรที่เจ้าพระยาพระคลังหรือเจ้าพระยาจักรีซึ่งต่างก็อยู่ในตำแหน่งราชการพลเรือนต้องไปทำหน้าที่แม่ทัพเนื่อง ๆ ในสงครามสมัยอยุธยา

สภาพและสาเหตุที่กรุงศรีอยุธยาสามารถรักษาเอกราชมาได้ถึง 400 กว่าปีนั้น พระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยา ทรงจัดการทหารเพื่อป้องกันประเทศ ดังจะได้อีกมากแล้วเฉพาะพระองค์ที่สำคัญ ๆ พอเป็นสังเขปคือ

จิตรกรรมฝาผนังพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในพระวิหารวัดสุวรรณดาราม จ.อยุธยา
ฝีมือพระยาอนุศาสน์จิตรกร ตอนสมเด็จพระนเรศวร
ใช้พระแสงหอกแทงสุรกรมตาย

สมเด็จพระไชยราชาธิราช (พ.ศ. 2076 – 2089)

ทรงยกกองทัพไปตีกองทัพพม่าที่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้กม้ายึดเมืองเชียง-
กราน และชนะได้โดยง่าย เพราะในกองทัพมีหน่วยทหารอาสาสมัครชาวโปรตุเกส
ที่ใช้ปืนไฟไปรบด้วย ส่วนฝ่ายพม่าไม่มี จึงถือว่าสงครามระหว่างไทยกับพม่า
ซึ่งรบกันถึง 316 ปีนั้น การใช้ปืนไฟและการใช้ทหารต่างชาติเป็นกองทหารอาสา
สมัครได้เริ่มในรัชกาลนี้

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2091 – 2111)

ทรงเห็นอำนาจในการทำลายของปืนใหญ่ จึงทรงเสริมสร้างป้อมและ
กำแพงพระนครศรีอยุธยาให้แข็งแรง โดยเปลี่ยนจากไม้ระเนียดเป็นกำแพงก่ออิฐ
ถือปูน ส่วนกำแพงเมืองที่อยู่ห่างไกลและป้องกันตนเองไม่ได้ คือ เมืองสุพรรณบุรี
ลพบุรี และนครนายก โปรดให้รื้อกำแพงเมืองเสีย ได้เริ่มใช้ปืนใหญ่ลงบรรทุก
เรือ เล่นไปยิงค่ายพม่าที่ล้อมพระนครอยู่ ถือว่าเป็นการใช้ปืนใหญ่ยิงจากเรือ
ครั้งแรก

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงมั่นพระทัยในความมั่นคงแข็งแรงของป้อม
กำแพง และความกว้างลึกของแม่น้ำและลำคลองที่ใช้เป็นคูล้อมรอบพระนคร-
ศรีอยุธยา ทั้งทรงหวังว่า หากสามารถรักษาพระนครไว้ได้นานแล้ว เมื่อถึงหน้า
น้ำ น้ำเหนือจะหลากลงมาท่วมไล่ข้าศึกที่ล้อมพระนครอยู่ให้ล่าถอยไปเอง จึง
ปรากฏว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิและสมเด็จพระมหินทราธิราชสองรัชกาล
ต่อกันนั้น ได้ใช้แผนสงครามด้วยการยึดพระนครเป็นที่มั่น ปลอຍให้พม่าข้าศึก
ล้อมอยู่นอกคูพระนครโดยรอบ วิธีการตั้งรับเช่นนี้ ข้าศึกจะเป็นฝ่ายได้เปรียบ
เพราะจะตั้งปัญหาให้ฝ่ายตั้งรับคอยแก้แต่ฝ่ายเดียว และด้วยการใช้แผนตั้งรับเช่น
นี้เอง จึงทำให้พระนครศรีอยุธยาต้องพ่ายแพ้แก่พม่าถึง 2 ครั้ง คือ ในรัชกาล
สมเด็จพระมหินทราธิราชเมื่อ พ.ศ. 2112 และในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ
เมื่อ พ.ศ. 2310

ในรัชกาลนี้ได้บังเกิดวิธีรบใหม่ขึ้น 2 อย่าง คือ การรบด้วยการใช้ปืนใหญ่
และปืนเล็กอย่างหนึ่ง และการใช้เรือในการรบอีกอย่างหนึ่ง

การรบด้วยปืนใหญ่และปืนเล็กเป็นของใหม่ เพิ่งเกิดในรัชกาลของ
สมเด็จพระไชยราชาธิราชนี้เอง เมื่อพม่าพ่ายแพ้การรบในครั้งนั้นแล้ว กลับไปจ้าง
ชาวโปรตุเกสให้มาเป็นทหารและสอนการใช้ปืนไฟให้ทหารของตนบ้าง การรบ
ระหว่างไทยกับพม่าในครั้งต่อ ๆ มา จึงใช้ปืนไฟระหว่างกันเสมอ และบังคับให้
เปลี่ยนแปลงรูปแบบรบให้ไปร้งบางขึ้น การใช้เครื่องป้องกันตัวในการเข้าตีเมือง
และการใช้ป้อมปราการต้องเปลี่ยนไปจากเดิมทั้งหมด

ส่วนการใช้เรือในการรบนั้น เป็นด้วยทหารไทยเห็นเรือสินค้าโปรตุเกส
ติดตั้งปืนใหญ่ยิงจากเรือได้ จึงเริ่มใช้เรือสินค้าโปรตุเกสเล่นไปยิงค่ายพม่าที่ล้อม
กรุง ปรากฏว่าได้ผลดี พม่าต้องรื้อถอนค่ายออกไปตั้งให้ห่างจากฝั่งแม่น้ำมากขึ้น
ต่อมาไทยจึงคิดดัดแปลงเรือแซ (เป็นเรือลำเลียงทหาร อาวุธ และเสบียง) เป็น
เรือรบ วางปืนใหญ่ให้ยิงจากหัวเรือได้ ก็ได้ผลดีเช่นกัน จึงได้ต่อเรือรบติดอาวุธ
ยิ่งขึ้นใช้โดยตรง เรียกว่า “เรือไชย” และ “เรือศรีษะสัตว์” (เรือรูปสัตว์ ก็เรียก)

ความก้าวหน้าในการใช้ปืนไฟดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดผลพลอยได้หลายอย่าง
เช่น เกิดส่วยดินประสิวและดินดำ ส่วยศิลาปากนก และต้องตรากฎหมายควบคุม
การนำปืนใหญ่เล็กและกระสุนดินดำเข้าประเทศ การกำหนดที่อยู่และที่จอดเรือ
ของชาวต่างประเทศให้อยู่บนฝั่งและในแม่น้ำเจ้าพระยาต่อลงไปจากตำบลบางกะจะ
ลงมา และสร้างป้อมเพชรขึ้นบนฝั่งพระนคร คอยป้องกันมิให้เรือรบแล่นขึ้นไป
ถึงบริเวณพระราชวังได้ นอกจากนั้นยังมีการสะสมอาวุธปืนไฟและกระสุนดินดำ
ขึ้นไว้ในยามปรกติอีกด้วย

ปืนใหญ่เหล็กซึ่งรัชกาลที่ 3-4 โปรดให้จัดหาไว้
ป้องกันพระนคร ขณะนี้อยู่ที่พิพิธภัณฑสถานพระศรี-
รัตนศาสดาราม กรุงเทพฯ

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2133 – 2147)

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงมีความกล้าหาญและโปรดการทหารมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ เมื่อต้องเสด็จไปประทับอยู่ในราชสำนักพม่าในรัชกาลพระเจ้าบุเรงนอง ในฐานะเป็น “ตัวประกัน” ถึง 6 ปี ขณะนั้นวิชาการทหารของพม่ากำลังเฟื่องฟูมีชื่อเสียงที่สุดในคาบสมุทรอินโดจีน สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงทรงเรียนรู้วิชาการทหารทั้งด้านยุทธศาสตร์ ด้านยุทธวิธี ทรงทราบถึงลักษณะภูมิประเทศของพม่า รู้จักลักษณะนิสัยใจคอของชนชาวพม่าและมอญ และทรงคุ้นเคยกับขุนนางผู้ใหญ่ที่นั่นเกือบทุกคน จึงเป็นผลให้พระองค์กู้อิสรภาพและเกียรติภูมิของไทยกลับคืนมาได้ โดยทรงประกาศอิสรภาพของไทยที่เมืองแครงเมื่อ พ.ศ. 2127 ทรงชนะยุทธหัตถีต่อพระมหาอุปราชาที่เมืองสุพรรณบุรีเมื่อ พ.ศ. 2135 ทรงยกกองทัพไปตีพม่าได้เมืองทวายและเมืองตะนาวศรีกลับคืนเมื่อ พ.ศ. 2135 ทรงตีได้ประเทศกัมพูชาเมื่อ พ.ศ. 2136 ทรงยกกองทัพไปตีกรุงหงสาวดีเมื่อ พ.ศ. 2138 แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จึงทรงยกไปตีใน พ.ศ. 2142 อีกครั้งหนึ่ง ทรงถูกพระเจ้าตองอูกับพระเจ้าเยไข่ที่รับว่าจะถวายความร่วมมือกับพระองค์ กีดกันหลังตีปล้นเอากรุงหงสาวดีเสียก่อน พระองค์จึงต้องทรงยกกองทัพไปตีเมืองตองอู (ห่างจากเมืองหงสาวดีไปทางเหนือราว 240 กม.) ที่พระเจ้าตองอูไปยึดอยู่ แต่ขัดสนเสบียงอาหาร เพราะเส้นทางลำเลียงไกลและถูกกองโจรยะไข่คอยดักรับปล้นมาก จึงต้องทรงถอยทัพกลับ

จิตรกรรมฝาผนังวัดสุวรรณดาราราม อยุธยา ตอน
สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ

พระนารายณ์ราชเนวส์ จ.ลพบุรี ซึ่งสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราชโปรดให้ช่างชาวฝรั่งเศสสร้างขึ้น
เมื่อปี พ.ศ. 2208 พร้อมกับสร้างเมืองลพบุรีเป็นเมือง
ป้อมมีกำแพงซ้อนกันถึง 3 ชั้น ได้เสด็จไปประทับ
ปีละ 8 เดือนตลอดรัชกาล ทำให้ลพบุรีมีฐานะเป็น
ราชธานีที่ 2

สมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148 – 2153)

พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ไม่โปรดการสงคราม แต่ได้ทรงส่งเสริม
สัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง
ทำให้เศรษฐกิจของกรุงศรีอยุธยาที่เสื่อมโทรมมาก เนื่องจากการสงครามในรัชกาล
ก่อนค่อย ๆ ดีขึ้น แต่กิจการทหารไม่ก้าวหน้า และโดยที่ในรัชกาลก่อนมีการ
สงครามต้องสูญเสียชายฉกรรจ์ไปเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้เกณฑ์คนเข้ามา
เป็นทหารได้จำนวนไม่เพียงพอ ต้องอาศัยชาวต่างประเทศที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ใน
กรุงศรีอยุธยามาเป็นทหาร จึงบังเกิดกองอาสาชาวต่างประเทศประจำ เพิ่มขึ้น
จาก “กองทหารฝรั่งแม่นปืน” (ชาวโปรตุเกส) ซึ่งตั้งขึ้นเป็นหน่วยแรกในรัชกาล
สมเด็จพระไชยราชาธิราชอีกหลายหน่วย

การเอาชาวต่างประเทศมาเป็นทหารนี้เป็นของเกิดใหม่ในสมัยอยุธยา
สมัยสุโขทัยไม่มี เพราะเป็นการเสี่ยงมาก ชนต่างชาติเฉพะอย่างยิ่งชนชาติผิว
อื่นที่อยู่ห่างไกล ไม่คุ้นเคยนิสัยใจคอระหว่างกัน เขาคงไม่จงรักภักดีต่อประเทศ
ไทยและชาติไทยเท่ากับคนไทยแน่นอน พอจะไว้วางใจได้บ้างก็เป็นพวกอยู่ปะปน
กับคนไทยหลายชั่วคนแล้ว หรือไม่บิดาก็มารดาอาจเป็นคนไทย พวกต่างชาติที่
เข้ามาอยู่ใหม่ ๆ นั้น เมื่อเข้ามาเป็นทหารได้รับสิทธิพิเศษ และเมื่อบังเกิดความ
ไม่พอใจอะไรขึ้นอาจจะก่อเหตุร้ายต่าง ๆ ขึ้นได้ง่าย ดังจะเห็นว่าในรัชกาลสมเด็จพระ
เจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2153 – 2171) พอเสด็จเสวยราชสมบัติเสร็จใหม่ ๆ ใน
พ.ศ. 2153 ทหารอาสาญี่ปุ่น 280 คน ได้ก่อการขบถถึงกับบุกกรงเข้าไปฆ่าฟัน
ข้าราชการถึงในพระราชวัง แล้วหนีไปยึดเมืองเพชรบุรี ในที่สุดได้ถูกขับไล่ออก
ไปจากประเทศไทยหมดสิ้น

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 – 2231)

แม้ว่าในรัชกาลนี้จะทำสงครามชนะเมืองเชียงใหม่นใน พ.ศ. 2204 และ
พ.ศ. 2205 รบชนะพม่าที่เมืองไทรโยคเมื่อ พ.ศ. 2206 และเมื่อพระยาโกษาธิบดี
(เหล็ก) ยกทัพไปตีหัวเมืองมอญเมื่อ พ.ศ. 2207 ตีได้เมืองต่าง ๆ ไว้หลายเมือง
ในที่สุดต้องถอยกลับเพราะถูกกลอุบายและขาดเสบียงอาหาร แต่ก็ไม่ขึ้นหน้าขึ้น
ตาเด่นเท่ากับกิจกรรมด้านต่างประเทศ ด้วยในรัชกาลนี้มีสัมพันธไมตรีกับต่าง-
ประเทศมาก จนชาวต่างประเทศได้ถวายพระเกียรติให้พระองค์ทรงเป็น “มหาราช”
ก่อนชนชาวไทย ประเทศที่มีความสัมพันธ์กับกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้นมากได้
แก่ประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้ เนื่องจากบริษัทการค้าฮอลันดาซึ่งไม่พอใจที่รัฐบาลไทย
ทำการค้าทางทะเลแข่งกับตน จึงฉวยโอกาสขณะที่ไทยกำลังรบติดพันอยู่กับพม่า
ใน พ.ศ. 2207 หาเหตุวิวาทให้เรือรบไทยจับและทำลายเรือสินค้าไทย ในที่สุด
ให้กองเรือรบมาปิดปากแม่น้ำเจ้าพระยา บังคับให้ไทยทำสัญญาซื้อขายสินค้ากับ
ตนใหม่ ไทยก็ต้องยอม เพราะไม่เคยมีกองเรือรบในทะเลไว้ป้องกันประเทศ

การที่ไทยถูกฮอลันดาข่มเหงเช่นนี้เอง ทำให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ต้องทรงฟังอิทธิพลฝรั่งเศสตามคำแนะนำของเจ้าพระยาวิชเยนทร์และคณะบาท-
หลวงฝรั่งเศส พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสทรงส่งทหาร 636 คน ในบังคับ
บัญชาของนายพลเดส์ฟาส แต่ในระหว่างทางทหารฝรั่งเศสป่วยตายไปมาก มา
ถึงประเทศไทยเพียง 492 คน ส่วนมากได้อยู่ประจำที่ป้อมบางกอก ส่งบางส่วน
ไปประจำที่พระนครศรีอยุธยา เมืองมะริด และเมืองลพบุรี เพื่อรักษาเมืองเหล่านั้น
และช่วยคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและอดิศักดิ์สร้างและเสริมป้อมกำแพงเมืองนั้น ๆ

ที่ป้อมบางกอกซึ่งเป็นศูนย์ของทหารฝรั่งเศสและอยู่ในบังคับบัญชาของชาวเลียร์เดอ ฟอว์บง (ภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “ออกพระศักดิ์สงคราม”) ได้มีการฝึกทหารแบบฝรั่งเศสให้แก่ทหารไทยด้วย จึงถือได้ว่า ทหารไทยได้รับการฝึกหัดตามแบบยุโรปมาตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่คงเป็นเพียงลูกแถว ไม่รู้ซึ่งถึงกิจการทหารชั้นสูงอะไรนัก ครั้นเมื่อสมเด็จพระเพทราชาทรงขับไล่ทหารฝรั่งเศสเหล่านั้นออกไปใน พ.ศ. 2231 การฝึกหัดทหารแบบยุโรปของทหารไทยซึ่งเริ่มทำเป็นส่วนเล็ก ๆ ในขณะนั้นจึงต้องเลิกไป เพิ่งมาเริ่มต้นใหม่ในรัชกาลที่ 5 สมัยรัตนโกสินทร์

ในรัชกาลนี้ได้เกิดประเพณีใหม่เกี่ยวกับการเตรียมกำลังพล คือ เจ้านายพระองค์ใดทรงมีความดีความชอบและมีกำลังทรัพย์สินสามารถให้ผู้คนพึ่งพาอาศัยได้มาก ก็ทรงตั้งขึ้นเป็น “กรม” ให้เจ้านายพระองค์นั้นบังคับบัญชาและเลี้ยงดูไพร่พลด้วยพระองค์เอง เรียกว่า “ทรงกรม” วิธีการนี้ทำให้พระเจ้าแผ่นดินไม่ต้องเสียพระราชทรัพย์ช่วยเหลือประการใด ต่อเมื่อเกิดสงครามขึ้น กรมนั้น ๆ จะต้องจัดส่งกำลังในกรมของพระองค์ไปร่วมรบตามพระบรมราชโองการด้วย

สมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ. 2231 – 2246)

ขึ้นเสวยราชสมบัติเพราะแรงผลักดันของหลวงสรศักดิ์ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ทหารฝรั่งเศสร่วมมือกับเจ้าพระยาวิชเยนทร์เป็นขบถเข้ายึดกรุงศรีอยุธยา เจ้าพระยาวิชเยนทร์ถูกจับประหารชีวิต ส่วนหน่วยทหารฝรั่งเศสถูกบังคับให้ออกไปจากประเทศไทย แต่คนสมัยนั้นเข้าใจไปว่าสมเด็จพระเพทราชาคิดเป็นขบถเพื่อประโยชน์ของพระองค์เอง จึงทำให้เกิดขบถขึ้น 4 ราย คือ ขบถธรรมเถียร ขบถนครราชสีมา ขบถนครศรีธรรมราช และขบถบุญญกว้าง แต่ก็สามารถปราบปรามได้ทุกราย

เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศ สมเด็จพระเพทราชาจึงทรงแก้ไขการปกครองบางประการเสียใหม่ ให้แต่ละภาคมีผู้รับผิดชอบดูแลต่างพระเนตรพระกรรณคือ ภาคเหนือมอบหัวเมืองเหนือให้อยู่ในความรับผิดชอบของสมุหนายก (มหาดไทย) ภาคใต้มอบหัวเมืองใต้ให้อยู่ในความรับผิดชอบของสมุหพระกลาโหม (กลาโหม) นอกจากนั้นยังทรงเพิ่มกำลังพลให้แก่วังหน้าอีกด้วย การปกครองเช่นนี้ได้มลายกลงไปเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปรับปรุงหน้าที่ของกระทรวงต่าง ๆ ที่ตั้งใน พ.ศ. 2435 ให้เรียบร้อยขึ้นใน พ.ศ. 2437

สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ (พ.ศ. 2301 – 2310)

ในช่วงนี้กรุงศรีอยุธยาถูกประเทศเพื่อนบ้านยกทัพเข้ามารุกรานหลายครั้ง และด้วยเหตุที่พระเจ้าเอกทัศทรงหย่อนพระปรีชาสามารถและไม่ทรงเข้มแข็งในการสงคราม จึงทำให้การเมืองภายในประเทศวุ่นวาย แม้ว่าจะมีชาวไทยส่วนใหญ่ซึ่งยังมีน้ำใจต่อสู้พม่าอย่างเสียสละและกล้าหาญ เช่น การต่อสู้ของชาวบ้านบางระจันเมืองสิงห์บุรี เป็นต้น แต่ขาดหัวหน้าที่เข้มแข็งและขาดอาวุธ จึงถูกพม่าย่ำทำลายหมดไปอย่างน่าเสียดาย

อาณาจักรศรีอยุธยาที่มีขอบเขตกว้างขวาง ร่ำรวย และอุดมสมบูรณ์ที่สุดในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ซึ่งมีอายุ 417 ปี และมีพระเจ้าแผ่นดินปกครอง 33 พระองค์ ก็ล่มสลายลงใน พ.ศ. 2310 ทั้งนี้ เพราะความอ่อนแอ ความเห็นแก่ตัว และความไม่ปรองดองสามัคคีของคนไทยด้วยกันเอง

ป้อมวิชัยประสิทธิ์ ผังธนบุรี

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ที่ธนบุรีและจันทบุรี

สมัยธนบุรี (พ.ศ. 2310 - 2325)

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์ได้เสด็จจากพระนครศรีอยุธยา ไปตั้งค่ายยังไม่แตก ได้ทรงฝ่าฟันไปรวบรวมกำลังทหารได้ที่เมืองจันทบุรี เมื่อกรุงแตกแล้ว ได้เสด็จยกทัพบุกและทัพเรือมาปราบหน่วยทหารที่พม่าให้ยึดครอง พระนครได้แล้ว จึงเสด็จมาสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานี ต่อจากนั้นได้ทรงยกทัพไปปราบก๊กต่าง ๆ อีก 5 ก๊กที่ตั้งตัวเป็นใหญ่อยู่ตามหัวเมืองในภาคต่าง ๆ เป็นผลสำเร็จ โดยมีสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์พิชัย- วาธราชเป็นแม่ทัพคู่พระราชหฤทัย

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ครองราชสมบัติในกรุงธนบุรีอยู่ 15 ปี ระหว่างนั้นนอกจากได้ทรงกู้เอกราชของประเทศไทยกลับคืนมาได้ และทรงรวบรวมแผ่นดินไทยที่แตกแยกออกเป็นก๊กเป็นเหล่าให้กลับมารวมกันใหม่ได้แล้ว ยังต้องทรงทำสงครามใหญ่ป้องกันประเทศนับได้ 9 - 10 ครั้ง ได้ทรงวางแผนยุทธศาสตร์ขึ้นใหม่ โดยจะไม่ใช้การตั้งรับในพระนครในเมื่อข้าศึกยกกำลังเข้ามา รุกรานอย่างในสมัยอยุธยา แต่จะยกกำลังออกไปยับยั้งข้าศึกตั้งแต่ชายอาณาเขต เพื่อป้องกันมิให้พื้นที่ภายในประเทศถูกข้าศึกมาเหยียบย่ำทำลายจนย่อยยับทั้งทางเศรษฐกิจ ทรัพย์สิน และในทางขวัญของประชาชน นอกจากนั้น ยังทรงเริ่มการใช้ปืนใหญ่ช่วยส่วนรวมและการแบ่งเขตปฏิบัติในสนามรบออกเป็นเขตหน้าและเขตหลัง ต้องตามหลักยุทธวิธีในปัจจุบันอีกด้วย

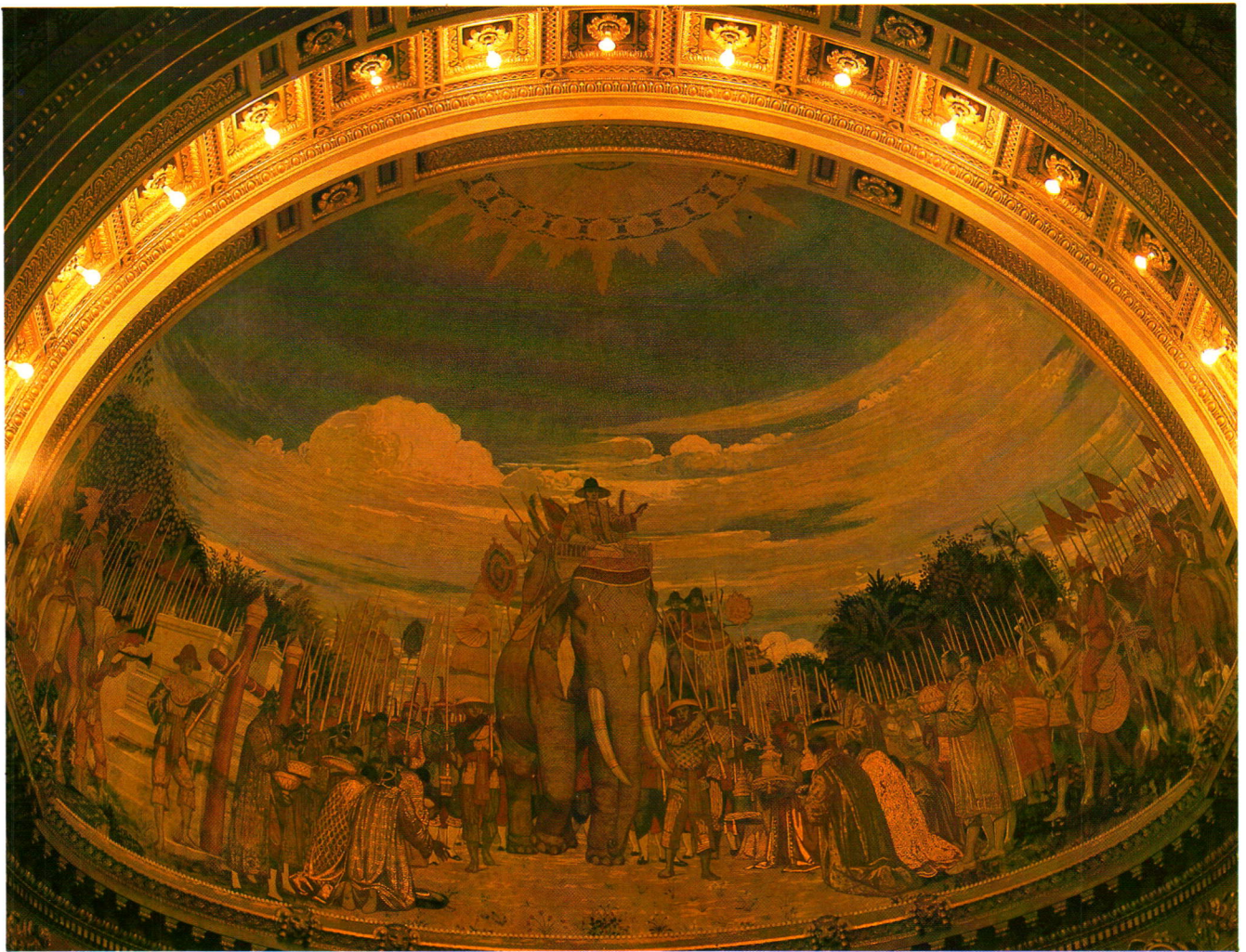
หน้า 159

ภาพเขียนสีใต้โดมด้านเหนือของพระที่นั่งอนันต-สมาคม แสดงถึงตอนรัชกาลที่ 1 เมื่อครั้งทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก เสด็จกลับจากราชการทัพเมืองเขมรขณะกรุงธนบุรีกำลังไม่สงบ มีเหล่าขุนนางข้าราชการและประชาชนทั้งหลายออกไปคอยรับเสด็จ และทูลอัญเชิญขึ้นเสวยราชสมบัติในตอนเช้าของวันที่ 6 เมษายน พุทธศักราช 2325

ภาพเขียน “ประจักษ์ไชยศรี” พระบรมมหาราชวัง สมัยต้นรัตนโกสินทร์

ภาพเขียน “ป้อมพระสุเมรุ” ซึ่งรัชกาลที่ 1 โปรดให้สร้างเป็นป้อมใหญ่ที่สุดอยู่ทางด้านทิศเหนือของพระนคร

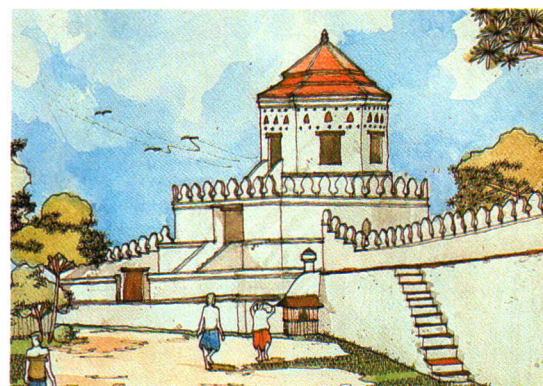
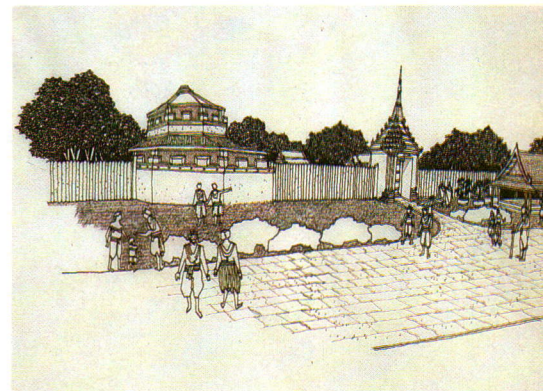

สมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325 – ปัจจุบัน)

รัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. 2325 – 2352) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้างกรุงเทพมหานครพระมหานครขึ้นแทนกรุงธนบุรี เนื่องจากในขณะที่ยังทรงพระเยาว์ ได้รับราชการอยู่ในกรุงศรีอยุธยา จึงทรงคุ้นเคยอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปปะอันรุ่งโรจน์ของกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างดี การสร้างราชอาณาจักรขึ้นใหม่จึงประสงค์จะสถาปนาสิ่งดั่งามเหล่านั้นขึ้นในกรุงเทพมหานครอีกให้จงได้ ก็สำเร็จผลตามพระราชปณิธานทุกประการดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้

เฉพาะด้านการทหารนั้น แม้กิจการทหารในรัชกาลนี้ยังเป็นแบบเก่าที่ใช้อยู่ในสมัยอยุธยา แต่ทรงรอบรู้ในกิจการทหารอย่างลึกซึ้ง พระองค์ท่านและสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระราชอนุชาได้ทรงทำสงครามกับพม่าถึง 7 ครั้ง และได้ชัยชนะทุกครั้ง ครั้งที่ถือกันว่าใหญ่ยิ่งที่สุด และเป็นแบบอย่างในการวางแผนยุทธศาสตร์ และทรงดำเนินยุทธวิธีได้ดีเยี่ยม นั่นคือ “การสงครามเก้าทัพ” ใน พ.ศ. 2328 เป็นที่น่าสังเกตว่าต่อมาอีก 9 ปี นโปเลียนได้ใช้ยุทธวิธีแบบเดียวกันนี้ได้ชัยชนะ แสดงว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชของเราทรงเป็นผู้วางแผนสงครามได้อย่างดียิ่งไม่น้อยหน้าแม่ทัพชั้นนำของชาติอันเลย

นอกจากนั้น ยังทรงส่งกำลังทหาร กระสุนดินดำ และเสบียงอาหารไปพระราชทานให้องเชียงสือ (เวียดนาม) ใช้ในการก่อกำเนิดตั้งถิ่นเป็นผลสำเร็จ และทรงแก้ไขสถานการณ์อันเลวร้ายในประเทศกัมพูชาให้สงบเรียบร้อยเป็นปรกติได้

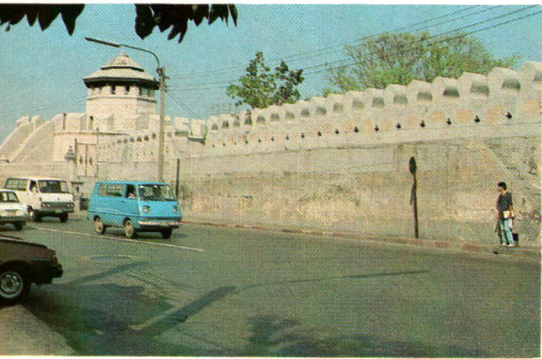

ป้อมมหาเทพริมคลองโอ่งอ่าง-บางลำพู

ป้อมพระสุเมรุก่อนบูรณะปฏิสังขรณ์

กำแพงและประตูเมืองสมัยรัชกาลที่ 1 ตรงข้ามวัด
บวรนิเวศวิหาร

รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352 – 2367) ในรัชกาลนี้สงครามระหว่างไทยกับพม่ามีแต่เพียงเล็กน้อย ก็ได้ส่งกองทัพไปผลักดันกองทหารพม่าที่เข้ามารุกรานหัวเมืองของไทยตามชายฝั่งตะวันตกของแหลมมลายูทั้งทางบกและทางเรือ ซึ่งเป็นผลสำเร็จลงด้วยดี

รัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367 – 2391) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นทั้งนักปกครอง นักรบ นักเศรษฐกิจ และนักการศาสนา เฉพาะในด้านการทหาร ได้ส่งกองทัพไปทำการรบหลายครั้ง ครั้งสำคัญ ได้แก่ การปราบขบถเจ้าอนุเวียงจันทน์เมื่อ พ.ศ. 2369 ตีกองทัพญวนในประเทศกัมพูชาเมื่อ พ.ศ. 2376 ซึ่งกองทัพไทยต้องถอยกลับ แต่ใน พ.ศ. 2383 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกไปตีกองทัพญวนอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ญวนต้องทำสงครามกับฝรั่งเศสด้วย ญวนจึงขอสงบศึก ไทยยอมรับข้อเสนอ เพราะต่างก็เปลี่ยนไปด้วยกันทั้งสองฝ่าย จึงตกลงยุติสงครามกันใน พ.ศ. 2387

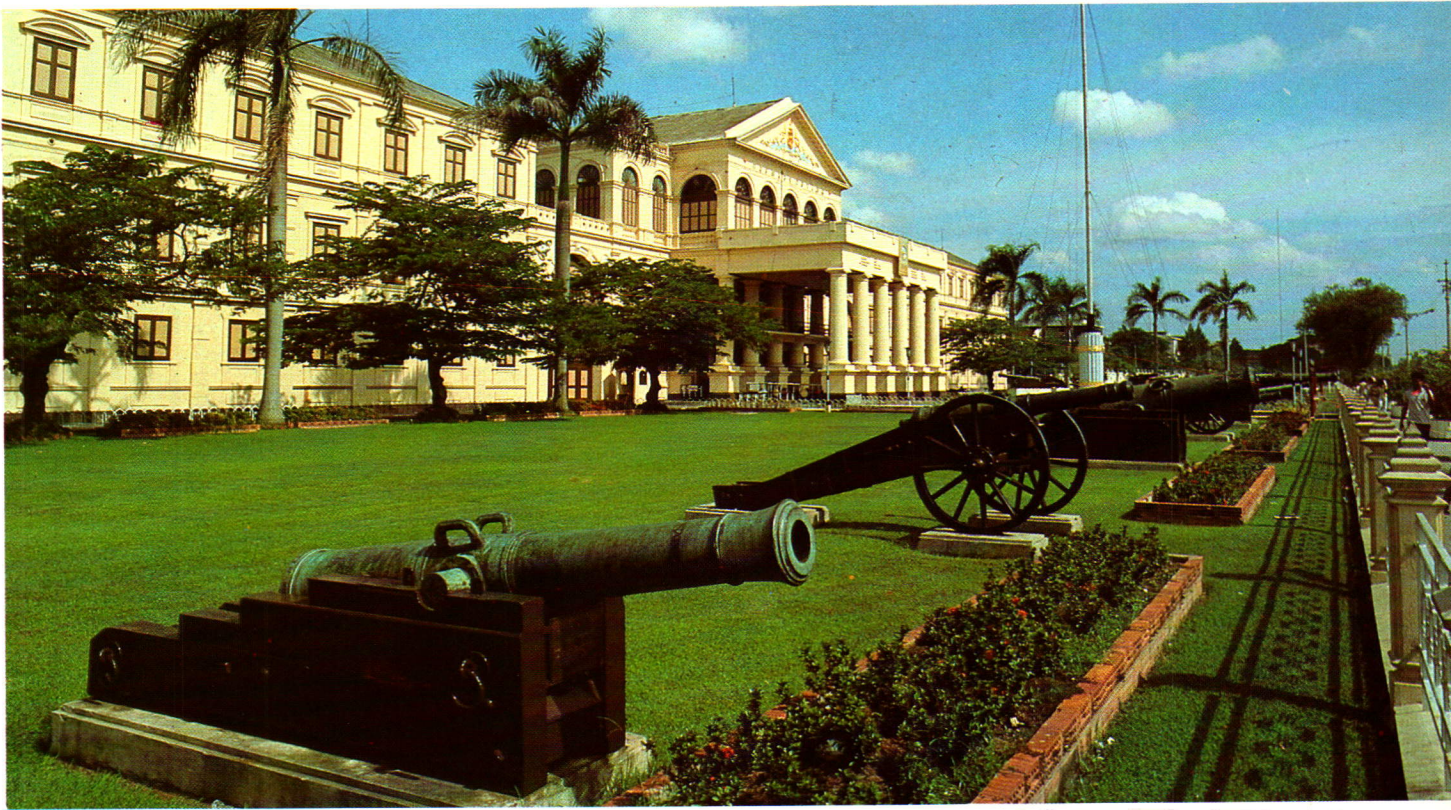
โดยที่ทรงเห็นว่าญวนมิได้เป็นมิตรต่อไทยอย่างในรัชกาลก่อน ๆ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมไว้ป้องกันกองทัพเรือของญวนตามปากน้ำต่าง ๆ ในภาคกลาง เฉพาะปากน้ำได้โปรดฯ ให้สร้างขึ้นที่ปากทะเลสาบ เมืองสงขลา

รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394 – 2411) ในรัชกาลนี้การล่าเมืองขึ้นของฝรั่งในทวีปเอเชียกำลังทวีความรุนแรงขึ้น หลายประเทศรอบ ๆ ประเทศไทยได้ตกเป็นเมืองขึ้นของมหาประเทศเหล่านั้นไปแล้ว เช่น อินเดีย พม่า ญวน และแม้ประเทศจีนก็ต้องสูญเสียแผ่นดินบางส่วนไป ประเทศไทยเองก็ต้องยอมเสียประเทศลาวบางส่วนให้แก่ฝรั่งเศส พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ประเทศไทยจะรักษาเอกราชให้อยู่รอดปลอดภัยก็ด้วยการปรับปรุงประเทศให้สอดคล้องกับนานาอารยประเทศ

เฉพาะการป้องกันประเทศนั้น ได้เริ่มจัดหน่วยทหารสมัยใหม่ ได้จ้างชาวอังกฤษเข้ามาเป็นครูฝึกทหารในวังหลวงและวังหน้า

ใน พ.ศ. 2395 วังหลวงจึงมีหน่วยทหารที่ได้รับการฝึกและจัดอย่างเป็นแบบ

โรงทหารหน้า ซึ่งรัชกาลที่ 5 โปรดให้เจ้าหมื่นไวย-
วรนาถ (เจิม แสงชูโต) สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2425
ปัจจุบันคือกระทรวงกลาโหม ด้านหน้ามีปืนใหญ่
ตั้งแสดงอยู่ 40 กระบอก รวมทั้งปืนนางพญาดานด้วย

ยุโรปอยู่ 3 หน่วย คือ กองทหารรักษาพระองค์ กองทหารหน้า และกองทหารปืนใหญ่อาสาฉนวน ส่วนวังหน้านั้น พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงจัดกองทหารปืนใหญ่อาสาฉนวนเข้ารีด และกองอาสาเขมรเข้ารีดขึ้น เพราะพระองค์ทรงสนพระทัยในการปืนใหญ่ จึงทรงสะสมอาวุธปืนใหญ่และปืนเล็กไว้ในวังหน้าเป็นจำนวนมาก ทั้งยังทรงแปลและแต่งตำราการใช้ปืนใหญ่ขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในเมืองไทย

กองทหารที่เข้มแข็งและทรงไว้วางพระราชหฤทัยที่สุดในรัชกาลที่ 4 ได้แก่ กองทหารหน้า ซึ่งนอกจากจะมีอาวุธสมัยใหม่ (ปืนเล็ก) แล้วยังได้รับการฝึกแบบทหารยุโรปเป็นอย่างดีอีกด้วย กองทหารหน้ามีสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

เป็นกำลังรบสำคัญในยามสงคราม ดังที่โปรดเกล้าฯ ให้ไปร่วมในการเข้าตีเมืองเชียงตุง เมื่อ พ.ศ. 2395 ในฐานะเป็นหน่วยรบพิเศษ

ยามปรกติมีหน้าที่ปราบปรามโจรผู้ร้ายตามหัวเมืองต่าง ๆ เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีตำรวจคงเคยไปปราบอั้งยี่ในมณฑลปราจีนและที่เมืองชลบุรี

เข้ากระบวนแห่ตามเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นับว่ากองทหารหน้าเป็นรากเหง้าของกองทัพบกในปัจจุบัน

ใน พ.ศ. 2398 ได้รวบรวมหน่วยทหารบกต่าง ๆ ในบริเวณกรุงเทพฯ มารวมไว้ในโรงทหารแห่งเดียวกันที่บริเวณสนามไชย เพื่อสะดวกในการใช้ในการป้องกันพระนคร คือ กองทหารฝึกแบบยุโรป กองทหารมหาดไทย (เกณฑ์จากหัวเมืองฝ่ายเหนือ) กองทหารกลาโหม (เกณฑ์จากหัวเมืองปักษ์ใต้) กองทหารเกณฑ์หัด (ฝึกอย่างทหารฝรั่ง)

การปรับปรุงการป้องกันประเทศที่เด่นที่สุดในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็คือ ได้เริ่มปฏิรูปทหารบกแบบเก่าให้มาเป็นแบบยุโรป ใช้อาวุธอย่างทหารยุโรป มหันตภัยของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์อยู่ในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 4 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนหนึ่งว่า ปืนใหญ่ขนาดกระสุน 10 นิ้ว ที่สั่งซื้อเข้ามาในรัชกาลที่ 3 จำนวน 100 กระบอกนั้นไม่เพียงพอ รัชกาลที่ 4 จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้สั่งซื้อปืนใหญ่ขนาดกระสุน 8 นิ้ว, 12 นิ้ว ปืนคาบศิลาและปืนไรเฟิลชนวนทองแดง แต่ละชนิดเป็นจำนวนมากเข้ามาอีก

อนุสาวรีย์ทหารอาสา ที่เสียชีวิตคราวสงครามโลกครั้งที่ 1

รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 – 2453) ในรัชกาลนี้ประเทศไทยถูกบีบบังคับจากฝรั่งเศสและอังกฤษมากทั้งทางการเมืองและการทหาร ต้องยอมเสียดินแดนบางส่วนเพื่อรักษาอิสรภาพ และดินแดนส่วนใหญ่ไว้ จึงทรงเห็นว่าประเทศไทยต้องเร่งปฏิรูปการปกครอง และปรับปรุงแก้ไขกิจการทหารให้มีประสิทธิภาพให้มากกว่าเดิม โดย

ทรงแก้ไขการปกครอง โดยตั้งกระทรวงต่าง ๆ ขึ้นบริหารประเทศรวม 12 กระทรวง เฉพาะกระทรวงกลาโหมมีหน้าที่รับผิดชอบการป้องกันประเทศทั้งหมด

ทรงตั้งกองทหารเรือขึ้น โดยจ้างนายทหารเรือต่างประเทศมาเป็นที่ปรึกษา ฝึกสอนวิชาทหารเรือและทรงซื้อและสร้างเรือรบทันสมัยขึ้นหลายลำ

ทรงสร้างป้อมที่ติดตั้งปืนใหญ่ขึ้นตามปากน้ำที่สำคัญ เช่น ป้อมพระจุลจอมเกล้าที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น

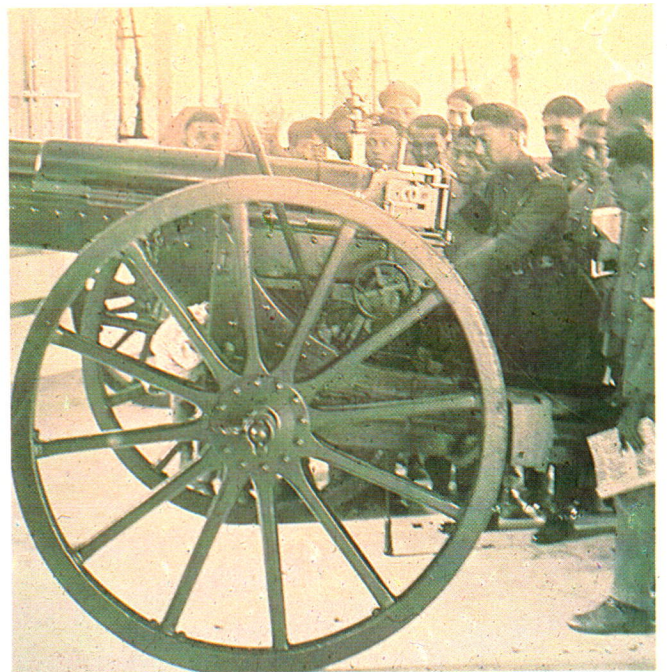
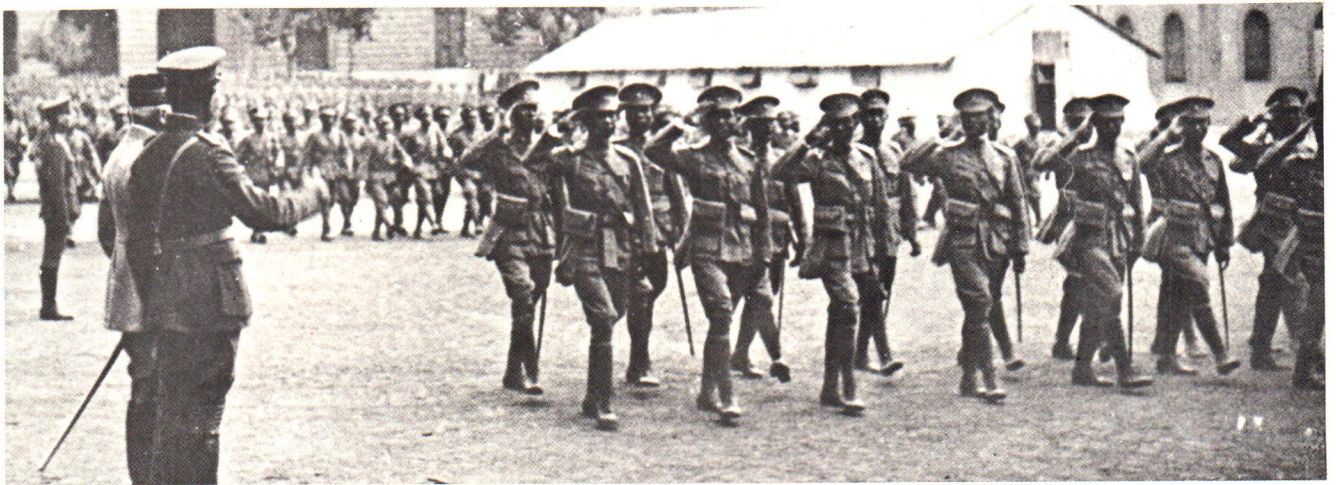
ในด้านการต่างประเทศได้เสด็จประพาสประเทศต่าง ๆ ในยุโรปถึง 2 ครั้ง เพื่อทรงเยี่ยมเยียน และทำความรู้จักคุ้นเคยกับราชสำนักของประเทศเหล่านั้น ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นการกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศและราชวงศ์ให้เป็นที่รับรู้ในฐานะของประเทศไทยแล้ว ยังเป็นการประกันความปลอดภัยของประเทศไทยอีกด้วย ประเทศไทยจึงอยู่รอดเป็นอิสรภาพมาได้

รัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 – 2468) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริเห็นว่า การพร้อมรบเท่านั้นที่สามารถป้องกันสงครามได้ โดยเหตุนี้พระองค์จึงทรงส่งเสริมกำลังป้องกันประเทศทุกวิถีทาง แต่บังเอิญในขณะนั้นเศรษฐกิจของโลกกำลังตกต่ำมาก และได้ส่งผลกระทบมาถึงประเทศไทยด้วย จึงทรงกระทำได้แต่เพียงยกกรมทหารเรือขึ้นเป็นกระทรวงทหารเรือ พร้อมกับสั่งต่อเรือรบทันสมัยมาใช้ ทรงตั้งกองบินทหารบกขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ตั้งกองเสือป่าขึ้นเพื่อฝึกข้าราชการพลเรือน พ่อค้า และประชาชนให้เป็นกำลังสำรองป้องกันประเทศ ทรงตั้งกองลูกเสือขึ้นเพื่อฝึกอบรมเด็ก ๆ ให้รักประเทศชาติ และรู้จักปฏิบัติตัวให้เป็นเด็กดี เพื่อเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและป้องกันประเทศในภายหน้า

พร้อม ๆ กันนั้นทรงปลุกใจให้ประชาชนตื่นตัวในความรักประเทศชาติ เพื่อช่วยกันป้องกันให้พ้นภัยพิบัติต่าง ๆ

การตัดสินใจพระราชหฤทัยประกาศสงครามในสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยส่งหน่วยทหารไปร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสมรภูมิยุโรป ได้ทำให้ประเทศไทยมีฐานะดีขึ้นในสังคมนานาชาติ เป็นผลให้สามารถแก้ไขสนธิสัญญาไม่เป็นธรรมที่ไทยต้องทำกับนานาประเทศมาตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ได้เป็นผลสำเร็จในเวลาต่อมา

1. ทหารไทยสวนสนามที่เมืองมาร์เซย์ 2. เรือรบหลวงรุ่นแรก ๆ 3. ทหารปืนใหญ่ 4. กองบินทหารบก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรวจพลสวนสนาม
ของทหารราชวัลลภรักษาพระองค์

การป้องกันประเทศสมัยรัฐธรรมนูญ

ในรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468 – 2477) สภาวะเศรษฐกิจของไทยเสื่อมโทรมหนักขึ้น ทำให้รายได้ของประเทศตกต่ำ รัฐบาลจำเป็นต้องใช้เงินอย่างประหยัดและเน้นหนักไปในด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการทหารได้ถูกตัดทอนลงไปหลายอย่างด้วยความจำเป็น เช่น ยุบเลิกหน่วยและตำแหน่งผู้บังคับบัญชาที่ไม่สำคัญ คงไม่พิจารณาเลื่อนบำเหน็จประจำปีและมีการดลยข้าราชการประจำออกเป็นจำนวนมาก

ใน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กำหนดรูปแบบและกระบวนการปกครองและขอบเขตของอำนาจและความรับผิดชอบขององค์การทางการเมือง การปกครองของรัฐบาล รวมทั้งได้กำหนดหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนขึ้นด้วย ซึ่งไม่เคยมีในสมัยราชาธิปไตย ทำให้ระบบหรือระเบียบในการป้องกันประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ตามรัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันประเทศพอสรุปได้ว่า

“พระมหากษัตริย์ไทยทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย”

“ในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วน ในอันจะรักษาความปลอดภัยของชาติ หรือความปลอดภัยสาธารณะหรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้”

“พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจในการประกาศใช้และเลิกกฎอัยการศึกตามลักษณะและวิธีการตามกฎหมายว่าด้วยอัยการศึก”

“พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม เมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา”

“พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศ หรือกับองค์การแห่งประเทศ”

“รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ และผลประโยชน์แห่งชาติ” และ

“กำลังทหารพึงใช้เพื่อการรบหรือสงคราม เพื่อป้องกันสถาบันพระมหากษัตริย์

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
กำลังฝึกบิน

เพื่อปราบปรามการกบฏและการจลาจล เพื่อการรักษาความมั่นคงของรัฐ และเพื่อการพัฒนาประเทศ"

จะเห็นว่าได้นั้นถึงการใช้กำลังทหารของชาติเฉพาะในประโยชน์ 6 ประการเท่านั้น คือ เพื่อการรบหรือสงคราม ป้องกันสถาบันพระมหากษัตริย์ ปราบปรามจลาจล รักษาความมั่นคงของรัฐ และพัฒนาประเทศเป็นหลักสำคัญ จะนำกำลังทหารไปใช้ในทางอื่นที่มีได้ระบุไว้ เช่น นำไปใช้เกี่ยวกับการเมืองการปฎิวัติมิได้

นอกจากทหารแล้ว ประชาชนธรรมดาที่มีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และมีหน้าที่ป้องกันประเทศด้วยการเข้ารับราชการทหาร และช่วยเหลือทางราชการในยามจำเป็น

การป้องกันประเทศในปัจจุบัน

การพัฒนากิจการป้องกันประเทศในอดีตจนถึงรัชกาลที่ 7 แห่งสมัย-รัตนโกสินทร์ที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้สืบต่อมาอีกจนถึงปัจจุบันซึ่งจะได้กล่าวรวม ๆ กันไปคือ

เมื่อได้ยกฐานะกองทหารอากาศ ซึ่งเดิมสังกัดอยู่ในกองทัพบก ขึ้นเป็นกองทัพอากาศใน พ.ศ. 2480 แล้ว นับได้ว่ากองทัพอากาศไทยได้สร้างกำลังรบของตนได้ครบสามเหล่า คือ กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศเหมือนอย่างประเทศต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อกระทรวงกลาโหม กระทั่งถึง พ.ศ. 2503 ทางราชการทหารได้จัดตั้งกองบัญชาการทหารสูงสุดขึ้น ทำหน้าที่บังคับบัญชาและควบคุมกองทัพอากาศสามเหล่ากระทรวงกลาโหม โดยจัดสายการบังคับบัญชาและมีหน้าที่ดังนี้

กระทรวงกลาโหม

กระทรวงกลาโหมมีหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันประเทศให้พ้นจากการรุกรานจากศัตรูภายนอก รักษาความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศจากการคุกคามที่มาจากกระบวนการณ์การร้ายในรูปแบบต่าง ๆ และร่วมในการพัฒนาประเทศกับหน่วยราชการอื่น ๆ โดยเหตุนี้จึงต้องเตรียมจัดให้มีกำลังทหารที่ได้รับการฝึกดีแล้วพร้อมด้วยอาวุธและยุทธโศปกรณ์ที่ทันสมัยไว้ให้เพียงพอที่จะรักษาเอกราชอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติ

แม่หัวที่ตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิสนธารกับลูก
เสือชาวบ้านหลังจากพระราชทานธงแล้ว

การป้องกันประเทศในด้านอื่น ๆ

ด้วยภัยของความมั่นคงของชาติในปัจจุบันมีทั้งภายนอกและภายในมากมายหลายชนิดและหลายรูปแบบจำเป็นต้องมีกำลังจากหน่วยราชการอื่น ๆ และเอกชนให้การสนับสนุนทหารในด้านต่าง ๆ อีกด้วย เช่น

ตำรวจภูธรชายแดน (ตชด.) ซึ่งกระทรวงมหาดไทยจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2494 ให้ทำหน้าที่รักษาชายแดน ช่วยเหลือตำรวจท้องที่ในการปราบปรามสืบสวน จับกุมผู้กระทำความผิด ทั้งร่วมมือประสานงานกับฝ่ายปกครอง เพื่อรักษาความปลอดภัยและความเรียบร้อยตามชายแดนรอบราชอาณาจักร นอกจากนั้น ในยามปกติ ตำรวจภูธรชายแดนยังมีหน้าที่สงเคราะห์ประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ในด้านการรักษาพยาบาล การสอนหนังสือ และปลูกฝังให้ประชาชนเหล่านั้นรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนอีกด้วย

กองอาสารักษาดินแดน กระทรวงมหาดไทยตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497 ซึ่งมีสมาชิกทั้งชายและหญิงที่มีสัญชาติไทยจากทุกตำบลในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อเข้ารับการอบรมให้ทำหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยและภัยที่เกิดจากการกระทำจากข้าศึก หรือจากผู้ก่อการร้าย รักษาสถานที่สำคัญและการคมนาคม ป้องกันจารกรรม สดับตรับฟังข่าว ช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่การปฏิบัติของทหาร ตัดทอนกำลังของข้าศึก และพร้อมที่จะเข้าสนับสนุนกำลังทหารได้เมื่อจำเป็น

นอกจากนี้ยังมีเอกชนที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสมาคมเพื่อสนับสนุนทางราชการในการป้องกันประเทศชาติให้พ้นภัยจากทั้งภายในและภายนอกประเทศอีก เช่น ลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกันชาติ สตรีอาสารักษาดินแดน (ส.อ.ร.ด.) เป็นต้น

ความสามัคคีกลมเกลียวของประชาชนทุกเพศทุกวัยและทุกสาขาอาชีพเท่านั้นที่จะก่อให้เกิดพลังยับยั้งหรือผลักดันศัตรูของประเทศชาติที่จะมีมาจากภายนอก หรือเกิดขึ้นภายในประเทศออกไปให้พ้นวิถีทางให้หมดไป

ในสมัยอยุธยา เราคนไทยเคยเสียกรุงถึงสองครั้ง เพราะความเห็นแก่ตัวขาดความสามัคคี และแก่งแย่งแข่งดีกันเอง จึงขอเชิญเอาตอนหนึ่งของพระนิพนธ์ "ตามกรุง" ของพระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) มาเตือนสติไว้ ดังนี้

“พระมหากษัตริย์” หมายถึง นักรบผู้ยิ่งใหญ่ ในสมัยโบราณทรงเป็นจอมทัพ นำทัพออกรบไล่ข้าศึกด้วยพระองค์เอง ปัจจุบันพระองค์ก็ยังดำรงตำแหน่งจอมทัพไทยตามรัฐธรรมนูญ

ไทยเอย

- ไทยเอยเคยเพลิงยงพลา
เพลิงวิวาทบาดทะเลาะ
อย่าโกรธพิโรธเคราะห์
พึงโทษความโหดเหี้ยม
- คนดีมีมากแล้ว
จึงมิเสียดายไทย
ความเห็นเขม้นไกล
ไซ้จะเกลียดดังกล้วย
- ปัญญาค่าเปรียบแก้ว
แม้ว่าเพชรถูกเพชร
งัดง้างมล้างเมล็ด
เมล็ดหนึ่งอาจถึงสับัน
- ร้ายเหลือเมื่อมากหน้า
ไทยที่ปัญญานันต์
ยังเก่งยิ่งกีดกัน
ดังหับดับหึ่งห้อย
- ไทยเอยเคยจจข้อ
ในบ่ดินอกท่า
สามัคคีธรรมกำ
ร่วมมัจฉจักรได้
- ลงเพราะ
เบาะแว้ง
ครวโซค ร้ายเอย
หันท่ากรรมเวร ฯ
ฤาไหน ไทยเอย
ที่ม้วย
เกินจุมก
กล่นแคว้นแดนสยาม ฯ
ก่อเง็ก
กแตกกทัน
มลายรูป
สบัคกลึงทั้งสูญ ฯ
อาสัณ
ยั้งน้อย
กันกร้อน ลงนา
เหือดแห้งแสงหาย ฯ
จำคำ น้ฤา
เล่นได้
ไม้วาด นันแล
เรียบร้อยรอยทาง ฯ

นโยบายต่างประเทศ

ในตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 21 ประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเข้าครอบครองประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้เป็นอาณานิคมของตน ในขณะที่ประเทศในแถบนี้ต่างต้องตกเป็นเมืองขึ้นของชาติมหาอำนาจ ไทยเราเป็นประเทศเดียวที่ยังคงรักษาอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนไว้ได้ ทั้งนี้ด้วยความสามารถทางการทูตและการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ชาญฉลาดและมองการณ์ไกลของบรรพบุรุษของไทยเราในอดีต ซึ่งความสามารถนี้ได้เป็นที่กล่าวขวัญโดยทั่วไป

ถ้าจะพิจารณานโยบายต่างประเทศของเราในระยะเวลาที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐาน 2 ประการ คือ การรักษาเอกราชทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของชาติ กับการรักษาสภาพเดิมของประเทศไว้ อันหมายถึงการกระทำใด ๆ เพื่อมิให้ชาติอื่นเข้ามามีอำนาจอิทธิพลหรือตักตวงผลประโยชน์จากประเทศเรามากเกินไป ด้วยการใช้วิธีการทูตแบบผ่อนปรน ต่อรองและถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างชาติมหาอำนาจด้วยกัน รวมทั้งนโยบายแบบยืดหยุ่น เพื่อปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งภายในประเทศและของสังคมโลก จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อเนื่องกันมาตามหลักข้างต้นนี้

นโยบายต่างประเทศสมัยก่อนสนธิสัญญาเบาว์ริง (ก่อน พ.ศ. 2398)

การติดต่อกับต่างประเทศในช่วงสมัยก่อนที่ไทยจะทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2398 นั้น นอกจากไทยเราจะมีความสัมพันธ์ในทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ แล้ว การดำเนินนโยบายต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำศึกสงครามกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งนอกจากจะต้องกระทำเพื่อป้องกันตนเองและสร้างความมั่นคงเป็นปึกแผ่นให้แก่ชาติบ้านเมืองแล้ว ในบางครั้งก็เป็นไปในรูปของการต่อต้านการขยายอิทธิพลของประเทศหรือชนชาตินั้น ๆ เป็นการป้องกันประเทศมิให้ชนชาติอื่นเข้ามารุกรานโดยง่าย อีกทั้งเพื่อทำลายอำนาจของประเทศหรือชนชาติเหล่านั้นไม่ให้เข้ามามีความวุ่นวายให้กับประเทศไทยในยามคับขันหรือในยามที่ต้องประสบกับการรุกรานจากชนชาติอื่น

จากสนธิสัญญาเบาว์ริงถึงปลายรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2398 - 2452)

เอกราชและความมั่นคงของประเทศเราได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างมากในช่วงนี้ เนื่องจากเป็นสมัยที่ชาวตะวันตกได้เดินทางเข้ามาค้าขายกับไทยมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2398 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 อังกฤษได้ส่งเซอร์จอห์น เบาว์ริง เป็นทูตเข้ามาเจรจากับรัฐบาลไทยและได้ทำสนธิสัญญาต่อกันที่เรียกว่า สนธิสัญญาเบาว์ริง ซึ่งสัญญานี้ได้สร้างข้อจำกัดทางด้านภาษีและการศาลให้แก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก ทำให้ไทยเราไม่สามารถบังคับคนอังกฤษและผู้ที่อยู่ภายใต้การอารักขาของอังกฤษ และยังทำให้ไทยต้องเปิดประเทศรับบรรดาพ่อค้าชาวอังกฤษที่เข้ามาทำการค้า อันเป็นผลให้ในระยะต่อมาประเทศมหาอำนาจตะวันตกชาติอื่นก็ได้ขอทำสัญญากับรัฐบาลไทยในลักษณะ

ที่คล้ายคลึงกับที่อังกฤษได้ทำไว้ ทำให้ประเทศไทยต้องเสียเปรียบอย่างมาก

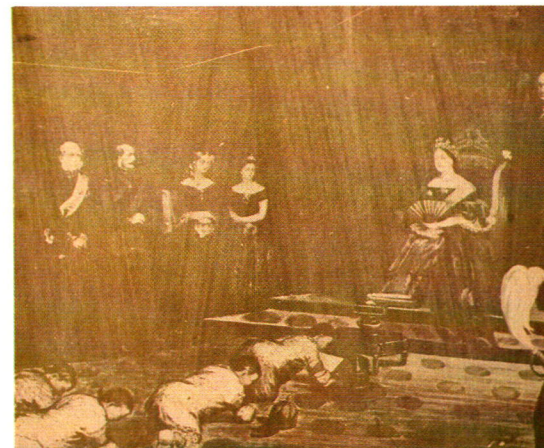
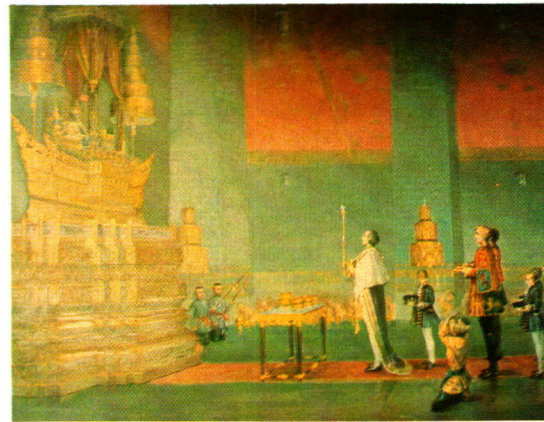
เหตุที่ทำให้รัฐบาลไทยจำต้องยอมรับสนธิสัญญาอันไม่เสมอภาคเช่นนี้ ก็เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าชาติตะวันตกเป็น มหาอำนาจ มีกองกำลังทั้งทางบกและทางเรือ ถ้าจะขัดขึ้นต่อเงื่อนไขดังกล่าว ก็ อาจทำให้ประเทศชาติต้องตกอยู่ในภาวะที่เลวร้ายไปกว่านี้ ก็อาจต้องเสียเอกราช ไปในที่สุด ประจวบกับในช่วงนั้นเป็นยุคแห่งการล่าเมืองขึ้นหรือจักรวรรดินิยม ที่เรียกกันว่า “นโยบายเรือปืน” เพราะฉะนั้นเพื่อรักษาเอกราชของชาติอันมีค่าไว้ จึงจำต้องผ่อนปรนในลักษณะเช่นนี้

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรง ดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างฉลาดหลักแหลม ได้เสด็จประพาสยุโรปรวม 2 ครั้ง เมื่อ พ.ศ. 2440 และ พ.ศ. 2450 นอกจากเพื่อทอดพระเนตรกิจการต่าง ๆ ซึ่งจะได้นำมาปรับปรุงบ้านเมืองให้ทันสมัยแล้ว พระองค์ยังทรงมีพระราชประสงค์ ที่จะกระชับสัมพันธไมตรีกับประมุขของประเทศในยุโรปอีกด้วย โดยเฉพาะกับ รัสเซียเพื่อถ่วงดุลย์อำนาจกับฝรั่งเศสซึ่งได้แผ่อิทธิพลเข้ามาอย่างมากในยุคนั้น การเสด็จประพาสยุโรปในครั้งนี้ เป็นผลให้นานาประเทศได้ประจักษ์ในพระปรีชา- สามารถของพระมหากษัตริย์ไทยและยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน อีกด้วย

ยุคหลังรัชกาลที่ 5 จนถึงสิ้นสุดการปกครองในระบอบสมบูรณาญา สิทธิราชย์ (พ.ศ. 2452 - 2475)

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ของนโยบายต่างประเทศในปลายรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคือในปี พ.ศ. 2452 หลังจากที่ได้เจรจา กันอยู่หลายปี ไทยก็ได้ลงนามในสนธิสัญญากับอังกฤษ เพื่อขอจัดความไม่เสมอภาค ในการเก็บภาษีและการศาลและเพื่อให้ประเทศไทยเป็นที่ยอมรับจากประชาคมโลก ในฐานะเป็น “รัฐ-ชาติ” ซึ่งเป็นสิ่งที่เราได้สูญเสียไปจากการทำสนธิสัญญาที่เสียเปรียบกับประเทศอื่น ๆ การสร้างเกียรติภูมิของชาติให้เป็นที่ยอมรับในสังคมโลก นับเป็นนโยบายหลักของไทยในช่วงนี้

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468) พระองค์ได้ทรงให้ความสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับ นานาอารยประเทศ ทรงสร้างความเป็นชาตินิยมในหมู่ประชาชน โดยใช้บทพระ- ราชนิพนธ์เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิด พร้อมทั้งได้ทรงตัดสินพระทัย นำประเทศเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ด้วยการประกาศ สงครามต่อประเทศเยอรมนี ออสเตรีย และฮังการี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 และได้ส่งกองทหารอาสาประมาณ 1,200 คน ไปร่วมรบในสมรภูมิยุโรป ด้วย นับว่าเป็นผลดีหลายประการ คือไทยได้รับการยกย่องให้มีความเท่าเทียมกับ ประเทศสัมพันธมิตรทั้งหลาย ได้เข้าร่วมในการประชุมสันติภาพที่ประเทศฝรั่งเศส และได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสันนิบาตชาติ ทำให้มีโอกาสเรียกร้องขอแก้ไข สนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคกับประเทศต่าง ๆ ได้เป็นผลสำเร็จในเวลาต่อมา

เซอร์จอห์น เบาริง ราชทูตอังกฤษเข้าเฝ้าถวาย พระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการ แต่ พระ- บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2398

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ พระยามนตรีสุริยวงศ์ เป็นราชทูตจุฬาลงกรณ์ราชสาส์น และเครื่องราชบรรณาการ ไปถวายสมเด็จพระนาง เจ้าวิกตอเรียมหาราชินี ณ กรุงลอนดอน ใน พ.ศ. 2400

ราชทูตไทยถวายพระราชสาส์นแด่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมารับราชทูตฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2406

การเร่งปรับปรุงและพัฒนาประเทศให้เท่าเทียมกับนานาอารยประเทศในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ส่งผลให้ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468 - 2477) ทำให้ประเทศไทยเป็นที่ยอมรับมากขึ้นของประชาคมโลก ในฐานะที่เป็นรัฐอธิปไตยที่มีสิทธิในการตัดสินปัญหากิจการภายในของตนเอง ภายใต้กรอบของกฎหมายระหว่างประเทศ

สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2475 - 2492)

เมื่อการปกครองประเทศได้เปลี่ยนจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในปี พ.ศ. 2475 แล้ว เป็นผลให้นโยบายต่างประเทศของไทยเปลี่ยนไป เพื่อให้เหมาะสมกับวิธีการปกครองดังกล่าว และให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่ได้เปลี่ยนแปลงไปในทวีปเอเชียขณะนั้น

การที่ประเทศญี่ปุ่นได้ฟื้นฟูประเทศ โดยสามารถพัฒนาประเทศทั้งทางด้านการทหารและด้านเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็ว ทำให้พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น เห็นว่าการเสริมสร้างสัมพันธไมตรีอันดีกับญี่ปุ่นจะเป็นประโยชน์แก่ไทยในด้านการถ่วงดุลย์อำนาจกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก เพื่อมิให้ประเทศเหล่านั้นข่มขู่และบีบคั้นประเทศไทย อันจะกระทบต่อเอกราชอธิปไตยและความเป็นปึกแผ่นของชาติดังที่ปรากฏมาแล้วในอดีต

เมื่อจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2481 ได้เล็งเห็นว่าบทบาทของญี่ปุ่นในภูมิภาคมีมากยิ่งขึ้น และไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ จึงได้พยายามผูกมิตรไว้ อย่างไรก็ดี รัฐบาลในขณะนั้นตระหนักว่า แนวโน้มของนโยบายญี่ปุ่นจะนำไปสู่ภาวะสงครามซึ่งจะต้องกระทบกระเทือนประเทศไทยเป็นอย่างมาก อีกทั้งเป็นที่ประจักษ์ว่าญี่ปุ่นพยายามที่จะแผ่ขยายอิทธิพลครอบงำมิใช่แต่เฉพาะในด้านการเมืองการทหารและเศรษฐกิจในภูมิภาคแต่อย่างเดียว แต่ได้พยายามเผยแพร่วัฒนธรรมญี่ปุ่นด้วย ดังนั้น ในสมัยนั้นเพื่อเป็นการต่อต้าน จึงได้ให้ความสำคัญต่อชาติ เผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมของไทยเอง อันเป็นมรดกตกทอดของคน “ไทย” มาช้านาน ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าของญี่ปุ่น เพื่อเป็นการสร้างพลังทางจิตใจให้คนชาติไทยมีความมั่นใจในชาติและวัฒนธรรมของตนเอง กล่าวคือ ให้มีความสำนึกชาตินิยมแรงกล้าขึ้น นอกจากนี้ รัฐบาลไทยในขณะนั้นก็ต้องการความสนับสนุนจากญี่ปุ่นในการเรียกร้องดินแดนไทยที่สูญเสียให้แก่ฝรั่งเศสคืนมาอีกด้วย และได้มีการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “ประเทศสยาม” มาเป็น “ประเทศไทย” เพื่อเน้นถึงประวัติศาสตร์และเผ่าพันธุ์ของไทยนั่นเอง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ หน้าวัง กุแวร์โนเยเนอรัล ไซ่ง่อน เมื่อ 14 เมษายน 2473

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้นในปี พ.ศ. 2482 มีรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ในตอนแรกประเทศไทยได้ประกาศตัวเป็นกลาง แต่ต่อมา เมื่อญี่ปุ่นได้ส่งกองทัพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 พร้อมกับเปิดฉากการรบครั้งใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในระยะแรกฝ่ายไทย ได้ทำการต่อต้านอย่างแข็งขัน แต่รัฐบาลในสมัยนั้นได้พิจารณาเห็นว่า เป็นการสุควิสัยที่จะต้านกองทัพของญี่ปุ่นได้ กอปรกับเป็นที่ทราบแน่ชัดด้วยว่า ประเทศไทยไม่สามารถที่จะหวังพึ่งความช่วยเหลือเพื่อธำรงเอกราชของไทยได้จากประเทศใดทั้งสิ้นแม้ว่าจะได้ขอร้องแล้วก็ตาม ด้วยเหตุนี้ไทยก็ต้องพึ่งพลังปัญญาของตนเอง จึงได้ยอมลงนามในกติกาสัญญาไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านเมืองไทยเข้าไปยังประเทศพม่า ในเวลาต่อมาไทย ก็ต้องตกอยู่ในฐานะจำยอมที่จะต้องประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 สิ่งหนึ่งที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะธำรงรักษาไว้ให้ได้ก็คือ สันติภาพต่าง ๆ แห่งการเป็นรัฐอธิปไตย อันได้แก่การที่ธงไตรรงค์ของไทยสามารถโบกสะบัดอยู่ได้ มิได้ถูกญี่ปุ่นบังคับให้ลดลงจากเสา กับการที่กองทัพของไทยมิได้ถูกญี่ปุ่นปลดอาวุธแต่ประการใด ตลอดระยะเวลาของสงคราม

ในระหว่างสงคราม ไทยต้องเผชิญกับปัญหายุ่งยากหลายประการ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ เกิดปัญหาการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค ปัญหาค่า

กระทรวงการต่างประเทศ

ครองชีพสูง และปัญหาการลดค่าเงินบาท ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นผลลัพธ์ของสภาวะสงครามในเอเชียและในโลกและเป็นเรื่องประเทศไทยหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกัน

ในเวลาเดียวกันนี้ มีคนไทยกลุ่มหนึ่งทั้งในประเทศและนอกประเทศ ได้รวมตัวกันเรียกว่า ขบวนการเสรีไทย ดำเนินนโยบายร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นในเมืองไทย

เมื่อสงครามโลกยุติลง ฝ่ายอักษะเป็นฝ่ายปราชัย รัฐบาลไทยต้องใช้ความพยายามทางการทูตอย่างยิ่งยวดในการเจรจาปรับสถานะของประเทศ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเข้าใจสถานการณ์ในระหว่างสงคราม รวมทั้งปัญหาของประเทศไทยเป็นอย่างดี ได้ประกาศรับรองทันทีว่า คำประกาศสงครามของไทยเมื่อ พ.ศ. 2485 เป็นโมฆะ ยอมรับสถานะของขบวนการเสรีไทยที่ได้ร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรมาตั้งแต่ต้น สงคราม สหรัฐฯ ยังได้มีส่วนช่วยเหลือให้อังกฤษลดข้อเรียกร้องจากไทยให้น้อยลง จนในที่สุดอังกฤษกับไทยก็ได้ลงนามในความตกลงสมบูรณแบบเพื่อยุติภาวะสงครามระหว่างไทยกับบริเตนใหญ่และอินเดีย เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489

ในการทำความตกลงสมบูรณแบบนี้ นับว่าไทยได้รับการผ่อนผันมากพอสมควร เมื่อเปรียบเทียบกับบรรดาประเทศที่เข้าสงครามเป็นฝ่ายอักษะด้วยกัน หลังจากนั้นไทยก็ได้ดำเนินการเจรจาปรับสัมพันธไมตรีกับฝ่ายสัมพันธมิตรชาติมหาอำนาจ เพื่อขอความสนับสนุนในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ และได้เข้าเป็นสมาชิกอันดับที่ 55 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2489

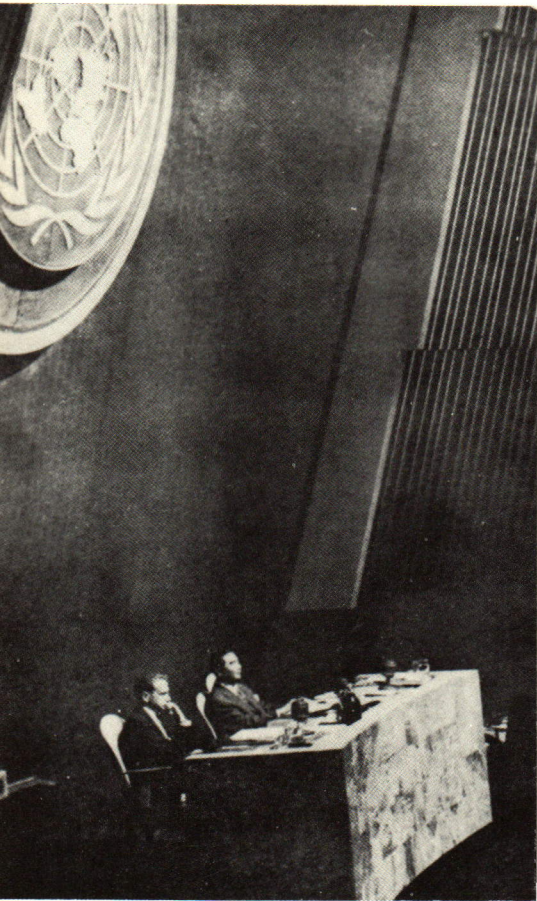
นโยบายต่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงการสิ้นสุดของสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2492 - 2518)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง โลกได้ถูกแบ่งออกเป็นสองค่าย คือ ค่ายโลกเสรี ซึ่งยึดมั่นในอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยมีสหรัฐฯเป็นผู้นำ ส่วนอีกค่ายคือ ค่ายคอมมิวนิสต์นั้นนำโดยสหภาพโซเวียต ประเทศผู้นำของทั้งสองค่ายต่างก็แสวงหาพันธมิตรเพื่อช่วยการสกัดกั้นและขัดขวางอิทธิพลของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งลักษณะการเมืองเช่นนี้เรียกว่า สงครามเย็น

นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้ มีแนวโน้มไปในรูปแบบที่พยายามสร้างความเป็นพันธมิตรกับโลกเสรีอย่างแท้จริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐฯ เนื่องจากระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยเหมาะสมกับลักษณะนิสัยของคนไทยมากกว่าแบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่รุกรานสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้งสหรัฐฯ เองก็ได้แสดงตนเป็นมิตรที่ดีต่อประเทศไทย โดยเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงใหม่ ๆ ได้ช่วยให้ประเทศไทยพ้นจากการเป็นประเทศผู้แพ้สงคราม กลับมาอยู่ร่วมกับฝ่ายที่ได้รับชัยชนะและยังให้การสนับสนุนไทยให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติอีกด้วย

อย่างไรก็ดีในระยะเวลาดังกล่าว ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เริ่มแผ่ขยายอิทธิพลออกไปอย่างกว้างขวางยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย การปฏิวัติในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้สิ้นสุดลง โดยพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะเข้าปกครองแผ่นดินใหญ่จีนจากฝ่ายก๊กมินตั๋งในปลายปี พ.ศ. 2492 และในปีต่อมาประเทศจีนคอมมิวนิสต์ได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับสหภาพโซเวียต โดยมีการทำสัญญามิตรภาพ 30 ปี ในประเทศเกาหลี่ ได้เกิดสงครามระหว่างเกาหลี่เหนือกับเกาหลี่ใต้ขึ้น โดยฝ่ายเกาหลี่เหนือซึ่งยึดมั่นในลัทธิคอมมิวนิสต์และได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตและจีน ในขณะที่เกาหลี่ใต้ยึดมั่นในอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย โดยสหรัฐฯ และโลกเสรีให้ความช่วยเหลือ ไทยเองก็ให้การสนับสนุนฝ่ายโลกเสรีและเกาหลี่ใต้โดยได้ส่งทหารไปร่วมรบในสงครามเกาหลี่ในปี พ.ศ. 2493

แต่เหตุการณ์ที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศไทยโดยตรงก็คือชัยชนะที่เวียดนามเหนือฝรั่งเศสที่เดือนเบียนฟูในปี พ.ศ. 2497 โดยฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือได้รับการสนับสนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งก็เท่ากับเป็นการพ่ายแพ้ของโลกเสรีด้วย จนถึงกับต้องจัดให้มีการเจรจาขึ้นที่เจนีวา และเพื่อที่จะยุติความรุนแรงในอินโดจีน ที่ประชุมได้ตกลงให้แบ่งเวียดนามออกเป็นเวียดนาม

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญที่ 11 (พ.ศ. 2499)

พณฯ นายกรัฐมนตรีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมผู้แทนส่วนภูมิภาค สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (ยูเอ็น ดีพี) ประจำเอเชียและตะวันออกไกล เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2515

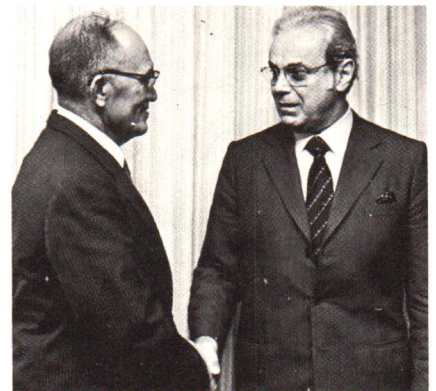
พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กล่าวคำปราศรัยในสมัชชาสหประชาชาติ

เหนือซึ่งปกครองโดยคอมมิวนิสต์ และเวียดนามใต้ซึ่งเข้ากับฝ่ายโลกเสรี โดยใช้เส้นขนานที่ 17 เป็นเส้นแบ่งเขตแดน

การขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ดังกล่าว ยังผลให้ประเทศไทยกระชับความสัมพันธ์กับโลกเสรียิ่งขึ้น ดังนั้น รัฐบาลของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ในสมัยนั้น จึงตัดสินใจเข้าร่วมเป็นภาคีองค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เรียกกันว่า ส.ป.อ. หรือซีโต้ ในปี พ.ศ. 2497 สมาชิกที่เข้าร่วมลงนามคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส ปากีสถาน ฟิลิปปินส์และไทย เลขาธิการสปอ. คนแรกก็เป็นคนไทย คือ นายพจน์ สารสิน นับว่านานาชาติได้ให้เกียรติอย่างสูงต่อคนไทยและประเทศไทย

จุดมุ่งหมายสำคัญขององค์การนี้คือ การร่วมมือกันทางด้านการป้องกันเพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ ทั้งในด้านการรุกรานโดยกำลังทหาร ตลอดจนการก่อวินาศกรรมและบ่อนทำลายนั่นเอง อย่างไรก็ตาม สมาชิกส่วนใหญ่เห็นต่อมาว่า สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้กิจกรรมส่วนใหญ่ขององค์การนี้หมดความจำเป็นลงด้วย เหตุนี้จึงลงมติให้องค์การนี้ยุติกิจกรรมไปในที่สุด แต่ตัวสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันยังคงมีผลบังคับใช้อยู่สำหรับประเทศที่ลงนามเป็นภาคีรวมทั้งประเทศไทย และหลักสำคัญก็คือประเทศภาคีเหล่านี้มีพันธะที่จะร่วมกันดำเนินการต่อต้านภัยคุกคามตามที่จะมีความจำเป็น

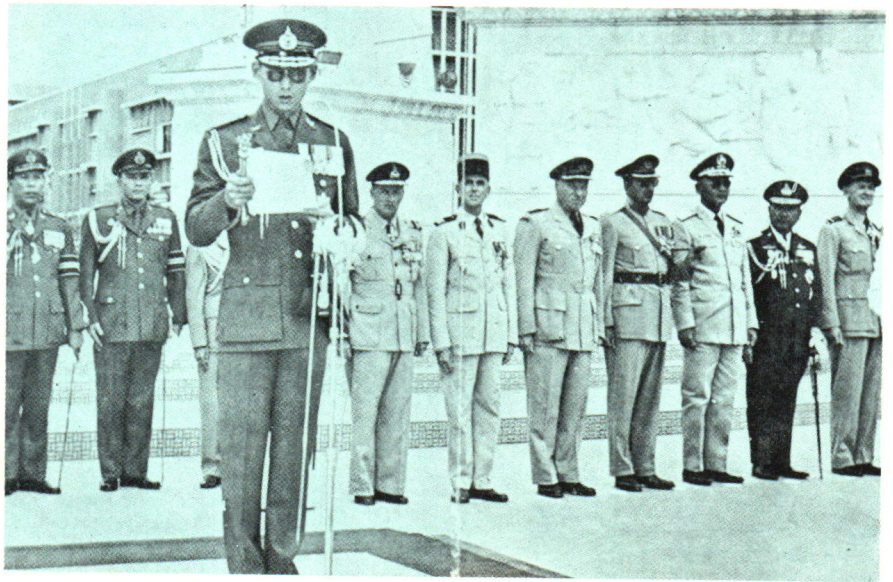
ในปี พ.ศ. 2505 รัฐบาลในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ลงนาม“แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัศก์” อันเป็นแถลงการณ์ที่ขยายความให้แน่นชัดยิ่งขึ้นเกี่ยวกับพันธกรณีของสหรัฐฯ ในอันที่จะช่วยเหลือประเทศไทยต่อต้านภัยคุกคาม หัวใจของแถลงการณ์ร่วมนี้ได้แก่การที่สหรัฐฯ ระบุอย่างชัดว่า เอกราชและบูรณภาพแห่งดินแดนของไทยมีความสำคัญเท่ากับผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ เอง และต่อสันติภาพของโลก ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างประเทศไทยและสหรัฐฯ ได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น เมื่อสหรัฐฯ ได้ตัดสินใจส่งกองกำลังทหารเข้าร่วมในสงครามเวียดนามเมื่อปี พ.ศ. 2508 และได้ขอความร่วมมือจากประเทศไทยที่จะเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย เพื่อใช้ในการทำสงครามช่วยเวียดนามเสรีต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยที่ไทยมีข้อตกลงอยู่เดิมในการร่วมมือกันทางด้านการทหารกับสหรัฐฯ รัฐบาลในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้เข้ามาปกครองประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 จึงได้ให้ความร่วมมือด้วยดี และยังได้เพิ่มการตกลงในแบบทวิภาคีในด้านความช่วยเหลือด้านการทหารจากสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นด้วย

สนทนากับเลขาธิการสหประชาชาติคนปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราช
 ดำรัสแก่ทหารชาติภักดี ส.ป.อ. 8 ประเทศในพิธี
 สวนสนาม ณ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เมื่อวันที่
 24 มิถุนายน พ.ศ. 2506 หลังจากสิ้นสุดการฝึก
 ทรนัษติในประเทศไทยแล้ว

การปรับตัวของนโยบายต่างประเทศของไทยให้เข้ากับสภาพการเมือง ในปัจจุบัน

ความเชื่อมั่นของไทยในการดำเนินนโยบายผูกพันกับสหรัฐฯ ได้เริ่มลดลง
 หลังปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา สืบเนื่องมาจากสาเหตุที่รัฐบาลสหรัฐฯ ตระหนักว่า
 คนไม่สามารถเอาชนะเวียดนามเหนือด้วยกำลังได้ ประกอบกับสหรัฐฯเองก็ประสบ
 กับปัญหาภายในประเทศ ซึ่งประชาชนเรียกร้องให้ถอนทหารออกจากเวียดนาม
 และตัดทอนค่าใช้จ่ายที่สูญเสียไปในการทำสงครามเวียดนามเพื่อได้ไปใช้ในการ
 พัฒนาประเทศด้านอื่น เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลจากพรรคดีโมแครตมาเป็นพรรครีพับลิกัน
 โดยการนำของประธานาธิบดีนิกสัน สหรัฐฯจึงได้เริ่มลดกำลังรบในเวียดนาม
 ลงมาเป็นลำดับและหันมาใช้วิธีการเจรจาทางการทูตเพื่อนำสันติภาพมาสู่เวียดนาม
 ทั้งหมด นอกจากนี้รัฐบาลสหรัฐฯยังได้เปลี่ยนท่าทีที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน
 เสียใหม่ จากท่าทีแข็งกร้าวและใช้นโยบายเผชิญหน้ากัน มาเป็นการใช้นโยบาย
 ผ่อนคลายความตึงเครียด โดยส่งนักกีฬาอเมริกันเข้าไปแข่งขันป้องกันกับจีนที่
 เรียกกันว่า การทูตปิงปอง และการเดินทางไปเยือนกรุงปักกิ่งของประธานาธิบดี
 นิกสันของสหรัฐฯ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2515

ในปีต่อมาสหรัฐฯ ได้ยุติการรบในเวียดนามอย่างเป็นทางการและเริ่มมี
 การถอนทหารออกไปจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกือบทั้งหมด ในเวลา
 เดียวกัน เหตุการณ์ภายในประเทศไทย ก็ได้มีส่วนให้ประเทศไทยต้องปรับตัวให้เข้า
 กับสถานการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยในระบอบนั้นได้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม
 พ.ศ. 2516 ขึ้นและความพยายามที่จะนำประเทศเข้าสู่การปกครองในระบอบ-
 ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ไทยจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับการเมืองโลกและสถานการณ์
 ภายในประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยลดการผูกพันกับสหรัฐฯ ลง แต่ก็ยังคงรักษา
 ความเป็นพันธมิตรทั้งทางทหาร การเมือง และเศรษฐกิจ นอกจากนี้รัฐบาลไทย
 ก็เริ่มติดต่อกับประเทศที่ปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้น ซึ่งก็รวมทั้ง
 การเจรจาและเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและ
 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม นโยบายต่างประเทศในช่วงนี้ จึงนับได้ว่าเป็น
 การปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศใหม่ ๆ ของการเมืองโลก โดยที่พยายามวางตัว
 แบบเป็นกลางและไม่พยายามฝักใฝ่กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะ

บทบาทของประเทศไทยในโลกปัจจุบัน

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับนานาชาติกว่า
 100 ประเทศ และได้เข้าไปมีบทบาทในกิจการของโลกมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งใน
 ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา และการทหารโดยมีจุด

ผู้แทนประเทศสมาชิก 5 ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย (พันเอก อดิ คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) ได้ลงนามร่วมกันในการก่อตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน ที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2510

มุ่งหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ ในด้านการรักษาเอกราชของชาติ ความสุขสมบูรณ์ของประชาชน และเพื่อรักษาเกียรติภูมิของชาติ ในขณะเดียวกันก็เพื่อมุ่งรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของนานาชาติ อันได้แก่การรักษาสันติภาพและความมั่นคงร่วมกันระหว่างชาติ

นอกจากความสัมพันธ์ทางการทูตและทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ แล้ว ประเทศไทยยังร่วมมือกับนานาชาติเพื่อกระทำการอันเป็นประโยชน์ร่วมกันอีกด้วย โดยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศ ทั้งองค์การระดับโลก ซึ่งมีสมาชิมาจากทุกส่วนของโลกกับองค์การระดับภูมิภาค องค์การระดับโลกที่สำคัญ ๆ ที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกได้แก่องค์การสหประชาชาติ อันเป็นองค์การที่มีหน้าที่สำคัญในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ มีสมาชิกในปัจจุบัน 157 ประเทศ นอกจากนี้ยังเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศภายใต้อุปถัมภ์ของสหประชาชาติ อาทิ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ องค์การอนามัยโลก องค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ และองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ เป็นต้น ประเทศไทยได้ให้การสนับสนุนและร่วมมือกับองค์การเหล่านี้ด้วยดีเสมอมา ยังผลให้บางองค์การเลือกกรุงเทพฯ เป็นที่ตั้งของสำนักงานประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับองค์การในระดับภูมิภาคที่ไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้แก่ องค์การเพิ่มผลผลิตแห่งเอเชีย ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

จากการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศเป็นจำนวนมากเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเชื่อมั่นในการร่วมมือกับนานาชาติ ในอันที่จะรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนั้น ประเทศไทยยังแสดงให้เห็นนานาชาติเห็นว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่รักสันติและไม่ต้องการระบอบข้อพิพาทหรือความขัดแย้งด้วยวิธีการรุนแรง ทั้งไม่ประสงค์ที่จะใช้กำลังทางทหารเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง เว้นแต่เพื่อป้องกันตนเอง ประเทศไทยเคารพและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติและของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างเคร่งครัด ตลอดจนได้ดำเนินการเพื่อส่งเสริมสันติภาพและการดำรงอยู่ร่วมกันโดยสันติ บนหลักการของการเคารพเอกราชอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน ความเสมอภาค การไม่รุกราน การไม่แทรกแซง ในกิจการภายในของกันและกัน และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประเทศโดยสันติวิธี

ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน

ประเทศไทยได้วางนโยบายต่างประเทศที่สำคัญประการหนึ่ง คือการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันในบรรดาประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน โดยได้มีการก่อตั้งสมาคมต่าง ๆ ขึ้น เช่น สมาคมอาสารั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2504 และจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประเทศไทยในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีได้เป็นฝ่ายริเริ่มให้จัดตั้งขึ้น ในเดือนสิงหาคม 2510 สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า อาเซียน นั้น ประกอบด้วยสมาชิก 5 ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย เพื่อสร้างความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพและสันติสุขให้เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ เป้าหมายระยะยาวของกลุ่มประเทศอาเซียน คือ การที่จะสถาปนาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็น "เขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง" ปราศจากการแทรกแซงของประเทศหรืออิทธิพลจากภายนอก สมาชิกของอาเซียนได้จัดให้มีการประชุมเพื่อหารือกันเป็นประจำ ซึ่งนอกจากจะมีการประชุมระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแล้ว ยังมีการประชุมคณะกรรมการประจำ การประชุมเลขาธิการอาเซียนและคณะกรรมการถาวรหรือคณะกรรมการพิเศษ ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ 11 คณะคือ คณะกรรมการถาวร

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นประธานเปิดประชุมระดับรัฐมนตรีของกลุ่มประเทศอาเซียนที่โรงแรมพัทยาพาเลซ เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2516

ว่าด้วยการผลิตและอุปทานอาหารรวมทั้งการประมง คณะกรรมการถาวรว่าด้วยการขนส่งสินค้าทางทะเล คณะกรรมการถาวรว่าด้วยการขนส่งทางอากาศพลเรือน คณะกรรมการถาวรว่าด้วยการคมนาคม บริการจราจรทางอากาศและอู่ต้นนิยวิทยา คณะกรรมการถาวรว่าด้วยการขนส่งและโทรคมนาคม คณะกรรมการถาวรว่าด้วยการคลัง คณะกรรมการถาวรว่าด้วยการพาณิชย์และอุตสาหกรรม คณะกรรมการถาวรว่าด้วยการท่องเที่ยว คณะกรรมการถาวรว่าด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคณะกรรมการถาวรว่าด้วยกิจการสังคมและวัฒนธรรม

ปัจจุบัน สมาชิกของอาเซียนได้รวมตัวกันเป็นปึกแผ่น และเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาคมระหว่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากอาเซียนมีประชากรรวมกันถึง 250 ล้านคน มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง คือมีทั้งทรัพยากร แร่ธาตุ น้ำมัน ป่าไม้ ทรัพยากรมนุษย์ และถือได้ว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำแห่งหนึ่งของโลกก็ว่าได้ ประเทศต่าง ๆ ที่อยู่นอกภูมิภาคนี้จึงให้ความสำคัญต่อประเทศในกลุ่มอาเซียนมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ นโยบายต่างประเทศของไทยในส่วนของอาเซียนและความร่วมมือกับประเทศสมาชิกจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเกี่ยวพันกับผลประโยชน์ของชาติเป็นอย่างมาก และถือได้ว่าเป็นนโยบายหลักในด้านต่างประเทศของไทย เพราะความร่วมมือเป็นปึกแผ่นในบรรดากลุ่มประเทศอาเซียนนี้ เป็นรากฐานแห่งพลังที่จะช่วยให้ประเทศไทยรักษาผลประโยชน์ของตนได้อย่างเหนียวแน่นยิ่งขึ้นไปในวงการระหว่างประเทศ

พระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 ยามราตรี ระหว่างงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ
 200 ปี วันที่ 4-21 เมษายน พุทธศักราช 2525

สองศตวรรษรัตนโกสินทร์

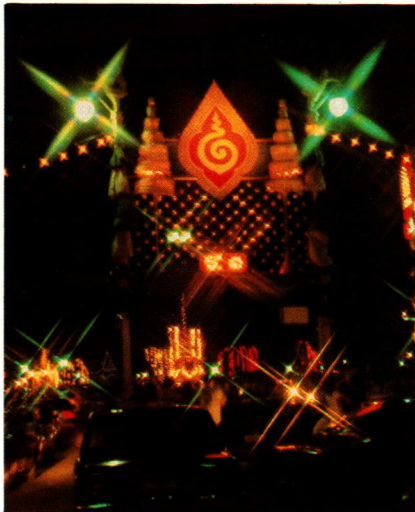

พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อกรุงเทพมหานครมรรัตนโกสินทร์ อายุครบ 100 ปี ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ตรงกับพุทธศักราช 2425 และเมื่อครบ 150 ปี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ตรงกับพุทธศักราช 2475 ในครั้งนั้น โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีสมโภช พระนคร รวมทั้งงานฉลองวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งเป็นที่สถิตประดิษฐาน พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรอันเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรสำคัญของกรุงรัตนโกสินทร์ คู่พระบรมราชจักรีวงศ์นี้พร้อมกันด้วย

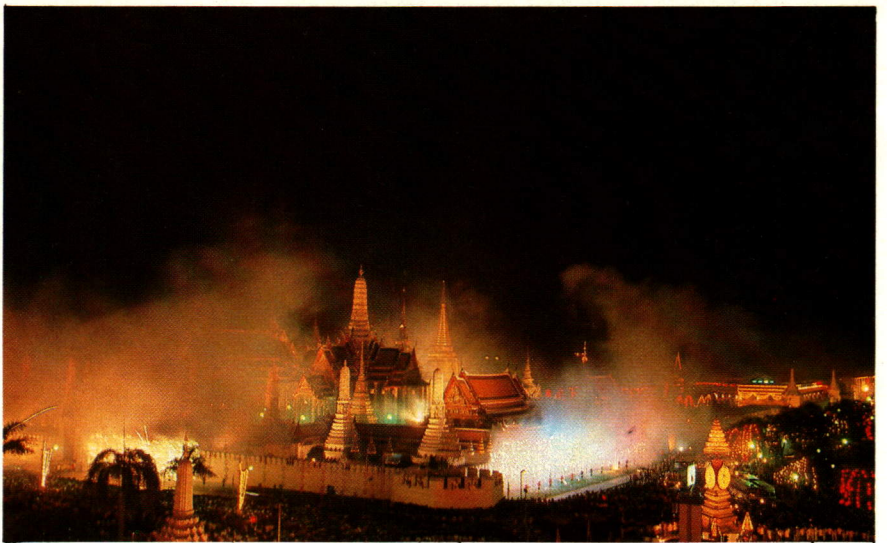
1. ถนนราชดำเนินกลาง กรุงเทพมหานคร ตกแต่งเป็นรูปพระราชลัญจกรประจำพระองค์รัชกาลที่ 1 ประดับด้วยไฟหลากสียามราตรี
- 2., 3. วัดพระศรีรัตนศาสดารามยามสมโภชพระแก้วมรกต มีการจุดพลุ ตะไล ไฟพะเนียง และประทัด
4. ข้าราชการและประชาชนเดินเทียนถวายสักการะพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ณ วันมหาจักรี

1

2

3

4

ในปีพุทธศักราช 2525 กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยาเมืองได้ 200 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้กำหนดการพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์และฉลองวัดพระศรีรัตนศาสดารามโดยอนุโลมตามราชประเพณีที่มีมาแล้วในรัชกาลก่อนทั้งให้สอดคล้องพอเหมาะพอควรแก่กาลสมัยในปัจจุบัน

5

- 5 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถถวายบังคมพระปฐมบรมราชานุสรณ์ ณ วันมหาจักรี
6. กระบวนพระราชอิสริยยศเชิญพระชัย (หลังช้าง) ไปประดิษฐานยังพลับพลาพระราชพิธี ณ ห้องสนามหลวง
7. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจิมข้อฟ้าพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
8. ข้าราชการและประชาชนถวายสักการะพระปฐมบรมราชานุสรณ์

7

6

8

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวน
พยุหยาตราสถลมารค พร้อมด้วยพระบรมราชวงศ์ชั้นสูง
ไปในการพระราชพิธีถวายราชสักการะบวงสรวง
สมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ พลับพลา
พระราชพิธีท้องสนามหลวง

รถบุปผชาติสมโภชกรุง

ภาคผนวก

พระมหากษัตริย์ไทย

กรุงสุโขทัย

1.	ราชวงศ์พระร่วง	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	พ.ศ. 1781-
2.	"	พ่อขุนบานเมือง	
3.	"	พ่อขุนรามคำแหงมหาราช	พ.ศ. 1822-1842
4.	"	พระยาเลอไทย	พ.ศ. 1842-1884
5.	"	พระยาจันทนาค	พ.ศ. 1884-1890
6.	"	พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย)	พ.ศ. 1890-
7.	"	พระมหาธรรมราชาที่ 2	พ.ศ. -1942
8.	"	พระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสยลือไทย)	พ.ศ. 1942-1962
9.	"	พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมปาล)	พ.ศ. 1962-1981

หมายเหตุ: พ.ศ. ในการเสวยราชย์และสวรรคตของกษัตริย์สุโขทัยนั้น ผู้รู้ถกเถียงกันยังไม่เป็นที่ยุติ

กรุงศรีอยุธยา

1.	ราชวงศ์อู่ทอง	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง)	พ.ศ. 1893-1912
2.	"	สมเด็จพระรามศวร (ครั้งที่ 1)	" 1912-1913
3.	ราชวงศ์สุพรรณภูมิ	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (พังว)	" 1913-1931
4.	"	พระเจ้าทองด้วง (ถูกปลงพระชนม์)	" 1931-1931
	ราชวงศ์อู่ทอง	สมเด็จพระรามศวร (ครั้งที่ 2)	" 1931-1938
5.	"	สมเด็จพระรามาธิบดี (ถูกถอดจากราชสมบัติ)	" 1938-1952
6.	ราชวงศ์สุพรรณภูมิ	สมเด็จพระอินทราชา (เจ้านครอินทร์)	" 1952-1967
7.	"	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสาม- พระยา)	" 1967-1991
8.	"	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	" 1991-2031
9.	"	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3	" 2031-2034
10.	"	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2	" 2034-2072
11.	"	สมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่ 4 (หน่อพุทธางกูร)	" 2072-2076
12.	"	พระรัษฎาธิราช (ถูกปลงพระชนม์)	" 2076-2077
13.	"	สมเด็จพระชัยราชาธิราช	" 2077-2089
14.	"	พระยอดฟ้าหรือพระแก้วฟ้า (ถูกปลงพระชนม์)	" 2089-2091
15.	"	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	" 2091-2111
16.	"	สมเด็จพระนันทราชาธิราช	" 2111-2112

17.	ราชวงศ์สุโขทัย	สมเด็จพระมหาธรรมราชา	, 2112-2133
18.	"	สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	" 2133-2148
19.	"	สมเด็จพระเอกาทศรถ	" 2148-2153
20.	"	พระศรีเสาวภาคย์ (ถูกปลงพระชนม์)	" 2153-2153
21.	"	สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม	" 2153-2171
22.	"	สมเด็จพระเชษฐาธิราช (ถูกปลงพระชนม์)	" 2171-2172
23.	"	พระอาทิตย์วงศ์ (ถูกถอดจากราชสมบัติ และ ถูกปลงพระชนม์ภายหลัง)	" 2172-2172
24.	ราชวงศ์ปราสาททอง	สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง	" 2172-2199
25.	"	สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย (ถูกปลงพระชนม์)	" 2199-2199
26.	"	สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา (ถูกปลงพระชนม์)	" 2199-2199
27.	"	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	" 2199-2231
28.	ราชวงศ์บ้านพลูหลวง	สมเด็จพระเพทราชา	" 2231-2246
29.	"	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ)	" 2246-2251
30.	"	สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ	" 2251-2275
31.	"	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	" 2275-2301
32.	"	สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร (สละราชสมบัติออกผนวช)	" 2301-2301
33.	"	สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ	" 2301-2310

กรุงธนบุรี

1.	สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	พ.ศ. 2310-2325

กรุงรัตนโกสินทร์

1.	บรมราชจักรีวงศ์	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	พ.ศ. 2325-2352
2.	"	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	พ.ศ. 2352-2367
3.	"	พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2367-2394
4.	"	พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2394-2411
5.	"	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2411-2453
6.	"	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2453-2468
7.	"	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2468-2477
8.	"	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	พ.ศ. 2477-2489
9.	"	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	พ.ศ. 2489-ปัจจุบัน

ระบอบการปกครองไทย

รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

รัฐบาลที่	นายกรัฐมนตรี	อยู่ในตำแหน่ง
1	พระยามโนปกรณนิติธาดา	(1) 28 มิ.ย. 75 - 9 ธ.ค. 75
2	พระยามโนปกรณนิติธาดา	(2) 10 ธ.ค. 75 - 1 เม.ย. 76
3	พระยามโนปกรณนิติธาดา	(3) 1 เม.ย. 76 - 20 มิ.ย. 76
4	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	(1) 21 มิ.ย. 76 - 16 ธ.ค. 76
5	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	(2) 16 ธ.ค. 76 - 22 ก.ย. 77
6	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	(3) 22 ก.ย. 77 - 9 ส.ค. 80
7	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	(4) 9 ส.ค. 80 - 10 ธ.ค. 80
8	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	(5) 21 ธ.ค. 80 - 11 ก.ย. 81
9	พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม	(1) 16 ธ.ค. 81 - 6 มี.ค. 85
10	พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม	(2) 7 มี.ค. 85 - 1 ส.ค. 87
11	พ.ต. กวญ อภัยวงศ์	(1) 1 ส.ค. 87 - 31 ส.ค. 88
12	นายทวี บุญยเกตุ	31 ส.ค. 88 - 17 ก.ย. 88
13	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	(1) 17 ก.ย. 88 - 15 ต.ค. 88
14	พ.ต. กวญ อภัยวงศ์	(2) 31 ม.ค. 89 - 24 มี.ค. 89
15	หลวงประดิษฐมนูธรรม	(1) 24 มี.ค. 89 - 8 มิ.ย. 89
16	หลวงประดิษฐมนูธรรม	(2) 8 มิ.ย. 89 - 9 มิ.ย. 89
17	หลวงประดิษฐมนูธรรม	(3) 11 มิ.ย. 89-23 ส.ค. 89
18	พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์	(1) 23 ส.ค. 89 - 30 พ.ค. 90
19	พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์	(2) 30 พ.ค. 90 - 8 พ.ย. 90
20	พ.ต. กวญ อภัยวงศ์	(3) 10 พ.ย. 90 - 21 ก.พ. 91
21	พ.ต. กวญ อภัยวงศ์	(4) 21 ก.พ. 91 - 8 เม.ย. 91
22	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	(3) 8 เม.ย. 91 - 24 มิ.ย. 92
23	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	(4) 25 มิ.ย. 92 - 29 พ.ย. 94

การเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
(พ.ศ. 2476 - 2522)

ครั้งที่	วันเลือกตั้ง	จำนวนประชากร ต่อ ส.ส. 1 คน	จำนวน ส.ส.	จำนวนผู้มีสิทธิ	
1	15 พ.ย. 76	200,000	78	4,278,231	
2	7 พ.ย. 80	200,000	91	6,123,239	
3	12 พ.ย. 81	200,000	91	6,310,172	
4	6 ม.ค. 89	200,000	96	6,431,827	
5	29 ม.ค. 91	200,000	99	7,176,891	
6	26 ก.พ. 95	150,000	123	7,602,591	
7	26 ก.พ. 00	150,000	160	9,859,039	
8	15 ธ.ค. 00	150,000	160	9,911,118	
9	10 ก.พ. 12	150,000	219	14,820,180	
10	26 ม.ค. 18	150,000	269	20,243,791	
11	4 เม.ย. 19	150,000	279	20,623,430	
12	22 เม.ย. 22	150,000	301	20,927,965	

24	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	(5) 29 พ.ย. 94 - 6 ธ.ค. 94
25	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	(6) 6 ธ.ค. 94 - 8 มี.ค. 95
26	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	(7) 24 มี.ค. 95 - 25 ก.พ. 00
27	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	(8) 21 มี.ค. 00 - 16 ก.ย. 00
28	นายพจน์ สารสิน	21 ก.ย. 00 - 26 ธ.ค. 00
29	พลโทถนอม กิตติขจร	(1) 1 ม.ค. 01 - 20 ต.ค. 01
30	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	9 ก.พ. 02 - 8 ธ.ค. 06
31	พลเอกถนอม กิตติขจร	(2) 9 ธ.ค. 06 - 7 มี.ค. 12
32	จอมพลถนอม กิตติขจร	(3) 7 มี.ค. 12 - 17 พ.ย. 14
33	คณะรัฐมนตรีสิ้นสุดลง	หัวหน้าคณะปฏิวัติทำหน้าที่นายกรัฐมนตรี
34	จอมพลถนอม กิตติขจร	(4) 18 ธ.ค. 15.....
35	นายสัญญา ธรรมศักดิ์	(1) 14 ต.ค. 16 - 21 พ.ค. 17
36	นายสัญญา ธรรมศักดิ์	(2) 27 พ.ค. 17 - 21 ม.ค. 18
37	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	(2) 21 ก.พ. 18 - 6 มี.ค. 18
38	ม.ร.ว. กึกกฤษ ประโมช	17 มี.ค. 18 - 12 ม.ค. 19
39	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	(3) 21 เม.ย. 19 - 23 ก.ย. 19
40	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	(4) 5 ต.ค. 19 - 8 ต.ค. 19
41	นายธานินทร์ กรัยวิเชียร	22 ต.ค. 19 - 20 ต.ค. 20
42	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	12 พ.ย. 20 - 29 ก.พ. 23
43	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	3 มี.ค. 23

(50 ปี 43 รัฐบาล)

	ผู้มาใช้สิทธิ์		จังหวัดที่ผู้มาใช้สิทธิ์มากที่สุด	วิธีการเลือกตั้ง		ลักษณะการเลือกตั้ง	
	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ		ทางตรง	ทางอ้อม	แบ่งเขต	รวมเขต
	1,773,532	41.45	เพชรบุรี (78.82)		✓		✓
	2,462,535	40.22	นครนายก (80.50)	✓		✓	
	2,210,332	35.03	นครนายก (67.36)	✓		✓	
	2,091,788	32.52	บุรีรัมย์ (54.65)	✓		✓	
	2,117,464	29.50	ระนอง (58.69)	✓			✓
	2,961,291	38.95	สระบุรี (77.78)	✓			✓
	5,668,566	57.50	สระบุรี (93.30)	✓			✓
	4,370,589	44.09	ระนอง (73.00)	✓			✓
	7,285,832	49.16	ระนอง (73.95)	✓			✓
	9,549,924	47.17	ภูเก็ต (67.87)	✓		✓	✓
	9,072,629	43.99	นครพนม (63.53)	✓		✓	✓
	9,328,413	44.57	ยโสธร (77.11)	✓		✓	✓

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 9 เมษายน 2525

หมายเหตุ ลักษณะการเลือกตั้งครั้งที่ 10-12 ใช้วิธีการเลือกตั้ง แบบผสม

สาระสำคัญและจุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ : จากอดีตถึงปัจจุบัน 20 ปีแห่งการพัฒนา

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศ โดยการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมานับเป็นเวลา 20 ปีมาแล้ว และได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาไปแล้ว 4 ฉบับ ปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 สำหรับสาระสำคัญและผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ทั้ง 5 ฉบับอย่างย่อมีดังนี้

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509)

การพัฒนาประเทศเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญโดยเฉพาะการลงทุนในการสร้างพื้นฐานสำหรับการพัฒนาประเทศ ได้มีการสร้างเขื่อน สร้างถนน ไฟฟ้า กระจายไปทั่วประเทศ อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นในอัตราสูงถึงร้อยละ 8 ต่อปี

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514)

แนวการพัฒนาประเทศยังยึดแนวเดิมคือ การสร้างถนน เขื่อน ไฟฟ้า เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมบ้างโดยเฉพาะด้านการศึกษา สาธารณสุข อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ยังเพิ่มขึ้นในอัตราสูงร้อยละ 7.5 ต่อปี

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)

เน้นการพัฒนาสังคมมากขึ้น กำหนดเป้าหมายลดอัตราการเพิ่มประชากรไว้ในแผนฯ เป็นครั้งแรก เพราะเริ่มเห็นชัดว่าการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจด้านเดียวไม่สามารถช่วยให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ โดยเฉพาะการพัฒนาที่เป็นแบบกระจุกและรวมตัวอยู่เฉพาะในตัวเมือง ได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายด้าน ในปี พ.ศ. 2516 - 2517 ได้มีการขึ้นราคาน้ำมันครั้งใหญ่ ประกอบกับรายได้ที่ประเทศไทยได้รับทางอ้อมจากสงครามเวียดนามสิ้นสุดลง เกิดภาวะเงินเฟ้อสูงส่งสุดอย่างไม่เคยมีมาก่อน มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งภายในและนอกประเทศ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เกิดภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนชะงัก อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 6.2 ต่อปี

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524)

เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วง 2 ปีแรกของแผน มุ่งกระจายรายได้สู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เริ่มให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงของประเทศ เป็นช่วงระยะเวลาที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์น้ำมันและความผันผวนทางการเงินของโลกอย่างหนัก เกิดภาวะเงินเฟ้อและเงินฝืด การขาดดุลทางการค้าและดุลการชำระเงินทวีความรุนแรงขึ้น อย่างไรก็ตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจยังคงเพิ่มขึ้นในอัตราสูงร้อยละ 7.3 ต่อปี

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)

ผลของการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา โดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรอบกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 จนถึง 2524 นั้น ได้มีผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศเพิ่มขึ้นจากเดิมถึงกว่า 14 เท่าตัว จากฐานเศรษฐกิจที่มีมูลค่าการผลิตเพียง 60,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2504 เพิ่มขึ้นเป็นกว่า 817,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2524 ในขณะที่เดียวกันรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของคนไทยก็ได้เพิ่มขึ้นถึง 8 เท่าตัวจากเพียง 2,200 บาท/คน ในปี พ.ศ. 2504 มาเป็นกว่า 17,000 บาทต่อคนในปี พ.ศ. 2524

อย่างไรก็ดี แม้ว่าเศรษฐกิจของประเทศจะขยายตัวอย่างเห็นได้ชัดดังกล่าว แต่ก็ได้สร้างสมปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานไว้อย่างมากเช่นกัน เช่นปัญหาด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและฐานะการเงินของประเทศ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิกฤตการณ์น้ำมัน ทำให้เกิดปัญหาการใช้จ่ายเงินเกินตัวในทุกระดับคือทั้งระดับประเทศ ระดับรัฐบาล และระดับประชาชน ปัญหาโครงสร้างเศรษฐกิจอ่อนแอไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับภาวะของโลก“ยุคน้ำมันแพง”และยุคของการต่อสู้แข่งขันทางเศรษฐกิจโดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการได้ ทางด้านการเกษตร อัตราการผลิตมีอัตราการขยายตัวลดต่ำลงตามลำดับ เนื่องจากผลผลิตต่อไร่ต่ำและทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตด้านการเกษตรเริ่มเสื่อมโทรมลงโดยเฉพาะที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้และแหล่งประมง ด้านการอุตสาหกรรม ยังพึ่งการนำเข้าสูง โดยเฉพาะสินค้าทุนและสินค้าสำเร็จรูป ด้านการจัดบริการทางสังคมของรัฐยังขยายไม่เพียงพอและกระจายไม่ทั่วถึง และปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบทโดยเฉพาะประชาชนในเขตชนบทล้าหลังกว่า 10 ล้านคน เป็นต้น

ปัญหาและบทเรียนจากแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อน ๆ จึงเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางพัฒนาแนวใหม่ ซึ่งนอกจากจะเป็น “แผนรับ” เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานที่สะสมกันมาในระยะเวลาที่ผ่านมาแล้ว ยังจัดเป็น “แผนรุก” เพื่อริเริ่มโครงการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 แล้วจึงเป็นที่หวังได้ว่าแม้ประชาชนทุกกลุ่มจะไม่สามารถได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกันหมดก็ตาม แต่ผลประโยชน์คงจะกระจายได้ทั่วถึงมากขึ้น ไม่เพียงแต่ทุกคนจะมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่จะมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี เพื่อเป็นกลไกในการสร้างสรรค์ความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไปในอนาคตอีกด้วย

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4				แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5	
	จำนวนตาม แผนฯ	สัดส่วน ร้อยละ	แผนปรับปรุง ประจำปี	สัดส่วน ร้อยละ	จำนวนตาม แผนฯ	สัดส่วน ร้อยละ
1. รายจ่ายพัฒนา	252,450	100.0	310,228	100.0	799,340	100.0
2. จ่ายจาก						
ก. แหล่งภายในประเทศ						
รายได้ภาษีอากรและอื่น ๆ	106,860	42.3	111,831	36.0	437,820	54.8
- จากโครงสร้างภายในปัจจุบัน	98,560	-	-	-	390,570	48.9
- จากการปรับปรุงโครงสร้างภายในใหม่	8,300	-	-	-	47,250	5.9
เงินกู้ภายในประเทศ	78,270	31.1	80,730	26.0	85,660	10.6
- ธนาคารออมสิน	12,200	4.9	13,000	4.2	15,830	1.9
- ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงิน	28,030	11.1	30,200	9.7	35,760	4.5
- ธนาคารแห่งประเทศไทย	38,040	15.1	37,530	12.1	34,270	4.2
เงินคงคลัง	15,270	6.0	18,467	6.0	9,520	1.2
รายได้รัฐวิสาหกิจ	19,750	7.8	28,480	9.2	65,700	8.2
รายได้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น			25,390	8.2	50,640	6.4
รวมแหล่งภายในประเทศ	220,150	87.2	264,898	85.4	649,340	81.2
ข. แหล่งภายนอกประเทศ						
เงินกู้ต่างประเทศ	29,800	11.8	35,420	11.4	135,360	16.9
เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ	2,500	1.0	9,910	3.2	14,640	1.8
รวมแหล่งต่างประเทศ	32,300	12.8	45,330	14.6	150,000	18.8

ที่มา : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5

แหล่งที่มาและขนาดของงบประมาณเศรษฐกิจและสังคมในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 เทียบกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4

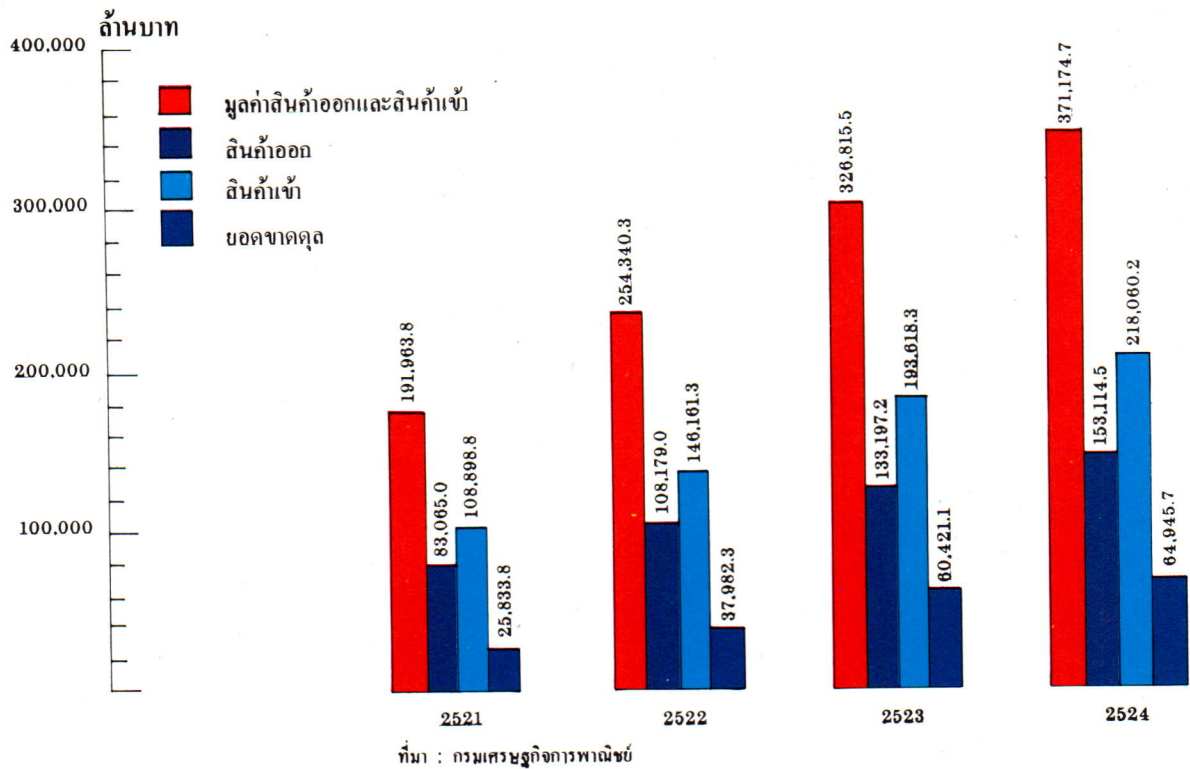

**งบประมาณรายจ่ายประจำปี ในระยะของแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 5**

ระยะของแผนฯ	ปี (พ.ศ.)	งบประมาณ (ล้านบาท)	ยอดรวมงบประมาณของ แต่ละแผนฯ (ล้านบาท)
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1	2504	6,660	
	2505	8,880	
	2506	10,780	
	2507	11,430	
	2508	12,870	
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2	2509	15,140	65,760
	2510	19,228	
	2511	21,262	
	2512	23,960	
	2513	27,300	
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3	2514	28,645	120,395
	2515	29,000	
	2516	31,600	
	2517	36,000	
	2518	48,000	
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4	2519	62,650	207,250
	2520	68,790	
	2521	81,000	
	2522	92,000	
	2523	109,000	
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5	2524	140,000	490,790
	2525	161,000	
ที่มา : สำนักงบประมาณ			

สินค้าออก สินค้าเข้า และดุลการค้า

สินค้าออกที่สำคัญของประเทศไทย

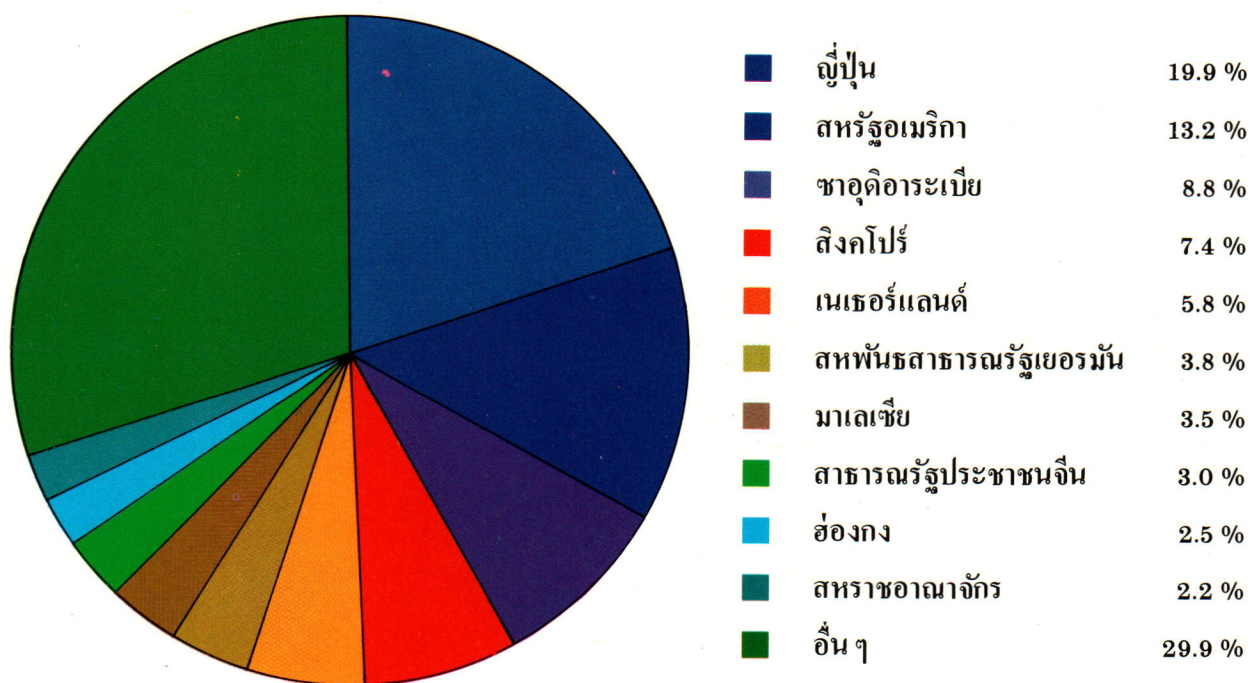
พ.ศ. 2522		พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2524 *	
สินค้าออก	ล้านบาท	สินค้าออก	ล้านบาท	สินค้าออก	ล้านบาท
ข้าว	15,546	ข้าว	19,652	ข้าว	26,360
ยาง	12,346	การทอเทียม	17,765	การทอเทียม	21,455
การทอเทียม	11,232	มันสำปะหลัง	14,836	มันสำปะหลัง	16,430
มันสำปะหลัง	9,906	ยาง	12,399	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	12,500
ดีบุก	9,527	ดีบุก	11,347	ยาง	10,840
ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	8,795	ข้าวโพด	7,192	น้ำตาล	9,600
ข้าวโพด	5,573	วงจรไฟฟ้า	6,193	ดีบุก	9,100
น้ำตาล	4,795	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	4,755	ข้าวโพด	8,420
กุ้ง	2,353	อัญมณี	3,775	-	-

ที่มา : รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ = การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
สินค้าออก = ธนาคารแห่งประเทศไทย

* 2524 รายได้จากสินค้าออกเป็นข้อมูลเบื้องต้นจากธนาคารแห่งประเทศไทย

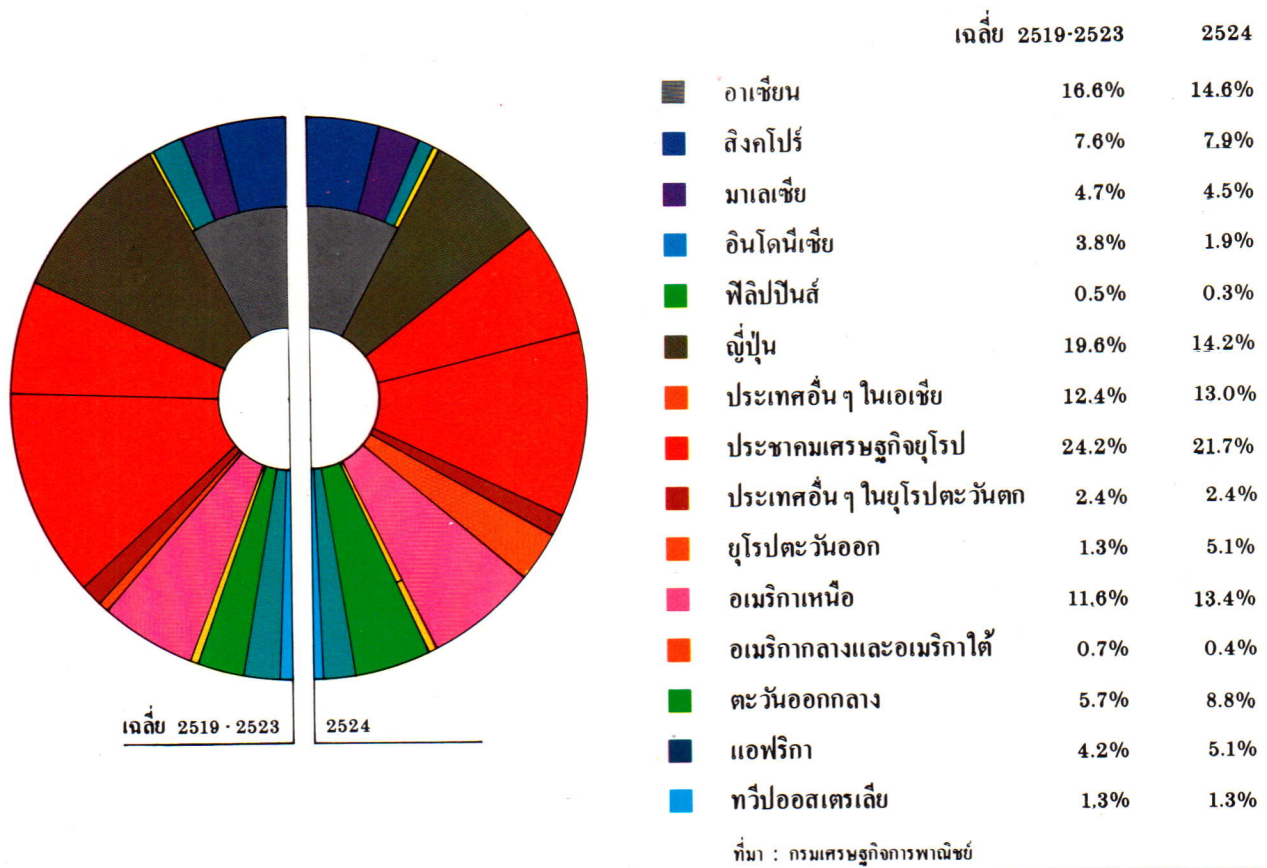
การค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศคู่ค้า
ตามยอดรวมการค้าระหว่างประเทศ ปี พ.ศ. 2524

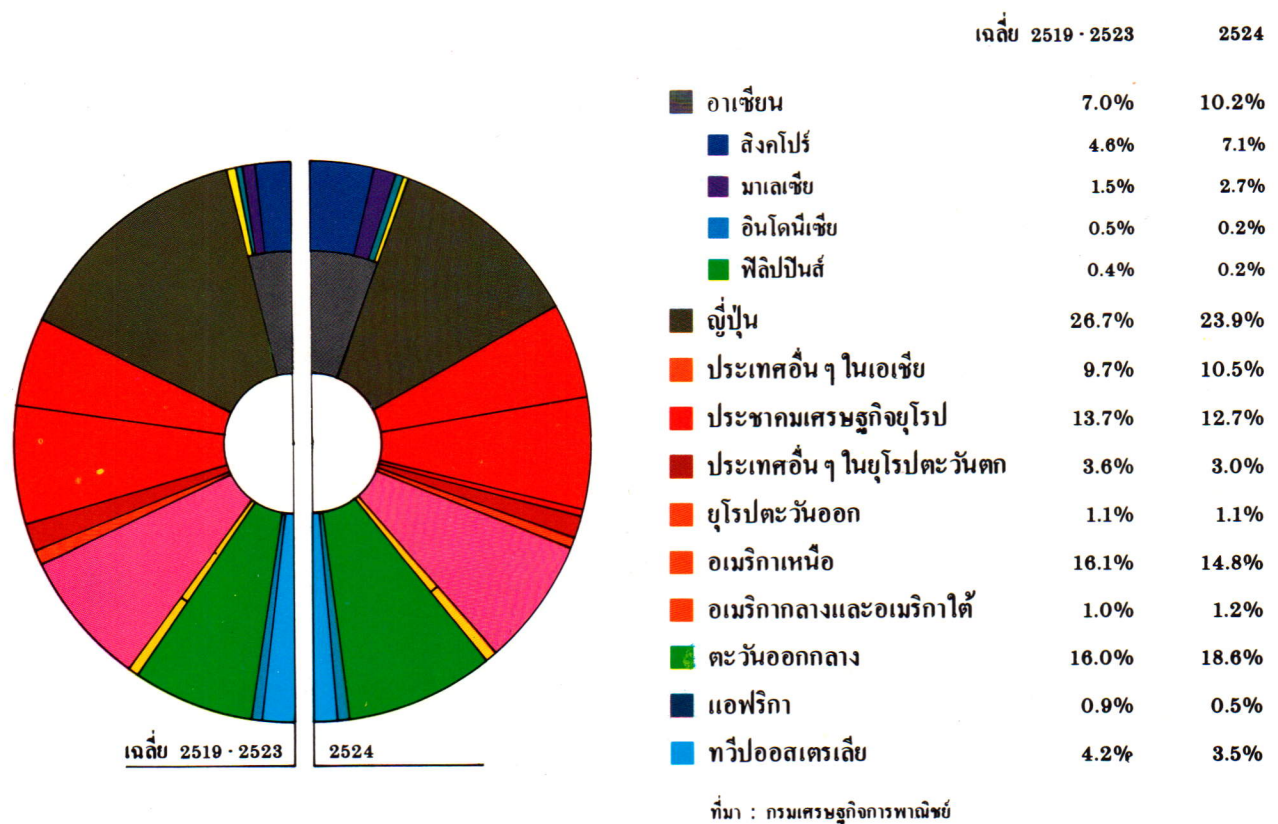
ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

การส่งออกแยกตามประเทศคู่ค้า

การนำเข้าแยกตามประเทศคู่ค้า

สถิติประชากรไทยรายจังหวัดปี 2524

แบ่งเป็นภาคโดยลำดับจากจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดไปหาจังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุด

จากบัญชีแสดงจำนวนราษฎรและจำนวนบ้านในวันที่ 31 ธันวาคม 2524

ของกองการทะเบียน

กรมการปกครอง

กระทรวงมหาดไทย

จำนวนประชากรทั่วราชอาณาจักร 47,875,002

ชาย 24,067,597

หญิง 23,807,405

ภาคกลาง	จำนวนประชากร	ชาย	หญิง
กรุงเทพฯ	5,331,402	2,704,284	2,627,118
ชลบุรี	738,221	384,492	353,729
สุพรรณบุรี	716,459	354,779	361,680
ลพบุรี	662,332	335,851	326,481
ราชบุรี	653,594	328,235	325,359
ปราจีนบุรี	648,585	329,065	319,520
อยุธยา	626,590	306,549	320,041
นครปฐม	569,649	282,628	287,021
สมุทรปราการ	557,292	277,015	280,277
กาญจนบุรี	544,653	281,506	263,147
ฉะเชิงเทรา	498,092	247,278	250,814
สระบุรี	475,443	238,460	236,983
นนทบุรี	403,809	203,346	200,463
ประจวบคีรีขันธ์	381,281	198,161	183,120
ระยอง	377,063	193,614	183,449
เพชรบุรี	372,207	184,114	188,093
จันทบุรี	340,341	172,522	167,819
ปทุมธานี	332,111	166,007	106,104
ชัยนาท	332,041	163,451	168,590
สมุทรสาคร	270,744	133,892	136,852
อ่างทอง	256,795	124,115	132,680
สิงห์บุรี	203,931	99,127	104,804
นครนายก	202,365	100,394	101,971
สมุทรสงคราม	197,524	96,484	101,040
ตราด	140,288	72,078	68,210
รวม	15,832,812	7,977,447	7,855,365

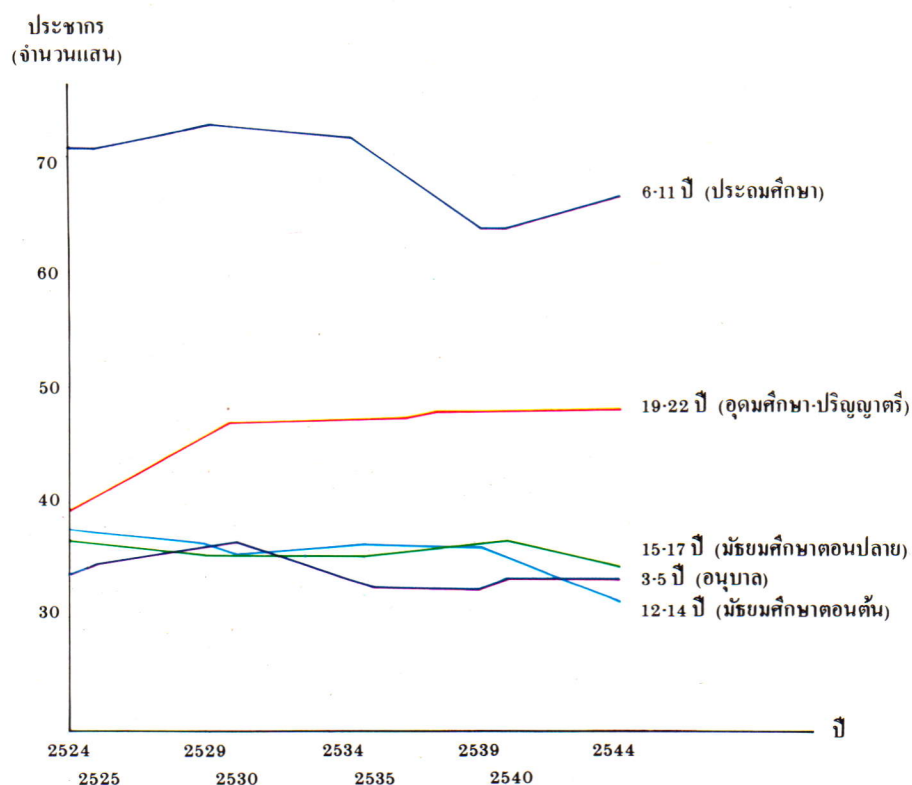
ภาคใต้	จำนวนประชากร	ชาย	หญิง
นครศรีธรรมราช	1,279,193	644,770	634,423
สงขลา	868,156	436,037	432,119
สุราษฎร์ธานี	605,403	302,387	303,016
ปัตตานี	465,001	228,610	236,391
นราธิวาส	452,066	227,580	224,486
ตรัง	435,248	221,928	213,320
พัทลุง	415,552	203,966	211,586
ชุมพร	337,425	171,311	166,114
ยะลา	280,816	145,245	135,571
กระบี่	225,307	115,226	110,081
พังงา	179,024	91,591	87,433
สตูล	169,119	86,867	82,252
ภูเก็ต	136,286	67,657	68,629
ระนอง	86,103	44,069	42,034
รวม	5,934,699	2,987,244	2,947,455

ภาคเหนือ	จำนวนประชากร	ชาย	หญิง
เชียงใหม่	1,180,398	598,125	582,273
นครสวรรค์	988,618	494,787	493,831
เชียงราย	936,399	473,061	463,338
เพชรบูรณ์	797,805	403,487	394,318
พิษณุโลก	713,908	363,024	350,884
ลำปาง	665,400	335,348	330,052
กำแพงเพชร	573,758	288,960	284,798
สุโขทัย	538,699	266,761	271,938
พิจิตร	535,551	268,961	266,500
พะเยา	467,517	230,548	236,969
แพร่	451,207	228,597	222,610
อุตรดิตถ์	437,403	220,396	217,007
น่าน	384,647	193,927	190,720
ลำพูน	356,388	179,874	176,514
ตาก	284,442	144,135	140,307
อุทัยธานี	266,616	132,892	133,724
แม่ฮ่องสอน	135,379	68,688	66,691
รวม	9,714,135	4,891,571	4,822,564

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จำนวนประชากร	ชาย	หญิง
นครราชสีมา	1,949,966	974,980	974,986
อุบลราชธานี	1,589,995	797,356	792,639
อุดรธานี	1,474,736	738,821	735,915
ขอนแก่น	1,384,569	697,351	687,218
บุรีรัมย์	1,160,402	583,797	576,605
ศรีสะเกษ	1,103,239	552,511	550,728
ร้อยเอ็ด	1,075,457	531,854	543,603
สุรินทร์	1,064,680	533,761	530,919
ชัยภูมิ	870,897	438,374	432,523
สกลนคร	789,394	399,476	389,918
กาฬสินธุ์	772,108	387,031	385,077
มหาสารคาม	770,957	389,142	381,815
นครพนม	770,020	381,493	388,527
หนองคาย	689,427	338,531	350,896
ยโสธร	464,419	230,016	234,403
เลย	463,090	236,841	226,249
รวม	16,393,356	8,211,335	8,182,021

จำนวนประชากรจากการคาดประมาณจำแนกตามกลุ่มอายุของเกณฑ์การศึกษาระดับต่างๆ พ.ศ. 2523 - 2544

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

การใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย พ.ศ. 2523

เนื้อที่/ไร่ แบ่งตามรายการ

การใช้ที่ดิน	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออก
1. พื้นที่เกษตรกรรม	(23,405,110)	(33,392,953)	(11,779,335)
พืชสวน	55,489	32,572	—
ไม้ผลและไม้ยืนต้น	396,252	701,920	627,088
มะพร้าว	961,365	—	41,272
ตาล	162,490	—	—
พืชไร่	8,454,289	11,501,523	6,692,835
นาบัว	—	122,792	—
ยางพารา	—	—	873,957
ปาล์มน้ำมัน	—	—	—
นาข้าว	2,690,431	21,034,146	2,914,005
นาข้าวในเขตชลประทาน*	10,684,794	ไม่ได้แยกสำรวจไว้	630,178
2. ที่อยู่อาศัยและที่รกร้าง	(4,539,167)	(1,561,804)	(2,279,972)
ที่อยู่อาศัย	315,770	556,874	—
ที่รกร้างว่างเปล่า	4,223,397	1,004,930	2,279,972
3. ที่ลุ่ม	116,096	336,300	—
4. เขตชุมชน	(897,551)	(93,743)	(107,876)
ตัวเมือง หมู่บ้าน ที่อยู่อาศัย	857,773	72,693	4,129
สนามบิน	5,275	—	10,482
แหล่งอุตสาหกรรมเหมืองแร่	2,139	21,050	85,960
สถานที่ราชการ สถาบัน	32,362	ไม่ได้แยกสำรวจไว้	7,305
5. น้ำ	(588,950)	(590,947)	(82,845)
บ่อปลา นาทุ่ง นาเกลือ	402,112	ไม่ได้แยกสำรวจไว้	46,779
พื้นที่น้ำ	186,838	590,947	36,066
6. พื้นที่ซึ่งไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้	24,750	ไม่ได้แยกสำรวจไว้	ไม่ได้แยกสำรวจไว้
7. พื้นที่อื่น ๆ **	13,878,816	70,051,933	7,237,784
รวมทั้งหมด	43,450,440	106,027,680	21,487,812

ที่มา กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ข้อมูลนี้ได้จากการแปลภาพถ่ายดาวเทียมและการสำรวจภาคสนาม

* พื้นที่ในเขตชลประทานทั่วประเทศมีประมาณ 16 ล้านไร่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	เนื้อที่ทั้งประเทศ	
		ไร่	ร้อยละ
(60,238,388)	(18,187,101)	(147,002,827)	45.88
—	—	88,061	
64,790	892,205	2,682,263	
—	1,175,476	2,178,113	
—	—	162,490	
21,553,899	259,962	48,462,508	
—	—	122,792	
—	8,466,580	9,340,537	
—	245,030	245,030	
38,619,691	5,818,435	71,076,708	
ไม่ได้แยกสำรวจไว้	1,329,413	12,644,385	
(16,407,293)	(8,303,567)	(33,091,803)	10.32
86,271	130,424	1,089,339	
16,321,022	8,173,143	32,002,464	
965,995	208,071	1,626,462	0.51
(45,052)	(300,588)	(1,444,810)	0.45
34,810	81,399	1,050,804	
5,120	11,545	32,422	
—	202,512	311,661	
5,122	5,132	49,923	
(976,323)	(640,900)	(2,879,965)	0.90
ไม่ได้แยกสำรวจไว้	ไม่ได้แยกสำรวจไว้	448,891	
976,323	640,900	2,431,074	
ไม่ได้แยกสำรวจไว้	102,225	126,975	0.04
26,900,912	16,454,540	134,523,985	41.90
105,533,963	44,196,992	320,696,887	100.00
(หรือเท่ากับ 513,115.02 ตร.กม.)			

** พื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ทั้งที่หนาแน่นและไม่หนาแน่น ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง (ที่ไม่รวมอยู่ในข้อ 5) ฯลฯ

